

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

60. gadagājums
2017. gada 13. oktobris

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

REZOLŪCIJAS

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 527. plenārsesija 2017. gada 5. un 6. jūlijā

2017/C 345/01	Rezolūcija par tematu "Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas ieguldījums Eiropas Komisijas 2018. gada darba programmā"	1
2017/C 345/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcija par tematu "Komisijas baltā grāmata par Eiropas nākotni un ne tikai"	11

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 527. plenārsesija 2017. gada 5. un 6. jūlijā

2017/C 345/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES MVU politikas efektivitātes uzlabošana" (pašiniciatīvas atzinums)	15
2017/C 345/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Viltotu preču un pirātpreču ražošana" (pašiniciatīvas atzinums)	25
2017/C 345/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Rūpniecības pārmaiņas ES biešu cukura nozarē" (pašiniciatīvas atzinums)	32
2017/C 345/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "No Korkas deklarācijas 2.0 uz konkrētiem pasākumiem" (pašiniciatīvas atzinums)	37
2017/C 345/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Valsts atbalsta noteikumu piemērošana attiecībā uz kompensāciju par vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumu sniegšanu (Lēmums 2012/21/ES un Kopienas regulējums)" (pašiniciatīvas atzinums)	45

2017/C 345/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Transporta digitalizācijas un robotizācijas ietekme uz ES politikas veidošanu" (pašiniciatīvas atzinums)	52
2017/C 345/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociālās ekonomikas ārējā dimensija" (pašiniciatīvas atzinums)	58

III *Sagatavošanā esoši tiesību akti*

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 527. plenārsesija 2017. gada 5. un 6. jūlijā

2017/C 345/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko Direktīvā 2010/40/ES groza deleģēto aktu pieņemšanas laikposmu" (COM(2017) 136 <i>final</i> – 2017/0060 (COD))	67
2017/C 345/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par apstākļu nodrošināšanu nolūkā dot dalībvalstu konkurences iestādēm iespēju efektīvāk izpildīt konkurences noteikumus un par iekšējā tirgus pienācīgas darbības nodrošināšanu" (COM(2017) 142 <i>final</i> – 2017/0063 (COD))	70
2017/C 345/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par to, kā tādu personu interesēs, kas ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai ar citu iespiedtekstu lasīšanas invaliditāti, notiek Savienības un trešu valstu pārrobežu apmaiņa ar noteiktu, autortiesību un blakustiesību aizsargātu darbu un citu tiesību objektu eksemplāriem pieklūstamā formā" (COM(2016) 595 <i>final</i> – 2016/0279 (COD))	76
2017/C 345/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 904/2010 par administratīvu sadarbību un krāpšanas apkarošanu pievienotās vērtības nodokļa jomā" (COM(2016) 755 <i>final</i> – 2016/0371 (CNS)), par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/112/EK un Direktīvu 2009/132/EK attiecībā uz konkrētām pievienotās vērtības nodokļa saistībām pakalpojumu sniegšanā un preču tālpārdošanā" (COM(2016) 757 <i>final</i> – 2016/0370 (CNS)) un par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/112/EK attiecībā uz pievienotās vērtības nodokļa likmēm, ko piemēro grāmatām, laikrakstiem un periodiskiem izdevumiem" (COM(2016) 758 <i>final</i> – 2016/0374 (CNS))	79
2017/C 345/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu un Regulu (EK) Nr. 987/2009, ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai (EK) Nr. 883/2004" ⁽¹⁾ . (COM(2016) 815 <i>final</i> – 2016/0397 (COD))	85
2017/C 345/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Turpmākie pasākumi ilgtspējīgai Eiropas nākotnei: Eiropas rīcība ilgtspējības jomā" (COM(2016) 739 <i>final</i>)	91
2017/C 345/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums "Ekodizaina darba plāns 2016.–2019. gadam" (COM(2016) 773 <i>final</i>)	97
2017/C 345/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Atkritumu pārvešanas enerģijā loma aprites ekonomikā" (COM(2017) 34 <i>final</i>)	102
2017/C 345/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/65/ES par dažu bīstamu vielu izmantošanas ierobežošanu elektriskās un elektroniskās iekārtās" (COM(2017) 38 <i>final</i> – 2017/0013 (COD))	110

⁽¹⁾ Dokuments attiecas uz EEZ un Šveici.

2017/C 345/19	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES vides politikas īstenošanas pārskats – kopīgas problēmas un kā apvienot centienus, lai gūtu labākus rezultātus"" (COM(2017) 63 <i>final</i>)	114
2017/C 345/20	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Energijas cenas un izmaksas Eiropā"" (COM(2016) 769 <i>final</i>)	120
2017/C 345/21	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izdara grozījumu Regulā (EK) Nr. 1008/2008 par kopīgiem noteikumiem gaisa pārvadājumu pakalpojumu sniegšanai Kopienā" (COM(2016) 818 <i>final</i> – 2016/0411(COD)) . . .	126
2017/C 345/22	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tēmu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Veidojot Eiropas datu ekonomiku"" (COM(2017) 9 <i>final</i>)	130
2017/C 345/23	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību elektronisko sakaru jomā un ar ko atceļ Direktīvu 2002/58/EK (Privātuma un elektronisko sakaru regula)" (COM (2017) 10 <i>final</i> – 2017/0003 (COD))	138

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

REZOLŪCIJAS

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 527. PLENĀRSESĪJA 2017. GADA 5. UN 6. JŪLIJĀ

Rezolūcija par tematu “Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas ieguldījums Eiropas Komisijas 2018. gada darba programmā”

(2017/C 345/01)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja plenārajā sesijā, kas notika 2017. gada 5. un 6. jūlijā (5. jūlija sēdē), ar 191 balsi par, 6 balsīm pret un 16 atturoties, pieņēma šo rezolūciju.

1. Raidīt pozitīvu vēstījumu Eiropas Savienībai

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzsver, ka 2018. gads ir nozīmīgs kā pašreizējās Komisijas un Eiropas Parlamenta pēdējais pilnais darbības gads. Tādēļ EESK aicina Komisiju izstrādāt vērīgu, taču vienlaikus pragmatisku darba programmu, lai pienācīgi risinātu problēmas krustcelēs nonākušajā Eiropas Savienībā. Ņemot vērā neskaidrības saistībā ar *Brexit* un globālajām norisēm, tagad vairāk nekā jebkad agrāk vajadzīgas plašas, līdzdalību veicinošas un strukturētas debates par Eiropas nākotni. Ir svarīgi atgriezties pie pirmsākumiem un atsaukt atmiņā Savienības sākotnējo projektu un pamatvērtības, un mērķus, kā tie ir nostiprināti ES līgumos.

1.2. Mums vajadzētu pamatoties uz pozitīvajiem rezultātiem, kuri sasniegti līdz šim. Tomēr nacionālistiskas, protekcionisma pilnas, autoritāras un populistiskas attieksmes un kustību parādīšanās ES iestāžu vadītājiem un dalībvalstīm būtu jāuztver kā trauksmes signāls, kas liecina, ka mums jāizpēta, kā rīkoties, lai atgūtu sabiedrības uzticēšanos un nodrošinātu Eiropas projektam veiksmīgu nākotni.

1.3. Šajā saistībā EESK aicina Komisiju censties veidot spēcīgu, stabilu un saliedētu Savienību, kas spēj nodrošināt ilgtspējīgu izaugsmi, kvalitatīvas darbvietas, labklājību un vienlīdzīgas iespējas visiem Eiropas iedzīvotājiem, pamatojoties uz kopīgu redzējumu un pozitīvu vēstījumu, kas sakņojas sabiedrības iesaistīšanā un līdzdalībā. Vienotai, saliedētai Savienībai, kuras pamatā ir dalībvalstu ieinteresētība kopējā lietā, ir izšķirīga nozīme, lai risinātu ekonomiskās, sociālās un vides problēmas, ar kādām saskaras ES. Iekšējā kohēzija arī ir viens no priekšnoteikumiem, lai ES rīkotos kā spēcīga pasaules mēroga dalībiece tādās jomās kā starptautiskā tirdzniecība, drošība, enerģētika, klimata politika un cilvēktiesību veicināšana.

1.4. EESK atzīst, ka *Brexit* sarunu dēļ 2018. gads būs sarežģīts. Tomēr ir svarīgi, lai Komisija turpinātu īstenot pasākumus, par kuriem jau ir panākta vienošanās, jo īpaši tos, kas saistīti ar vienotā tirgus iniciatīvām. Vienlaikus jāsigatavojas ES ilgtermiņa pastāvēšanai nākotnē. Šajā saistībā EESK atsaucas uz savu nostāju par Balto grāmatu par Eiropas nākotni. EESK arī sniegs atzinumus par saistītajiem pārdomu dokumentiem, tādēļ šajā rezolūcijā sniegts tikai īss ieskats minētajos jautājumos.

1.5. Tā kā ekonomika, nodarbinātība, cilvēku labklājība un vide ir savstarpēji cieši saistītas, EESK aicina Komisiju savā darba programmā par visaptverošu pieeju pieņemt ilgtspējīgu attīstību. Tādējādi EESK attiecībā uz trim ilgtspējas pīlāriem savu ieguldījumu iedala šādi:

a) stiprināt Eiropas ekonomikas pamatus;

b) sekmēt Eiropas sociālo dimensiju;

c) atvieglot pāreju uz mazoglekļa un aprites ekonomiku.

1.6. EESK uzsver, ka šie pīlāri ir universāli, nedalāmi un savstarpēji atkarīgi. ES jārikojas vērienīgi un jācenšas īstenot tādas politikas un iniciatīvas, kas rada visiem izdevīgus risinājumus gan ekonomisko, gan sociālo un ekoloģisko ieguvumu ziņā.

1.7. Šajā nolūkā EESK aicina Komisiju integrēti izstrādāt savas rīcībpolitikas un piemērot saskaņotu, konsekventu pieeju, iesaistot visas Komisijas struktūras un pārtraucot sadrumstaloto pieeju politikas un tiesību aktu izstrādē. EESK arī aicina Komisiju – atbilstīgi labāka regulējuma principiem – turpināt uzlabot ES tiesību aktu izstrādes kvalitāti un vienkāršot un precizēt tiesību aktus, lai nodrošinātu praktiskus ieguvumus visiem iesaistītajiem dalībniekiem.

1.8. Turklāt EESK atkārtoti aicina izstrādāt visaptverošu stratēģiju, lai iekļautu ANO programmas 2030. gadam ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM) visās attiecīgajās ES politikas jomās, kā arī aicina Komisiju sagatavot ilgtermiņa redzējumu un stratēģiju attiecībā uz ilgtspēju, pamatojoties uz sagatavošanā esošo EESK atzinumu “Virzība uz ilgtspējīgāku Eiropas nākotni – stratēģija 2050. gadam”.

1.9. EESK uzsver, ka izšķirīga nozīme ir pilsoniskās sabiedrības strukturētai līdzdalībai ES politiku, programmu un citu iniciatīvu izstrādē, īstenošanā un uzraudzībā, lai sasniegtu reālus rezultātus, iegūtu sabiedrības atbalstu un veicinātu sabiedrības saliedētību. Sociālajiem partneriem ir īpaša nozīme tādu politiku noteikšanā un īstenošanā, kas tieši vai netieši ietekmē nodarbinātību un darba tirgu.

1.10. Rīcības priekšlikumi ir sīkāk izklāstīti 2.–5. iedaļā, taču savas **svarīgākās politiskās prioritātes** Komisijas 2018. gada darba programmai EESK rezumē šādi:

- EESK aicina Komisiju turpināt īstenot stratēģijas un programmas, kas vērstas uz vienotā tirgus tālāku attīstību, ilgtspējīgas attīstības kontekstā ņemot vērā tā ekonomisko un sociālo dimensiju. Lai gan jāatzīst, ka vienotā tirgus centrālais elements ir EMS, pasākumi ir īpaši vajadzīgi tādās jomās kā kapitāla tirgus, kā arī digitālais, enerģijas un transporta tirgus. EESK aicina īstenot arī aktīvu tirdzniecības politiku, ņemot vērā, ka jānodrošina pārredzamība un cieši jāiesaista pilsoniskā sabiedrība.
- Komisijai vajadzētu pieņemt visaptverošu stratēģiju, kas veicinātu uzņēmējdarbību, inovāciju un rūpniecības attīstību, tostarp pievērstos iespējām un izaicinājumiem, kas saistīti ar tādām liela mēroga tendencēm pasaulē kā straujā digitalizācijas progress, lietu internets un pāreja uz mazoglekļa un aprites ekonomiku.
- EESK aicina Komisiju izstrādāt ES sociālo dimensiju, lai sekmētu kvalitatīvu darbvietu izveidi, pilnveidotu prasmes un kompetences, palielinātu sociālos ieguldījumus un attīstītu sociālo ekonomiku, kā arī novērstu nabadzību, nevienlīdzību, diskrimināciju un sociālo atstumtību, īpašu uzsvaru liekot uz jauniešu iekļaušanu sabiedrībā. Turklāt īpaša uzmanība būtu jāvelta reaģēšanai uz dziļajām pārmaiņām, ko visai sabiedrībai radījusi digitalizācija.
- EESK aicina veikt pasākumus, lai efektīvi koncentrētu publiskos finanšu resursus un reaģētu uz turpmākiem *Brexit* izraisītiem izaicinājumiem, kā arī vajadzību panākt ilgtspējīgu izaugsmi, inovāciju, nodarbinātību un kohēziju. Līdzās publiskajam ieguldījumam ir jāveicina arī privātie ieguldījumi, lai apmierinātu lielo vajadzību pēc ieguldījumiem.
- Komisijai būtu jāturpina īstenot pasākumus, to skaitā jāveic efektīva ārējo robežu kontrole, lai Eiropas iedzīvotājus aizsargātu pret drošības apdraudējumiem. Tai būtu arī jādara vairāk, lai ES kļūtu par pasaulē notiekošo procesu efektīvāku dalībnieci, īstenojot daudzpusēju sadarbību un aktīvi novēršot konfliktus. EESK arī uzskata, ka jāstiprina sadarbība aizsardzības jomā.

- Piedāvājot savu atbalstu, EESK aicina Komisiju izstrādāt stratēģiju ar mērķi izveidot strukturētu pilsonisko dialogu, kas ir organizēts efektīvi un pastāvīgi.

2. Eiropas ekonomikas pamatu stiprināšana

2.1. Eiropas pusgads un EMS

2.1.1. Eiropas pusgada procesā būtu jāpalielina Komisijas kā koordinatora nozīme, lai nodrošinātu, ka dalībvalstis pilda stratēģijas "Eiropa 2020" mērķus un ieteikumus un īsteno strukturālās reformas, kas vajadzīgas ilgtermiņā ilgtspējīgai ekonomikas izaugsmei, kvalitatīvu darbavietu radīšanai un sociālā progresa panākšanai. Lai šis process būtu sekmīgs, nozīmīgs faktors ir sociālo partneru un citu pilsonisko sabiedrību pārstāvošo organizāciju ciešā iesaiste un lielāka līdzatbildība reformas programmu sagatavošanā un īstenošanā, atzīstot sociālo partneru īpašo lomu, ņemot vērā to ekskluzīvās kompetences, pienākumus un uzdevumus.

2.1.2. EESK aicina veikt simetrisku makroekonomikas korekciju eurozonā gan dalībvalstīs, kurās ir deficīts, gan dalībvalstīs, kurās ir pārpalikums. Tas ietver kopēju pozitīvu fiskālo nostāju attiecībā uz visu eurozonu.

2.1.3. Ekonomiskā un monetārā savienība ir Eiropas integrācijas pamatelements. EESK atsaucas uz savu iepriekš pausto nostāju un aicina izstrādāt iniciatīvas EMS izveides pabeigšanai, tostarp attīstot tās pārvaldību, demokrātisko kontroli un makroekonomikas dialogu.

2.2. Finanšu resursi un ieguldījums

2.2.1. Ar nākamo daudzgadu finanšu shēmu (DFS) Komisijai būtu jāliek pamati resursu efektīvākai koncentrēšanai un reaģēšanai uz turpmākajiem Brexit izraisītiem izaicinājumiem, kā arī uz vajadzību panākt ilgtspējīgu izaugsmi, inovāciju, nodarbinātību un sociālo kohēziju, ieviešot uz izpildi un rezultātiem vērstu pieeju. EESK aicina Komisiju nākamās DFS darbības ilgumu pielāgot Komisijas un Parlamenta politikas ciklam. Tā arī aicina veikt sagatavošanās pasākumus jaunu ES pašu resursu veidu ieviešanai.

2.2.2. EESK atzinīgi vērtē otro ESIF (Eiropas Stratēģisko investīciju fonds) posmu ieguldījumu palielināšanā, piesaistot arvien vairāk privātā kapitāla kopā ar publisko kapitālu gan no valsts, gan reģionālajiem avotiem. Šajā nolūkā ESIF darbības jomā papildus bankām būtu jāiekļauj arī citas finansēšanas nozares.

2.2.3. EESK uzsver, ka Eiropas fondi ir jāizmanto efektīvi un lietderīgi. Par prioritāti jāizvirza ieguldījumi inovācijā, uzņēmējdarbībā, prasmju pilnveidē, aktīvā darba tirgus politikā un digitālajās, enerģētikas un transporta sistēmās, nodrošinot pienācīgu finansējuma piešķiršanu projektiem, kuriem ir liela sociālā ietekme.

2.2.4. EESK uzsver, ka jāturpina kapitāla tirgu savienības īstenošana, lai uzlabotu piekļuvi privātam finansējumam, veltot īpašu uzmanību MVU vajadzībām. Būtu jāveicina arī pašu kapitāla un kapitāla tirgū pieejamā finansējuma lielāka izmantošana.

2.2.5. Attiecībā uz banku savienības izveides pabeigšanu EESK uzsver, ka turpmāk riska dalīšana jāpapildina ar papildu priekšlikumiem par riska mazināšanu. Turpmākajās banku regulējuma reformās Komisijai jāvelta pienācīga uzmanība mazo banku un banku, kurām nav sarežģīta struktūra, īpašajām iezīmēm un iespējām.

2.2.6. EESK aicina veikt pasākumus, ar ko ierobežo krāpšanu nodokļu jomā, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un agresīvu nodokļu plānošanu. Būtu jāmaina pašreizējās nodokļu sistēmu tendences, kas ir labvēlīgas uzņēmumu parādu finansēšanai. Attiecībā uz PVN EESK atkārtoti iesaka atteikties no pašreizējās pārejas sistēmas un noteikt galīgo PVN režīmu, kas ir pielāgots Eiropas vienotajam tirgum.

2.3. Digitālās, enerģētikas un transporta sistēmas

2.3.1. EESK uzsver vienotā digitālā tirgus nozīmību visai sabiedrībai. Digitālās prasmes, uzņēmējdarbību veicinoša vide un patērētāju uzticība ir daži no svarīgākajiem digitalizācijas iespēju izmantošanas nosacījumiem. Ņemot vērā, ka dati ir

ražošanas faktors un izejviela ekonomikas pievienotās vērtības radīšanai, izšķirīga nozīme ir datu pieejamībai un brīvai aprītei. Vienlaikus jānodrošina atbilstīga privāto un komerciālo datu aizsardzība, īpašu uzmanību pievēršot individuālo uzņēmumu ģenerētajiem datiem. EESK arī mudina Komisiju turpināt centienus palielināt spējas un uzlabot sadarbību kibernetikas jomā. Turklāt EESK aicina īstenot starptautisku sadarbību digitālajā jomā, piemēram ESAO ietvaros.

2.3.2. Jāturpina digitālās infrastruktūras izveide, tostarp platjoslas un bezvadu savienojumi, digitālās enerģētikas un transporta sistēmas un viedās ēkas un kopienas. Digitalizācijas izmantošana attiecīgi jāveicina izglītības, veselības un sociālajās nozarēs. Digitalizācijas pilnvērtīga izmantošana būtu jāveicina administratīvo procesu atvieglošanas nolūkā. Īpaša uzmanība jāvelta pārklājuma nodrošināšanai attālos apvidos un digitālās piekļuves minimuma nodrošināšanai ikvienam, sekmējot arī neaizsargāto sabiedrības grupu iekļaušanu.

2.3.3. EESK jau no paša sākuma ir pārliecinoši atbalstījusi Enerģētikas savienības iniciatīvu. Tā aicina Komisiju turpināt īstenot Enerģētikas savienības stratēģiju un nodrošināt atbilstīgu enerģētikas infrastruktūru un netraucēti funkcionējošus enerģētikas tirgus, kuri garantē drošas, cenu ziņā pieejamas un klimatam nekaitīgas enerģijas pieejamību iedzīvotājiem un uzņēmumiem. EESK uzsver, ka ir svarīgi rīkot dialogu enerģētikas jautājumos ES, dalībvalstu un vietējā līmenī, pilnībā iesaistot pilsonisko sabiedrību. EESK sistemātiski paudis savu viedokli par Enerģētikas savienības stāvokli un atsevišķām iniciatīvām.

2.3.4. Transports ir cieši saistīts ar Enerģētikas savienību. Ņemot vērā, ka transports ir viens no galvenajiem faktoriem, kas veicina visas sabiedrības aktivitāti, tam ir jāvelta liela uzmanība Komisijas darba programmā. Galvenais pasākumu mērķis būtu nodrošināt iedzīvotājiem un uzņēmumiem pieejamu, netraucētu, drošu, cenu ziņā pieņemamu un klimatam nekaitīgu mobilitāti un transportu. Tas prasa būtisku publiskā un privātā sektora ieguldījumu transporta sistēmās un sabiedriskā transporta pilnveidē. Ar transportu saistītos enerģētikas un klimata jautājumus, kā arī jaunu tehnoloģiju ieviešanu nevajadzētu izskatīt atsevišķi no jautājumiem, kas saistīti ar transporta tirgu.

2.3.5. Ņemot vērā pakalpojumu ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi (PVTN) horizontālo nozīmīgumu, EESK aicina Komisiju pilnveidot noteikumus par publisku kompensāciju PVTN sniegšanai un to piemērošanu, lai sniegtu norādes un izstrādātu paraugprakses apkopojumu.

2.3.6. EESK atzīst pilsētu un lauku rajonu nozīmi ekonomikas, sociālajā un teritoriālajā attīstībā un kohēzijā. Uzsverot pilsētu nozīmi, Eiropas Savienībai vajadzētu turpināt darbu pie Pilsētprogrammas skaidras definēšanas un pienācīgas īstenošanas. Komisijas jaunajā pieejā integrētai teritoriālajai attīstībai būtu jāizmanto lauku, kalnu un salu apgabalu ievērojamais potenciāls.

2.4. *Ražošanas un pakalpojumu attīstība*

2.4.1. EESK aicina Komisiju pieņemt visaptverošu pieeju un stratēģiju attiecībā uz industriālo attīstību. Īpaša uzmanība būtu jāvelta iespējām un izaicinājumiem, kas saistīti ar tādām liela mēroga tendencēm pasaulē kā straujās digitalizācijas progress, lietu internets, savstarpēji saistītas ražošanas un pakalpojumu nozares un pāreja uz mazoglekļa un aprītes ekonomiku.

2.4.2. Jāatrasa arī pakalpojumu izaugsmes potenciāls, citstarp mazumtirdzniecības sektorā, un vienlaikus jānodrošina patērētāju un darba ņēmēju tiesības un jāatzīst, ka vienotajā tirgū joprojām pastāv šķēršļi.

2.4.3. Inovācijas politikai, ieskaitot sociālo inovāciju, ir izšķirīga nozīme ekonomikas konkurētspējas un atjaunošanas, kā arī sabiedriskā labuma nodrošināšanā. EESK aicina programmas "Apvārsnis 2020" ietvaros veicināt pārvalstisko tīklu un transversālu tīklu veidošanu starp universitātēm, uzņēmumiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām. EESK arī iesaka vienkāršot administratīvos noteikumus par finansējumu un valsts atbalstu.

2.4.4. Jāizstrādā ES mēroga stratēģija "Rūpniecība 4.0 un Sabiedrība 4.0", pievēršot galveno uzmanību tehnoloģijām un platformām, standartiem un atsaucies arhitektūrām, reģionālo inovācijas centru tīkliem un prasmēm visos līmeņos.

2.4.5. Attiecībā uz problēmām, ko liela mēroga tendences pasaulē rada atsevišķām nozarēm, piemēram, autobūves nozarē un ogļu un tērauda rūpniecībā, EESK aicina īstenot strukturālo pārmaiņu pareizu pārvaldību, veidojot godīgas un atbilstīgas pārejas sistēmas un dialogu ar sociālajiem partneriem par nozaru jautājumiem. Tomēr jāizmanto un par vērtīgām priekšrocībām jāpadara iespējas, kas rodas tādās jomās kā kosmoss un aizsardzības nozares, vienlaikus nodrošinot labvēlīgus apstākļus rūpniecības nozaru attīstībai kopumā un labus darba apstākļus.

2.4.6. Īpaši jācenšas uzlabot mazo un vidējo uzņēmumu finansēšana, inovācija un internacionalizācija, kā arī pilnībā jāīsteno Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akts. MVU politikas būtu jāpielāgo dažādu veidu uzņēmumu, piemēram, ģimenes uzņēmumu, tradicionālu mazo uzņēmumu un mikrouzņēmumu, jaunuzņēmumu un strauji augošu uzņēmumu, kā arī sociālo uzņēmumu atšķirīgajām vajadzībām. EESK arī aicina Komisiju sākt MVU definīcijas apspriešanu.

2.4.7. EESK uzskata, ka ir svarīgi pieņemt visaptverošu skatījumu uz jaunajām ražošanas un patēriņa modeļu tendencēm, tādām kā sadarbīgās, aprites, kopīgošanas un funkcionālās ekonomikas modeļi, kā arī uz attīstības iespējām, piemēram sociālo ekonomiku. Ir vajadzīgi pasākumi, kas atvieglotu šo jauno un daudzveidīgo modeļu ieviešanu, bet vienlaikus jānodrošina vienlīdzīgi konkurences apstākļi un jāpieņem attiecīgi un atbilstīgi tiesību akti, lai nodrošinātu sabiedrības un patērētāju aizsardzību un darba ņēmēju tiesības.

2.4.8. Ņemot vērā sociālās ekonomikas īpašo nozīmi, EESK atkārtoti prasa sākt izstrādāt visaptverošu rīcības plānu sociālās ekonomikas jomā saskaņā ar Padomes 2015. gada decembra secinājumiem "Veicināt sociālo ekonomiku – vienu no svarīgākajiem ekonomikas un sociālās attīstības virzītājspēkiem Eiropā".

2.4.9. Cenšoties apmierināt vajadzību finansēt, modernizēt un vienkāršot kopējo lauksaimniecības politiku (KLP) nākamās DFS ietvaros, arī turpmāk prioritāte šajā jomā būtu jāpiešķir daudzfunkcionalitātei, lauksaimniecības modeļu daudzveidībai un ilgtspējai. Vairāk centieni lauksaimniecības nozarē vajadzīgi arī pētniecības un digitalizācijas jomā.

2.4.10. EESK aicina Komisiju pāriet uz integrētāku lauksaimniecības un pārtikas politiku, ņemot vērā arī vajadzību virzīties uz aprites ekonomiku un būtiski samazināt pārtikas izšķērdēšanu. Komisijai vajadzētu arī pieņemt tiesību aktus, lai novērstu negodīgu tirdzniecības praksi pārtikas aprītē.

2.4.11. Lai nodrošinātu rūpniecības un lauksaimniecības pienācīgu attīstību un atjaunošanu, ar politisko un tiesisko regulējumu jānodrošina stabila un prognozējama ieguldījumu un darbības vide un jāievēro labāka regulējuma principi iedzīvotāju labklājības nolūkā.

2.5. **Starptautiskā tirdzniecība**

2.5.1. EESK aicina aktīvi un taisnīgi risināt tirdzniecības sarunas ar tādiem partneriem kā Japāna, Mercosur un ASEAN, kā arī nodrošināt jau noslēgto nolīgumu netraucētu īstenošanu, ņemot vērā iepriekšējos EESK atzinumos izvirzītos jautājumus. EESK uzskata, ka Komisijas paziņojuma "Tirdzniecība visiem" īstenošanā ir svarīgi līdzsvaroti un pārredzami pabeigt sarunas, nodrošinot priekšrocības uzņēmumiem un iedzīvotājiem, vienlaikus aizsargājot vides, sociālos, darba, patērētāju aizsardzības un citus standartus, kā arī sabiedriskos pakalpojumus. Kopumā EESK uzsver, ka liela nozīme ir pārredzamībai un pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai tirdzniecības nolīgumu sarunās, īstenošanā un uzraudzībā jau pašā sākumposmā.

2.5.2. EESK atzinīgi vērtē uzlabojumus investoru strīdu izšķiršanā, ieviešot jaunu sistēmu, kas aizstāj investoru un valsts strīdu izšķiršanas sistēmu (ISDS), taču aicina Komisiju veikt turpmākus pasākumus, lai tiesu sistēma ieguldījumu lietās (ICS) darbotos kā patiešām neatkarīga starptautiska tiesu iestāde.

2.5.3. Divpusējām tirdzniecības sarunām nevajadzētu vājināt ES saistības pret PTO un apņemšanos noslēgt stingru daudzpusēju starptautisku nolīgumu. EESK sagaida, ka pēc 2017. gada PTO Ministru konferences tiks aktīvi veikti turpmāki

pasākumi tādās jomās kā lauksaimniecība un e-komercija. Turklāt steidzami jānovērtē riski un iespējas no pilsoniskās sabiedrības viedokļa, lai noteiktu pašreizējo daudzpusējo sarunu turpmāko virzību pakalpojumu tirdzniecības nolīguma (TiSA) un Vides preču nolīguma (EGA) jomā. EESK arī aicina nekavējoties pieņemt un īstenot ES tirdzniecības aizsardzības politikas reformas.

2.5.4. EESK uzskata, ka ir svarīgi saskaņot tirdzniecības politiku un ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus, Parīzes klimata nolīgumu un ES attīstības politiku. Šajā nolūkā tirdzniecības nolīgumos vajadzētu iekļaut vērīgas tirdzniecībai un ilgtspējīgai attīstībai veltītas sadaļas ar spēcīgiem pilsoniskās sabiedrības veiktas uzraudzības mehānismiem.

2.5.5. EESK arī aicina ieviest pilsoniskās sabiedrības veiktu uzraudzību attiecībā uz visiem nolīgumu aspektiem, tostarp to nolīgumu aspektiem, kuru noteikumos nav paredzēta kopīga uzraudzības struktūra, kurā iesaistīta pilsoniskā sabiedrība. Neatsveramas priekšrocības šajā darbā sniedz EESK īpašās zināšanas.

2.5.6. Šajā saistībā Komiteja aicina arī rīkot apspriešanos ar pilsonisko sabiedrību par ierosinātās daudzpusējās ieguldījumu tiesas ietekmes novērtējumu un praktisko īstenošanu.

3. Eiropas sociālās dimensijas veicināšana

3.1. Eiropas sociālo tiesību pīlārs

3.1.1. EESK pieņem zināšanai Komisijas paziņojumu par Eiropas sociālo tiesību pīlāru un priekšlikumu par tā proklamāciju, kā arī pievienotās leģislatīvās un neleģislatīvās iniciatīvas. EESK patlaban izskata šo dokumentu kopumu un savlaicīgi sniegs savus atzinumus.

3.1.2. Šobrīd EESK norāda uz savu iepriekšējo atzinumu par Eiropas sociālo tiesību pīlāru⁽¹⁾, kurā tā ir izklāstījusi savus vispārējos mērķus attiecībā uz pīlāra izveidi, izmantojot tādu juridisko un neleģislatīvo instrumentu kombināciju, kas attiecas uz tādām jomām kā darba nākotne, godīgi darba apstākļi, nodarbinātība, spēkā esošā ES sociālo tiesību aktu kopuma īstenošana un sociālais ieguldījums. Minētajā atzinumā norādīts, ka pīlārs būtu jāpiemēro visām dalībvalstīm, vienlaikus atzīstot, ka eurozonai var rasties vajadzība pēc konkrētiem instrumentiem/mehānismiem. Atzinumā pausts viedoklis, ka Eiropas pusgadam un valsts reformu programmām vajadzētu būt galvenajiem pīlāra īstenošanas un uzraudzības līdzekļiem, un aicināts Eiropas pusgadā noteikt konkrētus kritērijus.

3.1.3. Pamatnosacījumiem attiecībā uz darba tirgu ir jāatbalsta jaunas, daudzveidīgākas profesionālās izaugsmes iespējas. Darba tirgus pieprasa dažādus darbaspēka iesaistīšanas un nodarbinātības veidus. Šajā nolūkā vajadzīgi piemēroti tiesību akti nodarbinātības aizsardzības jomā, lai nodrošinātu regulējumu, kas paredz godīgus darba apstākļus, un lai veicinātu pieņemšanu darbā saskaņā ar visiem darba līgumiem.

3.1.4. EESK uzsver, ka, lai apmierinātu mainīgo pieprasījumu pēc prasmēm un kompetencēm, jāveic uzlabojumi ar darbu saistītās izglītības sistēmā, arodizglītībā un arodmācībās, mūžizglītībā, kā arī prasmju pilnveidē un pārkvalifikācijā. Lai izveidotu iekļaujošu darba tirgu, jāizstrādā arī veidi, kā veicināt vienmērīgu pāreju no vienas darba vietas uz citu un no bezdarba un izglītības uz darbu, ar mērķi panākt iekļaujošu darba tirgu.

3.1.5. Atzīstot faktu, ka ES nākotne ir cieši saistīta ar jaunāko paaudžu uzticēšanos ES projektam, EESK uzsver, ka Komisijai būtu jādarbības intensīvāk, lai pienācīgi risinātu jauniešu bezdarba un atstumtības pamatcēloņus.

3.1.6. Iekļaujošas izaugsmes un sociālās kohēzijas palielināšanas nolūkā EESK aicina veikt pasākumus, ar kuriem apmierina nepieciešamību pēc sociālā ieguldījuma, proti, ieguldījuma cilvēkos un sociālajā infrastruktūrā un pakalpojumos. Rūpīgāk jāapsver "Junkera 2. plāna" sasaiste ar Sociālo ieguldījumu paketes mērķiem, tostarp izmantojot ESIF. EESK ir arī aicinājusi izstrādāt Eiropas Sociālo ieguldījumu paktu, kuram vajadzētu sekmēt sociālās reformas un sociālos ieguldījumus un palīdzēt atjaunot ekonomikas, sociālo un teritoriālo konvergenci. Sociālo ieguldījumu vajadzētu uzsvērt arī gada izaugsmes pētījumā.

⁽¹⁾ 2017. gada 25. janvāra atzinums par Komisijas paziņojumu "Apspriešanās sākšana par Eiropas sociālo tiesību pīlāru" (OV C 125, 21.4.2017., 10. lpp.).

3.1.7. Eiropas Sociālajam fondam arī turpmāk vajadzētu būt vienam no galvenajiem ESI fondu elementiem, īpašu uzmanību veltot mazāk aizsargāto iedzīvotāju grupu (piemēram, jauniešu, imigrantu un bēgļu, un cilvēku ar invaliditāti) izglītošanas un iekļaušanas darba tirgū veicināšanai. Jauno programmas *Erasmus* procesu apvienošanai un atkārtotai izvērsšanai jāklūst sistemātiskākai un iekļaujošākai. EESK arī atkārtoti aicina radīt visiem jauniešiem iespējas gūt labumu no apmaiņas pasākumiem Eiropā.

3.1.8. Atzīstot, ka nabadzības mazināšana galvenokārt ir dalībvalstu kompetencē, EESK norāda, ka: nabadzības mazināšanas jautājumam vajadzētu sistemātiski pievērsties Eiropas pusgada procesā; arī turpmāk jāatbalsta akadēmiskie pētījumi saistībā ar "atsauces budžeti", kas ļauj nodrošināt cienīgu dzīvi; jāievieš salīdzināmi un vienoti rādītāji, piemēram, nabadzības un nevienlīdzības rādītāji, kā arī valsts reformu programmās un konkrētai valstij adresētajos ieteikumos ierosināto visu reformu programmu sociālās ietekmes obligāta novērtēšana. EESK ir arī atbalstījusi integrēta Eiropas fonda nabadzības un sociālās atstumtības apkarošanai izveidi, pamatojoties uz *FEAD* un *ESF* īstenošanā gūt pieredzi. Turklāt stratēģiju "Eiropa 2020" vajadzētu saistīt ar programmas 2030. gadam īstenošanu.

3.2. Iedzīvotāju un patērētāju tiesības

3.2.1. EESK aicina Komisiju cieši uzraudzīt ES pamatvērtību un pamatprincipu ievērošanu visās dalībvalstīs un pilnveidot procedūras, ar kurām saglabā un aizsargā demokrātiju, tiesiskumu, pamattiesības, cilvēktiesības un tiesu iestāžu pieejamību.

3.2.2. Patērētāju politika ir pietuvināta sabiedrības interesēm, tādējādi tā var ietekmēt iedzīvotāju iesaisti ES integrācijas procesā. EESK aicina Komisiju nodrošināt, lai *REFIT* procesā, digitālajā vidē un preču un pakalpojumu drošības jomā tiek piemērotas un ievērotas patērētāju tiesības. Komisijai būtu jāpastiprina pasākumi, ar kuriem novērš enerģētisko un patērētāja nabadzību un uzlabo visu Eiropas iedzīvotāju piekļuvi pārtikai un pakalpojumiem. Komisijai vajadzētu veicināt arī patērētāju tiesības uz informāciju, izglītību un līdzdalību, un to tiesības apvienoties, lai tiktu pārstāvētas to intereses tādu noteikumu izstrādē, kas patērētājus skar tieši.

3.2.3. Komisijai ir jāpabeidz pārskatīt ES patērētāju politikas kā transversālas un horizontālas pilsoniskuma politikas galvenie juridiskie un nejuridiskie rakstura instrumenti un jāiesniedz jauns patērētāju tiesību aizsardzības rīcības plāns nākamajiem 10 gadiem.

3.2.4. EESK aicina Komisiju veikt visus vajadzīgos pasākumus, lai novērstu dzimumu diskrimināciju darba tirgū, izglītībā un lēmumu pieņemšanā, kā arī ar dzimumu saistītu vardarbību. EESK arī aicina Komisiju izstrādāt programmu minoritāšu un mazāk aizsargāto sabiedrības grupu aizsardzībai, veicinot pamattiesību aizsardzību un diskriminācijas aizlieguma stingru ievērošanu. Komisijai būtu jāpastiprina centieni atsākt darbu pie direktīvas par vienlīdzīgas attieksmes principa īstenošanu, kā arī jāpievēršas situācijai, kādā atrodas neaizsargāti bērni, sievietes un veci cilvēki, kā arī jauniem neaizsargātības veidiem.

3.2.5. Komisijai vajadzētu atjaunināt Eiropas stratēģiju invaliditātes jomā atbilstīgi ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas ieteikumiem un īstenot Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (*UNCRPD*) savā ārpolitikā un programmās, tostarp ieviest visās dalībvalstīs atzīto ES invaliditātes karti. Vajadzētu arī sākt Eiropas personu ar invaliditāti tiesību programmas 2020.–2030. gadam sagatavošanu un pasludināt 2021. gadu par Eiropas gadu, kas veltīts personu ar invaliditāti tiesībām.

3.2.6. Pieejamības nodrošināšana visiem būtu jāiekļauj arī digitālā vienotā tirgus iniciatīvās. Šajā saistībā Komisijai jāpastiprina centieni noslēgt sarunas ar citām iestādēm par Eiropas Pieejamības aktu. Jānostiprina arī pasažieru tiesības, īpašu uzmanību veltot personām ar invaliditāti un ierobežotām pārvietošanās spējām.

3.2.7. EESK arī mudina Komisiju atbalstīt pasākumus visu līmeņu izglītības iestādēs, lai palīdzētu skolēniem un studentiem atšķirt viltus ziņas no zinātniski pamatotiem faktiem.

3.3. *Migrācija*

3.3.1. EESK uzsver vajadzību atbalstīt un integrēt bēgļus un patvēruma meklētājus. Tā atbalsta kopējās Eiropas patvēruma sistēmas efektīvu reformu, kurā tiek ievērotas cilvēktiesības, un patiesi kopējas sistēmas ieviešanu visām dalībvalstīm. Tā arī iesaka panākt progresu bēgļu pārmitināšanas un humanitāro vīzu jomā, lai apmierinātu faktiskās vajadzības. EESK aicina Komisiju uzraudzīt, kā tiek īstenota vienošanās par bēgļu sadalījumu starp dalībvalstīm.

3.3.2. Tā arī aicina pārskatīt partnerattiecību nolīgumus ar trešām valstīm, kas ir migrācijas plūsmu tranzīta un izcelsmes valstis, lai tajos būtu ievērotas cilvēktiesības un starptautiskās tiesības, un izstrādāt finanšu instrumentus migrācijas pamatcēloņu novēršanai.

3.3.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas darbu pie likumīgu migrācijas kanālu izveides, novērtējot spēkā esošās direktīvas, tomēr EESK aicina darbaspēka migrāciju pārvaldīt ilgākā termiņā, plānot atjauninātus likumīgās mobilitātes kanālus un apmainīties ar informāciju par darba tirgus iespējām. Ņemot vērā Eiropas demogrāfisko struktūru, EESK uzsver, ka izaicinājums integrēt bēgļus un migrantus darba tirgū jāpārvērš par iespēju. Ieguldījumi apmācībā un atbilstošās atbalsta sistēmās būs svarīgs faktors, kas veicina integrāciju darba tirgū, lai palīdzētu migrantiem realizēt savu potenciālu, un tas pavērtu iespēju izmantot viņu prasmes, uzņēmību un dinamiskumu, vienlaikus atzīstot daudzveidības un dažādo kultūru vērtību mūsu sabiedrībā kopumā.

3.3.4. EESK uzskata, ka 2018. gads – Eiropas Kultūras mantojuma gads – ir vienreizēja izdevība mobilizēt visus dalībniekus, lai novērstu populisma un nacionālisma izpausmes un sekmētu pozitīvu vēstījumu par Eiropas nākotni. Šajā saistībā varētu veicināt arī apzināšanos, ka attiecībā uz bēgļiem un migrantiem vajadzīga starpkultūru izpratne.

3.4. *Iekšējā drošība un ārpolitika*

3.4.1. EESK aicina Komisiju turpināt īstenot pasākumus, tostarp ārējo robežu efektīvu kontroli, lai aizsargātu Eiropas iedzīvotājus pret tādiem drošības apdraudējumiem kā terorisms, organizētā noziedzība un kibernetiskā noziedzība.

3.4.2. Turklāt tā uzskata, ka jāstiprina sadarbība aizsardzības jomā. Šajā saistībā EESK atbalsta Eiropas aizsardzības savienības izveidi un atzinīgi vērtē Eiropas Aizsardzības rīcības plānu.

3.4.3. Ņemot vērā problēmas, ko rada ASV politikas neprognozējamība, un aizvien lielāka protekcionisma un vienpusējības risku, EESK mudina ES turpināt darbu atbilstīgi tās globālajai stratēģijai, atbalstot daudzpusējas attiecības Apvienoto Nāciju Organizācijas ietvaros, un aktīvi strādāt, lai novērstu konfliktus un atrisinātu starptautiskas krīzes. EESK arī uzsver, ka ir stingrāk jāsapņo dalībvalstu mērķi, politika un resursi, lai ES varētu efektīvāk darboties pasaules mērogā.

3.4.4. Programmas 2030. gada īstenošana jāizmanto par pamatu ES sadarbībai attīstības jomā. Lai uzņemtos iniciatīvu, ES būtu brīvprātīgi jāsapņo ANO Augsta līmeņa politiskajam forumam pārskats par tās iekšējām un ārējām darbībām saistībā ar IAM.

3.4.5. EESK atbalsta platformas veidošanu dialogam ar sociālajiem partneriem saistībā ar Eiropas kaimiņattiecību politiku, lai labāk novērtētu darba tirgu, un aicina ES dalībvalstis izstrādāt kopēju Eiropas pieeju sociālā nodrošinājuma sistēmu saskaņošanai starp ES un dienviņu kaimiņvalstīm. Kaimiņattiecību politikā skaidri jānorāda saikne starp nestabilitāti un nabadzību, starp nevienlīdzību un iespēju trūkumu, kas var palielināt neaizsargātību pret radikalizāciju un kavēt demokratizācijas procesu.

3.4.6. EESK uzsver ārējo ekonomisko attiecību un starptautiskās diplomātijas nozīmi, lai saglabātu un palielinātu stabilitāti un drošību. Tā arī mudina ES pilnībā izmantot kultūras sniegtās iespējas starptautiskajās attiecībās.

4. Atvieglot pāreju uz mazoglekļa un aprites ekonomiku

4.1. Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku būtu jāīsteno integrēti, konsekventi un izmantojot iespējas saskaņot ekonomiskos, sociālos un vides aspektus. EESK aicina, lai Komisija veicina tirgus virzītas darbības, sekmējot inovāciju, atvieglot avangardiskās iniciatīvas, arī tālākajos un pilsētu reģionos, panākot to plašu izvēršanu un nodrošinot labvēlīgu tiesisko regulējumu. Tā arī norāda uz saikni starp aprites ekonomiku un citiem “jauniem ekonomikas modeļiem”.

4.2. Pienācīga uzmanība jāvelta arī “tradicionālās” vides politikas un tiesību aktu īstenošanai attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanu un gaisa, ūdens, augsnes un bioloģiskās daudzveidības aizsardzību. EESK mudina Komisiju turpināt šo darbu Eiropas letekmes uz vidi novērtējuma procesā.

4.3. Klimata mērķi 2030. gadam jāīsteno izmaksu ziņā pēc iespējas efektīvāk. Šajā saistībā EESK aicina Komisiju visaptveroši novērtēt pašreizējos mazoglekļa politikas instrumentus, lai pārliecinātos, ka šie instrumenti ir piemēroti un tiek izmantoti visefektīvākajā veidā.

4.4. Komisijai vajadzētu arī apsvērt klimata jautājumus no klimatiskā taisnīguma viedokļa, proti, no tādiem aspektiem kā vienlīdzība, cilvēktiesības un nabadzība.

4.5. Klimata diplomātija joprojām ir svarīgs ES uzdevums klimata pārmaiņu novēršanā. Tā ir vajadzīga, lai liktu visiem lielākajiem emitētājiem apņemties sasniegt mērķus, kas ir vismaz tikpat vērienīgi kā ES mērķi. EESK arī aicina Komisiju censties panākt globālu oglekļa dioksīda emisiju cenu sistēmu, lai radītu vienlīdzīgus konkurences apstākļus attiecībā pret konkurentiem ārpus ES.

4.6. EESK aicina Komisiju izstrādāt stratēģiju par tās “plaukstas nospieduma” palielināšanu klimata un vides jomā, proti, tās pozitīvo globālo ietekmi. Šajā nolūkā vajadzīga inovāciju un ieguldījumus veicinoša vide un labvēlīgi tirdzniecības nosacījumi klimata risinājumu un mazoglekļa produktu eksportēšanai. Tādējādi ES var efektīvi sniegt ieguldījumu klimata pārmaiņu un vides problēmu mazināšanā un izraisīt daudz lielāku ietekmi, nekā rīkojoties tikai savas teritorijas robežās.

5. Pilsoniskās sabiedrības spēju veidošana, līdzdalība un apspriešanās

5.1. EESK uzsver pilsoniskās sabiedrības organizāciju izšķirīgo lomu politiku izstrādē, īstenošanā un uzraudzībā visos posmos un visos līmeņos, tostarp vietējā līmenī. Šajā nolūkā vajadzīga pārmaiņas kultūrā un pilsoniskās sabiedrības vērtības atzīšana ES un dalībvalstu līmenī, kā tas noteikts LES 11. pantā, kurā paredzēts, ka ES iestādes sekmē un atvieglo horizontālu un vertikālu dialogu ar pilsonisko sabiedrību, rīko plašu apspriešanos un nosaka pamatu Eiropas pilsoņu iniciatīvām. Tie ir papildinoši procesi, kas norisinās, neskarot apspriešanos ar EESK un sociālo dialogu.

5.2. EESK cieši uzrauga un ir aktīvi iesaistījusies strukturētos dialogos vai konsultatīvos forumos (piemēram, aprites ekonomikas ieinteresēto personu platformā, Eiropas Migrācijas forumā), kas pulcē un iesaista pilsoniskās sabiedrības organizācijas un citus dalībniekus no ES iestādēm un dalībvalstīm, un aicina atbalstīt Komitejas iniciatīvas par pārmaiņu platformas izveidi (dzimumu līdztiesība transporta nozarē) un institucionālu forumu pilsoņu līdzdalības jomā (pilsoņu iniciatīvas ietvaros). Veidojot tādas platformas kā *REFIT*, Komisijai būtu jāņem vērā EESK pārstāvība atbilstīgi Līgumos nostiprinātajām Komitejas pilnvarām un jānodrošina, lai tādējādi tiek atspoguļots Komitejas sastāvs – tās trīs grupas.

5.3. Kā papildinošu procesu iepriekš minētajām iniciatīvām Komisija nesen ir izveidojusi īpašu interneta portālu “Iesaistieties tiesību aktu izstrādē”, lai apkopotu plašas sabiedrības viedokļus, tādējādi aptverot gan organizācijas, gan privātpersonas. EESK iesaka Komisijai nošķirt ieguldījumu, ko sniedz pilsoniskās sabiedrības organizācijas, un ieguldījumu, ko sniedz privātpersonas. Šajā saistībā Komisijai sadarbībā ar EESK būtu jāveic ieinteresēto personu kartēšana, lai apzinātu reprezentatīvas un ģeogrāfiski vienmērīgi sadalītas mērķgrupas, pamatojoties uz Pārredzamības reģistru. Turklāt Komisijai būtu jānodrošina, lai atbilstu apstrādē būtu paredzēts kvantitatīvs un kvalitatīvs svēruma. Komisijai arī vajadzētu nepārtraukti uzlabot pārredzamību, pieejamību, atgriezenisko saiti un atbildību pret dalībniekiem.

5.4. EESK aicina Komisiju izstrādāt stratēģiskāku pieeju minētajiem pasākumiem un izveidot tiem labāk strukturētu institucionālu un pārstāvības pamatu, izmantojot ES, dalībvalstu un reģionu līmenī jau izveidoto pārstāvības konsultatīvo struktūru resursus. Šajā nolūkā Komisijai būtu cieši jāsadarbojas ar EESK un jāaicina izstrādāt izpētes atzinumu par pilsoniskā dialoga efektīvas un pastāvīgas rīkošanas iespēju, un jāsagatavo īpašs Komisijas paziņojums.

5.5. EESK uzsver, ka jāuzlabo Eiropas pilsoņu iniciatīvas efektivitāte saskaņā ar EP priekšsēdētāja pirmā vietnieka *Frans Timmermans* paziņojumu par Eiropas pilsoņu iniciatīvas regulas pārskatīšanu un jāizpēta jauni veidi, piemēram, digitālo instrumentu izmantošana, kā palielināt jauniešu un īpaši neaizsargāto iedzīvotāju grupu ieinteresētību.

5.6. Visbeidzot EESK atzīst, ka Komisija ir ņēmusi vērā daudzus elementus no EESK ieguldījuma 2017. gada darba programmā. Tomēr daži jautājumi nav ņemti vērā, tādēļ tie ir atkārtoti uzsvērti šajā dokumentā. Attiecībā uz Komisijas 2018. gada darba programmas īstenošanu EESK ir gatava iesniegt savu nostāju un nākamā gada laikā iesaistīties darbā pie konkrētām iniciatīvām.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcija par tematu “Komisijas baltā grāmata par Eiropas nākotni un ne tikai”

(2017/C 345/02)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja plenārajā sesijā, kas notika 2017. gada 5. un 6. jūlijā (5. jūlija sēdē), ar 226 balsīm par, 16 pret un 15 atturoties, pieņēma šo rezolūciju.

Ceļā uz kopīgu izpratni par mērķi***EESK viedoklis par Eiropas nākotni ⁽¹⁾***

1. Eiropas sabiedrība un iedzīvotāji prasa uzticamu, likumīgu un noturīgu Eiropas Savienību. Vairāk nekā desmit gadus ES ir pieredzējusi politiskus, saimnieciskus un sociālus satricinājumus, kas iedzīvotājos veicinājuši nelabvēlīgu attieksmi un nedrošību. Eiropas Savienībai ir vajadzīgas vispārējās stratēģijas, lai veicinātu savu iedzīvotāju labklājību, stabilas un ilgtspējīgas investīcijas, radošumu un uzņēmējdarbību, kā arī stratēģijas, lai mazinātu aizvien lielāko plaisu starp bagātajiem un nabadzīgajiem, novērstu nabadzību un risinātu bagātību sadales nevienlīdzības problēmu. Pašreizējā ekonomikas atveseļošanās nekādā gadījumā nedrīkst būt par attaisnojumu pasivitātei. Tieši otrādi: EESK mudina apzināti un saskaņoti virzīties uz priekšu, lai stiprinātu uzticēšanos un pašvērtību, kā arī koncentrēties uz konkrētu labumu iedzīvotājiem un uz Eiropas milzīgo potenciālu.

2. Nedrīkst ļauties nepamatotām cerībām. Pirmām kārtām mērķim vajadzētu būt izveidot tādu ES, kas spēj sniegt pilnvērtīgas un vienlīdzīgas iespējas ikvienam. Ekonomikas, sociālie un vides faktori ir savstarpēji saistīti. Kontinentam ir jāspēj gan pielāgoties dziļas pārveidošanās procesam un sīvajai konkurencei visā pasaulē, gan konstruktīvi ietekmēt globalizāciju tā, lai tā atbilstu ES vērtībām.

3. Spēle “Pie visa vainīga Brisele”, ko pārāk daudzi ir spēlējuši un spēlē joprojām, ir jāizbeidz. Ārkārtīgi svarīga ir Eiropas iestāžu un plaša ieinteresēto personu loka, piemēram, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju, kopīga apņemšanās gan valstu, gan ES līmenī. EESK uzsver, ka ES lēmumu legimitāte galu galā ir atkarīga no demokrātiskā procesa kvalitātes.

4. Sekmīgi virzība uz priekšu var būt vienīgi tad, ja tā balstās uz tādu pašu *kopīgu izpratni par mērķi*, kas pauda dibinātāju pārliecību un vēlāk tika atspoguļota ikvienā būtiskā sasniegumā. Eiropas Savienībai ir jāmobilizē savā rīcībā esošie likumdošanas instrumenti, vadlīnijas, finansējums un sadarbība, lai ES varētu virzīties uz priekšu visās vēlamajās dimensijās. Ceļu norāda Lisabonas līgums.

Baltajā grāmatā ierosinātie scenāriji

5. EESK neuzskata, ka ierosināto scenāriju ⁽²⁾ izvēle ir efektīva metode *kopīgas izpratnes par mērķi* sekmēšanai vai turpmākā virziena noteikšanai. Pirmkārt, Eiropas Savienība nesāk visu no nulles. Tādēļ Komisijai būtu jābalsta savi priekšlikumi uz ES vēstures – tās sasniegumu un trūkumu – padziļinātu analīzi, kas ir vērtīgs avots turpmākajā darbā. Pozitīvs un veselīgs sākumpunkts ir dalībvalstu apņemšanās, kas atspoguļota Romas deklarācijā ⁽³⁾. Pieci scenāriji ir adresēti dalībvalstīm un galvenokārt vērsti uz institucionālām izmaiņām, tāpēc uz Eiropas pilsoņiem attiecas tikai netieši. Tie šķīst arī samāksloti.

6. EESK viedoklis ir tāds, ka 1. scenārijs ir uzskatāms par “izķepurošanos” un nav pieņemams. 5. scenārijs daudziem šķiet pievilcīgs, taču pašreizējā brīdī tas nav reāls. 2. scenārijs, kurā uzmanība pievērsta tikai un vienīgi kopējam tirgum, ir pārāk ierobežots. 4. scenārijs paredz vienošanos starp 27 dalībvalstīm, kas var paralizēt Eiropas Savienību un veicināt centrālās tendences, tādējādi apdraudot Savienības mērķus un vērtības. Atbilstoši 3. scenārijam diferencētās integrācijas mehānismi, piemēram, ciešāka sadarbība, var būt noderīgs instruments šķēršļu pārvarēšanai noteiktās jomās un kalpot par

⁽¹⁾ Šī rezolūcija, ko Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pieņēma plenārsesijā 2017. gada 5. jūlijā, ir sagatavota, atbildot uz Eiropas Komisijas priekšsēdētāja Žana Kloda Junkera (*Jean-Claude Juncker*) 2017. gada 4. aprīlī izteikto lūgumu EESK izklāstīt Eiropas organizētās pilsoniskās sabiedrības idejas un prioritātes attiecībā uz Eiropas Savienības turpmāko attīstību, pamatojoties uz balto grāmatu par ES nākotni.

⁽²⁾ Sk. balto grāmatu par Eiropas nākotni, 2017. gada marts.

⁽³⁾ 27 dalībvalstu un Eiropadomes, Eiropas Parlamenta un Eiropas Komisijas līderu deklarācija, 2017. gada 25. marts: <http://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2017/03/25-rome-declaration/>

pozitīvu stimulu ES integrācijas procesā. Taču tie ir politikas mērķu sasniegšanas instrumenti, nevis pašmērķis. Tos būtu ieteicams izmantot, lai pārvarētu paralīzi vai šķēršļus ceļā uz vēlamajiem ES tiesību aktiem, tomēr EESK uzsver, ka Savienībā jāveicina arī konverģence un jānovērš sadrumstalotība un sašķeltība. Tāpēc nolīgumam starp vadošajām jeb katalizatora valstīm vienmēr jābūt pieejamam valstīm, kuras vēlas tam pievienoties, tomēr *kopīgai izpratnei par mērķi* vajadzētu būt dominējošai.

EESK viedoklis par Eiropas nākotni

A. Metode

7. Lai izvairītos no draudošajām *Eiropa à la carte* jeb centrālās tendencēm, stratēģiskie temati būtu jāorientē uz vienotu perspektīvu. EESK iesaka izstrādāt nosacījumus, saskaņā ar kuriem nosaka labāku politiskās varas sadali visās jomās. Viss minētais galvenokārt ir atkarīgs no politiskās gribas, kurai jāvelta galvenā uzmanība godīgā diskusijā par nākotni.

8. Ir jāizzūd tradicionālajai atšķirībai starp nacionālo un Eiropas līmeni. Kopīgas problēmas un savstarpēji cieši saistītā realitāte visā kontinentā pasvītīto *kopējas misijas* nepieciešamību. Tādēļ līdztekus attiecīgās valsts pilsonībai ir jāatzīst arī ES pilsonība. Politikas veidošanā jāiekļauj un jāiesaista visi sabiedrības līmeņi. Lai gūtu iedzīvotāju atbalstu, mērķiem vajadzētu būt kopīgiem un lēmumu un politikas virzību ietekme būtu sistemātiski jāizvērtē valstu, reģionālajā un vietējā līmenī.

9. Eiropas nākotnes virziena noteikšanā viena no galvenajām lomām jāuzņemas Eiropas Parlamentam (EP). Turklāt ir ārkārtīgi nepieciešams veicināt valstu parlamentu iesaisti, kā arī to mijiedarbību ar EP.

10. Galvenie mērķi ir jāpapildina ar dalībvalstu vienošanos par

- mērķiem, kopīgiem instrumentiem un termiņiem; visvairāk jābalstās uz kopēju vēstījumu, kas balstīts uz konsekvenci, pārredzamību, pamanāmību un, pats galvenais, kopīgu komunikāciju,
- piemērotu Padomes reformu, efektivitātes un pārredzamības nodrošināšanu, kā arī neatkarīgu Komisiju gan tās ekskluzīvās kompetences, gan dalītās kompetences jautājumos ar stingru uzsvāri uz Kopienas metodi,
- vajadzību pēc pienācīgām konsultācijām ar visām ieinteresētajām personām, kā arī pareizas tiesiskuma īstenošanas un ievērošanas.

B. Politikas virzieni

11. Lai kāds Eiropas nākotnes variants tiktu izraudzīts, EESK vēlas izlīdzinātu un saskaņotu Eiropas Savienību. Daudzi pašreizējie politikas virzieni ir iesaistīti integrācijas padziļināšanā, kas ir ilgtermiņa process, kuru EESK pilnībā atbalsta. Par gandrīz visiem no tiem EESK gluži nesen sniedza sīkus komentārus un priekšlikumus nākotnei.

12. Neaizstājams Eiropas integrācijas nostiprināšanas elements ir ilgtspējīgas attīstības modelī balstīts vienots tirgus visos tā saimnieciskajos un sociālajos aspektos. Tam jānodrošina patiesi vienlīdzīgi konkurences apstākļi. Līdzīgā kārtā arī EMS tika uzskatīta par izšķirošu soli uz priekšu. Tomēr, neraugoties uz iespaidīgo progresu, tās struktūra joprojām ir nestabila. Turpmākajās ES norisēs EMS ir ārkārtīgi nozīmīga, tāpēc ļoti svarīgi ir to padziļināt. EESK dod priekšroku pakāpeniskai virzībai uz politisku savienību ar virkni makroekonomikas un mikroekonomikas pasākumu un noteikumu, kā arī ar spēcīgu sociālo dimensiju. EMS pabeigšana prasa reālu ekonomikas pārvaldību, tostarp ES īstenotu finanšu nozares pārvaldību, sakārtotas reformas attiecīgajās dalībvalstīs un vienotu pieeju darba tirgus politikai. Uzlabota pārvaldība nostiprinās pamatu ciešākai konverģencei, kā arī solidaritātei visā eurozonā. Atbalstu var sniegt arī ļoti kompetentie Eiropas Savienības valstu pārvaldes dienesti. Eurozonai vajadzētu sākt ciešāk sadarboties arī citās jomās.

13. EESK arī uzsver, ka vajadzīga saskaņotāka pārvaldība, dziļāka integrācija un dalībvalstu stingra apņemšanās šādās jomās:

- koordinētai Eiropas rūpniecības politikai, kas balstās uz godīgu konkurenci – arī ar mērķi izskaust izvairīšanos no nodokļu maksāšanas –, valstu pieeju vietā ir jānodrošina vienota pieeja nosacījumu pilnveidošanai visā Eiropā, lai veicinātu konkurētspēju sociālajā tirgus ekonomikā ar visu ieinteresēto personu līdzdalību konstruktīvā dialogā, ieguldījumu (programmu) veicināšanā un MVU atbalstīšanā,
- ekonomikas konverģencei atbilstošas augšupējas sociālās konverģences sekmēšana nodarbinātības un sociālo rezultātu aspektā, šim nolūkam īstenojot Eiropas sociālo tiesību pilāru un vienlaikus ievērojot valstu pilnvaras,
- Enerģētikas savienība ar pienācīgu pārvaldību, kas ir būtiski, lai nodrošinātu pienācīgu kopējā tirgus darbību un energoapgādes drošību,
- progresīva Eiropas stratēģija un tiesiskais regulējums, kas vērsts uz klimata pārmaiņu apkarošanu un balstīts uz Parīzes nolīgumu kā ieguldījums starptautiskajos klimata nolīgumos, kā arī ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam ievērošana visās ES politikas jomās,
- digitālais vienotais tirgus – svarīgs nākotnes konkurētspējas elements – un atbalsts kvalitatīvu darbvietu radīšanai, jau laikus paredzot digitālās pārveides ietekmi uz nodarbinātību un darba tirgu,
- spēcīgāka Eiropas mēroga stratēģija tehnoloģiju, pētniecības un inovācijas jomā,
- [daudzpusēja] tirdzniecības politika, kuras uzdevums ir pārredzamās sarunās nodrošināt tirgu atvērtību un sociālo un vides ilgtspēju, uzsverot arī līdztiesību tirdzniecības attiecībās, lai nodrošinātu Eiropas intereses pasaulē, kas aizvien vairāk saskaras ar protekcionisma tendencēm;
- Eiropas patērētāju politika kā pilsoniskuma politika.

14. EESK uzskata: lai rastu pārliecinošus risinājumus, ES līmenī sistemātiskāk jāpievēršas arī sociālajiem jautājumiem un izglītībai. Subsidiaritātes principu visbiežāk piemēro sociālā nodrošinājuma un izglītības sistēmām, un tādēļ uz tām attiecināms konkrētās valsts tiesiskais regulējums un lēmumu pieņemšanas procesi, kuros bieži aktīva līdzdalība ir sociālajiem partneriem. Sociālo lietu jomā ir labāk jāpiemēro ES un dalībvalstu dalītā kompetence. Ņemot vērā gan pieaugošo spiedienu darba tirgos, kuras cēlonis ir digitālā revolūcija, strukturālās nepilnības darba tirgos un globalizācija, EESK iestājas par pamanāmu Eiropas iesaistīšanos ar mērķi palielināt noteiktu sociālo un darba apstākļu konverģenci, vienlaikus palīdzot veicināt kvalitatīvu darbvietu radīšanu, taisnīgu mobilitāti un iedzīvotāju pozitīvu iesaisti. Īpaša uzmanība pievēršama jauniešiem un viņu bezdarbam. Izšķiroša nozīme ir sociālajiem partneriem un pilsoniskajai sabiedrībai kopumā, kā arī sociālajam dialogam.

15. Eiropas Savienībā ir jāpalielina ekonomikas un sociālā konverģence. Tomēr jāņem vērā valstu tautsaimniecību, kultūras un sociālo sistēmu tradīciju atšķirības. EESK uzsver, ka Eiropas Savienībai vajadzētu nevis turēties nomaļus, bet gan uzņemties skaidri noteiktu atbildību. Lai varētu definēt kopīgu virzību, vispirms ir vajadzīgas pienācīgas sociālo partneru (un pārējo ieinteresēto personu) diskusijas. Turklāt EESK norāda, ka dalībvalstīm ir efektīvi jāīsteno ES sociālās jomas direktīvas.

16. Subsidiaritātes principu piemēro arī izglītībai. Tomēr nevar noliegt, ka Eiropas sociālā un ekonomiskā nākotne un iedzīvotāju iesaistīšana ir cieši saistītas ar aktualizētām izglītības un apmācības sistēmām visos līmeņos. Jaunākās paaudzes nākotne lielā mērā ir atkarīga no izglītības. Iemaņas ir būtiskas gan jauniešiem, gan arī vecākajām paaudzēm. Tādēļ Eiropas Savienībai ir aktīvi jāpieņem pašreiz notiekošajā modernizācijas procesā. Izglītībai ir svarīgs uzdevums arī informēšanā par Eiropu; EESK uzsver, ka pamatskolās un vidusskolās ir jāsaņem pietiekama informācija un zināšanas par ES, tostarp par Eiropas vērtībām un pilsoniskumu.

17. Ir jāatjauno personu brīva pārvietošanās Šengenas zonā. Tas nozīmē, ka efektīvāk jākontrolē kopējās robežas. Līdztekus ir jāvēršas pret starptautiskā terorisma, tostarp slepkavību un arī kibernetiskās, satraucošo pieaugumu, kas ir nopietns cēlonis iedzīvotāju bažām un nedrošībai. Vairāk nekā jebkad ir vajadzīga policijas spēku un tiesu iestāžu sadarbība.

18. Šīs jomas ir tieši saistītas ar ārpolitiku un ar akūto problēmu – disfunkcionējošām valstīm un pilsoņu kariem Eiropas kaimiņvalstīs, kā arī to radītajām migrācijas plūsmām, kuras pašlaik Eiropā aizēno visas pārējās problēmas. EESK stingri atbalsta kopīgu migrācijas politiku, kas paredz bēgļu aizsardzību saskaņā ar starptautiskajām tiesībām, kopēju patvēruma sistēmu, pasākumus nelikumīgas migrācijas un cilvēku tirdzniecības apkarošanai un likumīgas iecelšanas iespēju sekmēšanu Eiropas Savienībā. Šajā pašā saistībā Eiropas Savienībai ir jāizveido pienācīgas partnerības ar kaimiņvalstīm, un sevišķi svarīgi ir atgriezties pie reālas Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu politikas.

19. Eiropai nākas rūpēties par savu pašas problēmu risināšanu vairāk nekā jebkad agrāk kopš 1945. gada. Gan attiecības ar NATO un ASV, gan arī Eiropas kopīgi īstenota un efektīva to problēmu risināšana, kuras rodas Eiropas Savienības kaimiņvalstīs, prasa steidzami padziļināt ES kopējo ārpolitiku un drošības politiku, no kurām būs atkarīga spēja garantēt iekšējo un ārējo drošību.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 527. PLENĀRSESĪJA 2017. GADA 5. UN 6. JŪLIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “ES MVU politikas efektivitātes uzlabošana”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2017/C 345/03)

Ziņotāja: **Milena ANGELOVA**

Pilnsapulces lēmums	21.1.2016.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas saskaņāsmē	7.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	157/1/4
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pauž gandarījumu, ka MVU ir izvirzīti ES ekonomikas politikas uzmanības centrā. Komiteja augstu vērtē to, ka pēdējos 10 gados ir pieņemti daudzi tiesību akti un MVU atbalstam piešķirts ievērojams finansējums. Tomēr EESK piekrīt MVU kopienas bieži paustajam viedoklim, ka MVU politikas izstrādes un īstenošanas efektivitāte joprojām ir ļoti zema, kas būtiski samazina atbalsta pasākumu ietekmi.

1.2. EESK jaunākie pētījumi ⁽¹⁾ ir atklājuši, ka ES MVU politika un pašreizējie atbalsta mehānismi Eiropas daudzos MVU aplūko kā viendabīgu grupu un diemžēl nenošķir dažādās vajadzības, kādas ir daudzajām uzņēmumu apakšgrupām, kuras atbilst MVU definīcijai. Individuāli pielāgoti atbalsta mehānismi ir sastopami visai reti. Vienādas pieejas visiem izmantošana ES MVU politikas izstrādē ir nopietna problēma, kas neļauj politikai pilnībā panākt tās vēlamā ietekmi uz MVU ⁽²⁾. Tādēļ – līdztekus gaidāmajai sabiedriskajai apspriešanai par MVU definīcijas atbilstību – visnotaļ ieteicama ir MVU politikas labāka “tirgvedība”, kā arī precīzāka pievēršanās MVU īpašajām vajadzībām.

1.3. EESK brīdina, ka, lai gan tiek pastāvīgi mēģināts ES līmenī samazināt administratīvo slogu, ES MVU politikā un pašreizējos atbalsta mehānismos joprojām valda birokrātija un sarežģīti administratīvie noteikumi. ES MVU bieži vien ir sajūta, ka atbildīgie ierēdņi nemaz nezina, kā šie uzņēmumi faktiski darbojas. Lielākā daļa ES atbalsta mehānismu šķiet

⁽¹⁾ EESK pētījums “Novērtējums par ES MVU politikas efektivitāti 2007.–2015. gadā” (2017. gada janvāris); EESK pētījums “MVU un uzņēmumu ar vidēji lielu kapitālu piekļuve finansējumam 2014.–2020. gadā: iespējas un problēmas” (2015. gada maijs), turpmāk – EESK pētījumi.

⁽²⁾ Labi pielāgotu atbalsta mehānismu piemēri ir aizdevumu garantijas instruments un visi programmas COSME finanšu instrumenti.

neatbilstoša MVU neatliekamajām vajadzībām pēc ātriem, skaidriem un efektīviem risinājumiem.

1.4. EESK pauž bažas par to, ka komunikācijas plaisas dēļ vairums MVU – galvenokārt mazie uzņēmumi un mikrouzņēmumi – nav informēti par šo atbalsta instrumentu un tīklu esamību. To var risināt ar lielākiem centieniem uzlabot informētību, papildu atbalstu, lai lielāks skaits MVU varētu piekļūt pareizajai informācijai, palielināt to galveno valsts un reģionālā līmeņa vietējo starpnieku oficiālo iestāžu iesaisti, kuri specializējas darbā ar MVU (darba devēji un MVU apvienības, tirdzniecības kameras), un lietotājiem draudzīgāka un uzņēmumu vajadzībām pielāgota atbalsta sniegšanu. Lielākā daļa piedāvāto instrumentu pēc to uzbūves un satura ir pārāk sarežģīta, neskaidra un birokrātiska, lai atbilstu MVU vajadzībām. Lai to risinātu, EESK aicina Eiropas Komisiju (EK) un dalībvalstis pēc iespējas labāk izmantot Eiropas pusgadu, sistemātiski un visur piemērot partnerības principu⁽³⁾ un obligāti iesaistīt MVU Eiropas, valstu un reģionālā līmeņa pārstāvības organizācijas MVU politikas un atbalsta pasākumu izstrādāšanā, īstenošanā un uzraudzībā. Konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos būtu konsekventi jākoncentrējas uz MVU atbalsta politiku, lai nodrošinātu atbilstošu izstrādi, efektīvu īstenošanu un rezultātu kvalitatīvu un kvantitatīvu novērtēšanu.

1.5. EESK pauž nožēlu, ka ES MVU politikas progress uzraudzība joprojām ir sadrumstalota. Lai gan MVU saimnieciskā darbība tiek vispusīgi reģistrēta, netiek fiksēta ES atbalsta pasākumu ietekme uz šo darbību, kā arī tas, kādas pārmaiņas MVU attīstībā var piedēvēt šiem pasākumiem. Pieejamā informācija ir galvenokārt kvantitatīva un nesniedz kvalitatīvu ieskatu; tāpēc tā nav pamats, lai pienācīgi novērtētu politikas pasākumu un atbalsta instrumentu efektivitāti un lietderību⁽⁴⁾.

1.6. Tāpat kā iepriekšējos atzinumos EESK pauž bažas, ka Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akta (SBA) īstenošana ne tuvu nav galā⁽⁵⁾. Panākumi dažādās jomās ir nevienmērīgi, sliktākos rezultātus uzrādot uzņēmējdarbībā, vienotajā tirgū un finansējuma pieejamībā. Prasmes un inovācija, kā arī situācija valsts un publiskā iepirkuma jomā kopš 2008. gada faktiski ir pasliktinājušās⁽⁶⁾. Ir skaidrs, ka dalībvalstis būtu jā mudina veikt attiecīgos pasākumus un pieņemt MUA, izstrādājot un īstenojot politikas un tiesību aktus, kuram ir ietekme uz MVU.

1.7. Īpaši ieteikumi

1.7.1. ES MVU politikā ir jāatzīst Eiropas MVU nevienbūtīgums un daudzveidība. Šajā politikā ir jāņem vērā mikrouzņēmumu, ģimenes un "tradicionālo" uzņēmumu, sociālo uzņēmumu, brīvo profesiju, pašnodarbināto personu un visu citu tādu specifisku apakšgrupu īpašās vajadzības, kuru juridiskās formas un darbības modeļi ir visai atšķirīgi, lai varētu nodrošināt pienācīgu politikas pasākumu kopumu to izaugsmes veicināšanai.

1.7.2. EESK ierosina Eiropas Komisijai novērtēt, vai pašreizējā MVU definīcija atbilst to nevienbūtīgumam, nozaru dinamikai, īpašajām iezīmēm un daudzveidībai pēdējo desmit gadu laikā⁽⁷⁾. EESK aicina attiecībā uz MVU veidot redzamu, koordinētu un saskaņotu horizontālo politiku, pamatojoties uz daudzgadu rīcības plānu.

1.7.3. ES MVU atbalsta instrumenti būtu jāpārtulko "uzņēmējdarbības valodā", lai tie atbilstu savam mērķim veicināt izaugsmi un nodarbinātību. Lai tiktu galā ar atbalsta mehānismu konstatēto pārmērīgo sarežģītību, ir jāmeklē atbalsts un padoms MVU organizācijās, kuras vislabāk pārzina MVU vajadzības, lai ES MVU politika tiktu pausta "uzņēmējdarbības valodā". Šajā saistībā MVU pašlaik rēķinās ar valstu sociālajiem partneriem kā nozīmīgu pozitīvu faktoru, kas pauž MVU

⁽³⁾ Saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 1303/2013 (5. pants), kas tālāk izvēsta Regulā (ES) Nr. 240/2014.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp2_final_en.pdf, 31. lpp.

⁽⁵⁾ OV C 229, 31.7.2012., 49. lpp.; OV C 181, 21.6.2012., 125. lpp.

⁽⁶⁾ SBA 2016. gada faktu lapa. SBA profils. Darbības rezultāti, ko novērtē, pamatojoties uz SBA rādītājiem.

⁽⁷⁾ Piemēram, ASV Mazās uzņēmējdarbības administrācija nosaka kritērijus, kas balstās ne tikai uz īpašumtiesību struktūru, ienākumiem un darbinieku skaitu, bet arī uz uzņēmuma saimniecisko darbību. Tas atvieglo attiecīgo rūpniecības politiku piemērošanu.

viedokli par to, kā uzlabot MVU veicināšanas politiku, un aicina tos aktīvāk iesaistīties VRP veidošanā un īstenošanā. Tāpēc to loma, kā arī MVU apvienību, tirdzniecības un rūpniecības kameru un citu MVU starpniecības organizāciju loma būtu jāstiprina.

1.7.4. ES MVU politikā galvenie centieni jāvelta tam, lai informētu MVU – un jo īpaši to vismazāk aizsargātās apakšgrupas, tādas kā mono- un mikrouzņēmumi, tradicionālie uzņēmumi ar mazu inovācijas potenciālu, uzņēmumi no attāliem reģioniem u. c. ⁽⁸⁾ – par pieejamo atbalstu. Ir jāuztur un jāpopularizē galvenie atbalsta tīkli, kā arī tie jāpadara MVU izmantošanai ērtāki un vispusīgāki. Eiropas Komisijai būtu rūpīgi jāapsver iespēja nodrošināt pašreizējo atbalsta tīklu koordināciju kopējā vienotu kontaktpunktu sistēmā, ņemot vērā stāvokli katrā dalībvalstī.

1.7.5. Ir ļoti svarīgi, lai tiktu izveidota spēcīga vairāku ieinteresēto personu partnerība – MVU platformas – ar sociālajiem partneriem un publiskajām un privātajām ieinteresētajām personām, kas nodarbojas ar MVU problēmu risināšanu valsts un reģionālā līmenī. Lai pārvarētu komunikācijas plaisu starp MVU un ES atbalsta mehānismiem, ļoti svarīgi ir stiprināt mijiedarbību ar MVU organizācijām, kuras vislabāk pārzina MVU vajadzības, jo īpaši valsts un reģionālā līmenī. Tādējādi var arī nodrošināt jaunu un efektīvu kanālu saziņai ar MVU, izmantojot darba devēju organizāciju vietējās filiāles, tirdzniecības un ekonomikas kameras, MVU apvienības un profesionālās/nozaru organizācijas kā galvenos starpniekus, lai popularizētu un nodrošinātu pašreizējos atbalsta instrumentus.

1.7.6. Vislabākie rezultāti attiecībā uz MVU tiek panākti tad, kad vietējās iestādes sadarbojas ar MVU organizācijām politikas izstrādāšanā un īstenošanā. Pašreizējā tendence – organizēt starpniecību galvenokārt saistībā ar bankām – nav labākais risinājums. Bankām vajadzētu būt finanšu starpniekiem, bet visos citos aspektos (politikas izstrādē, informācijas sniegšanā, veicināšanā u. c.) vairāk piemērotas ir MVU pārstāvošās organizācijas. Tāpēc EESK aicina Eiropas Komisiju izstrādāt pasākumus, ar ko atbalstīt MVU organizācijas MVU politikas īstenošanā un attiecīgās informācijas izplatīšanā MVU vidū, tostarp sniedzot tām finansiālu atbalstu.

1.7.7. EESK aicina padarīt par juridiski saistošiem Mazās uzņēmējdarbības aktu un tajā noteiktos principus – “vispirms domāt par mazākajiem” un “vienreizējas iesniegšanas” (*once only*) principu. Tomēr “vienreizējas iesniegšanas” principa piemērošanā nedrīkst pārkāpt uzņemošo valstu tiesības pārbaudīt nepieciešamās juridiskās un profesionālās prasības attiecībā uz uzņēmējdarbības veikšanu. Partnerības princips būtu jāattiecinā uz visām likumdošanas procedūrām, kuras tieši vai netieši skar mazos un vidējos uzņēmumus. Praksē tas nozīmē, ka visnotaļ ieteicamas ir MVU platformu ikgadējās sanāksmes gan ES, gan dalībvalstu līmenī.

2. MVU – ES ekonomikas politikas galvenā prioritāte

2.1. ES MVU atbalsta politika ⁽⁹⁾ ir vajadzīga tāpēc, ka atšķirībā no MVU citur pasaulē Eiropas MVU ir jāievēro noteikumi gan valsts, gan arī Eiropas līmenī – kas bieži tiek pieņemti bez reālas apspriešanās ar MVU pārstāvības organizācijām, pretrunā ar pieeju “vispirms domāt par mazākajiem”. Tas būtiski palielina pūles un izmaksas, kas vajadzīgas uzņēmējdarbības veikšanai, lai gan MVU cilvēkresursi un tehniskie resursi ir ierobežoti.

2.2. Eiropas Komisija 2008. gadā ieviesa principu “vispirms domāt par mazākajiem” un “vienreizējas iesniegšanas” (*once only*) principu kā izšķirīgi svarīgu pasākumu, lai veicinātu konkurētspēju un uzlabotu uzņēmējdarbības apstākļus 23 miljoniem MVU Eiropā ⁽¹⁰⁾. EESK ir stingri atbalstījusi šos centienus ⁽¹¹⁾, taču brīdina: ja SBA nebūs juridiski saistošs un visiem pārvaldības līmeņiem – ES, dalībvalstu un reģionu līmenim – nebūs pienākuma to piemērot, SBA joprojām būs tikai politiska deklarācija.

⁽⁸⁾ MVU dažādās dimensijas ir ļoti labi aprakstītas http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expo2013/wp2_final_en.pdf, 20. lpp.

⁽⁹⁾ Eiropas Mazo uzņēmumu harta (2000. gads).

⁽¹⁰⁾ COM(2008) 394 final.

⁽¹¹⁾ OV C 27, 3.2.2009., 7. lpp.; OV C 224, 30.8.2008., 32. lpp.; OV C 182, 4.8.2009., 30. lpp.

2.3. SBA īstenošanu novērtēja un to atjaunināja 2011. gadā⁽¹²⁾, un secinājumi par tā faktisko ietekmi nebija visai iepriecinoši un parādīja, ka ir jāpieliek lielākas pūles⁽¹³⁾. EESK ir vairākkārt iesniegusi priekšlikumus MVU politikas efektivitātes uzlabošanai⁽¹⁴⁾. Mūsdienās mazos un vidējos uzņēmumus ietekmē visi ES politikas pasākumi, tāpēc tiem ir vajadzīga patiesi horizontāla, redzama, saskaņota un konsekventa politika, kas tiktu izstrādāta un īstenota efektīvi un lietderīgi⁽¹⁵⁾.

2.4. MVU politikas pasākumos nav pienācīgi ņemtas vērā dažādu MVU kategoriju atšķirīgās vajadzības. Lai palielinātu to izstrādes un īstenošanas efektivitāti, ir nepieciešami būtiski informēšanas centieni ar mērķi precīzāk diferencēt to adresātus un mērķorientēti pielāgot piedāvātos risinājumus atbilstoši konkrētajām vajadzībām. Segmentācijas kritēriju pamatā varētu būt ne tikai lielums (piemēram, vispārēji, jo mazāks uzņēmums, jo grūtāk tam ir iegūt piekļuvi finansējumam un jo vairāk tam ir nepieciešami padomi, konsultācijas un darbaudzināšanas pakalpojumi), bet arī atrašanās vieta (pilsētās, mazpilsētās un attālos lauku apvidos), aprites cikla posms (darbības uzsākšana, darbības paplašināšana), nozare (rūpniecība, tirdzniecība, lauksaimniecība, tūrisms u. c.), utt.

2.5. Jau ir veikts liels sagatavošanās darbs, lai pārskatītu SBA. Normatīvās atbilstības un izpildes programmā (*REFIT*) ir ietverta apņemšanās veikt tik vajadzīgos uzlabojumus ES tiesiskajā regulējumā un samazināt administratīvos šķēršļus. Spēkā esošo ES tiesību aktu apjoms gadu gaitā ir pieaudzis līdz 19 875 dokumentiem⁽¹⁶⁾. No tiem 1 527 ietver noteikumus, kas attiecas uz MVU, galvenokārt šādās jomās: valsts atbalsts (343), konkurence (293), iekšējais tirgus (217), pētniecība un tehnoloģiju attīstība (133) un budžets (117).

2.6. EESK jaunākie pētījumi rāda, ka neatkarīgi no daudzām sāktajām iniciatīvām ES MVU politika ir būtiski jāpārskata, lai dažādotu atbalsta pasākumus, vienkāršotu piemērojamos noteikumus un optimizētu saziņu un sadarbību ar MVU un MVU organizācijām, lai efektīvi ņemtu vērā MVU daudzveidību un atšķirīgās vajadzības. Īstenojot ES politikas pasākumus un tiesību aktus, īpaši tos, kuri ietekmē MVU, ievērojami pieaug reģionu un teritoriju loma⁽¹⁷⁾.

3. MVU atbalsta politikas pasākumi – problēmas un iespējas

3.1. MVU saskaras ar aizvien nopietnākām dažāda veida problēmām:

- pastāvīgi pieaugoša konkurence un tirgus globalizācija,
- jauni uzņēmējdarbības modeļi, kas rodas, attīstoties jaunām tehnoloģijām, tādām kā plaša digitalizācija (Rūpniecība 4.0), kā arī aprites ekonomika un sadarbīgā ekonomika,
- prasmīga un kvalificēta darbaspēka trūkums Eiropas demogrāfiskās krīzes, sabiedrības novecošanas un migrācijas rezultātā.

3.2. MVU ir ļoti neviendabīga un daudzveidīga grupa. Tie var atšķirties atkarībā no to lieluma, dzīves cikla posma, atrašanās vietas, īpašumtiesību veida, darbības jomas u. c., un to vajadzības pēc atbalsta ir atšķirīgas atkarībā no tā, kurā segmentā attiecīgais MVU atrodas. Īpašu grupu, kam ir vajadzīga sevišķa attieksme, veido “monouzmēji” (gandrīz 50 % no visiem MVU), kas ir gandrīz izslēgti no atbalsta pasākumu darbības jomas. Lai palīdzētu šai visneaizsargātākajai MVU grupai attīstīties un gūt panākumus, būtu pienācīgi jārisina arī jautājumi, kas saistīti ar viltus pašnodarbinātību.

3.3. Šajā kontekstā veicināšanas politikas izstrāde, kas pamatojas vienīgi uz atbalstīto uzņēmumu lielumu, varētu būt novecojusi un pārāk vispārīga un neņemt vērā MVU dažādo grupu atšķirīgās vajadzības. EESK savos atzinumos ir pastāvīgi uzsvērusi vajadzību pēc mērķtiecīgākas un precīzāk formulētas MVU veicināšanas politikas Eiropā⁽¹⁸⁾, kā arī vajadzību

⁽¹²⁾ COM(2011) 78 final.

⁽¹³⁾ OV C 376, 22.12.2011., 51. lpp.

⁽¹⁴⁾ OV C 229, 31.7.2012., 49. lpp.; OV C 181, 21.6.2012., 125. lpp.

⁽¹⁵⁾ <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/final-joint-declaration—horizontal-sme-policy.pdf>.

⁽¹⁶⁾ Nolīgumi, direktīvas, regulas un lēmumi.

⁽¹⁷⁾ Kā norādījis Eiropas Reģionu komiteja, vairāk nekā 85 % no ES tiesību aktu tiek piemēroti teritoriālā līmenī.

⁽¹⁸⁾ ECO/372, informatīvs ziņojums, vēl nav publicēts *Oficiālajā Vēstnesī* (OV C 13, 15.1.2016., 8. lpp.; OV C 383, 17.11.2015., 64. lpp.).

pārskatīt MVU definīciju, lai labāk atspoguļotu MVU daudzveidību un atšķirības starp dalībvalstīm⁽¹⁹⁾. EESK aicina Komisiju uzsākt apspriešanos par MVU definīciju. Tai vajadzētu ietvert novērtējumu par to, kā definīcija tiek piemērota MVU politikas pasākumu īstenošanā attiecībā uz mikrouzņēmumiem, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

3.4. Atbalsta instrumentu atbilstība MVU vajadzībām

3.4.1. MVU atbalsta instrumenti ir jānovērtē, ņemot vērā to faktisko ietekmi uz MVU situācijas uzlabošanu un ja tie jo īpaši atbilst principiem, kas izklāstīti SBA. EESK uzskata, ka ir vajadzīgs ES līdzekļu ieguldīšanas efektivitātes un lietderības kvalitatīvs un padziļināts novērtējums, kā arī pastiprināti dalībvalstu centieni īstenot principu “vispirms domāt par mazākajiem” un “vienreizējas iesniegšanas” principu valsts un reģionālā līmenī, kam vajadzētu būt obligātam visos līmeņos⁽²⁰⁾.

3.4.2. Principi “vispirms domāt par mazākajiem” un SBA principi Junkera plānā nav skaidri norādīti. Tie ir zināmā mērā redzami programmās “Apvāršis 2020” un COSME, taču tie būtu labāk jāīsteno praksē. EESK aicina ES politikas veidotājus apsvērt SBA principus visos ES tiesību aktos, kuriem varētu būt tieša vai netieša ietekme uz MVU.

3.4.3. Kredīta izmaksas un celtniecības un nomas izmaksas pēdējos gados krīzes dēļ ir samazinājušās. Kopā ar dažiem jauniem, konkrētiem mērķiem paredzētiem instrumentiem tas rada labas iespējas jaunuzņēmumiem, taču atbalsts izvērses posmā esošiem uzņēmumiem joprojām ir nepietiekams. Šajā saistībā EESK atzinīgi vērtē EK jauno iniciatīvu, lai šo problēmu atrisinātu⁽²¹⁾.

3.4.4. Banku aizdevumi joprojām ir MVU galvenais finansējuma avots, taču banku finansējums daudziem MVU joprojām nav viegli pieejams, jo banku bilances ir vājas, ECB monetārās politikas transmisija dažās valstīs nav veikta un garantijām ir noteiktas salīdzinoši augstas prasību barjeras. Aizvien svarīgāks kļūst uz tirgu bāzēts finansējums, izmantojot privātā kapitāla fondus, riska kapitālu, emitētās obligācijas un kapitāla instrumentus specializētos tirgus segmentos, kā arī kolektīvo finansēšanu, tomēr lielākā daļa MVU joprojām nav gatava šīs iespējas izmantot⁽²²⁾. Tiem ir vajadzīgi atbilstīgi norādījumi par laika plānošanu, sīki izstrādāta informācija un atbalsts, lai varētu tās izpētīt. Saskaņā ar EESK veikto aptauju ārkārtīgi liela daļa MVU nav informēta par iespējām saņemt atbalstu no ESI fondu dotāciju shēmām vai iegūt finansējumu no ES fondu atbalstīta ieguldījumu fonda.

3.4.5. Ekspresaptaujas rezultāti rāda, ka atbalsta instrumentu mērķis un prioritātes ne vienmēr atbilst MVU prioritārajām vajadzībām⁽²³⁾, un viens no galvenajiem iemesliem ir starp dalībvalstīm joprojām pastāvošo būtisko atšķirību neatzīšana. Piemēram, piekļuvi jauniem tirgiem kā nopietnāko problēmu MVU galvenokārt norāda Dienvideiropas uzņēmumi, savukārt lielāko atbalstu, lai uzlabotu piekļuvi tirgiem, tostarp starptautiskajiem, saņem uzņēmumi no Ziemeļeiropas. Tas skaidri parāda, ka MVU vajadzības ir īpaši atšķirīgas valstu līmenī, raisot jautājumu, vai Eiropas mēroga instrumenti nebūtu jāizstrādā detalizētāk. Šis viedoklis ir pilnīgi atbalstīts arī gada ziņojumā par Eiropas MVU 2014. un 2015. gadā⁽²⁴⁾, saskaņā

⁽¹⁹⁾ Vienotā MVU definīcija ir izklāstīta ES Ieteikumā 2003/361. Vēl viena MVU definīcija ir sniegta Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2014/65/ES (2014. gada 15. maijs) un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2013/34/ES (2013. gada 26. jūnijs). (OV C 383, 17.11.2015., 64. lpp.).

⁽²⁰⁾ OV C 303, 19.8.2016., 94. lpp.

⁽²¹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM:2016:733:FIN>.

⁽²²⁾ OV C 388, 31.12.1994., 14. lpp.

⁽²³⁾ Aptauju veica EESK, UEAPME, CEEP un BICA locekļi 2016. gada aprīlī un maijā. Rezultāti tika analizēti, iedalot dalībvalstis divās grupās un pamatojoties uz klasifikāciju, ko izklāstīta publikācijā “Industry 4.0. The new industrial revolution. How Europe will succeed”, Roland Berger Strategy Consultants, 2014. gada marts. 1. grupas valstis ir Austrija, Beļģija, Zviedrija un Vācija – valstis ar augstu sagatavotības līmeni “Rūpniecība 4.0” tehnoloģijai, sauktas par “potenciāla valstīm” un “līderēm”. 2. grupai pieder Bulgārija, Rumānija, Ungārija, Spānija un Kipra – apzīmētas kā “valstis, kas vilcinās” un “tradicionālistes”. Šis dalījums ļauj ekspresaptaujas rezultātus salīdzināt ar iepriekšējiem EESK pētījumiem (sk. ECO/372).

⁽²⁴⁾ <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16341/attachments/2/translations/en/renditions/pdf>.

ar kuru zemākie rādītāji ir galvenokārt valstu grupai no Dienvideiropas. Šīs valstis ziņo par ārkārtīgi zemiem projektu panākumu rādītājiem, tostarp programmas “Apvārsnis 2020” MVU komponentā⁽²⁵⁾.

3.4.6. Lielās cerības saistībā ar MVU sūtņa darbību diemžēl līdz šim vēl nav attaisnojušās. Tikai daži MVU pārstāvji zina, kas viņu valstī veic šo funkciju. Vairums MVU norāda, ka MVU sūtņi pilda tikai protokola un ceremoniālās funkcijas, nevis pienākumus, kas saistīti ar reāliem MVU veicināšanas pasākumiem. Lai gan šā tīkla pamatmērķis ir nodrošināt saskarni starp Eiropas Komisiju un valsts iestādēm un efektīvi atbalstīt MVU intereses valsts iestādēs un tiesību aktos, MVU vēlas saņemt reālus padomus un informāciju par ES politiku sadarbībā ar MVU organizācijām.

3.4.7. Uzņēmējdarbības veicināšana ir saistīta ar atbilstošu nosacījumu izveidi, lai palielinātu to jaunuzņēmumu un jaunu uzņēmumu īpatsvaru, kuri izdzīvo un gūst panākumus, palīdzētu jauniem uzņēmumiem palielināt konkurētspēju un augt ātrāk un efektīvāk, kā arī uzlabotu maksātspējas procedūras un uzņēmumu nodošanas attīstību un nostiprināšanu⁽²⁶⁾. Daudz jau ir izdarīts, lai reģistrācijas tehnoloģiju un procedūru Eiropas Savienībā padarītu vienkāršāku, tomēr ir jādara vairāk, lai sasniegtu arī otro un trešo mērķi. “Otrās iespējas” princips ir vērtēts kā visvājāk īstenotais visās dalībvalstīs, un pat Eiropas Komisija neslēdz līgumus ar uzņēmējiem, kuri ir cietuši neveiksmi.

3.4.8. Turklāt likvidācijas (gan maksātspējas, gan arī brīvprātīgas darbības izbeigšanas gadījumā), kā arī pārstrukturēšanas un mantošanas procedūras tikai procesuālā ziņā vien daudzās valstīs ir sarežģītas. EESK uzsver, ka ir nepieciešams vienkāršot un saskaņot maksātspējas tiesību aktus⁽²⁷⁾.

3.4.9. Sabiedriskajā uzklaušanās un neseno EESK pētījumos arī sniegts svarīgs ieskats galvenajās problēmās, ar kurām ES MVU saskaras visās galvenajās prioritārajās jomās.

3.4.9.1. Sloga samazināšana/vienkāršošana:

- ar MVU saistīto, *REFIT* programmā paredzēto atbrīvojuma/vienkāršošanas iniciatīvu skaits ir ierobežots,
- novecojusī MVU definīcija joprojām nav pārskatīta,
- MVU testu dalībvalstīs piemēro daļēji un nevienmērīgi, jo tas joprojām nav obligāts,
- sabiedriskās apspriešanas par ietekmes novērtējumiem un ceļvežiem kavē iestāžu birokrātiskā pieeja un tas, ka tie nav pieejami visās ES valodās,
- visi MVU norāda uz korupciju un neefektīvu valsts pārvaldi kā nopietnām problēmām, kuras ļoti nelabvēlīgi ietekmē to uzņēmējdarbību,
- vairākās dalībvalstīs maksājumu kavējumi no publiskās pārvaldes iestāžu un lielo klientu puses joprojām ir apgrūtināša tendence, neraugoties uz stingrāku prasību ieviešanu saistībā ar Maksājumu kavējumu direktīvas pārskatīšanu⁽²⁸⁾.

3.4.9.2. Uzņēmējdarbības veicināšana:

- uzņēmējdarbība vēl aizvien nav konsekventi iekļauta vairuma dalībvalstu izglītības sistēmās,

⁽²⁵⁾ Pastāv saistība starp ziņojuma secinājumiem un programmas “Apvārsnis 2020” instrumenta ietvaros apstiprināto projektu skaitu līdz 2015. gada beigām:

Austrija (25), Beļģija (12), Vācija (88), Francija (67), Zviedrija (46) un Apvienotā Karaliste (139). MVU nodarbinātības un pievienotās vērtības rādītāji šajās valstīs 2014. gada beigās bija uzlabojušies, sasniedzot 2008. gada līmeni;

Bulgārija (1), Čehijas Republika (6), Horvātija (1), Kipra (2), Dānija, Grieķija (11), Ungārija, Itālija, Latvija, Lietuva (5), Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija un Spānija 2008. gada līmeni vēl nav sasniegušas.

⁽²⁶⁾ G. A. Lichtenstein, T. S. Lyons, “Incubating New Enterprises: A Guide to Successful Practice” (Aspenas institūts, Lauku ekonomikas politikas programma, ASV, 1996. gads).

⁽²⁷⁾ OV C 209, 30.6.2017., 21. lpp.

⁽²⁸⁾ Direktīva 2011/7/ES.

- skolotāju apmācība uzņēmējdarbības jomā ir neregulāra un galvenokārt veikta saistībā ar individuāliem projektiem – ir maz Eiropas mēroga iniciatīvu šajā jomā ⁽²⁹⁾,
- lai arī jaunatnes programmas, kas vērstas uz uzņēmējdarbību, ir veiksmīgas, tomēr pastāv risks, ka tās var novirzīties no sākotnējā uzņēmējdarbības veicināšanas mērķa,
- reklāmas kampaņām, tādām kā Eiropas MVU nedēļa, ir maza ietekme uz to, lai mudinātu dalībniekus nopietni apsvērt iespēju kļūt par uzņēmējiem,
- darbības sākšanas izmaksas vēl aizvien trīs reizes pārsniedz noteikto kritēriju.

3.4.9.3. Tirgus piekļuves uzlabošana un internacionalizācija:

- tas, ka vienotā tirgus izveide vēl nav pabeigta, kavē MVU piekļuvi tirgiem, tostarp attiecībā uz pārrobežu pakalpojumu sniegšanu,
- sarežģītas administratīvās procedūras un augstas eksporta/importa piegādes izmaksas,
- MVU internacionalizācijas atbalsta shēmām trūkst individuālas pieejas,
- standarti un intelektuālā īpašuma tiesības MVU joprojām nešķiet pievilcīgas, jo MVU nav pienācīgi informēti par to sniegtajām priekšrocībām, izmaksas ir augstas un noteikumi pārāk sarežģīti.

3.4.9.4. Finansējuma pieejamības atvieglošana:

- tipiskais finansēšanas modelis ir banku aizdevumi, nākamie – daudz retāk lietotie – ir dotācijas un finanšu instrumentu atbalsts,
- dotācijas nav pakārtotas tirgus faktoriem un nav pielāgotas konkrētām MVU apakšgrupām, un to politikas orientācija reti atbilst MVU vajadzībām,
- finanšu instrumenti ir labāk piemēroti mazo un vidējo uzņēmumu tūlītējas vajadzības pēc apgrozāmā kapitāla. Diemžēl par tiem ir labi informēti ļoti neliela daļa MVU, individuāli pielāgota pieeja to piemērošanai izpaužas reti, to nodrošināšana ir lielā mērā ir atkarīga no efektīvas sadarbības starp finanšu iestādēm, starpniekiem un galīgajiem saņēmējiem, un trūkst datu un analīzes par to faktisko ietekmi; lielāka papildināmība un sinerģija starp esošajiem instrumentiem un dalībniekiem reģionālā, valstu un starptautiskā līmenī, tostarp, efektīvāku finanšu instrumentu – piemēram, pretgarantiju – veicināšana,
- neraugoties uz būtisko progresu, kas panākts, nodrošinot inovatīvus, ar aizdevumiem nesaistītus finansēšanas kanālus, tādas kā privātais kapitāls, riska kapitāls u. c., tie joprojām ir samērā maz attīstīti lielākajā daļā dalībvalstu ⁽³⁰⁾,
- ievērojama daļa MVU baidās pieteikties uz Eiropas programmu finanšu instrumentiem, jo “saņemti finansējumu šķiet pārāk sarežģīti”.

3.4.9.5. Atbalsts konkurētspējai un inovācijai:

- lai gan programma “Apvārsnis 2020” piešķir īpašu finansējumu MVU, tā nevar atrisināt visas MVU problēmas, kas saistītas ar piekļuvi riska finansējumam inovācijas vajadzībām, un diemžēl ir maz projektu no visjaunākajām dalībvalstīm,
- joprojām nepietiekama MVU interese par programmu grūti izpildāmu un netaisnīgu atbilstības un pieteikšanās noteikumu dēļ,
- spēkā esošie noteikumi var atturēt MVU no dalības dzīvotspējīgos konsorcijs ar mērķi īstenot novatoriskus projektus,
- izmaksas MVU, kas saistītas ar pieteikšanos EK izveidotiem brīvprātīgiem instrumentiem ⁽³¹⁾, joprojām ir salīdzinoši augstas, tāpēc tikai ierobežots skaits uzņēmumu tos var izmantot.

⁽²⁹⁾ https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/support/education/projects-studies_lv.

⁽³⁰⁾ OV C 388, 31.12.1994., 14. lpp.

⁽³¹⁾ Piemēram, ES vides vadības un audita sistēma, ES ekomarķējums, ES vides tehnoloģiju pārbaude vai produkta vides pēdas nospiedums.

3.4.9.6. *Galveno atbalsta tīklu nodrošināšana:*

- sniegtās informācijas kvalitāte joprojām neatbilst gaidītajai,
- struktūra, saturs un uzbūve nav īpaši ērti lietotājiem,
- informācijas sniegšanas pieeja bieži vien ir birokrātiska,
- bieža parādība ir valodas barjera, jo informāciju galvenokārt sniedz tikai angļu valodā.

3.5. **Politikas konsekvence**

3.5.1. Konsekvences labad MVU veicināšanas politikās ir jāņem vērā MVU daudzveidība, vācot mikrodatu un veicot analīzes mikroekonomikas līmenī. Tas ir vienīgais veids, kā uzlabot izpratni par MVU atšķirīgajām vajadzībām atbilstoši to īpatnībām.

3.5.2. Pašlaik Eiropas banku un kapitāla tirgi joprojām ir sadrumstaloti. Šīs problēmas risināšanai sāktu kapitāla tirgu savienības projektu var īstenot tikai tādā gadījumā, ja tas ir saskaņots ar citām MVU atbalsta politikas jomām. Ierobežotās zināšanas un izpratne par dažādajiem finanšu instrumentiem, kāda ir vairumam MVU, kavēs kapitāla tirgu savienības izveidi. Šā iemesla dēļ MVU atbalstā būtu jāietver ilgtspējīgas ilgtermiņa finansēšanas pieejas ieviešana un izpratnes veidošana par dažādajiem instrumentiem, papildināmības iespējām, kā arī priekšrocībām un riskiem, kas saistīti ar dažādiem instrumentiem.

3.5.3. Visbiežāk attiecības starp īpašnieku, vadību un darbiniekiem mazajos un vidējos uzņēmumos ir ciešākas nekā lielos uzņēmumos, un sociālais dialogs tāpēc jebkurā gadījumā ir izdevīgs, jo ar to tiek likti pamati darbaspēka ieinteresētībai un motivācijai, kā arī augstas kvalitātes darbvietām. Lai šāda situācija sniegtu ieguvumu visām ieinteresētajām personām un lai veicinātu sociālā kapitāla uzkrāšanu MVU iekšienē, būtu jāsniedz sistemātisks atbalsts MVU, lai palielinātu informētību par to, cik svarīga nozīme ir sociālajam dialogam, veselībai un drošībai, darba apstākļiem, inovatīvām darba organizācijas formām, mācībām darbavietā un prasmju attīstībai. Šajā sakarā būtiska nozīme ir sociālajiem partneriem un nevalstiskajām organizācijām.

3.6. **Konkrēti ieteikumi attiecībā uz ES MVU politikas prioritārajām jomām**

3.6.1. *Sloga samazināšana/vienkāršošana:*

- izvairīties no pārmērīgas reglamentēšanas, skaidrāk iztulkojot ES tiesību aktus, ieviešot sistēmas ar mērķi risināt ar šādiem tekstiem saistītus strīdus un nepareizas interpretācijas gadījumus un izstrādājot "MVU draudzīgas norādes" un rokasgrāmatu, kurā apkopota un izskaidrota MVU būtiska informācija,
- noteikt, ka attiecībā uz jauniem tiesību aktu priekšlikumiem MVU tests ir obligāts, un garantēt tā efektīvu īstenošanu visās dalībvalstīs un sistemātiski Eiropas Komisijas dienestos ⁽³²⁾,
- nodrošināt MVU un to organizāciju strukturētu efektīvāku iesaisti jaunu tiesību aktu ietekmes novērtējumos, vienkāršojot to formātu un nodrošinot informācijas pieejamību visās ES valodās, un novērtēt ietekmi uz dažādām MVU grupām,
- regulāri veikt pilnīgu pārbaudi par ES tiesību aktu atbilstību ES politikai,
- efektīvāk iekļaut (nosakot kā obligātu) MVU valsts un reģionālās organizācijas kā partnerus starpiestāžu debatēs par jauniem tiesību aktiem, kas attiecas uz MVU,
- nodrošināt REFIT programmā paredzēto, ar MVU uzliktā sloga samazināšanu saistīto rezultātu efektīvu uzraudzību.

⁽³²⁾ MVU tests jau ir iekļauts EK ietekmes novērtējumā – https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act/sme-test_lv.

3.6.2. Uzņēmējdarbības veicināšana:

- atbalstīt ES, valstu un reģionālo MVU organizāciju darbu uzņēmumu informēšanā, apmācības un darbaudzināšanas/konsultēšanas pakalpojumu nodrošināšanā,
- paplašināt pašreizējo instrumentu klāstu, lai veicinātu uzņēmēju domāšanas veida nostiprināšanos jauniešu vidū, un nodrošināt, ka atbalsta programmas joprojām ir vērstas uz svarīgāko uzņēmējdarbības prasmju attīstību,
- ieviest uzņēmējdarbības priekšmetu kā mācību programmas sastāvdaļu visos izglītības līmeņos ⁽³³⁾,
- turpināt vienkāršot un samazināt darbības sākšanas procedūru izmaksas, atvieglot piekļuvi finansējumam un motivēt vairāk cilvēku censties sākt uzņēmējdarbību,
- nodrošināt vienkāršas un vieglas uzņēmumu nodošanas un likvidācijas procedūras, kā arī otrās iespējas risinājumus.

3.6.3. Tirgus pieejamības uzlabošana un internacionalizācija:

- neierobežojot darba ņēmēju un patērētāju tiesības, optimizēt vienotā tirgus darbību, lai novērstu pārmērīgu reglamentēšanu, nepiemērošanu un citas dalībvalstu prakses, kas kropļo konkurenci,
- uzlabot pašreizējo internacionalizācijas atbalsta tīklu atpazīstamību, veicinot labāku sadarbību ar MVU organizācijām valsts un reģionālā līmenī,
- nodrošināt rīkus, kas palīdz MVU piedalīties izstādēs, forumos un gadatirgos ārvalstīs,
- rosināt centienus radīt valstu un reģionālās MVU nozaru kopas ar garantētas kvalitātes sertifikātu,
- tālāk samazināt MVU izmaksas saistībā standartiem un intelektuālā īpašuma tiesībām un veicināt to labvēlīgo ietekmi uz konkurētspēju.

3.6.4. Atvieglot MVU piekļuvi finansējumam:

- samazināt formalitātes, uzraudzību un kontroli līdz absolūti nepieciešamajam minimumam – obligāti ieviest “vienreizējas iesniegšanas” principu, izmantot elektroniskās veidlapas, vienkāršot “*de minimis*” piemērošanu,
- izstrādāt uz dotācijām bāzētas programmas, pamatojoties uz MVU vajadzību rūpīgu novērtējumu, lai izvairītos no nevēlamās prakses īstenot projektus tikai ar mērķi iegūt neatmaksājamu finansējumu bez jebkādas uzņēmējdarbības attīstības stratēģijas,
- stiprināt sadarbību starp EIF, finanšu starpniekiem un MVU organizācijām ar mērķi izstrādāt augsti efektīvus finanšu instrumentus, kas atbilst MVU vajadzībām pēc apgrozāmā kapitāla, aizdevumiem un garantijām un sniegt ietekmes novērtējumu, kas izstrādāts, izmantojot kvantitatīvos rādītājus,
- izveidot pilnībā diversificētu piedāvājumu, kurā iekļauti īpaši pielāgoti un inovatīvi atbalsta pasākumi, lai efektīvi sasniegtu MVU neviendabīgo grupu ⁽³⁴⁾,
- sniegt atbalstu MVU, kuri ir sagatavoti obligāciju un pašu kapitāla instrumentu emitēšanai specializētos tirgus segmentos,
- piešķirt COSME Aizdevumu garantiju instrumentam atbilstīgus resursus, lai tas varētu sasniegt izvirzītos mērķus, ņemot vērā *Brexit* finansiālo ietekmi,
- izpētīt veidus, kā stiprināt novatoriskus, ar aizdevumiem nesaistītus finansēšanas kanālus, tādus kā privātais kapitāls, riska kapitāls, komercenģeļi un kolektīvā finansēšana, un efektīvi izmantot garantiju iestāžu atbalstu.

3.6.5. Atbalsts konkurētspējai un inovācijai:

- nodrošināt instrumentus, kas uzlabo MVU piekļuvi riska kapitālam, lai ieviestu inovācijas,

⁽³³⁾ OV C 332, 8.10.2015., 20. lpp.

⁽³⁴⁾ OV C 351, 15.11.2012., 45. lpp.; OV C 34, 2.2.2017., 66. lpp.; OV C 303, 19.8.2016., 94. lpp..

- atbalstīt sadarbību starp MVU un pētniecības un izglītības iestādēm un veicināt informācijas apmaiņu to starpā,
- radīt labvēlīgus apstākļus dzīvotspējīgu konsorciju izveidei, kuros galvenā ietekme ir MVU un to novatoriskajām, uz tirgu vērstajām idejām,
- ar darbaudzināšanas/konsultēšanas palīdzību atbalstīt MVU konkurētspēju, lai: nodrošinātu spēju veidošanu un tehnisko palīdzību; izplatītu paraugpraksi; atbalstītu sadarbību starp MVU organizācijām.

3.6.6. Galveno atbalsta tīklu nodrošināšana:

- atbalstīt ES, valstu un reģionālās MVU organizācijas kā svarīgāko “smaguma centru”, ieviešot stratēģijas to spējas veidošanai un īstenojot daudzlīmeņu un daudzfaktoru pārvaldības principu ES, valstu un reģionālā līmenī un to piemērojot likumdošanas procesā,
- apsvērt iespēju izveidot skaidru un lietotājiem ērtu portālu, kurā apvienotas visas MVU atbalsta iniciatīvas – ar bagātīgu e-saturu, ierobežotu tālākvirzīšanu, saprotamā valodā.

3.6.7. Pienācīgu darbaspēka prasmju attīstība:

- pielāgot profesionālās izglītības sistēmas darba tirgus prasībām; izveidot darba tirgus vajadzību uzraudzības un prognozēšanas sistēmas,
- palielināt atbalstu dalībvalstīm, lai veicinātu MVU iesaistīšanu mācekļības shēmās,
- atbalstīt īstermiņa mācību programmas; veicināt sadarbību starp darba devēju asociācijām un izglītības iestādēm.

Briselē, 2017. gada 6. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Viltotu preču un pirātpreču ražošana”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2017/C 345/04)

Ziņotājs: **Antonello PEZZINI**Līdzziņotājs: **Hannes LEO**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts CCMI	22.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	119/0/0
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas ekonomikā arvien lielāka nozīme ir jaunradei un inovācijai. Eiropā nozares, kurās liela nozīme ir intelektuālā īpašuma tiesībām, nodrošina 39 % no Eiropas Savienības IKP un 26 % darbvieta (¹). EESK uzskata, ka uzņēmumiem ir vajadzīga virkne nosacījumu, kas veicina inovāciju, ieguldījumus un nodarbinātību.

1.2. ANO (²) un ESAO aplēses liecina, ka viltotās preces veido 5–7 % (ANO) vai līdz 2,5 % (ESAO) no visa pasaules tirdzniecības apjoma. Lielākā daļa no Eiropā apritē esošajām viltotajām precēm ir ražotas ārpus Eiropas Savienības, bet to ražošanas apjoms pieaug arī dalībvalstīs. Internets lielā mērā ir atvieglojis un masveidā palielinājis viltotu preču pārdošanas iespējas tiešsaistē, taču kriminālvajāšanas risks par šādiem pārkāpumiem joprojām ir ļoti mazs.

1.3. Preču viltotāji izmanto gan to, ka **muitas kontroles efektivitāte** nozīmīgos vienotā tirgus ieejas punktos **ir atšķirīga**, gan to, ka ES noteikumu un standartu piemērošana dalībvalstīs ir sadrumstalota un atšķirīga, atvieglojot iekļūšanu Eiropas Savienībā tādiem ražojumiem, kas apdraud patērētāju veselību, sabiedrības drošību un drošumu un uzņēmumu konkurētspēju.

1.4. Tādēļ pilnībā funkcionējošai un sadarbībai muitas savienībai ir jānodrošina **jaunās, ar muitas kodeksu ieviestās sistēmas** efektīva darbība, aizsargājot uzņēmumus no negodīgas konkurences, it īpaši no globālās viltotu un pirātisku preču ražošanas, un tas ir jādara ne tikai uzņēmumu interesēs, bet arī tādēļ, ka šāda ražošana tieši ietekmē gan veselību, drošību un drošumu, gan ekonomikas izaugsmi visā pasaulē.

1.5. Tā kā nodalāmi divi viltošanas veidi – “viltošana” kā intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpums, proti, tikai negodīgas konkurences izpausme, kas neapdraud drošību un sabiedrības veselību, un “noziedzīga rakstura viltošana” kā Medicīnisko noziegumu konvencijā (³) definēts krimināls nodarījums –, EESK uzskata, ka preču viltošanas un pirātisma likvidēšanai jābūt vienai no svarīgākajām ES prioritātēm, ne tikai lai nodrošinātu pasaules brīvās tirdzniecības veselīgu izaugsmi bez

(¹) Eiropas Patentu organizācijas un Iekšējā tirgus saskaņošanas biroja kopīgs ziņojums par ES nozarēm, kurās liela nozīme ir intelektuālā īpašuma tiesībām, 2013. gada septembris.

(²) <http://www.springer.com/978-1-4614-5567-7> – Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziegumu apkarošanas birojs (UNODC).

(³) <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/211>

protekcionalisma, bet arī tādēļ, ka vērojama ar viltoto un pirātisko izstrādājumu tirdzniecību saistītās organizētās noziedzības profesionalizācija un tiek radīti draudi patērētājiem. Tas arī nozīmē, ka varētu paredzēt atbilstošu kriminālprocesu sākšanu, lai atturētu no šādām “noziedzīga rakstura viltošanas” darbībām.

1.6. Lai samazinātu viltoto un pirātisko preču arvien lielākā apjoma negatīvo ietekmi tirgū, sektoru, valstu, Eiropas un daudzpusējā līmenī ir jāveic pasākumi ar mērķi novērst:

- nespēju attīstīt ražošanu un veikt ieguldījumus,
- kaitējumu tēlam un kvalitātei, tostarp tehnisko neatbilstību un prasību neievērošanu, atbilstības sertifikātu un atbilstības marķējumu viltošanu un šādu sertifikātu un marķējumu ļaunprātīgu izmantošanu,
- veselības, drošības un vides apdraudējumus,
- jebkāda veida sertifikācijas, standartu un kvalitātes pārbaudi nepiemērošanu attiecībā uz viltotām precēm,
- darbvieta skaita samazināšanos un nespēju izveidot jaunus uzņēmumus,
- nodokļu un parafiskālo ieņēmumu zudumu,
- arvien lielākās problēmas drošības jomā un organizētās noziedzības apkarošanā, tostarp terorisma finansēšanā.

1.7. EESK ir pārliecināta, ka ir vajadzīgas visu publiskā un privātā sektora dalībnieku kopīgas pūles, lai noteiktu un īstenotu kopīgu saskaņotu pasākumu stratēģiju ar mērķi novērst, atklāt un apkarot šo parādību, balstoties uz atbilstīgiem vienotiem tehniskajiem noteikumiem un tiesisko regulējumu.

1.8. Tomēr EESK uzskata, ka iniciatīva pirmām kārtām ir jāuzņemas ES privātajam sektoram, ko veido šīs problēmas visvairāk skartās nozares un pakalpojumu sniedzēji – kā arī visai vērtības ķēdei, iesaistoties tiesību turētājiem un MVU –, bet Eiropas Komisijai ir jāatjaunina tiesiskais regulējums intelektuālā īpašuma tiesību jomā, lai modernizētu spēkā esošos noteikumus un pielāgotu Eiropas Savienībā un tās dalībvalstīs pašlaik pieejamās krimināltiesiskās iespējas. Visiem kopā tiem būtu jārada spēcīgs vienots impulss, sākot no avota, cauri visai piegādes ķēdei, apzinot sadarbībai nepieciešamos mehānismus starptautiskajai sadarbībai un piegādātāju/klientu uzraudzībai, lai līdz minimumam samazinātu viltojumu risku piegādes ķēdē.

1.9. EESK uzskata, ka noteiktākai vienotai privātā sektora rīcībai ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu gan efektīvas partnerības ar interneta vietņu nodrošinātājiem, satura veidotājiem, zīmolu īpašniekiem, elektronisko maksājumu operatoriem, reklāmdevējiem/reklāmas tīkliem un interneta domēnu reģistriem, gan brīvprātīgus memorandus par vienotu rīcību, kas ļauj strauji pielāgoties pēkšņām tirgus pārmaiņām.

1.10. Privātā sektora īstenoti efektīvi veicināšanas pasākumi būtu jāpapildina ar šādiem publiskiem pasākumiem:

- jāizstrādā jaunas tiesvedībai pielīdzināmas procedūras arvien izplatītākās viltoto preču tirdzniecības ierobežošanai, vienlaikus paverot iespēju privātā/publiskā sektora sadarbībai, lai, izmantojot marķēšanu un izsekojamību, optimizētu muitas darbību,
- jāveido sadarbībai atbilstošas atklāšanas sistēmas, kas, izmantojot piemērotas tehnoloģijas, sazinās ar automatiskām riska pārvaldības sistēmām, ļaujot e-tirdzniecības uzņēmumu īpašniekiem un tiesību turētājiem atklāt un novērst pārkāpumus,
- vajadzīgs gan jauns stratēģiskais plāns 2018.–2021. gadam, kas aptver pārskatītu un labāk koordinētu rīcības satvaru un kam atvēlēti atbilstoši finanšu resursi, gan lielāka pārredzamība un spēja lūkoties uz priekšu, precīzākas izlūkošanas metodes, “ES bēdīgi slaveno valstu saraksts”, centieni izveidot spēcīgākus vietējos kontaktpunktus intelektuālā īpašuma tiesību jautājumos, tostarp apkarot noziedzīga rakstura viltošanu, un modernāki tirgus uzraudzības instrumenti

(interaktīva datubāze) ar efektīvu kopējo muitas dienestu, kā tas paredzēts priekšlikumā direktīvai par Savienības tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām⁽⁴⁾,

— iniciatīvas, ar ko nodrošina labāku statistiku un analīzi par viltotības apmēriem un ietekmi.

1.11. EESK uzskata, ka Eiropas viltotību apkarošanas kampaņa, tostarp Eiropas Viltotību apkarošanas dienas pasākumi un īpaša uzticības tālruņa līnija, būtu jāfinansē, pievēršot uzmanību:

- lielajiem zaudējumiem, ko viltotu un pirātisku preču ienākšana tirgū un to iegāde rada visām ekonomikas nozarēm, veselībai, drošībai, videi, Eiropas inovāciju un radošuma jomai, nodarbinātībai, valstu ieņēmumiem un ekonomikas izaugsmei kopumā,
- nepieciešamībai veikt ievērojamas pūles, lai uzlabotu viltoto preču datubāzi, kā arī novērtētu ar preču viltotību saistīto ražošanas apjoma un darbvietu skaita samazināšanos, lai varētu izstrādāt piemērotus politikas pasākumus. Pašreizējai statistikas bāzei un ekonomiskajām aplēsēm ir jābūt precīzākām, ticamākām un labāk salīdzināmām.

1.12. EESK uzskata, ka būtiska ir dažādu Eiropas Komisijas dienestu darba ciešāka koordinēšana ar šajā jautājumā iesaistīto Eiropas aģentūru un dalībvalstīs esošo sadarbības partneru darbu. Tas panākams, piešķirot pietiekamus līdzekļus sadarbībai visā Eiropā un cenšoties radīt īstu sadarbības kultūru. Šo mērķi efektīvi palīdzētu sasniegt centrālās viltotību apkarošanas darba grupas izveide uz atbilstošu laikposmu.

1.13. EESK mudina Padomi un EP steidzami pārliecināt Eiropas Komisiju:

- ātri pabeigt tehnoloģiskos un strukturālos pasākumus un jauno 2018.–2021. gada rīcības plānu cīņai pret viltotām un pirātiskām precēm,
- atbalstīt stingrāku vienotu privātā sektora rīcību ar regulējumu, noteikumiem un struktūrām, kas nodrošinātu, ka brīva starptautiskā tirdzniecība tiek attīstīta uz godīgiem un proaktīviem pamatiem.

2. Ievads: parādībai raksturīgās īpašības un kvantitatīvie un kvalitatīvie raksturlielumi

2.1. Definējot šā atzinuma tematu, ir jānorāda uz viltotību jēdzieniem, kas minēti Regulā (ES) Nr. 608/2013. Elektroniskais un digitālais pirātisms, kā arī IT programmatūras vai nelegālu datņu tirdzniecība un izplatīšana, pārkāpjot attiecīgos intelektuālā īpašuma tiesību aktus, netiek aplūkoti šajā atzinumā, jo ir cieši saistīti ar digitalizācijas programmu, saistībā ar kuru EESK ir izveidojusi īpašu pastāvīgo izpēti grupu.

2.2. Viltotību izplatības apmēra noteikšana ir sarežģīts uzdevums, jo, kā jau visās nelegālo darbību jomās, pieejamie dati pārāk daudz balstīti uz aplēsēm un aptuveniem aprēķiniem, ņemot vērā, ka viltotību kanālus galvenokārt kontrolē noziedzīgās organizācijas, kas ātri apjautušas šāda veida nelikumīgas darbības milzīgo potenciālu un to, ka risks tikt pieķertam ir minimāls.

2.3. Pēdējos gados viltoto preču veidi ir savairojušies tādos apmēros, ka pašlaik nav tādu preču, ko nevar atdarināt un pārdot – kopēts tiek viss, sākot ar apģērba piederumiem un beidzot ar mehāniskām detaļām un instrumentiem, celtniecības materiāliem un aprīkojumu, juvelierizstrādājumiem, apaviem, dizaina objektiem, rotaļlietām, kosmētiku un zālēm, un šķiet, ka viltotas preces pilntiesīgi veido paralēlu nozari, reālu konkurentu, ar kuru uzņēmumiem ir jācīnās pašiem un no kura tiem ir jāaizsargā sava tirgus daļa.

⁽⁴⁾ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2016.487.01.0057.01.LAV&toc=OJ:C:2016:487:TOC

2.4. Atvieglotās iegādes iespējas bieži nozīmē to, ka patērētāji izvēlas viltotas preces, un tas nopietni ietekmē uzņēmumus, it īpaši MVU; e-komercija un tiešsaistes izpārdošanas, kas tiek slikti regulētas un ir grūti kontrolējamas, ir efektīvs un drošs veids, kā izveidot plašu klientu bāzi un tirgot lētas viltotas preces.

2.5. Viltotāni pašlaik jau ir būtiska loma organizētās noziedzības finansēšanā un tā ir viens no nozīmīgākajiem organizētās noziedzības finanšu avotiem. Pēc noziedzīgo organizāciju iesaistīšanās viltotu preču ražošanā ir krasi audzis profesionalitātes līmenis: organizētie noziedznieki ir attīstījuši tīklus, kas viņiem vajadzīgi, lai pasaules mērogā optimizētu sasniegtos rezultātus.

2.6. Viltotu preču ražošanu parasti uzskata par ārēju parādību – muitas statistika skaidri liecina, ka lielākā daļa valstu, no kurām ievie viltotās preces, nav ES dalībvalstis. Ķīna, kas gan ir paudusi vislielāko apņēmību izskaust viltotānu, joprojām ir viena no nozares galvenajām dalībniecēm.

2.7. Interneta uzplaukums ir radījis jaunus viltoto preču izplatīšanas kanālus ar zemu pārdevēja risku, jo ir grūti izvairīties apsūdzības pret starpniekiem vērtības ķēdē. Visā vērtības ķēdē ir nepieciešama pastiprināta sadarbība, lai efektīvi apkarotu viltotu preču tirdzniecību tiešsaistē.

2.8. Eiropā nozares, kurās liela nozīme ir intelektuālā īpašuma tiesībām, nodrošina 39 % no Eiropas Savienības IKP un 26 % darbvieta (⁵). Saskaņā ar nesen veiktiem pētījumiem (⁶) viltotās preces veido 5 līdz 7 % no pasaules tirdzniecības apjoma, naudas izteiksmē sasniedzot aptuveni 600 miljardus euro gadā, bet ESAO (⁷) norāda, ka ievesto viltoto preču apjoms 2013. gadā bija 2,5 % no starptautiskās tirdzniecības apjoma, attiecīgi 338 miljardi euro, un lēš, ka līdz pat 5 % Eiropas Savienībā ievesto preču 85 miljardu euro apmērā ir viltotas vai pirātiskas, neskaitot tās, kuras ražo un tirgo vienā dalībvalstī, un tās, kuras iegādātas internetā un veicot netiešu saimniecisku darbību.

2.9. Citi starptautiski 2017. gada statistikas dati (⁸) liecina, ka globālās tirdzniecības ar viltotām un pirātiskajām precēm apjoms katru gadu sasniedz no 923 miljardiem līdz 1,13 triljoniem USD.

2.10. Pieaug viltoto preču ražošanas apjomi dalībvalstīs, tostarp lielā mērogā, jo viltoto preču ražotāji cenšas apiet muitas kontroles uz ES ārējām robežām.

2.11. Viltotu un pirātisku izstrādājumu laišana tirgū rada milzīgu kaitējumu ekonomikai, atvieglotot "pagrīdes ekonomikas" attīstību; šī ekonomika atņem (⁹) valdībām ienākumus, kuri ir vajadzīgi būtiski svarīgu sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanai, un uzliek lielāku slogu nodokļu maksātājiem, kā arī izraisa darbvieta skaita regulāru samazināšanos.

2.12. Eiropas Savienībā viltoto preču ražošana izraisa aptuveni 800 000 darbvieta zudumu gadā un rada nodokļu ieņēmumu, tostarp PVN un akcīzes nodokļu, zaudējumus aptuveni 14,3 miljardu euro apmērā (¹⁰).

2.13. Eiropas Parlaments ir pieņēmis virkni rezolūciju par šo tematu, proti, 2015. gada 9. jūnija rezolūciju (¹¹), kurā tas ieteica līdz ar citiem pasākumiem īstenot pieeju, kas apvieno visus tirgus dalībniekus cīņā pret viltotānu, palielinot patērētāju informētību un sniedzot viņiem vairāk informācijas, attīstot jaunus tirdzniecības modeļus, uzlabojot MVU

(⁵) Eiropas Patentu organizācijas un Iekšējā tirgus saskaņošanas biroja kopīgs ziņojums par ES nozarēm, kurās liela nozīme ir intelektuālā īpašuma tiesībām, 2013. gada septembris.

(⁶) Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas birojs (UNODC), *The Globalization of Crime. A Transnational Crime Threat Assessment*.

(⁷) ESAO/EUIPO (2016), *Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the Economic Impact* (Viltoto preču un pirātpreču tirdzniecība: ekonomiskās ietekmes kartēšana).

(⁸) *Global Financial Integrity, Transnational Crime and the Developing World* (Transnacionālā noziedzība un attīstības valstis), 2017. gada marts (statistikas datus apstiprinājis WAIIO – 2017. gada aprīlis).

(⁹) Aplēsts, ka 2013. gadā zaudēti aptuveni 90 līdz 120 miljardi euro nodokļu ieņēmumu – *Frontier Economics – 2016*.

(¹⁰) Nozaru pētījumi par deviņām ražošanas nozarēm, kuras negatīvi ietekmē viltotu preču ražošana, proti, par kosmētikas un personiskās higiēnas preču ražošanas nozari; apģērbu, apavu un aksesuāru ražošanas nozari; sporta preču, rotaļlietu un spēļu ražošanas nozari; juvelierizstrādājumu un pulksteņu ražošanas nozari; somu ražošanas nozari; mūzikas ierakstu ražošanas nozari; vīnu un alkohola ražošanas nozari; farmaceitisko preču ražošanas nozari.

(¹¹) Europarl P8_TA(2015)0219-09.06.2015. – <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2015-0219&language=LV&ring=A8-2015-0161>.

aizsardzības mehānismus, veicinot interešu konvergenci starp dalībvalstīm un trešām valstīm un vairāk izmantojot Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (EUIPO) savāktos datus.

2.14. Padome 2013. gada 19. martā pieņēma rezolūciju par ES Muitas rīcības plānu 2013.–2017. gadam, lai cīnītos pret intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem, un minētajā dokumentā izvirzīja skaidrus mērķus, paredzot piemērotus līdzekļus un nosakot rezultātu un darbības rādītājus saskaņā ar skaidri formulētu ceļvedi attiecībā uz:

- jaunu tiesību aktu īstenošanu un pārraudzību, lai panāktu intelektuālā īpašuma tiesību ievērošanu,
- pasākumiem, lai apkarotu intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumus preču un pakalpojumu tirdzniecības jomā,
- sadarbību ar galvenajām izcelsmes, tranzīta un galamērķa valstīm tā, lai apkarotu nelegālo tirdzniecību visā starptautiskajā piegādes ķēdē,
- ciešāku sadarbību ar EUIPO un tiesībsardzības iestādēm.

2.15. Padomes 2017. gada 18. maija secinājumos par ES prioritāšu noteikšanu cīņai pret organizētu un smagu starptautisku noziedzību laikposmā no 2018. līdz 2021. gadam norādīts, ka “noziedzīgie tirgi ir aizvien sarežģītāki un dinamiskāki (...). (...) īpaša uzmanība būtu jāpievērš nelikumīgu preču un pakalpojumu, tostarp viltotu preču, tirdzniecībai tiešsaistē”.

3. Pārskats par starptautisko stāvokli

3.1. Muitas statistikas dati skaidri liecina, ka vairums valstu, no kurām ieved viltotās preces, nav ES dalībvalstis un ka lielākās viltoto preču ražotājvalstis ir ne tikai Ķīna un Honkonga, bet arī citas Āzijas valstis, kuras ir specializējušās konkrētās jomās: Indija – farmaceitisko preču ražošanā, Ēģipte – pārtikas produktu ražošanā un Turcija – smaržu, kosmētikas un apavu ražošanā, tāpat arī Malaizija, Baltkrievija, Apvienotie Arābu Emirāti, Indonēzija, Taizeme un Filipīnas.

3.2. ES muitas statistikas dati 2014. gadā liecināja, ka vairāk nekā 66 % no viltotajiem tekstilizstrādājumiem un apģērbiem tika ievesti no valstīm, kas nav ES dalībvalstis.

3.3. Īpaši svarīga loma ir tranzīta punktiem preču transportēšanai no Āzijas uz Eiropu, jo tie darbojas kā centrālās zonas preču konteineru pārvadāšanai 3 000 brīvo zonu tīklā, kas atrodas 135 dažādās valstīs. Šīs zonas tiek izmantotas kā vietas, kur tiek veikta konteineru satura apmaiņa, dokumentēšana un pārmarķēšana.

3.4. Vēl viens faktors, kas jāņem vērā, ir viltoto un pirātisko preču ražošanas apjoma ievērojamais pieaugums uz vietas – Eiropas Savienībā; šī darbība saskaņā ar Eiropola datiem kļūst arvien ienesīgāka organizētās noziedzības pārstāvjiem, ietver daudz mazāku risku un ir saistīta ar citiem noziedzības veidiem, piemēram, krāpniecību, dokumentu viltošanu, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un cilvēku tirdzniecību.

3.5. Līdz ar viltoto un pirātisko preču ražotņu pārvietošanu uz Eiropas Savienību, samazinoties pārvadāšanas izmaksām un pārtveršanas riskam, kā arī attīstoties labi organizētiem noziedzīgiem tīkliem ar atbilstīgiem resursiem, šķiet, rodas jauns modelis: sagaidāmā *Tanger Med* brīvās zonas paplašināšanās Marokā, tikai 15 km attālumā no ES, varētu nodrošināt noziedzīgajiem tīkliem papildu iespējas laist Eiropas tirgū lielāku viltoto preču daudzumu.

3.6. Valstis, kuru uzņēmumus laikposmā no 2011. gada līdz 2013. gadam visvairāk ietekmēja ar viltošanu saistītās darbības, ir ASV – 20 %, Itālija – 15 %, Francija un Šveice – 12 %, Japāna un Vācija – 8 %, kā arī Apvienotā Karaliste un Luksemburga. Pārāk zemu nevajadzētu novērtēt arī netiešos zaudējumus un papildu izmaksas saistībā ar jauniem projektiem/novatoriskiem risinājumiem, kas vajadzīgi viltošanas dēļ.

4. Viltšanas un pirātisma apkarošana vienotajā tirgū

4.1. EESK stingri mudina dalībvalstis veikt pasākumus, lai:

- pilnveidotu valstu pasākumus viltšanas apkarošanā un šajā jomā spēkā esošos tiesību aktus, veicinātu tiesību aktu saskaņošanu ES līmenī, izveidotu efektīvus tīklus viltoto preču administratīvai pārbaudei un pielāgotu dalībvalstīs pieejamās krimināltiesiskās iespējas,
- nodrošinātu Eiropas tiesību aktu kopīgu augstu īstenošanas līmeni, izmantojot paraugprakses apmaiņu,
- uzdotu kompetentajām iestādēm vākt salīdzināmus statistikas datus, tostarp par saistību starp viltotām precēm un nāves gadījumiem vai nelaimes gadījumiem (piemēram, pa preču grupām),
- izstrādātu politikas pasākumus, kuru mērķis ir efektīvāk uzraudzīt, kontrolēt un novērst viltoto preču radīto apdraudējumu sabiedrības veselībai,
- pavērtu patērētājiem iespēju, izmantojot viedtālrunu tehnoloģiju, pašiem spriest par preču, ko viņi vēlas iegādāties, autentiskumu un verificēt un pārbaudīt pirtās preces iezīmes, vērtību un drošību,
- uzlabotu saziņu ar patērētājiem, brīdinātu viņus par viltoto preču radītajiem riskiem un parādītu viņiem, kā izmantot jaunas metodes vieglai viltotu preču atpazīšanai: būtu jāpalielina patērētāju informētība un dalībvalstīs būtu jārīko informēšanas un izglītošanas kampaņas,
- aktīvāk iesaistītu vietējos tirgus dalībniekus, starpnozaru grupas un patērētāju apvienības cīņā pret viltšanu valsts līmenī, it īpaši organizējot informatīvas kampaņas,
- piešķirtu muitniekiem pietiekami daudz līdzekļu un resursu, kā arī veiktu atbilstīgu apmācību par viltotu preču atklāšanas metodēm un pasākumiem,
- atvieglotu preču zīmju, modeļu un citu intelektuālā īpašuma tiesību reģistrāciju mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, vienlaikus augstā līmenī saglabājot tehniskos standartus un intelektuālā īpašuma tiesības.

4.2. EESK uzskata, ka vajadzīgs jauns ES satvars 2018.–2021. gadam, tostarp pilnībā finansēts un koordinēts rīcības plāns, lai stiprinātu viltšanas apkarošanas jomā spēkā esošos tiesību aktus un īstenotās iniciatīvas ES līmenī, un tas būtu jāpanāk, piemēram, ar šādiem pasākumiem:

- jāpaātrina vienotas Eiropas muitas sistēmas izveide, ieviešot kopīgotas procedūras, instrumentus un vienotas datubāzes, ko var izmantot nekavējoties,
- jāpieņem vienoti kritēriji attiecībā uz statistikas datu vākšanu, vienlaikus uzsverot nozaru iniciatīvas, jo nav viena universāla risinājuma,
- jāatbalsta novatoriskas lietojumprogrammas izsekošanai un uzraudzībai,
- Eiropā jāveic ciešāka koordinācija, lai visās dalībvalstīs izlīdzinātu viltšanas apkarošanas standartu līmeni,
- jāaktivizē izlūkošana un jāstiprina divpusēji nolīgumi par tiesībaizsardzību visā piegādes ķēdē, tostarp ar paplašinātu vietējo kontaktpunktu ES intelektuālā īpašuma tiesību jautājumos palīdzību,
- jāveic tūlītēji pasākumi, lai veicinātu vienkāršotu ES satvaru, kura mērķis ir atbalstīt Eiropas MVU un sniegt tiem palīdzību,
- jaunajos brīvās tirdzniecības nolīgumos jāiekļauj klauzulas par viltšanas apkarošanu,
- jāīsteno un jākoordinē preventīvi ES pasākumi starptautiskā līmenī, lai uzraudzītu 3 000 brīvās zonas un visu piegādes ķēdi,

- jāuzdod kompetentajām ES iestādēm vākt pilnībā salīdzināmus statistikas datus par saistību starp viltotām precēm un nāves gadījumiem vai nelaimes gadījumiem,
- jāparedz kopīgi ES politikas pasākumi, kuru mērķis ir efektīvāk uzraudzīt, kontrolēt un novērst viltoto preču radīto apdraudējumu sabiedrības veselībai,
- jāuzlabo ES saziņa ar patērētājiem un viņi ir jābrīdina un jāapmāca, kā atpazīt šādas preces (*JRC modelis*),
- jānodrīkst ES uzņēmēji efektīvāk apkopot informāciju par problēmām saistībā ar preču viltošanu un pastiprināt viltojumu apkarošanas pasākumus, piemēram, ieviest īpašas uzticības tālruņa līnijas patērētājiem un uzlabotas datu pārvaldības sistēmas,
- saskaņoti jārīkojas e-komercijas jomā (maksāšanas metodes un reklāma) un jāpieņem īpaši kopēji noteikumi, lai iesaistot tirgus dalībniekus, profesionāļu grupas un patērētāju apvienības, varētu uzraudzīt zāļu un citu paaugstinātas bīstamības preču tirdzniecību tiešsaistē,
- jāizstrādā pieeja “noziedzīga rakstura viltošanai”, vērsties pret noziedzīgām organizācijām un to ietekmi uz drošību, sabiedrības veselību un drošumu, un šajā procesā ir jāizmanto vispāratzīti tiesību principi, kuri saistīti ar Medicīnisko noziegumu konvenciju, un tie jāattiecinā arī uz viltotiem rūpnieciskiem ražojumiem, kas var apdraudēt drošību un sabiedrības veselību,
- sadarbībā ar Eiropas Zāļu aģentūru (*EMA*), Europol, Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi (*EFSA*) un Eiropas Savienības Tīklu un informācijas drošības aģentūru (*ENISA*) jāizstrādā īpaši noteikumi par zāļu un citu paaugstināta riska preču tirdzniecību internetā,
- jānovērtē, kāda var būt starpnieku loma intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībā, tostarp saistībā ar viltotām precēm, un jāapsver iespēja grozīt noteiktus ES tiesību aktus, kas attiecas uz izpildes panākšanu⁽¹²⁾,
- līdztekus dalībvalstu kampaņām Eiropā ir jāveido un jāatbalsta efektīva viltošanas apkarošanas kampaņa, kas būtu jāīsteno iekšējā tirgū un ārpus tā,
- programmas “Apvārsnis 2020” ietvaros jāatbalsta kopīga tehnoloģiju ierosme (*KTI*) “Viltošanas apkarošana”,
- jāpiešķir atbilstīgs finansējums apstiprinātajiem pasākumiem, kas saistīti ar šo jauno rīcības plānu laikposmam no 2018. gada līdz 2021. gadam.

5. Optimālas pārvaldības nodrošināšana

5.1. EESK uzskata, ka ir būtiski nodrošināt dažādu Eiropas Komisijas dienestu un Eiropas iestāžu, kas nodarbojas ar šo jautājumu, darbības ciešāku koordināciju. To var panākt, izveidojot darba grupu, kas ziņo tieši Eiropas Komisijas priekšsēdētājam, spēj sadarboties ar attiecīgajiem privātā sektora segmentiem, starptautiskajām struktūrām un kompetentajām dalībvalstu iestādēm.

5.2. Šai viltojumu apkarošanas darba grupai būtu jāsniedz visaptverošs gada ziņojums par gūto progresu tehnoloģiju, strukturālajā un regulējuma jomā, it īpaši starptautiskā līmenī.

5.3. Eiropas Komisijai un Eiropas iestādēm, it īpaši *EU IPO*, Eiropolam un Eiropas Birojam krāpšanas apkarošanai (*OLAF*), kā arī nevalstiskajām organizācijām, kas iesaistītas cīņā pret viltojumiem, ir jāpildinveido savas darbības koordinācija starptautiskā mērogā, rīkojot ikgadējas starptautiskas konferences.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹²⁾ Sk. COM(2016) 288 final.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Rūpniecības pārmaiņas ES biešu cukura nozarē”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2017/C 345/05)

Ziņotājs: **José Manuel ROCHE RAMO**Līdzziņotāja: **Estelle BRETNALL**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā struktūrvienība	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts CCMI	22.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	111/1/2
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. ES biešu cukura nozare gatavojas vienām no lielākajām pārmaiņām tās pastāvēšanas vēsturē, proti, ražošanas kvotu piemērošanas izbeigšanai 2017. gada 1. oktobrī. Kvotu piemērošanas izbeigšana pavērs iespējas ES biešu cukura ražotājiem, it īpaši iespēju ražot vairāk pārtikā izmantojamā cukura un eksportēt to bez ierobežojumiem. Lai varētu izmantot šīs iespējas, ES biešu cukura nozare ir veltījusi daudz pūļu nozares konkurētspējas uzlabošanai. Tomēr ražošanas kvotu piemērošanas izbeigšana rada arī papildu riskus un neskaidrību, kā arī var izraisīt spriedzi nozarē. Konkurence kļūs sīvāka, radot spiedienu uz cenām, ko var prasīt gan biešu audzētāji, gan arī pārstrādātāji, un paredzams, ka palielināsies izoglikozes tirgus daļa. Mazāk konkurētspējīgiem ES biešu cukura ražotājiem un biešu audzētājiem, iespējams, būs grūti izdzīvot skarbākā un nestabilākā tirgū. Tas var būtiski ietekmēt darba ņēmējus, uzņēmumus, lauksaimniekus un lauku kopienas. Ļoti būtiski, lai politikas veidotāji arī turpmāk pievērstu uzmanību nozares nākotnei.

1.2. Atbalsts cukura privātai uzglabāšanai būs vienīgais īpašais instruments, kas ļaus atbalstīt ES biešu cukura nozari pēc ražošanas kvotu piemērošanas izbeigšanas. Taču, nav skaidrs, kādos apstākļos šādu atbalstu varēs sniegt, ja ES biešu cukura nozarē sāksies tirgus krīze. Nosacījumi privātās uzglabāšanas atbalsta piešķiršanai ir precīzāk jādefinē, lai sistēma atbilstu mērķim. Eiropas Komisija varētu apsvērt iespēju noteikt objektīvu cenas robežvērtību, kuras pārsniegšana būtu pamats uzsākt lēmuma pieņemšanas procedūru privātās uzglabāšanas atbalsta piešķiršanai. Tādā veidā varētu mazināt procesa subjektivitāti un veicināt ātru un vienveidīgu šāda atbalsta piešķiršanu krīzes situācijās. Kā risinājums būtu jāapsver arī vispārējie noteikumi par krīzes situācijām, piemēram, Regulas, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju, 222. pants. EESK atzinīgi vērtē Cukura tirgus novērošanas centra izvedi, bet tā sastāvam vajadzētu būt līdzsvarotam un tas būtu jāsasauca savlaicīgi, ja tirgū rodas grūtības.

1.3. Kopējā lauksaimniecības politikā (KLP) būtu jāizmanto tirgus instrumenti, kas atbalsta pastāvīgu cukura ražošanu ES dalībvalstīs. ES biešu cukura nozare būtiski ietekmē darbvieta radīšanu un saimniecisko darbību, kā arī pārtikas un dzērienu nozares konkurētspēju. Patlaban KLP ļauj dalībvalstīm piešķirt saistīto atbalstu tikai tādām nozarēm vai reģioniem, kuros noteikti lauksaimniecības veidi vai noteiktas lauksaimniecības nozares, kas ir īpaši svarīgas ekonomisku, sociālu vai ekoloģisku iemeslu dēļ, saskaras ar zināmām grūtībām. Tas attiecas uz cukurbiešu audzēšanu neaizsargātos reģionos. Saistītie tiešie maksājumi būtu jāpiešķir ar mērķi mazināt biešu cukura ražošanas lejupslides un/vai ražošanas izbeigšanas risku šādos reģionos, lai nepieļautu lauku rajonu pārtuksnešanos un saglabātu bioloģisko daudzveidību. Saistībā ar

nestabilitātes pieaugumu jānorāda, ka tiešais atbalsts lauksaimniekiem jāpapildina ar labākām iespējām piekļūt riska pārvaldības instrumentiem. Biešu pārstrādātāju un lauksaimnieku savstarpējā atkarība ir iemesls, kādēļ izveidots īpašs līgumisks satvars, kas reglamentē attiecības starp biešu audzētājiem un pārstrādātājiem nozarē.

1.4. Ja ES cukura tirgū pēc 2017. gada 1. oktobra būs vērojamas nelabvēlīgas attīstības tendences, nozarē strādājošie var zaudēt darbu. Eiropas Komisijai būtu jāapsver, vai dažādie Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ESI fondi) nebūtu piemēroti, lai atbalstītu nodarbinātību reģionālā vai vietējā līmenī, it īpaši darba ņēmējus un lauksaimniekus, kurus skar iespējamā ražotņu slēgšana. Var rasties nepieciešamība izdarīt izņēmumus attiecībā uz kritērijiem, ko piemēro dažu šo fondu izmantošanai.

1.5. Sākot ar 2017. gada 1. oktobri, ES biešu cukura ražotājiem būs pienākums paziņot gan to galvenā produkta pārdošanas cenu, gan arī galveno izejvielu iegādes cenu. Šāds tirgus pārredzamības līmenis neatbilst piegādes ķēdes iepriekšējos posmos un izoglīkozes ražotāju darbībā nodrošinātajam pārredzamības līmenim. Eiropas Komisijai būtu jāizvērtē ieteikumi, kurus sniegusi Lauksaimniecības tirgu darba grupa, proti, paplašināt tirgus pārredzamības prasību darbības jomu, attiecinot tās arī uz cukura lietotājiem, lai varētu gūt labāku priekšstatu par to, kā pievienotā vērtība tiek sadalīta piegādes ķēdē. Tirgus pārredzamība – tas attiecas gan uz cukura un izoglīkozes ražotājiem, gan uz cukura lietotājiem – nedrīkst ietekmēt attiecīgo uzņēmumu konkurētspējas stāvokli.

1.6. Pēc kvotu piemērošanas izbeigšanas cukura eksporta apjoma palielināšanai būs izšķiroša nozīme ES cukura nozarē. Eiropas Komisijai būtu jāveicina ES cukura eksports un jāvērsas pret to, ka trešo valstu importētāji patvaļīgi piemēro tirdzniecības aizsardzības instrumentus. Eiropas Komisijai, tiecoties panākt tirdzniecības liberalizāciju, ES brīvās tirdzniecības sarunās būtu jārikojas piesardzīgi. Gan Pasaules Tirdzniecības organizācijā, gan divpusējās sarunās par tirdzniecību tai būtu jāpārliecina jāvēršas pret tirdzniecību kroplojošu atbalsta politiku, ko īsteno pasaulē lielākie cukura ražotāji un eksportētāji.

1.7. Nozares turpmākajai konkurētspējai svarīgi būs vairojot alternatīvas cukurbiešu noieta iespējas, tādas kā bioetānols, dzīvnieku barība, bioplastmasa un bioloģiskas izcelsmes ķīmiskas vielas. Eiropas Komisijai būtu jāsauglabā maksimālā biodevīelas robežvērtība 7 % apmērā, ko var ņemt vērā virzībā uz 10 % atjaunojamo energoresursu mērķi transporta nozarē. Atjaunojamo energoresursu direktīvas (2009/28/EK) IX pielikumam, kur melase klasificēta kā modernas biodevīelas izejviela, būtu jāpaliek nemainīgam. Eiropas Komisijai un Eiropas Investīciju bankai būtu jāstimulē un jāveicina inovācija citu bioloģiskas izcelsmes atvasināto produktu jomā. Piemēram, varētu izveidot ES Inovāciju fondu un zemas procentu likmes aizdevumu programmu.

2. Biešu cukura ražošanas nozīme lauku apvidos un saistībā ar vidi

2.1. Eiropas Savienībā ir lielākā biešu cukura ražotāja pasaulē. Laikposmā no 2011./2012. gada līdz 2015./2016. gadam katru gadu vidēji tika saražoti 17,2 miljoni tonnu biešu cukura. Uzņēmumi, kas ražo cukuru, katru gadu iepērk aptuveni 107 miljonus tonnu cukurbiešu no 137 000 cukurbiešu audzētāju Eiropā. No cukurbietēm iegūst galvenokārt cukuru, taču ievērojamu daudzumu biešu arī pārstrādā, lai ražotu citus produktus, piemēram, lopbarību, kā arī atjaunojamo etanolu un bioproduktus. Šādiem produktiem var būt svarīga loma kā nodrošinājumam pārmērīga piedāvājuma gadījumā.

2.2. Biešu cukura ražotnes galvenokārt atrodas lauku apvidos, kuriem raksturīgs zems rūpnieciskās darbības līmenis. Bieži vien šīs ražotnes ir tautsaimniecības pamats reģionos, kuros tās atrodas, un šajos reģionos ir maz rūpniecības attīstības alternatīvu. ES cukura nozare tieši nodrošina gandrīz 28 000 darbvieta, kuras galvenokārt koncentrētas konkurētspējīgākajos cukurbiešu ražošanas reģionos. Šajās darbvietās nodarbinātajiem parasti ir jābūt salīdzinoši augsti kvalificētiem, un cukura ražošanas nozarē strādājošie saņem augstāku atalgojumu nekā darba ņēmēji lielākajā daļā citu lauksaimniecības nozaru. Papildus tiešajai nodarbinātībai nozares veicinātā saimnieciskā darbība nodrošina vēl 150 000 netiešu darbvieta, piemēram, transporta, loģistikas un celtniecības nozarē.

2.3. Ja cukura ražotne tiek slēgta, cukura ražošanu iespējams atsākt tikai ļoti retos izņēmuma gadījumos. Tas izskaidrojams ar to, ka cukura ražotnes celtniecība saistīta ar augstām kapitāla izmaksām – parasti tās ir vairāki simti miljoni euro. Vairumā gadījumu vienas ražotnes slēgšana nozīmē būtiskas rūpnieciskās darbības neatgriezenisku zaudējumu, un līdz ar to tiek zaudēti vairāki simti tiešo un netiešo darbvieta. Alternatīvas ar ražošanu saistītas nodarbinātības meklējumi var veicināt migrāciju lauku reģionos un iedzīvotāju skaita sarukumu.

2.4. Līdzīgā situācijā ir biešu audzētāji. Cukurbietes ir jāaudzē ģeogrāfiski tuvu ražotnēm, kurās tās pārstrādā. Tas izskaidrojams ar salīdzinoši augstām biešu transportēšanas izmaksām – lai saražotu vienu tonnu cukura, nepieciešamas sešas līdz septiņas tonnas biešu. Ja biešu cukura ražotne pārtrauc darbību, biešu audzētājiem nav iespējas nodot savas cukurbietes. Ja ekonomiski izdevīgā attālumā nav citas ražotnes, biešu audzētāji ir spiesti audzēt citus kultūraugus. Tam ir būtiska negatīva ietekme uz attiecīgo lauksaimnieku ienākumiem, jo daudzi no viņiem ir veikuši ievērojamus ieguldījumus īpašās iekārtās, kuras izmanto, piemēram, biešu novākšanai un kuras nav izmantojamas citu kultūraugu ražošanā. Turklāt, ja liels skaits lauksaimnieku pēkšņi pievēršas citu kultūraugu audzēšanai, tas var būtiski ietekmēt vietējos lauksaimniecības tirgus.

2.5. Biešu cukura ražošana ir ekoloģiski ilgtspējīga. Cukurbietes vienmēr audzē augsekā ar citiem laukaugiem. Augseka palīdz saglabāt augsnes auglību, samazina augsnē esošo patogēnu un kaitēkļu daudzumu un tādējādi samazina nepieciešamību lietot augu aizsardzības līdzekļus. Labas prakses attīstība un popularizēšana ir plaši izplatīta ES biešu audzēšanas reģionos. Nozarē tiek veicināta mulčas izmantošana un ierobežota augsnes apstrāde, lai palielinātu augsnes auglību un mazinātu eroziju. Ražotnēs pēc iespējas tiek samazināts enerģijas patēriņš, izmantojot siltumenerģijas un elektroenerģijas koģenerācijas sistēmas, kā arī veicot siltuma atgūšanu un ūdens saglabāšanu.

3. ES biešu cukura nozares konkurētspēja

3.1. ES cukura nozarē ir veikti lieli ieguldījumi tehnisko uzlabojumu un izmaksu samazināšanas jomā, kā arī cilvēkkapitāla, pētniecības, izglītības un apmācības jomā. Pēdējo 26 gadu laikā kvotu cukura ražošanas izmaksas vidēji ES ir palielinājušās tikai par 0,4 procentiem gadā, savukārt inflācijas līmenis ir bijis 2,2 procenti gadā. Tas nozīmē, ka pēdējās divās desmitgadēs izmaksas, ja ņem vērā inflāciju, ir pastāvīgi samazinājušās ⁽¹⁾. Šie sasniegumi sekmējuši konkurētspējas uzlabošanas ES pārtikas un dzērienu nozarē, kas izmanto cukuru.

3.1.1. Pēdējos gados būtiski palielinājusies cukurbiešu raža, jo ir veikti dažādi tehnikas un sēklu šķirņu uzlabojumi, ko veicinājuši nozares uzņēmumu, biešu audzētāju, pētniecības un izstrādes struktūru un sēklu tirgotāju sadarbība. Pēdējo 26 gadu laikā vidējais no cukurbietēm iegūtais cukura daudzums (tonnas cukura uz vienu hektāru) ir palielinājies par 2,4 % gadā, un ir paredzams, ka šāda tendence turpināsies arī laikposmā pēc 2017. gada. Cukura ieguvums uz hektāru Eiropas Savienībā patlaban ir lielāks nekā Austrālijā vai Brazīlijas centrālajā un dienvidu reģionā, kurus uzskata par konkurētspējīgākajiem reģioniem pasaulē. Četri no desmit lielākajiem pasaules cukura ražošanas uzņēmumiem atrodas Eiropas Savienībā ⁽²⁾.

3.2. Šādu konkurētspējas pieaugumu daļēji veicinājuši vērienīga nozares pārstrukturizācija, kas notika laikposmā no 2006. līdz 2009. gadam. Pēc 2006. gadā īstenotās reformas ES biešu cukura nozarē tika slēgta gandrīz puse rūpnīcu, likvidējot 4,5 miljonus tonnu ražošanas jaudas un zaudējot vairāk nekā 24 000 tiešo darbvietu un 165 000 lauku saimniecību, kas piegādātāja cukurbietes ⁽³⁾. Šīs pārmaiņas ir nodrošinājušas ES biešu cukura nozares ekonomisko ilgtspēju, taču arī radītās sociālās izmaksas nav bijušas mazas. Kopš 2008./2009. tirdzniecības gada nodarbinātības līmenis, tāpat kā rūpnīcu skaits, ir saglabājies salīdzinoši stabils.

3.3. Ciešās attiecības starp cukura ražotājiem un darba ņēmējiem ir stiprinātas, pastāvīgi risinot sociālo dialogu Eiropas un dalībvalstu līmenī. ES cukura nozares sociālais dialogs tiek risināts kopš 1968. gada, un tam ir bijusi ļoti būtiska nozīme, lai nodrošinātu sociāli atbilstīgu pāreju sarežģītā laikā, piemēram, laikposmā pēc 2006. gadā īstenotās ES cukura politikas reformas. Vairojot piederības izjūtu, sociālais dialogs uzlabo nozares konkurētspēju.

3.4. Turpmāki konkurētspējas uzlabojumi tiks panākti, sākot ar 2017. gadu, it īpaši tādēļ, ka ražotāji, iespējams, centīsies samazināt pastāvīgās izmaksas, pilnībā izmantojot rūpnīcu jaudu. Tas varētu nozīmēt ilgākas biešu pārstrādes kampaņas un līdz ar to lielāku risku gan ražotājiem, gan arī audzētājiem, jo rastos neskaidrības par ražu un par biešu uzglabāšanu ziemā.

⁽¹⁾ Dati no Eiropas Cukura ražotāju komitejas (CEFS) ikgadējā ražošanas izmaksu apskata, kuru sagatavo reizi gadā, lai aprēķinātu kvotu biešu cukura vidējās ražošanas izmaksas Eiropas Savienībā.

⁽²⁾ F.O. Licht: *International Sugar and Sweetener Report*, 2017. gada 18. maijs, 149. sēj., Nr. 14. Šie četri cukura ražošanas uzņēmumi ir: Südzucker, Tereos, ABSugar un Nordzucker.

⁽³⁾ Eiropas Cukura ražotāju komitejas (CEFS) statistika.

3.5. Lai nepieļautu izšķērdēšanu, ES cukura ražotāji pilnībā izmanto cukurbietes, lai līdztekus cukuram ražotu virkni citu produktu, piemēram, akmeņus un augsni, kas rodas, attīrot bietes, pārdod būvniecības nozarei; šķiedrains masu (biešu mīkstumam) un melasi iegūst un pārstrādā izmantošanai lopbarībā, savukārt melasi un citus sīrupus, ko iegūst cukura ražošanas procesā, var izmantot atjaunojama etanola ražošanai. Cukura ražotāji arvien vairāk ražo dažādas sastāvdaļas bioproduktu ražošanai tādās nozarēs kā plastmasas un tekstilizstrādājumu ražošana, kā arī zaļu un ķīmikāliju ražošana.

4. Attiecības starp cukura piegādes ķēdes dalībniekiem

4.1. Biešu cukura ražotāji un cukurbiešu audzētāji ir savstarpēji atkarīgi. Lauksaimnieki paļaujas uz cukura ražošanas uzņēmumiem, ka tie nodrošinās pamatkapitālu un speciālās zināšanas, lai varētu iegūt cukuru no viņu bietēm, savukārt ražotāji ir atkarīgi no lauksaimniekiem, ar kuriem noslēgti līgumi un kuri tiem piegādā ražu. Lai samazinātu biešu transportēšanas izmaksas, lauku saimniecībām jāatrodas tās cukura ražotnes tuvumā, kurai tās piegādā bietes. Turklāt daudzi no lielākajiem cukura ražošanas uzņēmumiem ir kooperatīvi, un tādējādi lauksaimnieki, kuri piegādā bietes, var iegūt tiešu līdzdalību uzņēmumā.

4.1.1. Tā kā ražotāji un lauksaimnieki ir savstarpēji atkarīgi, vajadzīgs īpašs līgumiskais satvars, kas līdzsvaro abu partneru tiesības un pienākumus. Līgumiskās attiecības starp cukurbiešu audzētājiem un cukura ražotājiem pēc 2017. gada ir noteiktas Regulas, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju, 125. pantā un X pielikumā. Minētie noteikumi nesen papildināti ar Deleģēto regulu, kas nodrošina iespēju arī turpmāk biešu piegādes līgumos brīvprātīgi iekļaut vērtības sadales klauzulas⁽⁴⁾. Lielākā daļa cukura ražošanas uzņēmumu nesen ir vienojušies par biešu piegādes līgumiem 2017./2018. gadam, kā arī ir paredzēta zināma saikne starp cukurbiešu cenām un cenām cukura tirgū.

4.1.2. Biešu cukura ražotājiem ilgu laiku ir bijis pienākums reizi mēnesī ziņot par cenām, ražošanu un krājumiem, un šis pienākums paliks spēkā arī laikposmā pēc kvotu piemērošanas izbeigšanas. Sākot ar 2017. gada 1. oktobri, cukurbiešu cenas būs jāpaziņo arī Eiropas Komisijai un reizi gadā jāpublicē. Šāds tirgus pārredzamības līmenis, kas ir raksturīgs cukura ražošanas nozarei, neatbilst piegādes ķēdes iepriekšējos posmos un izoglikozes ražotāju darbībā nodrošinātajam pārredzamības līmenim. Fakti liecina, ka cenu pārnese cukura piegādes ķēdē ir neliela⁽⁵⁾ un ka, iespējams, būtu lietderīgi apsvērt, cik pamatota ir nepieciešamība Eiropas Savienībā nodrošināt augstākas pārredzamības prasības biešu cukura lietotājiem.

4.2. ES cukura tirgū aktīvi darbojas arī cukurniedru cukura rafinēšanas uzņēmumi. Viņi nepārstrādā cukurbietes, bet ir atkarīgi no cukurniedru jēlcukura importa, lai veiktu tā pārstrādi. ES ir atļauts neierobežots cukura beznodokļu imports no vismazāk attīstītajām valstīm saskaņā ar shēmu "Viss, izņemot ieročus" (EBA), kā arī no Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna reģiona valstīm, kuras ir noslēgušas ekonomisko partnerattiecību nolīgumu ar ES. ES cukurniedru jēlcukura pārstrādātāji var izmantot divpusējos nolīgumos ar Centrālameriku, Kolumbiju, Peru, Ekvadoru un Dienvidāfriku paredzētās koncesijas par beznodokļu piekļuvi tirgum, un patlaban šo koncesiju kopējais apjoms ir 420 000 tonnas gadā. Kopējais jēlcukura apjoms, kas gadā pieejams rafinēšanai saskaņā ar CXL kvotu ar samazinātu ievadlīdzsvaru (tas attiecas uz Brazīliju, Austrāliju, Kubu un visām trešām valstīm ("Erga Omnes")), ir vairāk nekā 700 000 tonnu un pieaugs līdz gandrīz 800 000 tonnu 2017./2018. gadā. Gan nesen pabeigtajās, gan arī patlaban notiekošajās brīvās tirdzniecības sarunās ES trešām valstīm piedāvā papildu piekļuvi ES cukura tirgum.

5. Ražošanas kvotu piemērošanas izbeigšana

5.1. Kopš 1968. gada ES pārtikā izmantojamā cukura un izoglikozes ražošanu ierobežoja ražošanas kvotas. Tās pārtrauks piemērot 2017. gada 1. oktobrī, proti, sākoties ES 2017./2018. cukura tirdzniecības gadam. Sākot ar šo datumu, ES cukura un izoglikozes ražotāji varēs bez ierobežojumiem ražot pārtikā izmantojamo cukuru un izoglikozi. Tiks pārtraukta arī pašreizējā eksporta ierobežojuma piemērošana⁽⁶⁾. Tādējādi ES cukura nozares dalībnieki no 2017. gada 1. oktobra varēs eksportēt cukuru bez ierobežojumiem.

⁽⁴⁾ Komisijas 2016. gada 17. maija Deleģētā regula (ES) 2016/1166, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1308/2013 X pielikumu groza attiecībā uz cukurbiešu iepirkšanas noteikumiem cukura nozarē no 2017. gada 1. oktobra.

⁽⁵⁾ Areté, 2012. gada oktobris. Pētījums par cenu pārnesei cukura nozarē. Galīgais ziņojums. Eiropas Komisijas Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD. Uzaicinājums iesniegt piedāvājumus Nr. AGRI-2011-EVAL-03.

⁽⁶⁾ Cf. DS266. ES patlaban var eksportēt aptuveni 1,35 miljonus tonnu cukura vienā tirdzniecības gadā, proti, 10 % no kvotu cukura ražošanas apjoma.

5.2. Paredzams, ka 2017./2018. gadā cukura ražošanas apjoms palielināsies. Sagaidāms, ka šis ražošanas apjoma pieaugums būs strukturāls. Turklāt tiek prognozēts, ka palielināsies izoglukoze tirgus daļa ES saldīnātāju tirgū, proti, izoglukoze ražotāju mērķis ir pakāpeniski panākt, ka ražošanas apjoms sasniedz 2–3 miljonus tonnu, no kurām lielākā daļa tiktu izmantota bezalkoholisko dzērienu ražošanai⁽⁷⁾. Salīdzinājumā – cukura patēriņš Eiropas Savienībā nedaudz samazinās.

5.3. Vietējā cukura ražošanas apjoma palielināšanās un izoglukoze tirgus daļas pieaugums varētu ietekmēt baltā cukura cenas Eiropas Savienībā laikposmā pēc kvotas piemērošanas izbeigšanas. Eiropas Komisijas lauksaimniecības produktu tirgu vidēja termiņa perspektīvās 2016.–2026. gadam minēts, ka laikposmā pēc kvotas piemērošanas izbeigšanas baltā cukura cenas ES lielākoties būs zemākas par atsauces robežvērtību 404 euro par tonnu, proti, zemākas par cukura ražošanas un cukurbiešu audzēšanas vidējām izmaksām.

5.3.1. ES baltā cukura cenas 2015. gadā sasniedza zemāko līmeni kopš cenu ziņošanas sistēmas ieviešanas 2006. gadā⁽⁸⁾. Tam bija ļoti negatīva ietekme uz ES cukura ražotāju paziņotajiem finanšu rezultātiem – daudzi no viņiem 2015./2016. gadā tā arī nav spējuši gūt peļņu. Cukura ražotāji Itālijā nonākuši īpaši sarežģītā situācijā, turklāt viens ražotājs pārtrauca ražošanu 2015./2016. tirdzniecības gadam. Nopietnās grūtībās ir nonācis arī Grieķijas vienīgais cukura ražotājs.

5.4. Sākot ar 2017. gada 1. oktobri, ES cukura ražotāji varēs eksportēt bez ierobežojumiem. Tā varētu būt iespēja palielināt ieņēmumus, lai kompensētu zemās cukura cenas Eiropas Savienībā. Tiek prognozēts, ka cukura patēriņš pasaulē palielināsies par 1,5–2 procentiem gadā (aptuveni 2–3 miljoniem tonnu gadā), un tas nozīmē, ka pieprasījumam vajadzētu būt pietiekamam, lai ES cukura eksporta apjoms varētu pieaugt.

5.4.1. ES cukura eksporta pieaugums tomēr ir atkarīgs no pietiekamas trešo valstu tirgus pieejamības. Eiropas Komisijai būtu jācenšas brīvās tirdzniecības sarunās panākt cukura neto importētājvalstu tirgus pieejamību, gan samazinot/atceļot muitas nodokļus un atverot importa tarifa kvotas. Tai būtu jāturpina samazināt nodokļus ES eksportētiem produktiem, kuru sastāvā ir daudz cukura, un jāatbalsta stingri izcelsmes noteikumi attiecībā uz šādiem produktiem, lai nodrošinātu, ka ES cukura ražotāji gūst labumu no eksporta pieauguma.

5.4.2. ES cukura eksportu reizēm apdraud trešo valstu piemērotie tirdzniecības aizsardzības instrumenti. Eiropas Komisijai būtu jādara viss iespējamais, lai pēc ierobežojumu atcelšanas nozarē no 2017. gada 1. oktobra vērstos pret šādiem pasākumiem, un nozarei būtu jāsniedz nepieciešamais atbalsts jebkādu saskaņotu darbību veikšanai.

5.5. Gan nesen pabeigtajās, gan arī patlaban notiekošajās brīvās tirdzniecības sarunās ES trešām valstīm piedāvā piekļuvi ES cukura tirgum. Tirgus atvēršana nozīmē lejupvērstu spiedienu uz baltā cukura cenām ES un rada lielāku nestabilitāti. Pašreizējais pasaules tirgus ir uzskatāms par pārpalikumu tirgu, kurā vērojama liela nestabilitāte un kurā bieži vien tirdzniecība notiek par cenām, kas zemākas pat par pasaulē visefektīvāko uzņēmumu vidējām ražošanas izmaksām. Šāda situācija galvenokārt radusies tādēļ, ka daži lielākie cukura ražotāji un eksportētāji, piemēram, Brazīlija un Taizeme, īsteno tirdzniecību kropļojošus atbalsta pasākumus. Šā iemesla dēļ ES biešu cukura nozarei nav vienlīdzīgu konkurences nosacījumu ar cukura ražotājiem trešās valstīs. Komisijai, risinot brīvās tirdzniecības sarunas, cukura jautājums jāuzskata par sensitīvu jautājumu un jāsiglabā ES nodokļi cukuram. Tā kā Brazīlija ir pasaulē dominējošais ražotājs un eksportētājs, pašreizējās sarunas ar *Mercosur* rada nozarei nopietnu apdraudējumu. Komisijai jābūt gatavai vērsties pret lielākajiem cukura subsīdētājiem PTO Strīdu izšķiršanas padomē, kā arī risināt šo jautājumu tirdzniecības sarunās.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽⁷⁾ Tas ir skaitlis, ko minējusi cietes ražotāju apvienība *StarchEurope*.

⁽⁸⁾ 2015. gada februārī un jūnijā cenas nokritās līdz 414 euro par tonnu.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “No Korkas deklarācijas 2.0 uz konkrētiem pasākumiem”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2017/C 345/06)

Ziņotāja: **Sofia BJÖRNSSON**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	15.6.2017.
Datums, kad pieņemts plenārsesijā	6.7.2017.
Plenārsesija Nr.	526
Balsojuma rezultāts	123/0/0
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē Korkas deklarāciju 2.0 un 2016. gada septembra konferenci, kurā šī deklarācija tika pieņemta. Deklarācijā vēlreiz pausts stingrs atbalsts ES lauku attīstības politikai.

1.2. ES lauku rajoni nav vienādi, un vērojamas būtiskas atšķirības gan starp dalībvalstīm, gan pašās dalībvalstīs. EESK uzskata, ka šo atšķirību dēļ ir jānosaka prioritātes un jāisteno stratēģiska pieeja pieejamo ES finanšu līdzekļu izmantošanā. Tādēļ vispirms ir jāņem vērā attiecīgo dalībvalstu un to reģionu prioritātes, bet vēl svarīgākas ir pašu lauku iedzīvotāju iniciatīvas. Politisko lēmumu un stratēģiju ietekmes uz lauku rajoniem obligātā novērtēšana arī paver iespēju pievērst uzmanību lauku rajonu īpašajiem apstākļiem un ņemt tos vērā.

1.3. Lauku rajonu attīstība ir transversāls jautājums, kas faktiski skar visas politikas jomas. Jāizveido saskaņota lauku attīstības un reģionālās attīstības politika, un tādēļ Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (ESI fondiem) ir jāatvēl pietiekami liels budžets. EESK secina, ka Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) ir vissvarīgākais ESI fonds, kas paredzēts lauku attīstībai, un uzsver, ka šajā saistībā vairāk būtu jāizmanto pārējie ESI fondi, piemēram, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF) un Eiropas Sociālais fonds (ESF).

1.4. Pastāv daudzas iespējas politiku vienkāršot. EESK uzskata, ka jāvienkāršo ESI fondu noteikumi gan ES līmenī, gan politikas īstenošanā valstu un reģionu līmenī. Pašreizējā sistēma ir tik sarežģīta, ka daudzi iespējamie pieteikumu iesniedzēji pieteikumu vispār neiesniedz.

1.5. Daudzviet Eiropā, it īpaši lauku rajonos, joprojām trūkst stabilu risinājumu interneta komunikācijas jomā. EESK to vērtē ļoti kritiski. Lauku rajoniem platjoslas savienojums ir vajadzīgs gan ar drošību, gan ar dzīves līmeni saistītu apsvērumu dēļ, piemēram, funkcionējoši tālruņa sakari. Platjoslas savienojuma pieejamība var būt viens no faktoriem, kas palīdz izlemt, vai cilvēki, it īpaši jaunieši, gribēs palikt laukos vai doties projām. Uzņēmumiem un uzņēmējiem platjoslas pieslēgums ir ļoti nepieciešams.

1.6. Tā kā lauksaimniecībai ir cieša saikne ar zemi, lauku rajonos šai nozarei ir īpaša nozīme. Lauksaimnieciskā ražošana ir ne tikai neatņemama lauku rajonu iezīme, kas saistīta ar sabiedrības apgādi ar ilgtspējīgu pārtiku, bet arī lauku attīstības virzītājspēks. Tāpēc Komiteja uzskata, ka lielākās ELFLA līdzekļu daļas atvēlēšana lauksaimniecībai ir pašsaprotama. Labi apstākļi jaunajiem lauksaimniekiem ir priekšnosacījums lauksaimnieciskās ražošanas ilgtspējai ilgākā termiņā.

1.7. EESK uzsver: lai varētu nodrošināt ilgtspējīgu attīstību, ir vajadzīga labvēlīga vide inovācijai.

1.8. EESK secina, ka Apvienoto Nāciju Organizācijas izvirzītie 17 ilgtspējas mērķi un Parīzes Klimata nolīgums (COP 21) ir visaptveroši mērķi, kas attiecas uz visu ES politiku, tostarp arī lauku attīstības politiku. Vietējām un reģionālajām pašvaldībām, kas darbojas lauku rajonos, ir aktīvi jāiesaistās šo starptautisko saistību īstenošanā.

2. Vispārīgas piezīmes

Korkas deklarācija 2.0

2.1. Komisija 1996. gadā Īrijas pilsētā Korkā rīkoja konferenci. Šīs konferences noslēgumā tika pieņemta Korkas deklarācija, kas veidoja kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) otrā pīlāra un lauku attīstības programmu pamatu. Komisija 2016. gadā Korkā rīkoja izvērtēšanas konferenci, kuras noslēgumā tika pieņemta Korkas deklarācija 2.0.

2.2. Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāta rīkotajā konferencē deklarācija tika pieņemta plašā vienprātībā. Aptuveni 340 dalībnieku, kas bija ieradusies no vairuma ES dalībvalstu, pārstāvēja pilsonisko sabiedrību un valstu, reģionu un ES līmeņa iestādes, tostarp arī EESK. Noslēgumā tika iesniegta deklarācija ar nosaukumu "Labāka dzīve lauku rajonos", ko dalībnieki pieņēma bez iebildumiem.

2.3. Deklarācijas pamatā ir ES lauksaimniecības un lauku attīstības politika. Zināmā mērā deklarācija tomēr ir plašāka, jo tajā norādīts uz Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības mērķiem (Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam) ⁽¹⁾ un Parīzes Klimata nolīgumu (COP 21) ⁽²⁾.

2.4. Deklarācijas ievadā izklāstīts tās pamatojums un uzskaitītas šādas desmit politikas ievirzes:

- 1. punkts. Veicināt lauku labklājību
- 2. punkts. Stiprināt lauku vērtību ķēdes
- 3. punkts. Ieguldīt lauku dzīvotspējā un vitalitātē
- 4. punkts. Saglabāt lauku vidi
- 5. punkts. Prasmīgi pārvaldīt dabas resursus
- 6. punkts. Veicināt rīcību klimata jomā
- 7. punkts. Atbalstīt zināšanas un inovāciju
- 8. punkts. Uzlabot lauku pārvaldību
- 9. punkts. Uzlabot politikas īstenošanu un turpināt vienkāršošanu
- 10. punkts. Uzlabot rezultātus un pārskatatbildību

2.5. Deklarācijas pamatā ir visaptveroša pieeja lauku attīstībai; deklarācijas vērtība ir tās apjoms un saturs, jo tajā ir aplūkoti visi nepieciešamie aspekti, kas nodrošina ES lauku dzīvotspēju un ilgtspēju. EESK uzskata, ka lielais apjoms vienlaikus ir arī deklarācijas trūkums, jo tas rada tādu sarežģītību, kas neļauj koncentrēt uzmanību ES līmenī. EESK, ņemot vērā lauku rajonos risināmās lielās problēmas, uzsver, ka pieejamie līdzekļi ir jāizlieto mērķtiecīgi, lai nodrošinātu konkrētus rezultātus. Nosakot prioritātes, jāņem vērā attiecīgās dalībvalsts vai attiecīgā reģiona un – vēl svarīgāk – lauku iedzīvotāju iniciatīvas.

⁽¹⁾ Sk. atzinumu "Turpmākie pasākumi ilgtspējīgai Eiropas nākotnei" (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 15. lpp.).

⁽²⁾ Sk. atzinumu "Ceļā no Parīzes" (OV C 75, 10.3.2017., 103. lpp.).

2.6. Satura ziņā Korkas deklarācija 2.0 līdzinās 1996. gada deklarācijai, taču atšķirība ir tā, ka jaunajā stratēģijā ir iekļautie klimata aizsardzības un digitalizācijas temati.

2.7. EESK uzskata, ka tai var būt svarīga loma deklarācijas īstenošanā, un rosina Komisiju turpmāk iesniegt progresu ziņojumu par īstenošanu.

ES fondi lauku attīstībai

2.8. Visās ES dalībvalstīs valsts vai reģionālajā līmenī ir izstrādātas lauku attīstības programmas, ko daļēji finansē no ELFLA, daļēji no valstu (publiskiem vai privātiem) līdzekļiem. Šīs programmas ietver pasākumus, ar kuriem paredzēts sekmēt trīs veidu ilgtspējīgu attīstību, proti, ilgtspējīgu ekoloģisko, sociālo un ekonomisko attīstību. Šīs programmas izstrādā attiecīgā dalībvalsts vai attiecīgais reģions, un tās apstiprina Komisija.

2.9. ELFLA, kā arī Kohēzijas fonds, Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Eiropas Sociālais fonds (ESF) un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds (EJZF) ir Eiropas strukturālie un investīciju fondi (ESI fondi). Attiecībā uz ESI fondu tehnisko īstenošanu piemēro kopīgus noteikumus⁽³⁾. Turklāt katra valsts ir noslēgusi kopīgus ar fondiem saistītus partnerības nolīgumus, kuros ir minētas pasākumu īstenošanas prioritātes. Tā ir daļa no centieniem virzībā uz stratēģijas "Eiropa 2020" mērķu sasniegšanu. Visi fondi ir arī cieši savstarpēji saistīti, un ir izstrādāta fondu mijiedarbības stratēģija.

2.10. Saistībā ar ELFLA ir izveidoti arī lauku rajonu tīkli, kas darbojas gan ES līmenī (Eiropas Lauku attīstības tīkls), gan valstu un reģionu līmenī. Šie tīkli ir saziņas un pieredzes apmaiņas platformas, un tie rada labākus priekšnosacījumus lauku attīstības programmu pienācīgai īstenošanai un tajās izvirzīto mērķu sasniegšanai.

2.11. Reģionu komiteja ir pasūtījusi pētījumu par apjomu, kādā ESI fondi tiek izlietoti lauku attīstībai⁽⁴⁾. Nav pārsteidzoši, ka lielākā daļa līdzekļu šiem mērķiem tika un tiek pieprasīta no ELFLA. Savukārt citu fondu daļa ir samērā niecīga vai ļoti niecīga. EESK rosina palielināt šo daļu, jo lauku attīstība ir horizontāls jautājums, kam ir būtiska nozīme Savienības kohēzijas nodrošināšanā.

2.12. ESI fondi bija un būs ES vissvarīgākais instruments Korkas deklarācijā formulēto mērķu sasniegšanai. Nākamais ES finanšu plānošanas periods sāksies 2021. gadā, un šim laikposmam paredzēto pasākumu izstrādei būs svarīga nozīme Korkas deklarācijas 2.0 mērķu sasniegšanā. EESK arī atzīmē: lai varētu īstenot deklarāciju un sasniegt politiskos mērķus, ESI fondiem ir jāatvēr pietiekami liels budžets.

3. Papildu pasākumi

Ietekmes uz lauku rajoniem novērtējums

3.1. Deklarācijas 1. punktā ir minēta prasība ieviest mehānismu, kurš būtu paredzēts ietekmes uz lauku rajoniem novērtēšanai un kurš nodrošinātu, ka lauku rajonu potenciāls tiek ņemts vērā ES pasākumos un stratēģijās. Izstrādājot lauksaimniecības un lauku attīstības politiku, ir jāizmanto daudznozaru pieeja un ir jāņem vērā lauku rajonu identitāte un dinamika; šādā veidā arī jāveicina ilgtspēja, sociālā integrācija un vietējā attīstība.

3.2. Novērtējot ietekmi uz lauku rajoniem, objektīvi un sistemātiski ir jāievēro un jāņem vērā to īpašie apstākļi. Šī ietekmes novērtēšana var būt līdzeklis, lai konstatētu, kā politikas lēmumi ietekmē lauku rajonus, un tādējādi varētu novērst negatīvu ietekmi.

3.3. Ietekmes uz lauku rajoniem novērtēšana tiek veikta, piemēram, Somijā, Apvienotajā Karalistē un Kanādā. Tā var būt kā obligāta, tā brīvprātīga. Ziemeļīrijā šāda novērtēšana kopš 2016. gada ir paredzēta likumā. Valstu izmantotās sistēmas ir līdzīgas.

3.4. Lai šāda novērtēšana būtu efektīva, tai ir jābūt obligātai. Tai jānodrošina pārdomāts pamatojums, ko politikas veidotāji var izmantot, lai pieņemtu lēmumus. Tāda ietekmes uz lauku rajoniem novērtēšana, kas aprobežojas tikai ar pētījumiem un konstatējumiem, bet neietekmē lēmumu pieņemšanu, būtu bezjēdzīga.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1303/2013.

⁽⁴⁾ <http://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/Evolution-Budget-Dedicated-Rural-Development-Policy.pdf>

3.5. Jāapzinās arī, ka ES teritorijā un vienas dalībvalsts teritorijā nav tikai viens lauku rajons, bet gan dažādi atšķirīgi lauku rajoni, katrs ar atšķirīgām iespējām un apstākļiem. Lai panāktu lauku sekmīgu attīstību, šī dažādība jāatspoguļo ne vien ietekmes uz lauku rajoniem novērtēšanā, bet arī ES līmeņa un dalībvalstu politikā. Lauku rajonu iedzīvotāji arī piedalās vietējās identitātes radīšanā un attīstīšanā, kā arī debatēs un lemjot par to, cik lielā mērā lauku iezīmes būtu jāsavaglabā.

LEADER un vietējās sabiedrības virzīta vietējā attīstība

3.6. Deklarācijas 8. punktā norādīts, ka, ņemot vērā iniciatīvas LEADER panākumus, būtu jāizmanto augšupēja pieeja. EESK vairākos dokumentos ir paudusi nostāju par ES kohēzijas politiku, partnerībām, kas izveidotas saskaņā ar šo politiku, par LEADER metodi un arī par jauno metodi – vietējās sabiedrības virzītu vietējo attīstību (CLLD).

3.7. EESK piekrita Komisijas analīzei, kas bija veikta jau 2004. gadā sagatavotajā trešajā ziņojumā par ekonomisko un sociālo kohēziju, proti, atzīstot, ka politikas mērķis ir panākt līdzsvarotāku attīstību, mazinot pastāvošās atšķirības, novēršot teritoriālo nelīdzsvarotību un sasaistot reģionālo politiku un nozaru politiku⁽⁵⁾.

3.8. Komiteja tomēr konstatē, ka šis mērķis nav sasniegts un ka vajadzīga integrētāka lauku rajonu un reģionālās attīstības politika.

3.9. EESK atzinīgi vērtēja arī partnerības principu kā efektīvu iespēju veicināt ESI fondu programmu īstenošanu. Partnerības princips nodrošina, ka līdztekus tradicionālajiem ekonomikas un sociālās jomas dalībniekiem piedalās arī pilsoniskās sabiedrības organizācijas, vides jomas partneri, nevalstiskās organizācijas, kā arī vīriešu un sieviešu līdztiesības veicināšanas struktūras.

3.10. LEADER metode ir izmēģināts attīstības instruments, kas ļauj publiskajam sektoram un pilsoniskajai sabiedrības iesaistīties vietējā partnerībā. EESK jau 2011. gadā norādīja, ka būtu jānodrošina iespēja šai metodei saņemt visu ESI fondu līdzekļus. Tā bija arī pozitīvs faktors, kas veicināja ciešāku saikni starp pilsētām un laukiem⁽⁶⁾. Šo metodi var izmantot arī pilsētu teritorijās, bet EESK uzskata, ka tas nedrīkst notikt uz lauku rajonu attīstības rēķina.

3.11. Plānošanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam LEADER metodi papildināja jauns instruments – vietējās sabiedrības virzīta vietējā attīstība (CLLD, *Community-Led Local Development*), ko var kopīgi finansēt no četriem ESI fondiem. Vietējo attīstību visefektīvāk var virzīt cilvēki, kas dzīvo un strādā konkrētajā vietā un vislabāk pazīst vietējos apstākļus.

3.12. Paredzēts, ka vismaz pieci procenti ELFLA līdzekļu ir jāatvēl vietējās sabiedrības virzītai vietējai attīstībai. Izveidotās struktūras dēļ, izmantojot viena fonda līdzekļus, ir jāievēro četri dažādi noteikumu kopumi, un tādēļ saprātīga un vienkārša izmantošana gandrīz nav iespējama. Lai vietējās sabiedrības virzītās vietējās attīstības potenciālu varētu pilnībā atrast gan laukos, gan pilsētās, pirms nākamā programmu plānošanas perioda Komisijai būtu jāizvirza būtiski priekšlikumi par vienkāršošanu un par fondu līdzekļu minimālo apmēru, kas jāatvēl CLLD metodei.

Pakalpojumi un darbs

3.13. Pakalpojumi un darbs ir faktori, kas nosaka, cik lielā mērā cilvēki grib vai spēj palikt dzīvot laukos vai pārcelties uz dzīvi laukos. Kopumā ES lauku rajonos vērojama iedzīvotāju skaita samazināšanās, kas rada lejupēju spirāli un samazina iespēju sasniegt ES un Apvienoto Nāciju Organizācijas izvirzītos ilgtspējīgas attīstības mērķus. Demogrāfiskās attīstības tendences var turpmāk radīt problēmas, un gan gados jauniem, gan gados vecākiem cilvēkiem lauku rajonos ir vajadzīgi priekšnosacījumi labai dzīves kvalitātei.

⁽⁵⁾ Sk. atzinumu "Teritoriālā kohēzija" (OV C 228, 22.9.2009., 123. lpp.).

⁽⁶⁾ Sk. atzinumu "LEADER kā vietējās attīstības instruments" (OV C 376, 22.12.2011., 15. lpp.).

3.14. Sabiedrisko un komerciālo pamatpakalpojumu pieejamība tādās jomās kā izglītība, veselības aprūpe un sociālā aprūpe, pasts, pārtikas veikali, vietējais sabiedriskais transports utt. pilsētās un laukos var atšķirties. Tas var ietekmēt cilvēku lēmumus par vēlamu vai iespējamu dzīvesvietu. Ģimenēm ar bērniem, piemēram, ļoti svarīga var būt bērnu aprūpes iestāžu pieejamība, kas nosaka, cik lielā mērā vecāki var veikt profesionālo darbību. Dažās Eiropas vietās pakalpojumu pieejamība laukos kopumā ir sliktāka nekā pilsētās. Telpiskajā plānošanā šī problēma būtu jāņem vērā, lai nodrošinātu, ka netiek ietekmēta dzīves kvalitāte lauku rajonos.

3.15. Vairākās ES dalībvalstīs bezdarba līmenis laukos ir augstāks nekā pilsētās. Tomēr šajā ziņā ir ievērojamas atšķirības, ko atspoguļo arī Eurostat⁽⁷⁾ statistikas dati. Vienlaikus daži uzņēmumi sūdzas, ka laukos ir grūti atrast kvalificētus darbiniekus. Tādējādi var konstatēt, ka piedāvājuma un pieprasījuma jomā stāvoklis ir abpusēji nelīdzsvarots. Šo tendenci turpina tas, ka jaunieši, kas vēlas iegūt profesionālu izglītību, dodas uz vietām, kurās ir universitātes un augstskolas, un laukos vairs neatgriežas.

3.16. Imigrantu – un it īpaši viņu ģimeņu – uzņemšanas nodrošināšana ir grūts uzdevums, kas lauku rajonu iedzīvotājiem jārisina pašlaik un būs jārisina turpmākajos gados. Būtu jāveicina centieni panākt un saglabāt savstarpēju cieņu un respektu. Lauku rajoni varētu imigrantu ģimenēm nodrošināt labus dzīves apstākļus. Tām valstīm, kurās ir vērojams liels, piemēram, bēgļu un migrējošu darba meklētāju pieplūdums, var būt grūti nodrošināt darbvietas; taču migrācija var vienlaikus pavērt iespēju pieņemt darbā jaunus darbiniekus.

3.17. Par nodarbinātības un apmācības vajadzībām runa galvenokārt ir deklarācijas 3. un 7. punktā. Jautājums par pakalpojumiem drīzāk tiek aplūkots netieši. EESK uzskata, ka Savienības iniciatīvām ir gan tieša, gan netieša ietekme uz attīstību, tostarp uz darbvietu izveidi, ko var veicināt, izmantojot stimulus uzņēmumiem. Pakalpojumu pieejamība visaugstākajā mērā ir katras valsts pārziņā, savukārt, piemēram, ESF fondiem šajā ziņā var būt veicinoša ietekme.

Lauksaimniecība un lauku attīstība

3.18. Apmēram 85 % no ES sauszemes teritorijas veido lauksaimniecības un mežsaimniecības zeme, turklāt šajā ziņā ir lielas atšķirības starp dalībvalstīm un reģioniem. Kultūras ainava rada priekšnosacījumus pārtikas un lopbarības, enerģijas un šķiedru ražošanai, un ainava ir arī sabiedrisko labumu, piemēram, floras un faunas, saglabāšanas un nodrošināšanas avots. Lauku ainava atšķiras no pilsētu ainavas, tā ir unikāla ES lauku apvidu iezīme; tā kā lauku rajoniem ir cieša saikne ar zemi, lauku rajonos īpaša nozīme ir lauksaimniecībai. Deklarācijas 4. un 5. punktā runa ir par lauku vides saglabāšanu un dabas resursu apsaimniekošanu. Ilgtspējīgas izmantošanas un apsaimniekošanas priekšnosacījumiem ir būtiska nozīme tādās jomās kā ainavas “iekšējās vērtības”, ūdens kvalitāte un bioloģiskā daudzveidība.

3.19. Deklarācijā lauksaimnieciskā ražošana tiek minēta, taču galvenokārt netieši. Tās tekstu var interpretēt tā, ka (pārtikas) lauksaimnieciskā ražošana līdz zināmai pakāpei tiek uzskatīta par pašsaprotamu. Kā jau iepriekš minēts, izsmeltošāk ir aplūkota vides un dabas resursu saglabāšana un apsaimniekošana. EESK norāda, ka lauksaimniecība ir neatņemama lauku rajonu iezīme, jo tā, pirmkārt, sabiedrībai nodrošina ilgtspējīgi ražotu pārtiku un, otrkārt, ir lauku rajonu attīstības virzītājspēks. Ievērojama daļa lauku iedzīvotāju ir nodarbināti lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, viņi rada darbvietas un nodrošina pakalpojumu pieprasījumu. Šajā ziņā svarīgi ir nodrošināt, lai iesācējiem lauksaimniecības jomā, it īpaši jauniešiem, būtu iespēja pārņemt saimniecības un izvērst savu darbību. Jauno lauksaimnieku skaits nav liels, un paaudžu maiņa ir jāatvieglo.

3.20. Lai panāktu ilgtspējīgu lauksaimniecisko ražošana, visām trim ilgtspējīgas attīstības dimensijām – ekonomiskai, sociālai un ekoloģiskai dimensijai – ir jābūt līdzsvarā. Ekonomiskajiem aspektiem dažkārt var būt izšķiroša nozīme apsaimniekošanas jomā. Kā piemēru var minēt plavas un ganības ar daudzveidīgām sugām, kas pakāpeniski izzūd, jo ganību dzīvnieku lopkopība kļūst aizvien neizdevīgāka, tādējādi negatīvi ietekmējot bioloģisko daudzveidību. Šis piemērs skaidri liecina, ka uzņēmumu vājā ekonomiskā dzīvotspēja var negatīvi ietekmēt vidi un ka lauksaimniekiem ir jāsaņem kompensācija par veikumu vides jomā.

⁽⁷⁾ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics_at_regional_level

3.21. EESK uzskata, ka lauksaimniecība ir lauku attīstības joma, kurā ELFLA ir būtiska nozīme, un tādai tai arī ir jābūt. ELFLA atbalsta līdzekļu lielākā daļa pamatoti ir paredzēta lauksaimnieciskajai darbībai, un tie tiek atvēlēti, piemēram, vides maksājumiem, pārkvalifikācijai, maksājumiem nelabvēlīgu dabas apstākļu skartiem apgabaliem un ieguldījumu atbalstam. Citas ELFLA jomas, piemēram, enerģētika, platjoslas pieslēguma nodrošināšana un inovācijas veicināšana pozitīvi ietekmē lauku rajonus plašākā nozīmē. Turklāt lauksaimniecība vienlaikus ir arī pavisam parasts uzņēmējdarbības veids, tāpēc šai mērķgrupai nedrīkst liegt iespēju saņemt citu ESI fondu līdzekļus.

3.22. Var uzskatīt, ka mūsdienu lauksaimnieki un mežkopji ir gan ainavas veidotāji, gan iepriekšējo paaudžu izveidotās ainavas saglabātāji. Daudziem cilvēkiem apsaimniekota kultūras ainava ir svarīgs augstākas dzīves kvalitātes faktors, kura nozīmi saistībā ar brīvo laiku, atpūtu svaigā gaisā un tūrisma iespējām nevar novērtēt par zemu. Vērtīgā ainava un zeme var piedāvāt daudzveidīgas uzņēmējdarbības iespējas un iztikas līdzekļus.

3.23. Vienam no līdzsvarotas teritoriālās attīstības elementiem vajadzētu būt pārejai uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām⁽⁸⁾. Ļoti svarīgi ir izstrādāt vienotu koncepciju attiecībā uz pārtikas sistēmām, lai varētu atrisināt saimnieciskās, ekoloģiskās un sociālās problēmas, kas saistītas ar pārtikas ražošanu un patēriņu, un panākt iniciatīvu efektīvu īstenošanu dažādos līmeņos un dažādās nozarēs. Viena no šādām iniciatīvām ir, piemēram, atbalsts īsu apgādes ķēžu izveidei, lai veicinātu lauku attīstību, piedāvājot patērētājiem veselīgus un svaigus pārtikas produktus⁽⁹⁾. Tas dotu labumu arī vietējai ekonomikai un vietējai lauksaimnieciskajai ražošanai.

Inovācija

3.24. Vārdos grūti izteikt, cik liela nozīme lauku rajonu attīstībā ir inovācijai, kas veicina jaunu ideju rašanos un īstenošanu. Novatoriski risinājumi rada priekšnosacījumus ilgtspējīgai sabiedrībai, tāpēc lauku rajoni, piemēram, var sekmēt uz apriti vērstu, videi draudzīgu saimniekošanu un klimata ziņā viedu risinājumu izmantošanu un ar mazākiem izdevumiem palielināt ražošanas apjomu. Zināšanu nodošana un pieejamība ir būtisks faktors, kas ietekmē novatorisku ideju īstenošanu.

3.25. Jaunas tehnoloģijas un novatoriskas ražošanas metodes rada labus priekšnosacījumus ilgtspējīgākai lauksaimnieciskajai ražošanai un līdz ar to dzīvnieku labturības standartu paaugstināšanai, kā arī ražošanas apjoma palielināšanai, izmantojot mazāk resursu, piemēram, mēslošanas līdzekļu un augu aizsardzības līdzekļu. Jaunu tehnoloģiju un jauninājumu izmantošana bieži nav iespējama bez ievērojamiem ieguldījumiem, kas uzņēmējiem, kas darbojas lauksaimniecībā, varētu būt saistīti ar lielu risku. Bieži uzņēmējs viens pats šādu risku nespēj uzņemties. Lai atbalstītu sabiedrības pieprasīto jauno tehnoloģiju un metožu izmantošanu, būtu jānodrošina ieguldījumu atbalsts no, piemēram, lauku attīstības programmas. Var rasties būtisks konflikts starp lauksaimniecības tehnoloģiju attīstību un darbvietu piedāvājumu, jo mehanizācijas progress un strukturālā attīstība daudzos gadījumos var izraisīt darbvietu likvidēšanu, bet jānorāda arī, ka attīstība var veicināt ekonomiski stabilāku darbvietu izveidi.

3.26. Inovācijas stratēģijās un jauninājumu ieviešanā galvenajam vadmotīvam jābūt vajadzībām, nevis pieejamiem līdzekļiem. Deklarācijas 7. punktā uzsvērts, ka vajadzīgas plašākas zināšanas un tehnoloģiskie un sociālie jauninājumi un ka dalībniekiem ir jāsadarbības informācijas izmantošanas un nodošanas jomā. Šajā ziņā var palīdzēt tādas Kopienas iniciatīvas kā Eiropas inovācijas partnerība (EIP), piemēram, EIP lauksaimniecībai ar tai raksturīgo augšupējo pieeju, nodrošinot dažādu līmeņu dalībnieku sasaisti, saziņu un informācijas apmaiņu un pievēršot uzmanību tieši arī praktiskajai uzņēmējdarbībai. Lai vairāk veicinātu inovāciju lauku rajonos, būtu lietderīgi atbalstīt tā dēvētos "inovācijas starpniekus".

Digitalizācija

3.27. Mūsdienu sabiedrībā īpaši ātru platjoslas pakalpojumu pieejamība ir neatņemama infrastruktūras daļa un priekšnosacījums sabiedrības funkcionēšanai kā pilsētā, tā laukos un tādēļ ietekmē gan darbaspēka, gan darbvietu pieejamību. Aizvien vairāk palielinās tiešsaistē veikto darbību apjoms. Daudzviet Eiropā, it īpaši lauku rajonos, joprojām trūkst stabilu risinājumu. EESK to vērtē ļoti kritiski. Lauku rajoniem platjoslas savienojums ir vajadzīgs ne vien drošības labad (piemēram, funkcionējoši tālruna sakari), bet arī dzīves līmeņa uzlabošanai (piemēram, funkcionējoša televīzija).

⁽⁸⁾ Sk. atzinumu "Ilgtspējīgākas pārtikas sistēmas" (OV C 303, 19.8.2016., 64. lpp.).

⁽⁹⁾ Šis jautājums aplūkots EESK pašiniciatīvas atzinumā par tematu "Pilsoniskās sabiedrības ieguldījums visaptverošās pārtikas politikas izstrādē ES", kuru paredzēts pieņemt 2017. gada decembrī

Platjoslas pieejamība var būt viens no faktoriem, kas palīdz izlemēt, vai cilvēki, it īpaši jaunieši, gribēs palikt laukos vai doties projām. Uzņēmumiem platjoslas pieslēgums ir vienkārši nepieciešams, jo vairumā gadījumu tie bez funkcionējoša platjoslas pieslēguma nespēj darboties. Varam minēt šādus piemērus: maksājumi, kas jāveic sabiedrībā, kur aizvien vairāk samazinās skaidras naudas lietošana, grāmatvedība, elektroniskie darījumi vai, piemēram, saziņa ar klientiem. Lauksaimnieciskā uzņēmējdarbība ir joma, kurā IKT un jauniem tehniskiem risinājumiem ir arvien lielāka nozīme.

3.28. Deklarācijā norādīts uz digitalizācijas nepieciešamību un iespējām. EESK uzskata, ka atbalsts ir jāsniedz vietām, kur tirgus spēkiem neizdodas izveidot platjoslas pieslēgumus, kā tas bieži ir lauku rajonos. EESK uzskata, ka ERAF vajadzētu būt nozīmīgākajam līdzekļu avotam, kas atbalsta infrastruktūras veidošanu, bet ELFLA līdzekļi būtu jāatvēl sarežģītākiem un mērķtiecīgiem projektiem. Šajā saistībā atbalstu var sniegt Eiropas Investīciju banka un Eiropas Stratēģisko investīciju fonds, piemēram, izmantojot novatoriskus finanšu instrumentus.

Lauku rajonu nozīme aprites ekonomikā un klimata pārmaiņu ierobežošanā

3.29. Lauku rajonu nozīme aprites ekonomikā ir ievērojama. Deklarācijā aprites ekonomika ir minēta 6. punktā (Veicināt rīcību klimata jomā) – turklāt tā nodrošina papildu priekšrocības, kas aplūkotas EESK atzinumā “Dokumentu kopums attiecībā uz aprites ekonomiku”⁽¹⁰⁾. Vajadzīga ilgtspējīga aprite starp pilsētām un laukiem – ne vien resursu izmantošanas ziņā, bet arī, lai atbalstītu lauksaimniecību un samazinātu pieprasījumu pēc importētiem resursiem. Tādējādi lauku rajoni var dot lielu ieguldījumu uz apriti vērstas sabiedrības attīstībā, jo tie, no vienas puses, var veicināt atkritumu kā resursu izmantošanu, piemēram, kā mēslojumu vai augsnes ielabotājus, un, no otras puses, nodrošināt atjaunojamos energoresursus un bioloģisko materiālu.

3.30. Lai samazinātu klimatam kaitīgas emisijas, ir jāsamazina fosilā kurināmā izmantošana un vairāk jāizmanto atjaunojamie energoresursi. Arī šajā ziņā lauku rajonu ieguldījums var būt ievērojams, ražojot ne vien enerģiju no saules, vēja un ūdens, bet arī bioenerģiju. Tomēr enerģijas ražošana no atjaunojamiem resursiem var radīt ievērojamu slogu cilvēkiem un videi, tādēļ ir jāņem vērā visi ilgtspējīgas attīstības aspekti.

3.31. Ne tikai jāierobežo klimata pārmaiņu ietekme, bet arī jāpielāgojas to ietekmei. Plaši izmantojot lauksaimniecības zemes un mežus, lauku rajoniem ir lielas oglekļa dioksīda piesaistīšanas iespējas, tādējādi tie samazina klimatam kaitīgas emisijas, savukārt ražošanas palielina šo emisiju daudzumu. Lai samazinātu kaitīgo emisiju daudzumu, būtu jāizmanto vislabākie pieejamie tehniskie paņēmieni. Visos līmeņos – sākot ar ražotājiem un beidzot ar lēmējiem – ir jāattīsta prasmes, vienmēr uzmanību pievēršot ieguldījumu iespējām.

3.32. Kopumā var secināt, ka lauku rajoniem ir ievērojamas iespējas veicināt ilgtspējīgas sabiedrības attīstību un tādējādi palīdzēt sasniegt Apvienoto Nāciju Organizācijas izvirzītos ilgtspējīgas attīstības mērķus (Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam) un īstenot Parīzes Klimata nolīgumu (COP 21), kā tas skaidri izriet no Korkas deklarācijas 2.0. Tomēr uzdevumi ir vērienīgi, un to risināšanā kā tiešā, tā pārnēstā nozīmē ir jāiegulda līdzekļi.

Vienkāršošana

3.33. Runājot par atbalstu no ES līdzekļiem, bieži tiek saņemtas sūdzības, ka tā saņemšana ir sarežģīta gan saņēmējiem, gan iestādēm. Deklarācijas 9. punktā ir aplūkots jautājums par šīs politikas sarežģītību. EESK uzskata, ka jāvienkāršo gan ES līmeņa, gan valstu un reģionu politikas īstenošana. Pašreizējā sistēma ir tik sarežģīta, ka daudzi iespējamie pieteikumu iesniedzēji pieteikumu vispār neiesniedz, un tāpēc sarežģītība ir šķērslis, kas kavē politikas īstenošanu un tās mērķu sasniegšanu. Noteiktus pieteikumus faktiski nav iespējams pareizi aizpildīt bez konsultanta palīdzības. Īpaša vērība jāvelta centieniem nodrošināt privātpersonām tiesisko noteiktību.

3.34. Pašreizējā programmu plānošanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam ESI fondu pārvaldības noteikumi tika apvienoti vienā kopējā regulā⁽¹¹⁾. Kopumā tas ir vērtējams pozitīvi, jo labāka koordinācija paaugstinās efektivitāti, it īpaši publisko pilnvaru īstenošanas jomā, savukārt atsevišķu pieteikumu iesniedzēju ieguvums varētu būt mazāks, jo tikai retos gadījumos viens un tas pats saņēmējs pieprasa līdzekļus no dažādiem fondiem. Vietējās sabiedrības virzītās vietējās attīstības jomā ieguvējas varētu būt tās valstis, kurās vietējā attīstība tiek atbalstīta ar vairāku fondu līdzekļiem. Kopējo regulējuma ietekmi būtu jāturpina vērtēt.

⁽¹⁰⁾ Sk. atzinumu “Dokumentu kopums attiecībā uz aprites ekonomiku” (OV C 264, 20.7.2016., 98. lpp.).

⁽¹¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1303/2013: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1489147469173&uri=CELEX:32013R1303>

3.35. Pašreizējā lauku attīstības politika tiek īstenota, izmantojot ELFLA lauku attīstības programmas, atbilstīgi prioritātēm un darbības virzieniem. Tādējādi ir izveidojusies sīki sadrumstalota programmas līdzekļu sistēma, jo iedalījums pēc pasākumiem, darbības virzieniem un prioritātēm ir saistīts ar dažādiem budžeta posteņiem un pozīcijām. Tas ietekmē programmu pārredzamību un palielina iestāžu administratīvo slogu; tas notiek uz programmu īstenošanai paredzēto resursu rēķina un samazina iespēju sasniegt attiecīgo programmu mērķus.

3.36. Deklarācijas 10. punktā minēti apsvērumi par politikas rezultātiem un pārskatatbildību. Šie apsvērumi ir arī pamatprincipi, ko, izstrādājot budžetu, ievēro Komisija, kura 2015. gadā nāca klajā ar iniciatīvu par budžetu, kas vērsts uz rezultātiem. Iedzīvotājiem un nodokļu maksātājiem ir jāzina, kādus rezultātus paredzēts sasniegt ar politikas risinājumiem un cik lielā mērā tiek sasniegti politikas mērķi.

Briselē, 2017. gada 6. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Valsts atbalsta noteikumu piemērošana attiecībā uz kompensāciju par vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu sniegšanu

(Lēmums 2012/21/ES un Kopienas regulējums)”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2017/C 345/07)

Ziņotāja: **Milena ANGELOVA**

Pilnsapulces lēmums	22.9.2016.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	14.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	116/0/0
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē to, ka ir īstenots tiesību aktu kopums attiecībā uz pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi (PVTN), jo tas nodrošina juridisko noteiktību sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem. Šāds tiesību aktu kopums rada pareizu līdzsvaru starp vajadzību veicināt un atbalstīt PVTN, no vienas puses, un mērķi novērst iespējamās konkurences traucējumus, no otras puses. Tomēr ieinteresētās personas reģionālajā un vietējā līmenī, jo īpaši publisko PVTN sniedzēji (kā liecina EESK pētījums “Pārskats par dalībvalstu ziņojumiem par to, kā tiek īstenots Eiropas Komisijas lēmums par valsts atbalstu pakalpojumu ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi sniegšanai”), pauž bažas par būtiskiem jautājumiem spēkā esošajos noteikumos, kas rada nevajadzīgus šķēršļus vai juridisko nenoteiktību, tādēļ EESK aicina Komisiju veikt pasākumus, kuri vajadzīgi, lai uzlabotu spēkā esošos noteikumus un to praktisko piemērošanu, sniegtu vadlīnijas, izveidotu paraugprakses kopumu un vajadzības gadījumā novērtētu vajadzību atjaunināt un veikt izmaiņas šo tiesību aktu kopumā.

1.2. Pārskatot pirmajos divos posmos iesniegtos dalībvalstu ziņojumus par to, kā tiek īstenots tiesību aktu kopums attiecībā uz PVTN, EESK ar bažām norāda, ka tajos nav risināts izšķirīgi svarīgais saderības prasību jautājums, kas tika padziļināti izskatīts nostādnēs.

1.3. EESK norāda, ka vairumā gadījumu noteiktības trūkums vai lielās izmaksas, kas saistītas ar prasību izpildi, rada šķēršļus, kuri nepamatoti liedz iestādēm pilnībā īstenot PVTN politiku. Šādi šķēršļi spēcīgi ietekmē reģionālās un vietējās pašvaldības, jo dalībvalstu un Komisijas dialogu valsts atbalsta jautājumos veido centrālā valdība, un pārējos pārvaldības līmeņos nav tiešas piekļuves šim procesam.

1.4. Tas, ka reģionālajā vai vietējā līmenī tiek ziņots tikai par nelielu daļu PVTN (saskaņā ar iepriekš minēto pētījumu), liecina, ka nepietiekama tiešā saziņa ar Komisiju liedz piešķirt pienācīgu finansējumu sabiedriskajiem pakalpojumiem, tādējādi attiecīgās iestādes neizrāda vēlmi izmantot minēto lēmumu pilnā apmērā un kļūdēt šaubas par tā īstenošanu.

1.5. EESK aicina Eiropas Komisiju izpētīt iespējas atjaunināt lēmumu un paplašināt tā darbības jomu, lai ņemtu vērā turpmāk minētos aspektus.

1.5.1. EESK iesaka Komisijai atcelt atbrīvojuma robežvērtības un ietvert lēmumā visus PVTN neatkarīgi no kompensācijas summas gadā. Pašreizējās lēmuma īstenošanas rūpīga izskatīšana pierāda, ka tiks samazinātas administratīvās izmaksas un sarežģījumi, ar kādiem pretējā gadījumā nāktos saskarties iestādēm, jo īpaši vietējā līmenī, un nekādā veidā netiks traucēta konkurence.

1.5.2. Attiecībā uz darba tirgu un prasmju neatbilstības problēmas saasināšanos EESK aicina Komisiju izskatīt iespēju paplašināt lēmuma darbības jomu, lai pakalpojumus, kuru mērķis ir uzlabot iedzīvotāju zināšanas un kvalifikāciju un tādējādi palīdzēt tiem uzlabot savas nodarbinātības izredzes, varētu uzskatīt par atbalstāmiem.

1.5.3. EESK aicina Komisiju rūpīgi izvērtēt un, iespējams, grozīt konkrētas lēmuma teksta daļas, kas galvenokārt ir saistītas ar šādiem jautājumiem: tādas informācijas glabāšanas termiņš, kas vajadzīga, lai noteiktu piešķirtās kompensācijas saderību; skaidrojums, ka pilnvarojuma termiņš nedrīkst būt izšķirošs faktors atjaunošanai vai pagarināšanai, vai arī to pakalpojumu sniedzēju atbilstības noteikšanai, kuri darbojas šajā jomā; viegli pieejamas metodes izstrādāšana saprātīgas peļņas aprēķināšanai; turpmāku skaidrojumu sniegšana saistībā ar prasību par produktivitātes efektivitātes pieauguma sadalījumu starp uzņēmumiem; elastīgākas pieejas nodrošināšana attiecībā uz izmaksu pārsniegšanu nelielā apmērā, kas nav lielāks par 10 % no gada vidējās kompensācijas tā, lai nebūtu jāatjaunina parametri.

1.6. EESK uzskata, ka nosacījumi attiecībā uz saderību ar nostādnēm ir sīkāk jāprecizē šādos aspektos:

- vajadzīgi sīkāki skaidrojumi par alternatīviem veidiem, kā izpildīt prasības attiecībā uz saderības nodrošināšanu saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 106. panta 2. punktu un kas jau tiek plaši izmantoti praksē,
- jāizvairās no tādu obligātu prasību ieviešanas, kas varētu ierobežot valsts tiesību aktu izstrādes procedūras un radīt nepamatotas problēmas,
- pienācīgi jāievēro jaunas juridiskās prasības attiecībā uz iepirkumu un koncesijām,
- *ex-ante* metodika jāsavieno ar *ex-post* neto izmaksu aprēķina pilnīgu izmantošanu, ja vien iestāde nevēlas noteikt kompensāciju kā vienreizēju maksājumu pilnvarojuma laikā,
- jāapstiprina abas kompensāciju aprēķināšanas pieejas – kopējās neto izmaksas un novērstās neto izmaksas – un jāsniedz papildu norādes par tām attiecīgajās nostādnēs, jo patlaban nav gandrīz nekādu norāžu par to, kā noteikt attiecīgos hipotētiskos scenārijus,
- īpašās vai ekskluzīvās tiesības, kas saistītas ar priekšrocībām un kuru radītā peļņa būtu jāņem vērā sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas finansēšanā, skaidri jānošķir no vispārējā seguma, kas rada neizdevīgu situāciju izraudzītajam pakalpojumu sniedzējam,
- jāsniedz papildu skaidrojumi par peļņas gūšanas standartiem un jāatļauj izmantot dažādus standartus, neliekot dalībvalstīm izmantot kādu noteiktu vienu standartu,
- sīkāk jāprecizē alternatīvi stimulu aprēķināšanas risinājumi, kuru izmantošanu nevajadzētu noteikt kā saistošu, ņemot vērā jautājuma sarežģītību.

1.7. EESK norāda, ka Eiropas Parlaments un Padome nav pieņēmuši regulas, ar kurām tiktu noteikti principi un nosacījumi, kas reglamentē pakalpojumus ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, īpaši ekonomikas un finanšu jomā. Tāpēc tā aicina Komisiju, Parlamentu un Padomi izskatīt, kādā veidā būtu iespējams izpildīt Līguma par Eiropas Savienības darbību 14. pantā noteiktās pilnvaras, neskarot dalībvalstu kompetenci un šajā pantā minētos Līguma nosacījumus.

2. Pašiniciatīvas atzinuma mērķis

2.1. EESK savā rīcības plānā 2017. gadam ir uzsvērusi, ka pakalpojumi ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi ir Eiropas ekonomikas un sociālā modeļa pamatelements, kā noteikts Līguma par Eiropas Savienības darbību 14. pantā.

2.2. LESD 14. pantā noteikts, ka Savienība un dalībvalstis, nepārsniedzot savas attiecīgās pilnvaras, "rūpējas, lai šādi pakalpojumi pamatotos uz tādiem – jo īpaši ekonomikas un finanšu – principiem un nosacījumiem, kas ļauj īstenot to uzdevumus". Turklāt tajā noteikts, ka "Eiropas Parlaments un Padome, pieņemot regulas saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru, paredz minētos principus un nosacījumus, neskarot dalībvalstu kompetenci atbilstīgi Līgumiem sniegt un finansēt šos pakalpojumus, kā arī panākt šo pakalpojumu izpildi". Šis pilnvarojums līdz šim nav ietverts konkrētās likumdošanas iniciatīvās. Savukārt Eiropas Komisija ir izstrādājusi visaptverošu noteikumu kopumu par valsts atbalstu, ko saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru piemēro pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi.

2.3. Nosacījumi attiecībā uz saderīgumu ar Līguma noteikumiem par valsts atbalstu un LESD 106. panta 2. punktu ir strīdīgi, lai gan Pirmās instances tiesa 1997. gadā ⁽¹⁾ atzina, ka kompensācija, ko piešķir uzņēmumiem, kuru uzdevums ir sniegt sabiedriskos pakalpojumus, ir uzskatāma par valsts atbalstu. Līdz tam bija panākta vienprātība, ka tādu papildizmaksu kompensēšana, kuras izriet no stingrākām prasībām saistībā ar PVTN, nesniedz nekādas priekšrocības. Tiesa savu nostāju mainīja 2001. gadā ⁽²⁾, apgalvojot, ka kompensāciju var uzskatīt par valsts atbalstu tikai tad, ja tā pārsniedz papildizmaksas, kas radušās izraudzītajam pakalpojumu sniedzējam. Visbeidzot, 2003. gada spriedumā *Altmark* lietā ⁽³⁾ tika noteikts, ka kritēriji, kas jāievēro visām kompensācijas shēmām, nav ietverti noteikumu par valsts atbalstu darbības jomā.

2.4. Eiropas Komisija ir noteikusi PVTN saderību ar valsts atbalsta noteikumiem, stingri ievērojot pirmos trīs *Altmark* kritērijus. Tajos noteiktas šādas prasības:

- skaidri definēt sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības un konkrētu saistību uzlikšanu izraudzītajam pakalpojumu sniedzējam, izmantojot valsts tiesību normas,
- kompensāciju aprēķināšanas parametriem jābūt iepriekš objektīvi un pārredzami noteiktiem,
- kompensācija, kas nedrīkst pārsniegt izdevumus, kuri radušies, pildot sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības, un kas ņem vērā atbilstošos ienākumus un saprātīgu peļņu,
- konkrētā pakalpojumu sniedzēja izraudzīšanu veic,
 - izmantojot publiskā iepirkuma procedūru,
 - nosakot kompensācijas līmeni atbilstīgi izmaksām, kas, sniedzot pakalpojumu, rastos tipiskam labi pārvaldītam un pienācīgi aprīkotam uzņēmumam, un vienlaikus ņemot vērā attiecīgos ienākumus un saprātīgu peļņu.

2.5. Komisija 2005. gadā pieņēma "M. Monti un N. Kroes dokumentu kopumu", kas tika atjaunināts 2011. gadā (turpmāk "*Almunia* dokumentu kopums") un kurā paredzēti galvenie noteikumi PVTN finansēšanai: dokumentu kopumā ietverts Komisijas paziņojums ⁽⁴⁾ (turpmāk "nostādnes"), kurā paredzēti nosacījumi PVTN saderīgumam, un Komisijas lēmums ⁽⁵⁾ par kompensācijām, par ko nevajag ziņot, jo ierobežotā finansējuma dēļ (lēmuma 2. panta 1. punkta a) apakšpunktā noteiktā robežvērtība ir 15 milj. EUR gadā) vai tādēļ, ka tās paredzētas pasākumiem, kuri apmierina sociālās vajadzības (piemēram, slimnīcas; veselības aprūpe un ilgtermiņa aprūpe; bērnu aprūpe; piekļuve un reintegrācija darba tirgū; sociālie mājokļi; neaizsargāto grupu aprūpe un sociālā iekļaušana; jūras satiksmes savienojumi ar salām, lidostām un ostām, kurās ir mazs pasažieru skaits), tās visdrīzāk nekropļo konkurenci. Komisija ir paziņojusi par savu nodomu pārskatīt šo noteikumu kopumu piecus gadus pēc to stāšanās spēkā.

2.6. Programmas Eiropai ietvaros EESK vēlas ar šo pašiniciatīvas atzinumu sniegt ieguldījumu gaidāmajā Komisijas pārskatā, rūpīgi izanalizējot pieredzi, kas gūta, īstenojot PVTN tiesību aktu kopumu. Šajā sakarā EESK ir pasūtījusi pētījumu par VTNP noteikumu piemērošanu publiskām kompensācijām ("Pārskats par dalībvalstu ziņojumiem par to, kā tiek īstenots Eiropas Komisijas lēmums par valsts atbalstu vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumu sniegšanai").

⁽¹⁾ Lieta T-106/95.

⁽²⁾ Lieta C-53/00.

⁽³⁾ Lieta C-280/00.

⁽⁴⁾ OV C 8, 11.1.2012., 15. lpp.

⁽⁵⁾ OV L 7, 11.1.2012., 3. lpp.

2.7. PVTN kompensācijas reti ietekmē konkurenci, ciktāl tās sedz papildizmaksas, kas radušās izraudzītajiem pakalpojumu sniedzējiem, pildot sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas uzdevumu. Tādējādi radīt tiem slogu, kas saistīts ar ziņošanu par valsts atbalstu, šķiet pārmērīgs pasākums, kurš ir pamatots tikai tad, ja pārējiem dalībniekiem varētu rasties neapstrīdami zaudējumi. Kopienas rīcības plānā nav vienādas nostājas attiecībā uz darbībām, kas nopietni pasliktina tirgus nosacījumus, piemēram, trešo valstu izcelsmes produktu pārdošana par dempinga cenām vai cenas, kuras ir zemākas par noteikto līmeni. Tādējādi lēmuma darbības jomas paplašināšana, ar ko paredz paziņošanas pienākumu neattiecināt uz PVTN, un juridiskās noteiktības uzlabošana, kā arī lielāka elastība noteikumu īstenošanas ziņā ir visnotaļ būtiski aspekti, kuri ļauj nodrošināt, ka tiek pienācīgi ievēroti Līguma noteikumi, kas sekmē šos būtiskos pakalpojumus.

3. Lēmuma atjaunināšana un tā darbības jomas paplašināšana

3.1. EESK uzskata, ka lēmumā ir panākts pareizs līdzsvars starp vajadzību veicināt un atbalstīt PVTN, no vienas puses, un mērķi novērst iespējamās konkurences traucējumus, no otras puses. Atbrīvojums no paziņošanas samazina administratīvās izmaksas un sarežģījumus, ar kādiem pretējā gadījumā nāktos saskarties iestādēm, jo īpaši vietējā līmenī. Ņemot vērā, ka tādiem pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisko nozīmi, kas saskaņā ar šo lēmumu nevar saņemt valsts atbalstu, tiek piemēroti stingrāki noteikumi, lēmuma darbības jomā nebūtu jāiekļauj tikai tie gadījumi, kad radušās konkrētas bažas par konkurenci, jo mērķis ir ES līmenī koncentrēt resursus valsts atbalsta rūpīgai pārbaudei. Pieredze liecina, ka Komisija apstiprina lielāko daļu PVTN shēmu, ko tā ir pārbaudījusi. Kopš lēmuma un nostādņu spēkā stāšanās 2012. gadā tikai trīs PVTN gadījumos bija jāveic padziļinātas izmeklēšanas procedūra saskaņā ar LESD 108. panta 2. punktu. Divi gadījumi bija saistīti ar pasta pakalpojumiem (valsts atbalsts SA.35608 attiecībā uz *Hellenic Post (ELTA)* un valsts atbalsts SA.37977 attiecībā uz Spānijas Pastu); un viens ar slimnīcām (valsts atbalsts SA.19864 saistībā ar finansējuma piešķiršanu *IRIS* slimnīcām Briseles galvaspilsētas reģionā): ar Tiesas nolēmumu tika atcelts Komisijas apstiprinājuma lēmums, jo to sarežģītības pakāpe liecināja, ka jāveic oficiāla izmeklēšana. Visos Komisijas pārbaudītajos gadījumos izšķirīga nozīme bija konkurentu sūdzībām, un tas nodrošina pilnīgu ievērošanu un nerada vajadzību sistemātiski ziņot par PVTN shēmām. Turklāt no nolēmumiem un Komisijas prakses izriet pietiekami daudz norāžu ieinteresētajām personām, lai tās varētu novērtēt, vai lēmumu var droši piemērot bez paziņošanas par PVTN shēmām, lai nodrošinātu pilnīgu noteiktību. Tādēļ EESK iesaka Komisijai atcelt atbrīvojuma robežvērtības un ietvert lēmumā visus PVTN neatkarīgi no kompensācijas summas gadā, un šajā sakarā par piemēru izmantot kompensācijas shēmas pasažieru pārvadājumiem ⁽⁶⁾.

3.2. Robežvērtības noteikšana atbilstīgi atbalsta apjomam, kas liek ziņot par atbalstu, var būt svarīga ES līmenī veicamai pārbaudei, it sevišķi gadījumos, kad atbalsta piešķiršana ir saistīta ar nepārredzamām metodēm, piemēram, ar nodokļu atlaidēm vai atbrīvojumiem no nodokļa, kā arī ar aizdevumiem ar atvieglotiem nosacījumiem vai valsts garantijām. Turklāt lēmumā norādīts, ka atsevišķu darbību gadījumā var rasties vajadzība veikt pārbaudi konkurences noteikumu pārkāpšanas dēļ un ir iespēja noteikt obligātu paziņošanas pienākumu, lai risinātu šādas situācijas. Jebkurā gadījumā, ja pašreizējā robežvērtība, kas noteikta lēmuma 2. panta 1. punkta a) apakšpunktā, tiks saglabāta šādā ļoti zemā līmenī, iestādēm tiks radīts nesamērīgs slogs un nesniegs redzamas priekšrocības konkurences uzlabošanai. Tādēļ EESK aicina Komisiju attiecināt paziņošanas prasību tikai uz tādiem atbalsta veidiem vai konkrētām darbībām, kurām, ņemot vērā iespējamās konkurences kropļojumus, būtu jāpievērš lielāka uzmanība, lai nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus.

3.3. EESK aicina Komisiju izskatīt iespēju paplašināt lēmuma darbības jomu, lai attiecīgos pakalpojumus, kas ļauj uzlabot iedzīvotāju zināšanas un kvalifikāciju un tādējādi palīdz tiem uzlabot savas nodarbinātības iespējas, varētu uzskatīt par atbalstāmiem. Turklāt jānodrošina skaidrība attiecībā uz privātā sektora iesaistīšanos "pelēkajās zonās"; šajā sakarā būtu vēlams sniegt precīzākas vadlīnijas.

3.4. Ar šo lēmumu būtu jānodrošina pilnīga saderība ar Kopienas tiesību aktiem, kuriem ir augstāks juridiskais spēks, un nav jārada nesamērīgs slogs reģionālajām un vietējām pašvaldībām. Lēmuma 8. pantā noteikts, ka dalībvalstis pilnvarojuma periodā un vismaz desmit gadus pēc pilnvarojuma perioda beigām saglabā pieejamu visu nepieciešamo informāciju, lai noteiktu, vai piešķirtā kompensācija ir saderīga ar šo lēmumu. Šis noteikums ir pretrunā Padomes Regulas (ES) 2015/1589 17. pantam, kurā paredzēts, ka pēc 10 gadu termiņa beigām nevar atgūt piešķirto atbalstu un tādēļ, kā liecina prakse, Komisija neveic saderības pārbaudi. Tas, ka informācija, kas nav vajadzīga valsts atbalsta pārbaudei, ir jāglabā ilgāk nekā 10 gadus rada nesamērīgu slogu iestādēm un ir pretrunā Līgumā noteiktajiem samērīguma un labas pārvaldes principiem.

⁽⁶⁾ OV L 315, 3.12.2007., 1. lpp.

3.5. Lēmuma 2. panta 2. punkts attiecas uz pilnvarojuma periodiem, kas nepārsniedz 10 gadus, izņemot tos PVTN, kuru gadījumā vajadzīgi vērā ņemami ieguldījumi, kas pamato ilgāku termiņu. Lai gan Komisijas praksē saskaņā ar nostādnēm šis nosacījums kopumā tiek interpretēts tā, ka pilnvarojuma periodi nedrīkstētu pārsniegt minēto termiņu, lēmuma formulējumu varētu interpretēt tā, ka lēmumu varētu neattiecināt uz uzņēmumiem, kuri darbojas sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas jomā ilgāku laiku. Tādēļ EESK lūdz Komisiju precizēt, ka pilnvarojuma termiņš nedrīkst būt izšķirošs faktors atjaunošanai vai pagarināšanai, vai arī to pakalpojumu sniedzēju atbilstības noteikšanai, kas darbojas šajā jomā. Šis jautājums ir īpaši jutīgs attiecībā uz publisko pakalpojumu sniedzējiem, ko pilnvarojušas iestādes, jo to vienīgais mērķis ir sniegt attiecīgo sabiedrisko pakalpojumu.

3.6. Lēmuma 5. panta 5., 7. un 8. punktā, kas attiecas uz saprātīgu peļņu, būtu jānosaka viegli pieejama metode tās aprēķināšanai. Pašreizējā pieeja, līdzīgi tai, kas noteikta nostādnēs, ietver tādas metodes kā iekšējās atdeves likmes, kuras ir izrādījušas pārāk sarežģītas vietējiem PVTN un tādējādi mazina vēlmi tās izmantot kompensācijas aprēķināšanai. Peļņas kritēriju noteikšana ir saistīta ar dārgiem konsultāciju pakalpojumiem, kas nav pieejami lielākajai daļai PVTN. EESK aicina Komisiju precizēt šo jautājumu, jo Komisija praksē atbalsta tiešu salīdzinājumu ar saistītās nozarēs gūstamo peļņu, ko nosaka, pamatojoties uz pieejamajiem oficiālajiem vai privātajiem datu avotiem, kuri plaši atzīti par pilnībā reprezentatīviem.

3.7. Lēmuma 5. panta 6. punktā tiek ņemta vērā efektivitātes veicināšana, taču tā nav definēta, tādēļ ir vajadzīgs papildu skaidrojums, jo īpaši saistībā ar prasību par produktivitātes efektivitātes pieauguma sadalījumu starp uzņēmumiem, dalībvalstīm un/vai lietotājiem. EESK aicina Komisiju kļiedēt jebkādas šaubas par šīs prasības interpretēšanu.

3.8. Lēmuma 6. panta 2. punktā noteikts, ka pārmērīgas kompensācijas gadījumā parametrus atjaunina nākotnē. Ja šī kompensācija nepārsniedz 10 % no vidējās gada summas, šādu kompensāciju var pārnest uz nākamo periodu. Šajā gadījumā pilnīga konsekvence neprasītu parametru atjaunināšanu un varētu izvairīties no pārskatīšanas, kas radītu juridisko nenoteiktību izraudzītajiem pakalpojumu sniedzējiem gadījumos, kuri neietekmē konkurenci. EESK iesaka Komisijai nodrošināt elastīgāku pieeju attiecībā uz izmaksu pārsniegšanu nelielā apmērā, kas nav lielāks par 10 % no gada vidējās kompensācijas tā, lai nebūtu jāatjaunina parametri.

3.9. Nedrīkstētu pieļaut nekādu diskriminējošu attieksmi pret vietējām un reģionālajām pašvaldībām un attiecīgi pret vietējā un reģionālajā līmenī sniegtajiem pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi. Patlaban vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir pienākums iesniegt pieprasījumus un atbildes un paust šaubas, izmantojot savas dalībvalsts oficiālo kanālu, jo tikai tas var iesaistīties oficiālā dialogā ar Komisiju par valsts atbalsta noteikumiem. Tādēļ attiecīgajai dalībvalstij jāņem vērā vietējo un reģionālo pašvaldību sniegtā informācija, kas adresēta Komisijai. Šajā saistībā EESK aicina Komisiju izveidot strukturētāku dialogu ar vietējām un reģionālajām pašvaldībām par valsts atbalsta procedūram un jautājumiem. Valsts atbalsta noteikumi un prasības arī būtu jāpielāgo vietējo un reģionālo pašvaldību īpašajām vajadzībām un pieejamajiem līdzekļiem, tādējādi nodrošinot taisnīgu un vienlīdzīgu attieksmi praksē.

4. Saderības nosacījumu precizēšana saskaņā ar nostādnēm

4.1. Nostādnēs ir sīki izklāstītas dažādas prasības, kas skar saderības nodrošināšanu saskaņā ar LESD 106. panta 2. punktu un Tiesas judikatūru. Lai gan tajā sniegts plašs skaidrojums par Komisijas piemērotajiem kritērijiem, tā bieži pieņem pārāk piesardzīgu nostāju, kas rada nevajadzīgas problēmas un izraisa zināmu nenoteiktību. Komisijas prakse liecina, ka daudzās jomās šādas grūtības ir pārvarētas, šīs nostādnēs interpretējot pragmatiski. Konkrētas atsauces uz šiem risinājumiem varētu palielināt juridisko noteiktību un efektīvi uzlabot vienlīdzīgu attieksmi, vienlaikus saglabājot principu, ka katra lieta ir jāizskata pēc būtības. Tādēļ EESK iesaka Komisijai precizēt alternatīvos prasību izpildes veidus, kas jau tiek plaši izmantoti praksē. Šāds precizējums mazinātu daudzas neskaidrības, ar kādām patlaban saskaras iestādes un pakalpojumu sniedzēji.

4.2. Saskaņā ar Līgumu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas pilnvaru piešķiršana un definēšana ir dalībvalstu pamatkompetencē. Tādēļ nostādņu 13. punktā minētās atsauces uz nosacījumiem, kas jāizpilda vispārējās nozīmes pakalpojumiem/sabiedriskiem pakalpojumiem, būtu jāizmanto tikai kā noderīgas vadlīnijas. Tomēr šo atsauču iekļaušana var radīt pamatotas bažas par dalībvalstu pilnvaru iespējamu ierobežošanu. Tikai dalībvalstis var sabiedrības interesēs izlemt, kuri kvalitātes, drošības, pieejamības, vienlīdzīgas attieksmes, kā arī vispārējās piekļuves un patērētāju tiesību veicināšanas standarti jāizpilda katram pamatpakalpojumam – neatkarīgi no tā, vai to sniedz tirgus vajadzībām vai

sabiedrības interesēs. Dalībvalstis ir arī tiesīgas attiecīgi izlemt, vai šo standartu nodrošināšanai vajadzīgs PVTN/sabiedriskais pakalpojums. Lai gan tirgus nosacījumiem ir ļoti liela nozīme, tie nevar atcelt vai ierobežot iestāžu spēju aizsargāt sabiedrības intereses. Tādēļ EESK iesaka Komisijai šajā lēmumā ietvert tikai atsauci uz tās galveno paziņojumu, kurā novērtēšanas tvērums skar tikai acīmredzamu kļūdu esamības pārbaudi, kas patiesībā ir tikai un vienīgi Tiesas kompetencē.

4.3. Nostādņu 14. punktā nepamatoti ierobežotas dalībvalstu tiesības piešķirt pilnvarojumu, jo tām tiek pieprasīts veikt sabiedrisko apspriešanu, lai ņemtu vērā lietotāju un pakalpojumu sniedzēju intereses; tā ir iejaukšanās dalībvalstu kompetences jomās, kuras neietilpst Komisijas pienākumos. Lai gan iestādes vienmēr velta pienācīgu uzmanību ieinteresēto personu interesēm, prasība pamatot vajadzību piešķirt pilnvarojumu un veikt sabiedrisko apspriešanu vai ieviest alternatīvus instrumentus faktiski neatbilst Līguma noteikumiem un principiem. Komisijas prakse liecina, ka tā pievērš pārāk maz uzmanības šim nosacījumam, it īpaši gadījumos, kad dalībvalstis saskaras ar grūtībām tā īstenošanā. Tādēļ EESK ierosina Komisijai pārstrādāt šo punktu, lai izvairītos no obligātās prasības, kas varētu skart valsts tiesību aktu izstrādes procedūru un radīt nepamatotas problēmas.

4.4. Nostādņu 19. punktā noteiktajās prasībās par to, ka pilnvarojumiem jāatbilst Savienības publiskā iepirkuma noteikumiem, netiek ņemts vērā, ka sekundārie tiesību akti šajā jomā ir rūpīgi pārskatīti saskaņā ar 2014. gada tiesību aktu kopumu publiskā iepirkuma jomā. Publiskā iepirkuma direktīva saskaņā ar tās 1. panta 2. punktu attiecas tikai uz līgumslēdzēju iestāžu rīkoto iepirkumu procedūrām, un tajā nav paredzēts saistošs režīms PVTN, jo tie ir uzdevumi, ko iestādes vārdā veic kāds uzņēmums. Tādējādi jebkura prasība saskaņā ar tiesību aktiem publiskā iepirkuma jomā būtu pretrunā reglamentējošajai direktīvai. Tiesību aktu kopums publiskā iepirkuma jomā 2014. gadā pirmo reizi attiecās arī uz koncesijām. Tomēr būtu ļoti maldinoši secināt, ka šo režīmu varētu piemērot PVTN: koncesijas nozīmē, ka uzņēmumi uzņemas visus riskus, tiklīdz tie saņem piešķirumu, un tas ir krasā pretrunā PVTN, attiecībā uz kuriem iestādes sedz papildizmaksas, kas saistītas ar pakalpojuma sniegšanu, un tādējādi samazina risku. Šo režīmu varētu piemērot tikai tajā gadījumā, ja iestāde izvēlas piemērot koncesijas noteikumus kādam PVTN, bet šajā gadījumā tas nebūtu atbalsta elements, jo izraudzītais pakalpojumu sniedzējs uzņemtos visu risku. Tas nozīmē, ka PVTN gadījumā nevar piemērot ne iepirkuma, ne koncesijas noteikumus. No juridiskā viedokļa raugoties, šīs nostādnes var izmantot tikai kā aicinājumu dalībvalstīm attiecīgā gadījumā izmantot pārredzamības un vienlīdzīgas attieksmes principus, izvēloties pakalpojumu sniedzējus, jo īpaši privātpersonas, taču nevar to uzlikt kā saistošu prasību. Tādēļ EESK aicina Komisiju pārskatīt nostādņu 19. punktu, lai pienācīgi ņemtu vērā jaunās juridiskās prasības attiecībā uz iepirkumu un koncesijām.

4.5. Lai gan nostādņu 22. punktā minēts, ka kompensācijas var noteikt, pamatojoties uz paredzamajām vai faktiskajām izmaksām vai ieņēmumiem, Komisija praksē pārāk bieži pieprasa iepriekš noteikt kompensācijas summu. Šāda aprēķināšanas metode, kas liedz iestādēm veikt *ex-post* kompensāciju atbilstīgi faktiskajām neto izmaksām, šķiet nepamatota iejaukšanās, kura var radīt neatrisināmu problēmu, jo, ja *ex-ante* summas nevar nosegt neto izmaksas, pakalpojumu sniedzējs varētu saskarties ar sistemātisku finansējuma nepietiekamību. Turklāt, ja iestāde nodrošina papildu atbalstu šīs nepilnības novēršanai, tas pēc būtības radītu iespējamās sankcijas par apstiprināšanas lēmuma nosacījumu pārkāpšanu. Komisijas praksē nav pietiekami izvērtēta šī neatbilstība, izņemot gadījumus, kad prasītājs ir izvirzījis šādu jautājumu. Lai gan šķiet atbilstīgi noteikt *ex-ante* kompensācijas aprēķināšanas metodoloģiju, sekojošām orientējošām summām nebūtu jābūt saistošām. Tikai tad, kad ir pieejami gada rezultāti, var aprēķināt neto izmaksas un noteikt atbilstīgu kompensāciju. Tādēļ EESK aicina Komisiju nodrošināt pilnīgu konsekvenci un atbilstību otrajam *Altmark* kritērijam, proti, *ex-ante* metodiku apvienot ar *ex-post* neto izmaksu aprēķina pilnīgu izmantošanu, ja vien iestāde nevēlas noteikt kompensāciju pilnvarojuma piešķiršanas laikā.

4.6. Novērsto neto izmaksu metode kompensācijas aprēķināšanai ir pamatota uz pieņēmumu, ka tad, ja nav sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistību, izraudzītais pakalpojumu sniedzējs samazinātu savas darbības apjomu un censtos maksimāli palielināt ieņēmumus. Parastā novērsto neto izmaksu metode nozīmētu, ka pakalpojumu sniedzējs pārtrauc visas darbības, kas rada zaudējumus. Atšķirība starp šo hipotētisko scenāriju un pakalpojumu sniedzēja faktiskajiem rezultātiem nosaka kompensācijas summu. Komisija nesen paziņoja, ka tā atbalsta ienesīguma izmaksu pieeju, kuras hipotētiskais scenārijs būtu tādu darbību pārtraukšana, kas liedz uzņēmumam maksimāli uzlabot savus rezultātus. Tādējādi kompensācija attiecas ne tikai uz PVTN papildizmaksām, bet arī uz mazāk efektīvām darbībām, arī tad, ja tās ir ienesīgas. Kompensācijas maksājumu mazināšanas nolūkā Komisija pieprasa no kompensācijas summas atskaitīt tirgus sniegtās un nemateriālās priekšrocības, ko izmanto pakalpojuma sniedzējs. Ienesīguma izmaksu pieejas izraudzīšana par prioritāru rada

de facto atšķirības vienota principa īstenošanā, tādējādi mazinot juridisko noteiktību. EESK iesaka Komisijai apstiprināt abas pieejas un sniegt par tām turpmākas norādes nostādnēs, jo patlaban tajās nav gandrīz nekādu norāžu uz to, kā noteikt attiecīgos hipotētiskos scenārijus.

4.7. Izmaksu sadalījuma metode šķiet piemērotākā lielākajai daļai PVTN, jo tās aprēķins ir pamatots uz starpību starp izmaksām, kas radušās, nodrošinot sabiedrisko pakalpojumu saistību izpildi, un attiecīgajiem ieņēmumiem. Tomēr dalībvalstīm, kas vēlas izmantot šo metodi, jāpamato atteikšanās no novērsto neto izmaksu pieejas, kas pretējā gadījumā ir uzskatāma par obligāti piemērojamu. Ņemot vērā, ka novērsto neto izmaksu metode ietver sarežģītu un dārgu analīzi un bieži ir vajadzīgi ārējie konsultāciju pakalpojumi, EESK iesaka Komisijai atzīt šo metodi kā pilnībā derīgu un līdzvērtīgu novērsto neto izmaksu metodei, izņemot konkrētas darbības, piemēram, pasta pakalpojumus, kuriem šīs metodes izmantošana ir saistoša saskaņā ar Trešo pasta direktīvu.

4.8. Nostādņu 32. punktā par ieņēmumiem ir pamatoti ietverta pārmērīga peļņa, kas gūta, izmantojot īpašas vai ekskluzīvas tiesības. Jaunākajā praksē tas ietver peļņu no vispārējas pakalpojuma sniegšanas pat tad, ja tā gūta, neizmantojot minētās tiesības, un tas radīja maldinošus novērtējumus. Jāuzsver, ka vispārējam segumam ir trūkumi, jo izraudzītajam pakalpojumam sniedzējam ir pienākums sniegt pakalpojumu attiecīgajā teritorijā neatkarīgi no izmaksām, kas tam rodas. Tādējādi, ja pakalpojumu sniedzējs sniedz šo pakalpojumu, pamatojoties uz ienesīgumu, tiks pārkāpti Līgumā noteiktie principi, ja ar šo pārpalikumu būs obligāti jāfinansē citas zaudējumus nesošu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības. Tādēļ EESK aicina Komisiju precizēt šo punktu un īpašās vai ekskluzīvās tiesības, kas saistītas ar priekšrocībām un kuru radītā peļņa būtu jāņem vērā sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas finansēšanā, nošķirt no vispārējā seguma, kas rada neizdevīgu situāciju izraudzītajam pakalpojumam sniedzējam.

4.9. Nostādnēs paredzētā saprātīgā peļņa izraisa vairākus jautājumus, kuri būtu turpmāk jāprecizē. Lai gan nostādnēs atbalstīta iekšējās atdeves likmes izmantošana, tajās atzīts, ka šīs metodes piemērošana ir sarežģīta. Tādējādi Komisija praksē salīdzina uzņēmumus vienā nozarē vai saistītajā nozarē, izmantojot tādus standarta peļņas gūšanas kritērijus kā pašu kapitāla atdeve vai apgrozījuma rentabilitāte. Tomēr šajā jautājumā trūkst noteiktības, kas izraisa atšķirīgus rezultātus. Tāpēc EESK iesaka Komisijai atzīt visus standarta un vispāratzītos peļņas gūšanas kritērijus, nevis noteikt par obligātu kādu konkrētu kritēriju. EESK aicina Komisiju sniegt papildu skaidrojumu par peļņas gūšanas standartiem un ļaut izmantot dažādus standartus, neliekot dalībvalstīm izmantot kādu noteiktu vienu standartu.

4.10. Obligātā efektivitātes prasība, kas noteikta nostādņu 39.–46. punktā, ir izrādījusies nopietns apgrūtinājums ieinteresētajām personām un iestādēm. Ņemot vērā, ka nostādnēs nav sniegta neviena norāde par to, kā aprēķināt efektivitātes stimulus, Komisijas praksē tiek pieļauti ļoti atšķirīgi novērtējumi un tādējādi tiek pārkāpti tiesiskās noteiktības un vienlīdzīgas attieksmes principi. Tādēļ EESK aicina Komisiju sīkāk precizēt alternatīvus šādu stimulu aprēķināšanas risinājumus, kuru izmantošanu nevajadzētu noteikt kā saistošu, ņemot vērā jautājuma sarežģītību.

Briselē, 2017. gada 6. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Transporta digitalizācijas un robotizācijas ietekme uz ES politikas veidošanu”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2017/C 345/08)

Ziņotāja: **Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sānāksmē	14.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	157/0/2
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Digitalizācija un robotizācija cilvēku mobilitātes un kravu pārvadājumu jomā sniedz sabiedrībai vairākas potenciālas priekšrocības, piemēram, labāku piekļūstamību un ērtības pasažieriem, loģistikas efektivitāti un produktivitāti, uzlabotu satiksmes drošību un samazinātu emisiju apjomu. Vienlaikus bažas rada jautājumi saistībā ar drošību, drošumu, privātumu, nodarbinātību un vidi.

1.2. Lai gan tehnoloģijas sniedz bezgalīgas iespējas, progresu nedrīkst pamatot tikai uz tehnoloģijām, bet jācenšas radīt pievienoto vērtību sabiedrībai. Tādēļ ir nepieciešamas politiskās debates – kopā ar pilsoniskās sabiedrības pienācīgu iesaistīšanu transporta plānošanas procesos, jo īpaši lielpilsētās.

1.3. Digitālā transporta īstenošanai ir vajadzīgi risinājumi esošajiem sastrēgumposmiem, kā arī integrēti ieguldījumi TEN-T tīklā transporta, enerģētikas un telekomunikāciju sistēmās, tostarp 5G tīkla ieviešana. Šie pasākumi būtu jāatbalsta, izmantojot ES finansējuma instrumentus, piemēram, Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu, ESIF un programmu “Apvārsnis 2020”.

1.4. Transporta digitalizācija un robotizācija nodrošina jaunas uzņēmējdarbības iespējas ražošanas un pakalpojumu nozarēs, tostarp MVU, un varētu sniegt priekšrocības konkurētspējas jomā Eiropas Savienībai. Šajā nolūkā EESK aicina veidot uzņēmējdarbību veicinošu un atbalstošu vidi, tostarp atvērtību jauniem uzņēmējdarbības modeļiem un Eiropas digitālo platformu attīstības pastiprināšanu.

1.5. Digitalizācija un robotizācija transporta jomā radīs būtiskas pārmaiņas darba rakstura un prasmju pieprasījuma ziņā. EESK uzsver, ka šo strukturālo pārmaiņu īstenošanā ir svarīgi veicināt taisnīgu un vienmērīgu pāreju un risināt prasmju trūkuma problēmu, vienlaikus nodrošinot pienācīgu progresa uzraudzību. Pārejas procesā izšķirīga nozīme ir sociālajam dialogam un darba ņēmēju informēšanai, kā arī apspriedēm ar darba ņēmējiem. Tāpat dalībvalstīm jāpielāgo savas izglītības sistēmas, lai apmierinātu jauno pieprasījumu pēc prasmēm.

1.6. Transporta digitalizācijas un robotizācijas nolūkā ir vajadzīga atbilstīga datu pieejamība, piekļūstamība un brīva datu aprīte. Vienlaikus ir jānodrošina pienācīga datu aizsardzība. Reaģējot uz jaunajām norisēm, jāpalielina arī kiberdrošības spējas un jārisina ar civiltiesisko atbildību saistītie jautājumi.

1.7. EESK uzsver digitālā transporta intermodālo raksturu, kas ir centrālais ES transporta stratēģijas elements. Tam ir arī cieša saikne ar citām politikas jomām, piemēram, tām, kas saistītas ar digitālo vienoto tirgu, enerģētiku, rūpniecības attīstību, inovācijām un prasmēm. Tā kā klimata pārmaiņu mazināšanas mērķi un prasības darbojas arī kā viens no digitālā transporta virzītājspēkiem, pastāv arī cieša saikne ar vides ilgtspēju.

2. Pamatinformācija un pašreizējās tendences

2.1. Digitalizācijas process izplatās visās tautsaimniecības jomās un sabiedrībā – transports ir joma, ko bieži izmanto kā piemēru. Šā pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir apsvērt transporta digitalizācijas un robotizācijas norises un ietekmi no sabiedrības kopumā, tostarp uzņēmumu, darba ņēmēju, patērētāju un iedzīvotāju viedokļa, kā arī izklāstīt EESK viedokli par to, kā šīs norises būtu jāņem vērā ES politikas veidošanā, lai atbilstīgi izmantotu iespējas un pārvaldītu riskus.

2.2. Daudzas norises jau ir vērojamas tirgū un dažādās politikas jomās dalībvalstu un ES līmenī. EESK ir pievērsusies šim tematam arī savos atzinumos, piemēram, attiecībā uz autobūves nozares nākotni⁽¹⁾ un Eiropas sadarbīgo intelektisko transporta sistēmu stratēģiju⁽²⁾, kā arī mākslīgo intelektu⁽³⁾.

2.3. Transporta digitalizācija ir daudzveidīgs process. Patlaban digitālā informācija jau tiek dažādos veidos izmantota transportlīdzekļos, gaisa kuģos un kuģos, ietverot tehnoloģijas un pakalpojumus, kas atbalsta auto vadību, dzelzceļa satiksmes kontroli, aviācijas un kuģniecības satiksmes pārvaldību. Informācijas pasažieriem un informācijas par kravām digitalizāciju ir vēl viena ikdienā izmantota joma. Treškārt, robotus plaši izmanto termināļu darbībā kravu loģistikas jomā.

2.4. Turpmāka automatizācija un robotizācija paver jaunas iespējas kravu un pasažieru pārvadāšanai, kā arī dažādu veidu uzraudzībai un novērošanai. Šajā jomā galvenā nozīme ir virtuālajiem robotiem, t. i., programmatūras robotiem, kas nodrošina dažādu informācijas sistēmu plašāku izmantošanu un savienošanu, kas ļauj tām darboties kā vienai sadarbīgai sistēmai.

2.5. Transporta automatizācija ir saistīta ar tādu transportlīdzekļu izstrādi, kas paredzēti mijiedarbībai ar cilvēkiem, infrastruktūru un citām ārējām sistēmām. Bezvadītāja un bezpilota transportlīdzekļi, kuģi un gaisa telpas sistēmas, kas ir pilnībā autonomi, proti, darbojas patstāvīgi, ir noslēdzošais posms šajā attīstībā.

2.6. Patlaban vairāki autoražotāji izstrādā bezvadītāja automobiļus un tos pārbauda praksē. Daudzās pilsētās jau ir ieviesti bezvadītāja metro un tiek testēti bezvadītāja autobusi un kravas autokolonnas. Bezpilota lidaparātu jeb dronu izmantošana strauji paplašinās, un tiek izstrādāti pat tālvadības un autonomi kuģi. Papildus transportlīdzekļiem, gaisa kuģiem un kuģiem, tiek pētīti jauni infrastruktūras un satiksmes kontroles sistēmu risinājumi.

2.7. Lai gan tiek veikti pasākumi virzībā uz autonomu un bezvadītāja transportu, pamatstruktūrā izšķirīga nozīme joprojām ir cilvēkiem. Ietekme būs redzama vislabāk tad, kad pilnībā autonomi un bezvadītāja transports tiks ieviests praksē. Prognozes par to, kad tas notiks, ievērojami atšķiras. Tomēr ir svarīgi sagatavoties šai nākotnei un laikus pieņemt vajadzīgos lēmumus.

⁽¹⁾ EESK Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas (CCMI) informatīvs ziņojums par tematu "Autobūves nozare", CCMI/148, CCMI pieņemts 2017. gada 30. janvārī.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Sadarbīgas intelektiskās transporta sistēmas", TEN/621 (Oficiālajā Vēstnesī vēl nav publicēts).

⁽³⁾ EESK atzinums par tematu "Mākslīgais intelekts", INT/806 (Oficiālajā Vēstnesī vēl nav publicēts).

2.8. Digitalizācija arī ļauj pasažieriem un citiem transporta lietotājiem gūt labumu no jauna veida mobilitātes kā pakalpojuma (*MaaS*) koncepcijas, izmantojot digitālas platformas.

2.9. *MaaS* izveides nolūks ir labāk apmierināt tirgus pieprasījumu, kombinējot transporta ķēžu rezervācijas, pirkumu un maksājumu sistēmas un sniedzot reāllaika informāciju par satiksmes sarakstiem, laikapstākļiem un satiksmes apstākļiem, kā arī pieejamo transporta kapacitāti un risinājumiem. Tādējādi *MaaS* ir lietotāja digitalizēta transporta saskarne. Vienlaikus tās mērķis ir optimizēt transporta jaudas izmantošanu.

2.10. Straujā tehnoloģiju attīstība tādās jomās kā lielie dati, mākoņdatošana, 5G mobilo sakaru tīkli, sensori, robotika un mākslīgais intelekts – jo īpaši saistībā ar tā mācīšanās spējām, piemēram, mašīnmācīšanos un dziļo mācīšanos – ir galvenie digitālā un automatizētā transporta attīstības sekmētāji.

2.11. Tomēr ir acīmredzams, ka sekmes nevar gūt, ja progress ir balstīts tikai uz tehnoloģijām. Ideālā gadījumā attīstībai vajadzētu būt balstītai uz sabiedrības pieprasījumu. Savukārt iedzīvotājiem bieži vien ir sarežģīti saskatīt iespējas, ko sniedz jaunās norises.

3. Ietekme uz transporta sistēmu

3.1. Digitālā attīstība rada apstākļus intermodalitātes izveidei un tādējādi veicina sistēmas pieeju transporta nozarē. Tas arī nozīmē, ka transporta sistēmai ir vairāki jauni elementi, kas papildina tradicionālo infrastruktūru.

3.2. Tomēr sistēmas pamatu joprojām veido autoceļi, dzelzceļš, ostas un lidostas. Papildus šiem pamatelementiem ir vajadzīga modernizēta digitālā infrastruktūra, ietverot kartēšanas un pozicionēšanas sistēmas, dažādus sensorus datu iegūšanai, datu apstrādes tehnisko nodrošinājumu un programmatūru, kā arī mobilos un platjoslas pieslēgumus datu izplatīšanai. Digitālajā infrastruktūrā ir iekļautas arī automatizētas satiksmes vadības un kontroles sistēmas.

3.3. Digitālai un digitalizētai infrastruktūrai ir vajadzīga elektroenerģija, un, ņemot vērā mijiedarbību starp viedajiem elektrotīkliem un elektrotransportlīdzekļiem, elektroenerģijas infrastruktūra ir arī transporta sistēmas pamatelements. Visbeidzot, ir vajadzīgi jauni pakalpojumi un infrastruktūra, lai nodrošinātu piekļuvi satiksmes informācijai, kā arī mobilitātes pakalpojumu rezervēšanai un apmaksai. Tādēļ sistēma, sākot no fiziskās infrastruktūras līdz fiziskiem transporta pakalpojumiem, ir saistīta ar dažādiem digitāliem elementiem.

3.4. Lai gan attīstība noris strauji, joprojām ir vairākas nepilnības, kas kavē virzību uz digitālām transporta sistēmām un kas tādēļ ir jāpārvar. Šīs nepilnības ir, piemēram, nepietiekama datu pieejamība un piekļuve tiem, ātrdarbīgu interneta pieslēgumu trūkums un tehniskie ierobežojumi sensoriem un reāllaika pozicionēšanas sistēmām.

3.5. EESK aicina veikt ieguldījumus tehnoloģijās un infrastruktūrā, kas var būt pamats digitālā transporta izveidei, jo īpaši satiksmes vadības un kontroles sistēmās: SESAR (Eiropas jaunas paaudzes gaisa satiksmes pārvaldības sistēma) un ERTMS (Eiropas dzelzceļa satiksmes vadības sistēma) ir projekti, kas jau atrodas augstas gatavības posmā, bet kuriem trūkst būtisku finanšu resursu. VTMS (kuģu satiksmes uzraudzības un informācijas sistēma) un C-ITS vēl ir jāizstrādā. Turklāt 5G pieslēgumi ir jānodrošina pieejami TEN-T pamattīklā. Šie pasākumi būtu prioritāri jāatbalsta, izmantojot ES finansējuma instrumentus, piemēram, Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumentu, Eiropas Stratēģisko investīciju fondu un programmu "Apvārsnis 2020".

3.6. Digitālo sistēmu sadarbība arī ir vajadzīga, lai nodrošinātu pārrobežu savienojamību vietējā un starptautiskā mērogā. ES būtu jācenšas uzņemt vadību un standartu noteikšanu šajā jomā.

3.7. EESK uzsver, ka digitalizācija nenozīmē, ka vairs nav vajadzīgi ieguldījumi transporta pamatinfrastruktūrā, lai gan tajā tiek optimizēta pašreizējās jaudas izmantošana. Turklāt pārejas posmā daļēji automatizētu un pilnīgi autonomu transportlīdzekļu un kuģu kustība notiek paralēli, un tas jāņem vērā autoceļu un jūras transporta infrastruktūrā. Jauni izaicinājumi ir radušies arī gaisa transporta nozarē dronu ieviešanas dēļ.

3.8. EESK mudina ES līmenī un starptautiskā – ICAO – līmenī izstrādāt satiksmes vadības sistēmas un kopīgus noteikumus attiecībā uz droniem. Tāpat noteikumi jāpilnveido SJO līmenī, lai nodrošinātu tālvadības un autonomu kuģu satiksmes attīstību un ieviešanu, tostarp ostās.

4. Ietekme uz uzņēmējdarbību un inovāciju

4.1. Digitalizācija un robotizācija palielina efektivitāti, produktivitāti un drošību kravu pārvadāšanas un loģistikas jomā. Jaunas uzņēmējdarbības iespējas rodas arī ražošanas un pakalpojumu nozarēs saistībā ar automatizāciju un robotiku, iedzīvotāju mobilitātes pakalpojumiem, efektīvākas loģistikas risinājumiem vai visas transporta sistēmas digitalizāciju. Tas attiecas gan uz lieliem uzņēmumiem, gan mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, kā arī jaunuzņēmumiem.

4.2. Ņemot vērā, ka ES uzņēmumi ir vadībā daudzās jomās, kas saistītas ar digitālo transportu, tā visnotaļ varētu būt joma, kurā var attīstīt konkurētspējas priekšrocības. Tā kā ārpus ES notiek daudzas norises saistībā ar digitālā un autonomā transporta attīstību, ES ir jāpalielina centieni arī tādās jomās kā inovācija, infrastruktūra un vienotā tirgus izveides pabeigšana, tostarp tiesiskā regulējuma pielāgošana jaunajiem darbības apstākļiem.

4.3. Ir nepieciešama arī atvērtība jaunu uz digitālām platformām balstītu uzņēmējdarbības modeļu attīstībai un ieviešanai. Lai veicinātu Eiropas platformu izveidi, ir jānodrošina, ka tiek ieviesti sekmējoši un labvēlīgi nosacījumi un ka tiesiskais regulējums nodrošina uzņēmumiem vienlīdzīgus konkurences apstākļus.

4.4. Tāpat kā citās nozarēs, transporta digitalizācija un robotizācija galvenokārt ir pamatota uz datu pārvaldību. Uzņēmējdarbības skatījumā šos datus var vērtēt kā ražošanas faktoru vai izejvielu, kas jāapstrādā un jāuzlabo pievienotās vērtības radīšanas nolūkā. Šajā ziņā būtiska nozīme ir brīvai datu aprītei. Tādēļ EESK aicina izstrādāt efektīvus risinājumus, lai novērstu problēmas, kas saistītas ar piekļuvi datiem, to sadarbību un nodošanu, vienlaikus nodrošinot pienācīgu datu aizsardzību un privātumu.

4.5. EESK uzskata, ka ir svarīgi atvērt un veicināt piekļuvi ar transportu un infrastruktūru saistītiem valsts sektorā apkopotiem liela apjoma datiem visiem lietotājiem. Turklāt vajadzīgi paskaidrojumi un noteikumi to datu pārvaldībai, kas nav personas dati, īpaši attiecībā uz datiem, kas iegūti, izmantojot sensorus un viedierīces. Vērtējot jautājumus par datu pieejamību un atkārtotu izmantošanu, jānorāda, ka ne jau dati paši par sevi nodrošina konkurētspējas priekšrocības, bet gan to apstrādei paredzētie instrumenti, inovācijas resursi un pozīcija tirgū.

4.6. Lai pilnveidotu un gūtu pieredzi digitālā un autonomā transporta jomā, jāveicina eksperimenti un izmēģinājumi ar jaunām tehnoloģijām un koncepcijām. Šajā nolūkā vajadzīgas darboties spējīgas inovācijas un uzņēmējdarbības ekosistēmas, atbilstīgi izmēģinājumu stendi un labvēlīgs tiesiskais regulējums. EESK aicina pārvaldes iestādes pieņemt pieeju, kura veicina inovāciju, nevis piemērot sīki izstrādātus noteikumus un prasības, kas kavē attīstību.

5. Ietekme uz nodarbinātību, darbu un prasmēm

5.1. Transporta digitalizācijas un robotizācijas ietekme uz darbaspēku neapšaubāmi ir tāda pati kā citās jomās. Lai gan jaunās koncepcijas un procesi var izraisīt darbvietu zudumu, jaunie produkti un pakalpojumi var radīt jaunas darbvietas.

5.2. Būtiskākās izmaiņas var skart transporta un loģistikas nozari pašu par sevi, bet ietekme uz nodarbinātību var skart arī saistītās ražošanas nozares, kā arī piegādes ķēdes un reģionālās kopas.

5.3. Līdz ar autonoma transporta ieviešanu mazināsies pieprasījums pēc darbiniekiem transporta nozarē. Tas pats attiecas uz robotikas aizvien plašākās izmantošanas ietekmi uz fizisko darbaspēku termināļu operācijās. Dažas darbvietas var aizstāt ar kontroles un uzraudzības pienākumu izpildi, bet laika gaitā arī šie pienākumi var mazināties. Vienlaikus jaunas darbvietas var radīt citās nozarēs, īpaši tajās, kas saistītas ar informācijas un komunikācijas tehnoloģijām, digitālajiem pakalpojumiem, elektroniku un robotiku. Turklāt, mazinoties fiziskam darbam un ikdienas pienākumiem, palielinās problēmu risināšanas un radošo uzdevumu nozīme.

5.4. Izmaiņas darba pienākumos nozīmē arī būtiskas izmaiņas tirgus pieprasījumā pēc prasmēm. Palielinās pieprasījums pēc kvalificētiem kiberspeciālistiem, piemēram, programmatūras izstrādātājiem. Taču palielinās arī vajadzība pēc praktiskām iemaņām saistībā ar robotikas izmantošanu un darbību cilvēka un robotu sadarbības sistēmās. Turklāt palielināsies plaša profila speciālistu nozīme.

5.5. EESK uzsver, ka ir svarīgi, lai šīs strukturālās pārmaiņas tiktu īstenotas pareizi, sagatavojot stratēģijas par taisnīgas un vienmērīgas pārejas nodrošināšanu, negatīvas sociālās ietekmes mazināšanu un prasmju trūkuma problēmas risināšanu, vienlaikus nodrošinot pienācīgu progresu uzraudzību. Pārejas procesā izšķirīga nozīme ir sociālajam dialogam un darba ņēmēju informēšanai, kā arī apspriedēm ar darba ņēmējiem visos līmeņos.

5.6. Jāapmierina tūlītējas un ilgtermiņa vajadzības mācību un izglītības jomā. Dalībvalstīm ir izšķirīga nozīme pieprasījuma pēc jaunām prasmēm apmierināšanā, pielāgojot savas izglītības sistēmas, un būtu vajadzīga labas prakses apmaiņa Eiropas līmenī. Īpašs uzsvars jāliek uz zinātni, tehnoloģijām, inženierzinātnēm un matemātiku, vienlaikus ņemot vērā, ka, lai apmierinātu pieprasījumu pēc jauniem risinājumiem, ir vajadzīga plaša zināšanas, kas saistītas arī ar izglītību mākslas un sociālo zinātņu jomā.

6. Ietekme uz drošību, drošumu un privātumu

6.1. Šķiet, ka iedzīvotāji lielākoties nav informēti par digitalizācijas un robotizācijas sniegtajām iespējām, piemēram, attiecībā uz pieejamību un ērtu mobilitāti, savukārt galvenās bažas ir saistītas ar priekšstatu par drošumu, drošību un privātumu. Tāpēc ir nepieciešams vairāk zināšanu un komunikācijas par priekšrocībām un trūkumiem, kā arī pienācīga pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana transporta plānošanas procesos vietējā līmenī, jo īpaši lielpilsētu teritorijās.

6.2. Progresīva automatizācija neapšaubāmi palielina transporta drošību cilvēka pieļautu kļūdu samazināšanās dēļ. Tomēr var rasties jauni apdraudējumi drošībai, ņemot vērā ierobežotās sensoru spējas noteikt formu, ierīču iespējami nepareizu darbību, interneta darbības traucējumus un jaunas cilvēka pieļautas kļūdas, piemēram, programmatūras defektus. Tomēr kopējā ietekme tiek vērtēta kā izteikti pozitīva.

6.3. Ņemot vērā, ka aizvien vairāk palielinās bažas saistībā ar kiberdrošību, tā būs viens no transporta drošības galvenajiem elementiem. Kiberdrošība ietver transportlīdzekļus, gaisa kuģus un kuģus, kā arī infrastruktūru to atbalstam, pārvaldībai un kontrolei.

6.4. Bezvadītāja un autonoma transporta ieviešana un izvērsšana arī raisa bažas no ceļu satiksmes noteikumu viedokļa, jo īpaši saistībā ar ētikas aspektiem. Ņemot vērā, ka transportam ir raksturīga pārrobežu darbība, būtu jāsaskaņo satiksmes noteikumi iekšējā tirgū, lai tos vēlāk saskaņotu starptautiskā līmenī.

6.5. Līdz ar pilnībā autonomu transportu rodas arī jauni jautājumi par civiltiesisko atbildību. Tas atspoguļojas arī apdrošināšanas sistēmu attīstībā. Galvenais izaicinājums varētu būt faktiska civiltiesiskās atbildības noteikšana, ja noticis negadījums, ņemot vērā digitālo sistēmu nozīmi un vairāku dalībnieku, piemēram, ražotāju, transportlīdzekļu īpašnieku un infrastruktūras pārvaldnieku, iesaisti. Šajā nolūkā var rasties vajadzība uzglabāt lielāku datu apjomu, lai noteiktu negadījuma apstākļus. Tādēļ EESK aicina Komisiju izpētīt iespējamās datu apkopošanas sistēmas un prasības civiltiesiskās atbildības noteikšanas nolūkā, vienlaikus paturot prātā privātās dzīves aizsardzības nepieciešamību.

6.6. Attiecībā uz privātumu un aizvien lielāku vajadzību pēc datiem, cilvēkus uztrauc jautājums par to, vai viņi tiek pastāvīgi uzraudzīti. Arī formas noteikšana rada bažas saistībā ar privātumu. Personas datu aizsardzības jomā no 2018. gada tiks piemērota Vispārīgā datu aizsardzības regula (GDPR), lai nodrošinātu vienotu noteikumu kopumu visā ES. EESK iepriekšējos atzinumos ir norādījusi uz privātuma un datu aizsardzības nozīmi un uzsver, ka datus var izmantot tikai nolūkiem, kas saistīti ar sistēmas darbību, un ka tos nedrīkstētu izmantot citiem nolūkiem.

7. Ietekme uz klimatu un vidi

7.1. Transporta ietekme uz klimatu un vidi ir atkarīga no daudziem faktoriem. Transportlīdzekļu, gaisa kuģu un kuģu energoefektivitātes uzlabošana ir viens no galvenajiem emisiju mazināšanas pasākumiem. Energoefektivitāte parasti ir cieši saistīta ar darbības un kontroles sistēmu automatizāciju.

7.2. Fosilā kurināmā aizstāšana ar mazoglekļa degvielu, elektroenerģiju vai ūdeņradi, ir vēl viens svarīgs emisiju samazināšanas veids. Lai gan elektrotransportlīdzekļu ieviešana un viedo elektrisko tīklu izvēšana ir nošķirti procesi, tie ir cieši saistīti ar transporta automatizāciju.

7.3. Būtiska nozīme emisiju samazināšanā ir arī pasākumiem, kas palielina satiksmes plūsmu. Digitalizācija un automatizācija nodrošina vienmērīgu transporta plūsmu un efektīvas vairākveidu pārvadājumu ķēdes. Tas nozīmē lielāku transporta efektivitāti, lielāku energoefektivitāti, zemāku degvielas patēriņu un mazāk emisiju. Šajā saistībā izšķirīga nozīme ir arī kvalitatīvai infrastruktūrai un netraucētai robežšķērsošanai. Satiksmes nepieciešamību un plūsmu ietekmē arī zemes izmantošana un pilsētplānošana.

7.4. Ietekme uz vidi ir saistīta ne tikai ar pašu transportu, bet arī ar transportlīdzekļu, gaisa kuģu un kuģu dzīves ciklu no izgatavošanas brīža līdz ekspluatācijas laika beigām. Ražošanas darbvietu repatriācija un aprites ekonomikas izvēšanas pieeja veicina dzīves cikla ietekmes mazināšanu.

7.5. Autonoma transporta ieviešana var izraisīt privāto vieglo automobiļu plašāku izmantošanu lielāku pasažieriem sniegto ērtību dēļ. No otras puses, vieglo automobiļu koplietošanai – kopā ar sabiedriskā transporta izmantošanu – vajadzētu samazināt privāto vieglo automobiļu daudzumu. Tādējādi attiecībā uz mobilitātes nākotni izšķirīga nozīme ir patērētāju izvēlei. To var ietekmēt, nodrošinot patērētājiem viegli pieejamas ceļojumu plānošanas iespējas, kas veicina vidi saudzējošu risinājumu izvēli. Arī atbilstoši cenu noteikšanas stimuli var ietekmēt patērētāju uzvedību.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālās ekonomikas ārējā dimensija”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2017/C 345/09)

Ziņotājs: **Miguel Ángel CABRA DE LUNA**

Pilnsapulces lēmums	22.9.2016.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	REX
Pieņemts specializētās nodaļas saskaņāsmē	8.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	129/1/4
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Sociālā ekonomika ir būtiska nozare, kas veicina mērķu sasniegšanu visās Eiropas politikās, kurām ir ārējā dimensija: ārpolitika un drošības politika, tirdzniecības politika, kaimiņattiecību politika, klimata pārmaiņu politika, attīstības sadarbības un ilgtspējīgas attīstības politika. Tomēr atbilstošas regulatīvās vides trūkums kā Eiropas, tā arī valstu līmenī liedz attīstīt visu šīs nozares potenciālu un maksimāli palielināt tās ietekmi.

1.2. Savukārt partnerības instruments ⁽¹⁾ sadarbībai ar trešām valstīm, kurš vērsts uz attīstītām un jaunattīstības valstīm, var nodrošināt Eiropas Savienības (ES) sociālās ekonomikas nozarei iespēju darboties starptautiskā mērogā, veicinot konkurētspēju, inovāciju un pētniecību.

1.3. Eiropas Savienībai ir svarīga loma centienos izskaust nabadzību un veicināt ekonomikas un sociālo attīstību pasaules mērogā, par ko liecina ES attīstības programma laikposmam pēc 2015. gada un Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) pieņemtā ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam.

1.4. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ir gandarīta, ka attīstības programmā laikposmam pēc 2015. gada Padome lielu nozīmi piešķir “sociālajai ekonomikai darbvietu radīšanā un ilgtspējīgā attīstībā”, tādējādi paverot jaunas perspektīvas, lai stimulētu sociālās ekonomikas ārējo dimensiju (attīstības programmas laikposmam pēc 2015. gada 43. punkts), taču pauž nožēlu, ka Komisija nav iekļāvusi sociālo ekonomiku savā priekšlikumā jaunam konsensam attīstības jomā.

1.5. Ņemot vērā uzņēmējdarbības panākumus dažādās valstīs ārpus ES, jāsecina, ka sociālā ekonomika tās daudzveidīgajās uzņēmējdarbības izpausmēs ir redzama iedzīvotāju ikdienas dzīvē un ražošanas darbībā plašos Āfrikas, Amerikas un Āzijas reģionos un būtiski sekmē dzīves un darba apstākļu uzlabošanos miljoniem cilvēku.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 11. marta Regula (ES) Nr. 234/2014.

1.6. No dažādiem minētajos reģionos esošajiem sociālās ekonomikas uzņēmējdarbības veidiem visizplatītākie ir kooperatīvi un savstarpējās sabiedrības; to ir ļoti daudz un tie aktīvi darbojas tādās jomās kā lauksaimnieciskā ražošana, finanses un mikrofinanses, tīra ūdens apgāde, mājokļi, personu ar invaliditāti iekļaušana darba tirgū, neoficiālās nodarbinātības mazināšana, īstenojot kolektīvas uzņēmējdarbības iniciatīvas sociālās ekonomikas jomā, jauniešu iekļaušana darba tirgū un sieviešu emancipācija, jo sievietēm ir arvien lielāka nozīme kooperatīvu un savstarpējo sabiedrību ražošanas darbībā.

1.7. Papildus kooperatīviem, savstarpējās palīdzības sabiedrībām un citiem līdzīgiem sociālās ekonomikas uzņēmumiem, kas darbojas kā apvienības, liela nozīme ir arī bezpeļņas organizācijām, apvienībām un nodibinājumiem, ko parasti apzīmē ar saīsinājumu NVO; visas minētās organizācijas ir sociālās ekonomikas neatņemama sastāvdaļa sociālās jomas trešajā sektorā un sniedz sociālās palīdzības, veselības aprūpes, izglītības un citus pakalpojumus, kā arī stimulē sociālās ekonomikas uzņēmējdarbības iniciatīvas vietējo iedzīvotāju vidū.

1.8. Komisija ir atzinusi sociālās ekonomikas uzņēmumu un organizāciju (SEU) nozīmīgumu aprites ekonomikas attīstībā, kurā tie var sniegt "būtisku ieguldījumu" ⁽²⁾. Eiropā ir daudz paraugprakses piemēru šajā jomā, kurā SEU var sniegt lielu ieguldījumu, veicot Eiropas ārējo investīciju plānā (EĀIP) paredzētos ieguldījumus atjaunojamos energoresursos Āfrikā. SEU būtiski veicina ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, mazinot negatīvo ietekmi uz vidi.

1.9. Neskarot ētikas bankas darbību, tradicionālie finanšu instrumenti nav piemēroti SEU, un tiem ir vajadzīgi īpaši pielāgoti instrumenti. Tāpēc EESK pauž nožēlu, ka SEU, kam neapšaubāmi ir liela nozīme ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā un kuriem ir sociāli ekonomiska nozīme, netiek sistemātiski uzskatīti par konkrēti atzītiem dalībniekiem ne programmās, kas paredzētas uzņēmumu darbības izvēšanai un veicināšanai ārpus ES, ne arī ES attīstības sadarbības programmās. Arī EĀIP un Eiropas Fondā ilgtspējīgai attīstībai (EFIA) nav paredzēta atsevišķa finansējuma pozīcija sociālās ekonomikas uzņēmumiem un organizācijām.

1.10. Piemēram, Kotonū partnerattiecību nolīguma atjaunināšana skars vairāk nekā 100 Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna (ĀKK) reģiona valstis, kuru kopējais iedzīvotāju skaits ir 1,5 miljardi. Kotonū partnerattiecību nolīgums tiks atjaunināts 2020. gadā, un sarunas paredzēts sākt vēlākais 2018. gada augustā. Pārsteidz, ka minētajā paziņojumā, kura pamatā ir ANO Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam un Globālā ES ārpolitikas un drošības politikas stratēģija, sociālās ekonomikas jomas pārstāvji nav minēti nolīguma nevalstisko dalībnieku vidū, bet vienkārši ietverti vispārīgā jēdzienā "pilsoniskā sabiedrība, ekonomiskie un sociālie partneri un privātais sektors" (paziņojuma 4.3.3. punkts).

Nemot vērā iepriekš minēto:

1.11. Tirdzniecības politika ir viens no ES ārējās darbības pilāriem. Organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvji ir iesaistīti dažādos ES (tirdzniecības, partnerattiecību, ekonomisko partnerattiecību) nolīgumos ar citām pasaules valstīm vai reģioniem, darbojoties apvienotajās konsultatīvajās komitejās (AKK) un vietējo konsultantu grupās (VKG), kas izveidotas ar minētajiem nolīgumiem. Tā kā sociālās ekonomikas jomas pārstāvji jau tagad piedalās vairākos šādos nolīgumos, EESK iesaka, lai šāda dalība būtu vispārēja un kļūtu par stabilu komponenti visos attiecīgajos nolīgumos.

1.12. Gan EFIA, gan EIB ir jāsadarbojas, lai veidotu īpašu sociālās ekonomikas uzņēmumiem un organizācijām paredzētu finanšu ekosistēmu, kā tas ieteikts EESK atzinumā ⁽³⁾. Turklāt EĀIP tehniskās palīdzības un attīstības sadarbības programmās jāparedz digitālo sadarbības platformu veicināšana. Digitālā ekonomika paver jaunas darbības un attīstības iespējas sociālās ekonomikas uzņēmumiem un organizācijām. Sadarbīgā ekonomika ļauj izveidot bezpeļņas platformas (*platform cooperativism*) un attīstīt sociālās ekonomikas ārējai dimensijai svarīgas darbības, piemēram, sadarbīgu ražošanu, sadarbīgu finansēšanu (*crowdfunding* vai *peer-to-peer lending*), sadarbīgu pārvaldību un sadarbīgu mācīšanos (*peer-to-peer learning*). Sadarbīga mācīšanās, izmantojot sadarbības platformas, var dot būtisku ieguldījumu sociālās ekonomikas uzņēmēju apmācībai uz vietas kaimiņvalstīs un dienvidu valstīs, stiprinot tādējādi cilvēkkapitālu, kas ir strukturējošs faktors minētajās valstīs.

⁽²⁾ COM(2015) 614 final, 2.12.2015.

⁽³⁾ EESK izpētes atzinums par tematu "Sociālajiem uzņēmumiem paredzētas finanšu ekosistēmas izveide" (OV C 13, 15.1.2016., 152. lpp.).

1.13. EESK atbalsta Eiropas Komisijas ekspertu grupas sociālo uzņēmumu jautājumos (*GECES*) ieteikumu pastiprināt SEU lomu ES ārpolitikā. Šajā saistībā Komisijai un Eiropas Ārējās darbības dienestam (*EĀDD*) ir jāsaskaņo politikas un iniciatīvas ar mērķi:

- sadarbībā ar attiecīgajām valdībām un sociālās ekonomikas atbalsta organizācijām piešķirt tiešu un netiešu finansējumu trešo valstu SEU,
- izveidot konkrētu sadarbību ar citiem starptautiskiem partneriem, kā arī inovācijas un investīciju fondiem, lai palielinātu attiecīgo programmu ietekmi.

1.14. Komisijai un sociālās ekonomikas pārstāvjiem jāsekmē G20 un G7 iesaistīšanās konkrēto sociālās ekonomikas atbalsta politiku veicināšanā (kā norādīts G20 iekļaujošajā uzņēmējdarbības sistēmā), kurās ņemtas vērā šo organizāciju atšķirīgās vērtības, principi un mērķi (*GECES* 12. ieteikums).

1.15. Ar ekonomiskās diplomātijas starpniecību jāveicina sociālās ekonomikas nozīme starptautiskajos forumos (*UNTFSS*, *ILGSSE*, G20, G7, SDO utt.) un sadarbība ar starptautiskajām finanšu organizācijām.

1.16. Sarunās par tirdzniecības nolīgumiem Eiropas Savienībai jānodrošina, ka netiek diskriminēti sociālās ekonomikas uzņēmumi salīdzinājumā ar citiem uzņēmumiem, likvidējot ar tarifiem nesaistītus tirdzniecības šķēršļus, kuri faktiski rada šādu diskrimināciju.

1.17. Ar Eiropas kaimiņattiecību instrumentam (*EKI*) un citiem finanšu instrumentiem ir sistemātiski jāveicina sociālā ekonomika gan pievienošanās sarunās ar kandidātvalstīm, gan ar citām kaimiņvalstīm, ar kurām noslēgti īpaši nolīgumi.

1.18. Komisijai jāstiprina sava vadošā loma starptautiskajā sadarbībā un centienos panākt, ka sociālās ekonomikas uzņēmumi tiek stimulēti un atzīti par nozīmīgiem privātā sektora dalībniekiem IAM sasniegšanā un ES ārējās darbības programmas īstenošanā. Šajā nolūkā vajadzēs koordinēt dažādu Komisijas un EĀDD dienestu darbības un izstrādāt kopīgas rīcības programmas attīstības sadarbības jomā kopā ar citām starptautiskajām finanšu iestādēm, piemēram, Pasaules Banku, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju (*ESAO*), Āfrikas Attīstības banku, Āzijas Attīstības banku un citām publiskām un privātām struktūrām, lai piesaistītu daudzpusējas investīcijas, tostarp vietējā līmenī, radot stimulus šo finansēšanas veidu darbībai. Sociālās ekonomikas uzņēmumi ir nekavējoties, konkrēti un visaptveroši jāiekļauj ES ekonomiskās diplomātijas darbībās. Komisijai būtu jāstiprina sadarbība ar starptautiskajām organizācijām (*ANO*, *SDO*, *ESAO* u. c.) sociālās ekonomikas jomā.

1.19. Komisijai skaidri jānorāda, ka sociālās ekonomikas nozare ir pilntiesīga ES uzņēmējdarbības dalībiece iniciatīvās, ar kurām paredzēts veicināt piekļuvi trešo valstu tirgiem, un visās attīstības sadarbības programmās, kā arī attīstības programmas laikposmam pēc 2015. gada īstenošanā, nosakot konkrētus rādītājus un mērķus kooperatīviem un citiem līdzīgiem sociālās ekonomikas uzņēmumiem. Konkrētāk, ir svarīgi, lai Komisija un Savienības Augstā pārstāve ārlietās un drošības politikas jautājumos skaidri norādītu uz sociālās ekonomikas nozari kā vienu no nevalstiskajiem dalībniekiem nākamajā Kotonū partnerattiecību nolīgumā un paredzētu īpašas SEU finansējuma pozīcijas EĀIP un EFIA.

1.20. Lai veicinātu IAM uzraudzību un pārskatīšanu, ir jāizstrādā periodisks ziņojums par partnerattiecību politikām starp valstīm, citām publiskajām iestādēm un sociālās ekonomikas pārstāvjiem, tostarp kooperatīviem, jo tiem ir būtiska nozīme IAM īstenošanā. Valstis būtu jāmodina arī sagatavot datus un statistikas rādītājus.

1.21. Komisijai jāveicina sociālās ekonomikas iekļaušana *strukturētā dialogā*, kas stimulēs Eiropas un Āfrikas privāto sektoru saistībā ar ilgtspējīgu uzņēmumu platformu Āfrikai.

1.22. Komisijai jāveicina preferenciāls atbalsts SEU, kas saistīti ar aprites ekonomiku un veiksmīgi darbojas Eiropā, un var būtiski ietekmēt trešo valstu ilgtspējīgu izaugsmi, vietējā līmenī radot daudz darbvieta jauniešiem un sievietēm.

1.23. Saistībā ar ārējo darbību uzņēmējdarbības un attīstības sadarbības jomā Komisijai un dalībvalstīm jāveicina līdzdalība, konsultēšanās un koordinēšana ar Eiropas, valstu un partnervalstu sociālās ekonomikas pārstāvības organizācijām, kā arī ar sociālās ekonomikas starptautiskajām organizācijām, kurās iesaistītas Ziemeļu-Dienvidu un Dienvidu-Dienvidu valstis. EESK atkārtoti aicina ⁽⁴⁾ izveidot *Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forumu par ilgtspējīgu attīstību*, lai sekmētu un uzraudzītu programmas 2030. gadam īstenošanu; galvenie dalībnieki tajā būtu Padome, Komisija, Parlaments, Eiropas sociālās ekonomikas pārstāvības organizācijas un pārējie pilsoniskās sabiedrības pārstāvji.

1.24. Tehniskās un attīstības palīdzības programmās Komisijas jāparedz sociālās ekonomikas tīklu un pārstāvības organizāciju iesaiste, jo tie ir starpnieki un stratēģiski dalībnieki investīciju un sadarbības programmu īstenošanā kaimiņvalstīs un jaunattīstības valstīs, un jāatbalsta valdības, lai tās sekmētu sociālās ekonomikas uzņēmumiem labvēlīgu institucionālo vidi. Galvenā prioritāte ir Vidusjūras reģiona dienvidu valstīs un Balkānu reģiona valstīs.

1.25. Komisijai un EĀDD ir jāveicina trešās valstīs dažādu SEU kategoriju noteikšanas process, kā arī jāpalīdz izveidot atbilstošu tiesisko regulējumu, kas ļautu gūt priekšstatu par SEU kopumā. Tā kā tas ir sarežģīts vidēja termiņa vai ilgtermiņa process, uzmanība jāpievērš kooperatīviem un savstarpējām sabiedrībām, jo šāda veida uzņēmumi darbojas visā pasaulē, tiem ir skaidrs tiesiskais regulējums, tie darbojas visās ražošanas nozarēs, un to vērtību un pārvaldības sistēma ir piemērs pārējiem sociālās ekonomikas uzņēmumiem, tāpēc tos var uzskatīt par šīs jomas galvenajiem dalībniekiem.

1.26. Saskaņā ar šā atzinuma mērķi EESK aicina Eiropas Komisiju nekavējoties īstenot savu apņemšanos veicināt dažādu dienestu izpratni par sociālo ekonomiku, organizējot iekšējas informatīvās sanāksmes attiecīgajiem ģenerāldirektorātiem un Eiropas Savienības delegācijām trešās valstīs.

2. Ievads

2.1. Globālajā Eiropas Savienības ārpolitikas un drošības politikas stratēģijā ir noteiktas divas galvenās ES prioritātes: ES drošība un investīcijas to valstu un sabiedrību noturībā, kuras atrodas uz austrumiem un uz dienvidiem no Eiropas, līdz pat Centrālajai Āfrikai. Minēto prioritāšu un Eiropas kaimiņattiecību politikas (EKP) īstenošanā sociālajai ekonomikai var būt svarīga loma iekļaujošās attīstības un ilgtspējīgas izaugsmes procesu veicināšanā.

2.2. Eiropas austrumu un dienvidu kaimiņvalstīm EKP un tās finanšu instruments, EKI, ir svarīgi līdzekļi, ar ko veicina attiecības ar 16 valstīm, uz kurām attiecas EKP (6 Vidusjūras reģiona austrumu un 10 dienvidu valstīm); laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam ES to attīstībai piešķirusi 15,4 miljardus EUR.

2.3. EĀIP, izmantojot EFIA, laikposmā no 2016. līdz 2020. gadam Āfrikā un ES kaimiņvalstīs piesaistīs investīcijas 44–88 miljardu EUR apmērā, un šajos investīciju projektos publiskā sektora iestādes un privātā sektora ieguldītāji uzskatāmi par tiesīgajiem darījumu partneriem.

2.4. Starptautiskā tirdzniecība ir viens no pilāriem jaunajā stratēģijā “Eiropa 2020”, kuras mērķis ir panākt, lai ES būtu konkurētspējīgāka un videi draudzīgāka. Tā kā 90 % turpmākās globālās izaugsmes notiks ārpus Eiropas, ES ierosinātie brīvās tirdzniecības un investīciju nolīgumi var veicināt ES ekonomikas izaugsmes dinamiku. ES jānodrošina, ka sarunās par tirdzniecības nolīgumiem SEU netiek diskriminēti salīdzinājumā ar citiem uzņēmumiem, bet tiek likvidēti ar tarifiem nesaistīti tirdzniecības šķēršļi, kas faktiski rada minēto diskrimināciju. Eiropas sociālajai ekonomikai jāizmanto minētie nolīgumi, lai stimulētu tās uzņēmumu darbību starptautiskā mērogā gan Eiropas austrumu un dienvidu kaimiņvalstīs, gan citviet pasaulē.

⁽⁴⁾ EESK pašiniciatīvas atzinums “Programma 2030. gadam: Eiropas Savienība, kas atbalsta ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē” (OV C 34, 2.2.2017., 58. lpp.), 1.4. punkts.

2.5. ES ir nozīmīga loma nabadzības izskaušanas un ekonomikas un sociālās attīstības veicināšanā pasaules mērogā. ES un dalībvalstu oficiālā attīstības palīdzība 2015. gadā sasniedza 68 miljardus EUR⁽⁵⁾, pārsniedzot 50 % no pārējo starptautisko atbalsta sniedzēju finansējuma.

2.6. Padome 2015. gada 26. maija sanāksmē apstiprināja ES nostāju attiecībā uz jauno attīstības programmu laikposmam pēc 2015. gada (*Jauna globāla partnerība nabadzības izskaušanai un ilgtspējīgai attīstībai pēc 2015. gada*). Eiropas Savienība šo programmu laikposmam pēc 2015. gada aizstāvēja ANO Ģenerālajā asamblejā 2015. gada septembrī, kur pieņēma ANO ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam. Minētajā programmā laikposmam pēc 2015. gada Padome uzsver "mikro, mazo un vidējo uzņēmumu un **sociālās ekonomikas uzņēmumu** nozīmi darbvietu radīšanā un ilgtspējīgā attīstībā" (43. punkts).

3. Sociālās ekonomikas uzņēmumi un organizācijas (SEU)

3.1. SEU veido daudz un dažādi dalībnieki, kuriem ir kopīgs identitātes kodols – darbības principi un vērtības, kas šos uzņēmumus raksturo kā brīvas un brīvprātīgas struktūras ar demokrātiskām un uz līdzdalību balstītām pārvaldības sistēmām, kuras izveidojuši pilsoniskās sabiedrības pārstāvji ar galveno mērķi nodrošināt personu un viņu pārstāvēto sociālo grupu vajadzības, pamatojoties uz solidaritātes kritērijiem, nevis nodrošinot peļņu kapitāla ieguldītājiem⁽⁶⁾. Kā piemēru var minēt to, ka UNESCO ir atzinusi Vācijas kooperatīvus par cilvēces nemateriālo mantojumu.

3.2. Dalībniekus, kas darbojas sociālās ekonomikas nozarē, ir pienācīgi definējušas un noteikušas gan ES iestādes, gan paši dalībnieki. Tie arī plaši aprakstīti zinātniskajā literatūrā. Var minēt Eiropas Parlamenta 2009. gada 25. janvāra rezolūciju par sociālo ekonomiku (2008/2250(INI)), Eiropas Komisijas ierosināto *Rokasgrāmatu par sociālās ekonomikas uzņēmumu (kooperatīvu un savstarpējo sabiedrību) satelītkontiem* (2006), EESK atzinumus⁽⁷⁾ un tās Komitejas ziņojumu "Sociālā ekonomika Eiropas Savienībā"⁽⁸⁾. Visos minētajos dokumentos sociālās ekonomikas nozare ir definēta līdzīgi, proti, ka to veido daudz un dažādi uzņēmumi un organizācijas, "kas balstītas uz atziņu, ka cilvēks ir svarīgāks par kapitālu, un kas ietver tādas organizatoriskās formas kā kooperatīvi, savstarpējās sabiedrības, fondi un apvienības, kā arī jaunākus sociālo uzņēmumu veidus" (Eiropas Savienības Padomes 2015. gada 7. decembra secinājumi par tematu "Veicināt sociālo ekonomiku – vienu no svarīgākajiem ekonomikas un sociālās attīstības virzītājspēkiem Eiropā")⁽⁹⁾.

4. Sociālā ekonomika, Eiropas kaimiņattiecību politika un Globālā ārpolitikas un drošības politikas stratēģija

4.1. Sociālajai ekonomikai var būt ļoti liela nozīme ES ārējā darbībā. Sociālās ekonomikas vēsture ir panākumiem bagāta ne vien Eiropā, bet arī daudzās dienvidu kaimiņvalstīs un daudzos Āfrikas reģionos. To arī skaidri apliecinājusi SDO savā 2002. gada 20. jūnija lēmumā Nr. 193 par kooperatīvu sekmēšanu, uzskatot tos par vienu no ekonomiskās un sociālās attīstības pilāriem, jo ar savām vērtībām un pārvaldības sistēmām tie veicina vispilnīgāko visas sabiedrības līdzdalību minētajā attīstībā, stiprinot tādējādi stabilitāti, isticēšanos un sociālo kohēziju.

4.2. Komisija un Padome vairākkārt ir uzsvērušas kooperatīvu un sociālās ekonomikas nozīmi ES ārējā darbībā. Piemēram, Komisijas 2012. gada 12. septembra paziņojumā ("Demokrātijas un ilgtspējīgas attīstības pirmsākumi. Eiropas iesaistīšanās ar pilsonisko sabiedrību ārējo attiecību jomā") ir uzsvērtas kooperatīvu nozīme, norādot, ka tie ir svarīgi pilsoniskās sabiedrības dalībnieki un ka šādas organizācijas ir "īpaši aktīvas uzņēmējdarbības un darba vietu radīšanas veicināšanā, mobilizējot pamatiedzīvotāju kopienas". Savukārt attīstības programmā laikposmam pēc 2015. gada Padome sociālajai ekonomikai ir piešķīrusi svarīgu lomu darbvietu radīšanā un ilgtspējīgā attīstībā (attīstības programmas laikposmam pēc 2015. gada 43. punkts).

4.3. Globālajā Eiropas Savienības ārpolitikas un drošības politikas stratēģijā ir noteiktas divas galvenās prioritātes: ES drošība un investīcijas to valstu un sabiedrību noturībā, kuras atrodas uz austrumiem no Eiropas un uz dienvidiem no Eiropas, līdz pat Centrālajai Āfrikai.

⁽⁵⁾ EESK pašiniciatīvas atzinums "Programma 2030. gadam: Eiropas Savienība, kas atbalsta ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē" (OV C 34, 2.2.2017., 58. lpp.).

⁽⁶⁾ Principi un vērtības, kas balstītas uz Starptautiskās kooperatīvu apvienības noteiktajiem kooperatīvu principiem (Mančestra, 1995. gads).

⁽⁷⁾ Piemēram, EESK pašiniciatīvas atzinums par tematu "Uzņēmējdarbības formu daudzveidība" (OV C 318, 23.12.2009., 22. lpp.).

⁽⁸⁾ Monzón-Chaves ziņojums, CIRIEC, 2012. gads.

⁽⁹⁾ Darba dokuments "Sociālā un solidārā ekonomika – mūsu kopīgais ceļš uz pienācīgas kvalitātes nodarbinātību" (2011. gads).

4.4. EKP ir būtisks instruments, ar ko nodrošināt Globālajā Eiropas Savienības ārpolitikas un drošības politikas stratēģijā noteiktās prioritātes. Šajā stratēģijā norādīts, ka viena no ārējās darbības prioritātēm ir *investīcijas* to valstu un sabiedrību *noturībā*, kuras atrodas uz austrumiem no Eiropas un uz dienvidiem no Eiropas Centrālāfrikas virzienā – gan attiecībā uz valstīm, kurām piemērojama EKP, gan citām valstīm.

4.5. ES tuvumā esošo valstu noturīguma stiprināšana, kas ir ES ārējās darbības prioritāte, nav iespējama bez stiprām, uz kohēziju balstītām un noturīgām sabiedrībām. Sociālā ekonomika, ko veido uzņēmumi, kurus dibinājuši cilvēki un kuri dod labumu cilvēkiem, ir dinamiska pilsoniskās sabiedrības izpausme. SEU ir iedzīvotāju kolektīvo uzņēmējdarbības iniciatīvu rezultāts; šīs iniciatīvas apvieno ekonomiskus un sociālus mērķus kopīgā projektā, kurā cilvēki uzņemas atbildību un paši veido savu likteni un kas ļauj uzlabot viņu dzīves apstākļus un nākotnes izredzes. Kā norādīts Globālajā Eiropas Savienības ārpolitikas un drošības politikas stratēģijā, tā ir vislabākā garantija, lai stiprinātu noturīgumu valstīs uz austrumiem un dienvidiem no Eiropas, kā arī citās valstīs neatkarīgi no tā, vai uz tām attiecas EKP vai ne. Turklāt tā ir arī vislabākā garantija, lai pirmā no piecām galvenajām ES ārējās darbības prioritātēm (*mūsu kopīgās mājvietas – Eiropas – drošība*) tiktu īstenota ilgtspējīgi un ilgtermiņā, tādējādi novēršot radikalizācijas procesus.

4.6. Visbeidzot, sociālās ekonomikas ārējai dimensijai var būt ļoti noderīga, lai valstīs ar augstu ēnu ekonomikas īpatsvaru vai valstīs, kuru ekonomika ir pārejas posmā, radītu tiesiski aizsargātas darbvietas. Šādi varētu arī novērst uzņēmumu slēgšanu, darbiniekiem pašiem pārņemot tos, pārveidojot tos juridiski un organizatoriski kooperatīvos.

5. Sociālā ekonomika un ES tirdzniecības un investīciju politika

5.1. Tirdzniecības politika ir viens no ES ārējās darbības pilāriem. Organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvji ir iesaistīti dažādos ES (tirdzniecības, partnerattiecību, ekonomisko partnerattiecību) nolīgumos ar citām pasaules valstīm vai reģioniem, darbojoties AKK un VKG, kas izveidotas ar minētajiem nolīgumiem. Tā kā sociālās ekonomikas jomas pārstāvji jau tagad piedalās vairākos šādos nolīgumos, EESK iesaka, lai šāda dalība būtu vispārēja un kļūtu par stabilu komponenti visos attiecīgajos nolīgumos, un ierosina minēto nolīgumu ilgtspējīgas attīstības sadaļās izmanto sociālās ekonomikas pieredzi nolūkā izveidot uzņēmumus ar sociālajai ekonomikai raksturīgām vērtībām un iezīmēm. EESK ierosina sociālās ekonomikas organizācijas regulāri iekļaut to vietējo pilsoniskās sabiedrības konsultantu grupu sastāvā, kuras izveidotas saskaņā ar šīm sadaļām, un Komisijas rīkotajās uzņēmējdarbības misijās trešās valstīs.

5.2. Sociālās ekonomikas jomas pārstāvju dalība AKK un VKG var palīdzēt uzlabot zināšanas, attiecības un sadarbību starp dažādiem reģioniem sociālās ekonomikas jomā. Piemēram, šāda sadarbība jau notiek starp ES sociālās ekonomikas pārstāvjiem un to partneriem Latīņamerikā un Vidusjūras reģiona dienvidos.

5.3. EKP mērķu īstenošanai, izmantojot EKI, laikposmā no 2014. līdz 2016. gadam piešķirti 15,4 miljardi EUR. Eiropas ārējo investīciju plāns⁽¹⁰⁾, kas nodrošina globālu stratēģiju investīciju palielināšanai Āfrikā un ES kaimiņvalstīs, var būt piemērots instruments sociālās ekonomikas veicināšanai šajos ģeogrāfiskajos apgabalos.

5.4. 2017. gada novembrī notiks piektā Āfrikas un ES augstākā līmeņa sanāksme, kurā paredzēts pārskatīt un padziļināt Āfrikas un ES partnerību⁽¹¹⁾. Komisijai jāveicina sociālās ekonomikas iekļaušana strukturētā dialogā, kas stimulēs Eiropas un Āfrikas privāto sektoru saistībā ar ilgtspējīgu uzņēmumu platformu Āfrikai.

5.5. Komisija ir atzinusi sociālās ekonomikas uzņēmumu un organizāciju nozīmīgumu aprites ekonomikas attīstībā, kurā tie var sniegt "būtisku ieguldījumu"⁽¹²⁾. Eiropā ir daudz paraugprakses piemēru šajā jomā, jo īpaši atjaunojamo energoresursu jomā.

5.6. Ņemot vērā SEU iezīmes un vērtību, tiem var būt svarīga nozīme ieguldījumos, kas EĀIP paredzēti atjaunojamiem energoresursiem Āfrikā, pamatojoties uz konkurences priekšrocībām, ko rada labāka resursu un izejvielu pārvaldība un piesaiste teritorijai, dodot iespēju radīt jaunas darbvietas vietējā līmenī, jo īpaši jauniešiem un sievietēm. Preferenciāls atbalsts SEU, kas saistīti ar aprites ekonomiku, veicinās ilgtspējīgāku ekonomikas izaugsmi un mazinās negatīvo ietekmi uz

⁽¹⁰⁾ Komisijas 2016. gada 14. septembra paziņojums (COM(2016) 581 final).

⁽¹¹⁾ JOIN(2017) 17 final, 4.5.2017. ("Jauns impulss Āfrikas un ES partnerībai").

⁽¹²⁾ COM(2015) 614 final, 2.12.2015.

vidi, uzlabojot resursu pārvaldību un samazinot ieguves un piesārņojuma apjomu.

5.7. Partnerības instruments⁽¹³⁾ sadarbībai ar trešām valstīm, kurš vērsts uz attīstītām un jaunattīstības valstīm, var dot iespēju ES sociālās ekonomikas dalībniekiem izvērst darbību starptautiskā mērogā, veicinot konkurētspēju, inovāciju un pētniecību.

5.8. Kā vairākkārt norādīts, finanšu tirgus loģika nav piemērota, lai veicinātu SEU attīstību. Tradicionālie finanšu instrumenti nav piemēroti SEU, un tiem ir vajadzīgi īpaši pielāgoti instrumenti. Tāpēc SEU reālo potenciālu var pilnvērtīgi īstenot tikai tad, ja piekļuve finansējumam ir iekļauta pielāgotā un pilnīgi integrētā finanšu ekosistēmā⁽¹⁴⁾.

5.9. GECES ir norādījusi, ka Komisijai jāpiešķir "konkrēts tiešs un netiešs finansējums SEU, tostarp uzņēmumiem, kas darbojas šajā nozarē, trešās valstīs kopā ar to valdībām, un jāatbalsta sociālās finanšu organizācijas" (GECES ziņojuma "Sociālās ekonomikas un šīs nozares uzņēmumu nākotne" 13. ieteikums).

5.10. Tāpēc gan EKI, gan citiem finanšu instrumentiem jāsniedz sistemātisks ieguldījums sociālās ekonomikas veicināšanā gan sarunās par kandidātvalstu pievienošanos, gan attiecībā ar citām kaimiņvalstīm, ar kurām noslēgti īpaši nolīgumi.

5.11. Nesen Komisija ir uzņēmusies ārēju iniciatīvu, piemēram, partnerattiecību pamatnolīgumā starp Eiropas Komisiju un Starptautisko kooperatīvu apvienību kooperatīvu nozares veicināšanai starptautiskā mērogā, kura jāīsteno laikposmā no 2016. līdz 2020. gadam ar tādas programmas starpniecību, kurai piešķirti astoņi miljoni EUR. Tomēr tā vietā, lai ES ārpolitikas un ārējās darbības programmās skaidri norādītu, ka SEU ir pilntiesīgi uzņēmējdarbības vides dalībnieki, gan EKP, gan Globālajā ārpolitikas un drošības politikas stratēģijā SEU tiek ignorēti, un daudzajos EĀIP un EFIA fondos nav nevienas finansēšanas pozīcijas, kas būtu paredzēta tieši SEU; tie nav minēti arī saistībā ar Eiropas uzņēmumu darbības izvēršanu starptautiskā mērogā.

5.12. Komisijai un sociālās ekonomikas pārstāvjiem jāsekmē G20 un G7 iesaistīšanās īpašās politikās iekļaujošas uzņēmējdarbības un SEU atbalstam (kā norādīts G20 iekļaujošajā uzņēmējdarbības sistēmā), kurās ņemtas vērā šo organizāciju atšķirīgās vērtības, principi un mērķi, kā to iesaka GECES (12. ieteikums).

5.13. Ar ekonomisko diplomātiju jāveicina sociālās ekonomikas loma starptautiskos forumos (UNTFSSSE, ILGSSE, G20, G7, SDO utt.) un sadarbība ar starptautiskajām finanšu organizācijām, piemēram, GSG (*Global Social Impact Investment Steering Group*) piedaloties, piemēram, ILGSSE organizētajos pasākumos ar finansējumu saistītos jautājumos.

6. Sociālās ekonomikas nozīme IAM īstenošanā

6.1. ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam ir iekļauti 17 ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM), kuru pamatā ir trīs pilāri: ekonomiskais, sociālais un vides pilārs. Būtiska nozīme visu šo mērķu sasniegšanā ir sociālajai ekonomikai. Sociālās ekonomikas dalībnieku daudzveidība un to juridisko formu transversālais raksturs apgrūtina apkopotu datu iegūšanu par norisēm sociālās ekonomikas jomā, lai gan par kooperatīviem, savstarpējas palīdzības sabiedrībām un citām līdzīgām organizācijām pieejamie dati liecina, ka sociālā ekonomika un jo īpaši kooperatīvi ir svarīgi faktori Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam IAM sasniegšanā.

6.2. Lai veicinātu IAM uzraudzību un pārskatīšanu, ir jāizstrādā periodisks ziņojums par politikām starp valstīm, citām publiskajām iestādēm un sociālās ekonomikas pārstāvjiem, tostarp kooperatīviem, jo tiem ir būtiska nozīme IAM īstenošanā. Turklāt valstis būtu jāmodina sagatavot datus un statistikas informāciju.

⁽¹³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 11. marta Regula (ES) Nr. 234/2014.

⁽¹⁴⁾ EESK izpētes atzinums par tematu "Sociālajiem uzņēmumiem paredzētas finanšu ekosistēmas izveide" (OV C 13, 15.1.2016., 152. lpp.).

6.3. Daudzos Āfrikas, Āzijas un Amerikas reģionos nabadzības samazināšanas un ilgtspējīgās attīstības mērķu sasniegšanā būtiska nozīme ir kooperatīviem, īpaši kooperatīvām krājaizdevu sabiedrībām un kredītsabiedrībām, kā arī lauksaimnieciskās ražošanas, apgādes un tirdzniecības kooperatīviem (to īpaši uzsvērusi ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija (FAO)). Tādās valstīs kā Tanzānija, Etiopija, Gana, Ruanda un Šrilanka kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības un kredītsabiedrības ir ļoti svarīgas, lai nabadzīgām personām finansētu darbam nepieciešamos līdzekļus, apgrozāmo kapitālu vai ilgstoši lietojamās patēriņa preces. Turklāt minētajās valstīs kooperatīviem ir vadošā loma sieviešu emancipācijas procesos⁽¹⁵⁾. Āfrikā ir 12 000 kooperatīvo krājaizdevu sabiedrību un kredītsabiedrību ar 15 miljoniem lietotāju 23 valstīs⁽¹⁶⁾.

6.4. Kooperatīviem un savstarpējām sabiedrībām ir ļoti svarīga nozīme veselības aprūpes jomā visā pasaulē – gan attīstītajās valstīs, gan jaunattīstības valstīs. Pasaulē kopumā veselības kooperatīvi nodrošina aprūpi vairāk nekā 100 miljoniem ģimeņu⁽¹⁷⁾.

6.5. Nozare, kurā kooperatīvi dod ievērojamu ieguldījumu IAM sasniegšanā, ir piekļuve dzeramajam ūdenim un sanitārijas pakalpojumiem. Bolīvijā (Santakrusā de la Sjerrā) darbojas pasaulē lielākais dzeramā ūdens apgādes kooperatīvs, kas ar tīru un ļoti augstas kvalitātes dzeramo ūdeni apgādā 1,2 miljonus iedzīvotāju. Filipīnās, Indijā un vairākās Āfrikas valstīs ūdensapgādes kooperatīvi nodrošina dzeramo ūdeni desmitiem tūkstošus mājsaimniecību. Dažos gadījumos kooperatīvu dalībnieki ir veikuši dziļurbumus un izveidojuši vietējās grupas to uzturēšanai. ASV darbojas aptuveni 3300 kooperatīvu, kas nodrošina ūdeni cilvēka patēriņam, aizsardzībai pret ugunsnelaimēm, kā arī apūdeņošanas un kanalizācijas vajadzībām⁽¹⁸⁾.

6.6. Kooperatīvi ir arī ļoti efektīvi, lai nodrošinātu pienācīgus mājokļus un uzlabotu apstākļus antisaniāros pilsētu rajonos. Indijā Nacionālā mājokļu kooperatīvu federācija kopīgi ar pilsētu nabadzīgajām ģimenēm ir izveidojusi 92 000 mājokļu kooperatīvu, kuros iesaistīti 6,5 miljoni dalībnieku un 2,5 miljoni mājokļu, kas galvenokārt paredzēti mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem. Kenijā Nacionālā mājokļu kooperatīvu apvienība ir sekmējusi antisaniāro graustu rajonu uzlabojumu programmas īstenošanu, kaimiņiem organizējoties kooperatīvos, lai piekļūtu pienācīgiem mājokļiem⁽¹⁹⁾.

6.7. Kooperatīvi ir vērtīgs instruments neoficiālās nodarbinātības augstā līmeņa (50 % no kopējā nodarbinātības apjoma pasaulē) samazināšanai; neoficiālā nodarbinātība vienmēr ir saistīta ar cilvēka necienīgiem dzīves un darba apstākļiem. Ar kooperatīviem saistītām kolektīvās uzņēmējdarbības iniciatīvām ir liela sociālā vērtība, jo tās nodrošina cilvēka cienīgas dzīves apstākļus (pienācīgas kvalitātes nodarbinātību) un palīdz ierobežot tādus nodarbinātības modeļus, kas rada nedrošību un nevienlīdzību. SEU lielā mērā sekmē visneaizsargātāko iedzīvotāju grupu, jo īpaši sieviešu, jauniešu un personu ar invaliditāti, autonomiju, turklāt rada ilgtspējīgus finansiālus ienākumus un sekmē sociālās inovācijas procesu panākumus.

6.8. Papildus kooperatīviem un savstarpējās palīdzības sabiedrībām ir būtiski uzsvērt arī bezpeļņas organizāciju un nevalstisko organizāciju (NVO) nozīmi, jo visas minētās organizācijas ir sociālās ekonomikas neatņemama sastāvdaļa sociālās jomas trešajā sektorā. Šīs organizācijas mobilizē svarīgus resursus (tai skaitā brīvprātīgo darbu), kas ļauj pārvaldīt sociālos, veselības aprūpes, izglītības un citus pakalpojumus un daudzos gadījumos sekmēt arī vietējo iedzīvotāju sociālās uzņēmējdarbības iniciatīvas.

6.9. Iepriekšējos punktos aprakstītā uzņēmējdarbības pieredze apliecina, ka sociālās ekonomikas uzņēmējdarbības modeļa pamatā ir uz līdzdalību vērstas pārvaldības vērtību sistēma, kas to padara īpaši piemērotu daudzu IAM norādīto sociālo problēmu risināšanai. Eiropas Parlaments iepriekš norādījis, ka “vairākums sociālo problēmu būtu jārisina vietējā mērogā, lai ņemtu vērā reālo situāciju un problēmas”⁽²⁰⁾. Sociālās un solidārās ekonomikas popularizēšanā pasaules mērogā jāuzsver ANO darba grupas sociālās un solidārās ekonomikas jautājumos (UNTFSE) darbs, kā arī *Cooperatives Europe* iniciatīvas un ICA un ES projekts par starptautisko attīstību ar kooperatīvu starpniecību.

⁽¹⁵⁾ ICA un SDO.

⁽¹⁶⁾ B. Fonteneau un P. Develtere, “African Responses to the Crisis through the Social Economy”.

⁽¹⁷⁾ ICA un SDO.

⁽¹⁸⁾ *Idem*.

⁽¹⁹⁾ *Idem*.

⁽²⁰⁾ Eiropas Parlamenta rezolūcija par sociālo ekonomiku (2008/2250 (INI)).

6.10. Tā kā šie uzņēmumi galvenokārt darbojas vietējo pašvaldību teritorijā un to prioritārie mērķi ir saistīti ar iedzīvotāju vajadzību apmierināšanu, tie nemaina atrašanās vietu, bet efektīvi novērš cilvēku aizplūšanu no lauku apgabaliem un veicina reģionu un nelabvēlīgākā stāvoklī esošo pašvaldību attīstību ⁽²¹⁾. Šajā ziņā jāuzsver Pasaules sociālās ekonomikas foruma (GSEF) darbs. Forumā nākamā sanāksme notiks Eiropas Savienībā (Bilbao, 2018. g.).

6.11. Tādējādi sociālās ekonomikas uzņēmējdarbības modelis:

- uzlabo labklājību lauku un trūcīgos reģionos, veidojot un atbalstot ekonomiski dzīvotspējīgas un vidējā un ilgākā termiņā ilgtspējīgas uzņēmējdarbības iniciatīvas,
- veicina un atbalsta uzņēmējdarbības prasmes, apmācības prasmes un uzņēmējdarbības vadības prasmes sociāli atstumtām iedzīvotāju grupām un sabiedrībai kopumā, valsts līmenī veidojot saskaņošanas platformas,
- izveido finansēšanas instrumentus, izmantojot kooperatīvās kredītsabiedrības vai mikrokreditēšanas kooperatīvus, lai nodrošinātu finansējuma pieejamību,
- nodrošina pienācīgus dzīves apstākļus neaizsargātām iedzīvotāju grupām, uzlabojot nodrošinājumu ar pārtiku un sociālo pamatpakalpojumu pieejamību, piemēram, veselības aprūpes un izglītības iespējas, mājokļu un tīra ūdens pieejamību,
- palīdz samazināt neoficiālās nodarbinātības līmeni, rosinot kolektīvās uzņēmējdarbības iniciatīvas, kurām lieliski piemērots instruments ir kooperatīvi, un
- veicina ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, mazinot negatīvo ietekmi uz vidi.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽²¹⁾ COM(2004) 18 final, 4.3. punkts ("Kooperatīvo sabiedrību veicināšana Eiropā").

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 527. PLENĀRSESĪJA 2017. GADA 5. UN 6. JŪLIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko Direktīvā 2010/40/ES groza deleģēto aktu pieņemšanas laikposmu”

(COM(2017) 136 final – 2017/0060 (COD))

(2017/C 345/10)

Ziņotājs: **Jorge PEGADO LIZ**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 3.4.2017. Padome, 31.3.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	7.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	124/1/3
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pieņem zināšanai šo Komisijas priekšlikumu.

1.2. Komiteja šo priekšlikumu principā atbalsta un ir gandarīta, ka deleģējuma pagarināšanu uz noteiktu laikposmu, ko iespējams pagarināt, ja vien Padome un Parlaments pret to neiebilst, Komisija ir uzskatījusi par pamatotu, kā Komiteja vienmēr ir vēlējusies.

2. Priekšlikuma mērķis

2.1. Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 7. jūlija Direktīvā 2010/40/ES⁽¹⁾ par pamatu inteligēnto transporta sistēmu ieviešanai autotransporta jomā un saskarnēm ar citiem transporta veidiem⁽²⁾ ir paredzēts ar deleģēto aktu palīdzību pieņemt specifikācijas darbībām, kas jāveic četrās prioritārās jomās.

⁽¹⁾ OV L 207, 6.8.2010., 1. lpp.; OV C 277, 17.11.2009., 85. lpp.

⁽²⁾ OV L 207, 6.8.2010., 1. lpp.

2.2. Direktīvā Komisijai bija dotas pilnvaras noteiktu laiku, respektīvi līdz 2017. gada 27. augustam, šādus aktus pieņemt. Kopš direktīvas stāšanās spēkā ir pieņemti četri deleģētie akti; piektajā deleģētajā aktā paredzēts nodrošināt multimodālus maršruta informācijas pakalpojumus visā ES.

2.3. Eiropas sadarbīgo intelektisko transporta sistēmu stratēģijas (C-ITS) ⁽³⁾ ietvaros Komisija patlaban kopā ar dalībvalstu ekspertiem tiecas izveidot juridisku un tehnisku satvaru sadarbīgas ITS ieviešanas atbalstam. Līdztekus šim darbam būs jāveic vairāki citi pasākumi, kas paredzēti četrās šīs direktīvas prioritārajās jomās ⁽⁴⁾, un tie saistīti, piemēram, ar specifikācijām un standartiem satiksmes un kravu pārvaldības pakalpojumu nepārtrauktībai un sadarbībai (II prioritārā joma), ar specifikācijām citiem pasākumiem, kuri attiecas uz ITS satiksmes drošību un drošības lietojumiem (III prioritārā joma), un nepieciešamo pasākumu noteikšana dažādu ITS lietojumu integrēšanai atvērtās transportlīdzekļa iekšējās platformās (IV prioritārā joma).

2.4. Lai Komisija varētu ar deleģētajiem aktiem pieņemt jaunas specifikācijas, Komiteja uzskata, ka ir svarīgi pagarināt pilnvaru deleģēšanu. Bez tam var būt vajadzīgs jau pieņemtās specifikācijas atjaunināt, lai ņemtu vērā tehnoloģiju attīstību vai atziņas, kas gūtas to ieviešanā dalībvalstīs.

2.5. Tāpēc Komisija ierosina pilnvaru deleģējumu pagarināt uz pieciem gadiem no 2017. gada 27. augusta un pēc tam, automātiski, uz nākamjiem piecu gadu termiņiem, ja vien Eiropas Parlaments vai Padome pret to neiebildīs. Tātad izskatāmā priekšlikuma vienīgais mērķis ir pagarināt Komisijai piešķirto pilnvaru deleģējumu uz jaunu piecu gadu periodu, kas tiks automātiski pagarināts uz nākamjiem piecu gadu termiņiem, ja vien Eiropas Parlaments vai Padome pret to neiebildīs, savukārt ITS direktīvas stratēģiskie mērķi un tās piemērošanas joma mainīta netiek.

3. Konteksts

3.1. Šis Komisijas priekšlikums ir saistīts ar plašāku Komisijas regulas priekšlikumu [COM(2016) 799 final], ar kuru vairākus tiesību aktus, kuros paredzēta regulatīvās kontroles procedūras izmantošana, pielāgo Līguma par Eiropas Savienības darbību 290. un 291. pantam un par kuru EESK jau ir sagatavojusi atzinumu ⁽⁵⁾. Ņemot vērā, ka dažādos spēkā esošos tiesību aktos noteiktie deleģēto aktu pieņemšanas periodi tuvojas noslēgumam, ir jānovērtē nepieciešamība sākotnējo termiņu pagarināt.

3.2. Komisija ir sniegusi pārskatu par pētījumiem, ko tā veikusi ar mērķi apliecināt nepieciešamību pagarināt (pēc 2017. gada augusta) pilnvaru deleģējumu, kas tai ļauj pieņemt deleģētos aktus attiecībā uz ITS specifikācijām:

- a) 2014. gada oktobra ziņojums par ITS direktīvas īstenošanu ⁽⁶⁾;
- b) nesen notikušās specializētas apspriešanās ar ieinteresēto personu grupām, proti, ar Eiropas ITS komiteju un Eiropas ITS konsultatīvās grupas locekļiem.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK aicina pievērst uzmanību informatīvajiem ziņojumiem un atzinumiem par deleģētajiem aktiem ⁽⁷⁾, ko tā apkopojusi jaunākajā atzinumā par regulatīvās kontroles procedūru ⁽⁸⁾, un atgādina savas nostājas būtību.

4.2. EESK uzskata, ka ir precīzi jānosaka visi pilnvaru deleģējuma elementi:

- a) noteikti mērķi;
- b) precīzs saturs;

⁽³⁾ Eiropas sadarbīgo intelektisko transporta sistēmu stratēģija – liels solis ceļā uz sadarbīgu, satīklotu un automatizētu pārvietošanos (COM(2016) 766 final).

⁽⁴⁾ Sk. direktīvas I pielikumu.

⁽⁵⁾ INT/813 (Oficiālajā Vēstnesī vēl nav publicēts).

⁽⁶⁾ http://ec.europa.eu/transport/themes/its/road/action_plan/its_reports_en.htm

⁽⁷⁾ OV C 13, 15.1.2016., 145. lpp.; OV C 67, 6.3.2014., 104. lpp.; INT/656 (informatīvs ziņojums).

⁽⁸⁾ INT/813 (Oficiālajā Vēstnesī vēl nav publicēts).

c) skaidri noteikta darbības joma;

d) stingri noteikts un ierobežots termiņš.

4.3. Runājot par ilgumu, EESK vienmēr ir atbalstījusi precīzi noteiktu termiņu, kas varētu būtu pagarināms uz identisku laikposmu, izņemot pienācīgi pamatotos ārkārtas gadījumos.

4.4. EESK konstatē, ka šajā priekšlikumā Komisija tieši ir noteikusi piecus gadus ilgu papildu termiņu, kurš sāktos 2017. gada 27. augustā, un paredzējusi iespēju šo periodu automātiski pagarināt uz jaunu identisku laikposmu, ja vien Eiropas Parlaments un Padome pret to neiebildīs.

4.5. EESK uzskata, ka šāds priekšlikums nozīmē gan juridisku noteiktību, gan elastību, kas dod iespēju ņemt vērā tehnoloģiju attīstību un īstajā brīdī pieņemt tehniskas, funkcionālas un organizatoriskas specifiskācijas, kas nepieciešamas ITS optimālai darbībai autotransporta jomā, un tāpēc EESK to atbalsta.

4.6. EESK uzskata arī, ka Komisijas pilnvaru deleģējuma pagarināšana ir svarīga integrētai un koordinētai sadarbībai autotransporta ITS un to saskarņu ar citiem transporta veidiem ieviešanai visā Eiropas Savienībā, īpaši pēc paziņojuma COM(2016) 766 final⁽⁹⁾.

4.7. Tomēr ir svarīgi, lai priekšdarbu laikā Komisija sarīkotu pienācīgas apspriešanās, tostarp ekspertu līmenī, un lai tās noritētu pēc 2016. gada 13. aprīļa Iestāžu nolīgumā par labāku likumdošanas procesu noteiktajiem principiem. Proti, lai deleģēto aktu sagatavošanā nodrošinātu vienlīdzīgu dalību, Eiropas Parlamentam un Padomei visi dokumenti jāsaņem reizē ar dalībvalstu ekspertiem un to ekspertiem jābūt iespējai sistemātiski piedalīties Komisijas ekspertu grupu sanāksmēs, kurās tiek izskatīta deleģēto aktu sagatavošana.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽⁹⁾ Eiropas sadarbīgo intelektisko transporta sistēmu stratēģija – liels solis ceļā uz sadarbīgu, satīklotu un automatizētu pārvietošanos, 30.11.2016. EESK atzinums TEN/621 (Oficiālajā Vēstnesī vēl nav publicēts).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par apstākļu nodrošināšanu nolūkā dot dalībvalstu konkurences iestādēm iespēju efektīvāk izpildīt konkurences noteikumus un par iekšējā tirgus pienācīgas darbības nodrošināšanu”

(COM(2017) 142 final – 2017/0063 (COD))

(2017/C 345/11)

Ziņotājs: **Juan MENDOZA CASTRO**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 26.4.2017. Padome, 27.3.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	130/0/2
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

- 1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, ko uzskata par būtisku pasākumu Regulas (EK) Nr. 1/2003 efektīvai īstenošanai.
- 1.2. Lai gan joprojām vērojamas atšķirības, ar brīvprātīgu saskaņošanu nodrošināta dažādu dalībvalstu sistēmu būtiska konverģence, kā atsauci izmantojot ES noteikumus.
- 1.3. Lietu sadales sistēmā (*case allocation*) saistībā ar Eiropas Konkurences tīklu (EKT) ir jānovērš dažādu dalībvalstu īstenoto pasākumu iespējamā dublēšanās.
- 1.4. EESK ierosina turpmāk apsvērt iespēju reglamentēt civiltiesību un administratīvo tiesību saturu ar regulas starpniecību.
- 1.5. Konkurences politikā ir jānodrošina vienlīdzīgas iespējas. EESK uzsver, ka valstu konkurences iestādēm (VKI) ir jāizmanto likumīgie līdzekļi un instrumenti slepeno karteļu apkarošanai, un īpaši norāda uz lielo kaitējumu, ko rada dominējoša stāvokļa ļaunprātīga izmantošana.
- 1.6. Izmeklēšanā iesaistīto personu **pamattiesību** ievērošanai jābūt saderīgai ar LESD 101. un 102. panta pilnīgu piemērošanu.
- 1.7. EESK pauž bažas par nopietnu VKI **neatkarības un resursu** trūkumu, kas pašreiz konstatēts daudzās dalībvalstīs. Ir svarīgi, lai valstu konkurences iestādes būtu patiesām neatkarīgas no varas iestādēm un to augstākās amatpersonas būtu neatkarīgi eksperti ar atzītu pieredzi. Savukārt personālam jānodrošina stabilitāte un atbilstoša profesionālā apmācība.
- 1.8. Tā kā daudzos gadījumos ir grūti vai pat neiespējami atlīdzināt zaudējumus, ko rada pret konkurenci vērstas darbības, EESK iesaka izmantot VKI piešķirtās pilnvaras arī preventīvu pasākumu īstenošanā.
- 1.9. Komiteja jau ir norādījusi, ka **sankciju** apmēram “jābūt ar atturošu ietekmi un ka atkārtota pārkāpuma gadījumā sankcijām jābūt stingrākām”, un piekrīt, ka izpildes iestādes pilnvaras piemērot sankcijas ir konkurences politikas galvenais elements.
- 1.10. Var uzskatīt par pozitīvu Komisijas pieredzi, t. i., parasti piemērot **ieciētības** pasākumus, un ir svarīgi, lai VKI tos piemērotu vienādi, lai nodrošinātu reālas Eiropas konkurences tiesības. Tomēr iecietība nedrīkst būt par šķērslī, lai cietušās personas (tostarp patērētāji) ar kolektīvas rīcības palīdzību saņemtu kompensāciju par nodarīto kaitējumu.

- 1.11. Ņemot vērā VKI darbību starptautisko raksturu, tām ir jāisteno **savstarpējā palīdzība**.
- 1.12. Transponējot šo direktīvu, **noilguma apturēšana** ir jāsaskaņo ar dalībvalstu vispārējiem noteikumiem par noilgumu.
- 1.13. VKI ir jāpiespīr **pilnvaras iesaistīties tiesvedībā**, jo šādu pilnvaru trūkums ir šķērslis to efektīvai darbībai atsevišķās dalībvalstīs.
- 1.14. EESK uzsver, ka ir svarīgi, lai VKI varētu izmantot visa veida **pierādījumus** neatkarīgi no tā, kāds datu nesējs ir izmantots.
- 1.15. Tā kā lielākajai daļai sabiedrības konkurences noteikumi nav zināmi, ir jāriko informācijas kampaņas.

2. Komisijas priekšlikums

2.1. ES dalībvalstis ir galvenie Eiropas Komisijas partneri ES konkurences noteikumu piemērošanā. Kopš 2004. gada ar Padomes Regulu (EK) Nr. 1/2003 dalībvalstu VKI ir tiesīgas piemērot ES konkurences noteikumus līdztekus Komisijai. Jau vairāk nekā desmit gadus Komisija un VKI, cieši sadarbojoties Eiropas Konkurences tīklā (EKT), piemēro ES konkurences noteikumus. Tieši tālab 2004. gadā izveidoja EKT.

2.2. Tas, ka ES konkurences noteikumus piemēro gan Komisija, gan VKI, ir būtisks elements atvērta, konkurētspējīga un inovatīva iekšējā tirgus izveidē, un tam ir būtiska nozīme, lai radītu izaugsmi un darbības tādās svarīgās ekonomikas nozarēs kā enerģētika, telekomunikācijas, digitālais sektors un transporta nozare.

2.3. ES konkurences noteikumi ir viena no iekšējā tirgus pamatiezīmēm: ja konkurence ir traucēta, iekšējais tirgus nevar pilnībā izmantot savu potenciālu un radīt labvēlīgus apstākļus noturīgai ekonomikas izaugsmei. Lai izveidotu integrētāku un taisnīgāku iekšējo tirgu, ir svarīgi nodrošināt iekšējā tirgus noteikumu reālu piemērošanu, lai iedzīvotāji gūtu no tā labumu.

2.4. Tagad ES konkurences noteikumu piemērošana notiek tādā mērogā, kādu Komisija nekad nebūtu spējusi panākt viena pati. Komisija parasti izmeklē tādu konkurenci ierobežojošu praksi vai nolīgumus, kas ietekmē konkurenci trijās vai vairāk dalībvalstīs, vai ja šķiet lietderīgi radīt precedentu Eiropas mērogā. VKI parasti ir piemērotākās iestādes, lai rīkotos gadījumos, kad attiecīgajā teritorijā ir būtiski konkurences traucējumi, jo tās zina, kā darbojas tirgi attiecīgajā dalībvalstī, un šīs zināšanas ir ļoti vērtīgas, lai nodrošinātu konkurences noteikumu ievērošanu.

2.5. Vēl netiek pilnībā izmantots viss potenciāls, lai VKI efektīvāk piemērotu ES konkurences noteikumus. Regulā (EK) Nr. 1/2003 nav skatīti līdzekļi un instrumenti, ko VKI izmanto ES konkurences noteikumu piemērošanā, turklāt daudzām VKI nav visu vajadzīgo līdzekļu un instrumentu LESD 101. un 102. panta noteikumu efektīvai izpildei.

2.6. VKI rīcībā esošo instrumentu un garantiju trūkums un ierobežojumi nozīmē, ka pret uzņēmumiem, kas īsteno pret konkurenci vērstu praksi, uzsāktās procedūras rezultāti var būt ļoti atšķirīgi atkarībā no dalībvalstīm, kurās darbojas uzņēmumi: iespējams, ka LESD 101. vai 102. pantā noteikumus nemaz nepiemēro vai nepiemēro efektīvi, piemēram, tāpēc, ka nevar iegūt pierādījumus par konkurenci ierobežojošu praksi, vai arī tāpēc, ka uzņēmumi var izvairīties no pienākuma maksāt soda naudu. ES konkurences noteikumu nevienmērīga piemērošana kropļo konkurenci iekšējā tirgū un kaitē decentralizētai izpildes sistēmai, kas ieviesta ar Regulu (EK) Nr. 1/2003.

2.7. Tādēļ Komisija uzskata, ka nepieciešams tiesību akta priekšlikums, kuram ir divi stratēģiskie mērķi:

— ar juridisko pamatu – LESD 103. pantu paredzēts dot VKI iespēju efektīvāk piemērot ES konkurences principus, nodrošinot tam tām nepieciešamās neatkarības, resursu un pilnvaru garantijas,

— ar juridisko pamatu – LESD 114. Pantu paredzēts stiprināt iekšējo tirgu, novēršot valstu šķēršļus, kas liedz VKI efektīvi piemērot noteikumus un tādējādi novērst konkurences traucējumus un panākt noteikumu viendabīgāku piemērošanu patērētāju un uzņēmumu labā.

2.8. Ja VKI būtu reālas iespējas sniegt savstarpēju palīdzību, tiktu nodrošināti vienlīdzīgi konkurences apstākļi un cieša sadarbība Eiropas Konkurences tīklā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, ko uzskata par būtisku pasākumu Regulas (EK) Nr. 1/2003 efektīvai piemērošanai. Lai izveidotu Eiropas konkurences sistēmu, ir jānovērš šķēršļi un nepilnības, kas patlaban kavē LESD 101. un 102. panta pilnīgu piemērošanu dažās dalībvalstīs.

3.2. Pretēji izteiktajām bažām, ar Regulu (EK) Nr. 1/2003 noteiktā konkurences noteikumu decentralizēta piemērošana nav radījusi konkurences politikas īstenošanas pilnvaru sadrumstalotību. Lai gan joprojām vērojamas atšķirības, ar brīvprātīgu saskaņošanu nodrošināta dažādu dalībvalstu sistēmu būtiska konverģence, kā atsauci izmantojot ES noteikumus⁽¹⁾.

3.3. EESK uzsver, ka ES un dalībvalstu paralēlo pilnvaru dēļ dažos gadījumos būs jāpielāgo valsts tiesību akti un iestādes. Lietu sadales sistēmā (*case allocation*) saistībā ar EKT ir jānovērš dažādu dalībvalstu īstenoto pasākumu iespējamā dublēšanās.

3.4. Komisija uzskata, ka direktīva ir atbilstošs instruments, jo tajā ņem vērā “dalībvalstu tiesiskās tradīcijas un institucionālo specifiku”. Lai sasniegtu mērķi, t. i., lai VKI vienoti un saskaņoti piemērotu noteikumus, jo īpaši attiecībā uz sankciju sarakstu (V nodaļa) un atbrīvojumu no naudas soda vai tā samazināšanu (VI nodaļa), ir jānovērš pašreizējā lielā noteikumu daudzveidība. Tādēļ EESK ierosina turpmāk apsvērt iespēju reglamentēt civiltiesību un administratīvo tiesību saturu ar regulas starpniecību, saglabājot dalībvalstu pilnīgu autonomiju krimināltiesību jomā.

3.5. Konkurences politikā ir jānodrošina vienlīdzīgas iespējas. EESK norāda, ka ir svarīgi, lai valstu konkurences iestādes izmantotu likumīgos līdzekļus un instrumentus slepeno kartēļu apkarošanai (tie definēti priekšlikuma 2. panta 9. punktā), un uzsver arī lielo kaitējumu, ko dominējoša stāvokļa ļaunprātīga izmantošana (to galvenokārt izmanto lieli uzņēmumi vai to apvienības) rada citiem uzņēmumiem (īpaši MVU), patērētājiem un lietotājiem.

3.6. Tā kā lielākajai daļai sabiedrības nav zināmi konkurences noteikumi, dalībvalstīm būtu jāapsver iespēja rīkot informācijas kampaņas.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Pamattiesības

4.1.1. Komisijas priekšlikumā minēti ES tiesību galvenie principi un Eiropas Savienības Pamattiesību harta⁽²⁾, un šī garantija ietver tiesību ievērošanu saistībā ar darbījumsdarbības aizstāvību, darbījumsdarbības brīvību, īpašumu, labu pārvaldību un efektīvu tiesību aizsardzību (hartas 16., 17., 41. un 47. pants).

4.1.2. EESK atgādina: lai atzītu plašās pilnvaras, kas VKI vajadzīgas to funkciju izpildei, ir jānodrošina izmeklēšanā iesaistīto personu tiesību aizsardzība un garantijas, turklāt tām jāatbilst LESD 101. un 102. panta pilnīgai piemērošanai. VKI un attiecīgā gadījumā valstu tiesām jānodrošina šo garantiju piemērošana. Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru nevainīguma prezumpcija ir viens no galvenajiem Savienības tiesību principiem (hartas 48. panta 1. punkts), kas dalībvalstīm jāievēro konkurences tiesību piemērošanā⁽³⁾. Savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir apstiprinājusi Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. panta piemērošanu (tiesības uz taisnīgu tiesu)⁽⁴⁾ un ir paudusi viedokli par Komisijas leģitimitāti⁽⁵⁾ un principu “*non bis in idem*”⁽⁶⁾ ar konkurenci saistītās procedūrās.

⁽¹⁾ “An Academic View on the Role and Powers of National Competition Authorities”, Eiropas Parlaments, 2016. gads.

⁽²⁾ Spriedums lietā C-292/97 *Karlsson* un citi, 37. punkts.

⁽³⁾ Spriedumi šādās lietās: *Eturas* (C-74/14), 38. punkts, *E.ON Energie/Komisija* (C 89/11 P), 72. punkts un *VEBIC* (C 439/08), 63. punkts.

⁽⁴⁾ Lieta *Menarini Diagnostics S.R.L./Italia*.

⁽⁵⁾ C-12/03 P *Komisija/Tetra Laval* (2005).

⁽⁶⁾ Lieta *Menarini Diagnostics S.R.L./Italia*.

4.2. *Neatkarība un resursi*

4.2.1. Neatkarības garantija ietver pilnvaru īstenošanu "objektīvi un noteikumu efektīvas un vienotas izpildes interesēs" (4. panta 1. punkts).

4.2.2. Dalībvalstu pienākums ir nodrošināt, ka VKI lēmējstruktūru personāls un locekļi savus pienākumus veic (4. panta 2. punkts)

- neatkarīgi no politiskās un cita veida ārējās ietekmes,
- nelūdzot un nepieņemot ne valstu valdību, ne citu publisko vai privāto subjektu norādījumus,
- atturoties no jebkādām darbībām, kas nav savienojamas ar viņu pienākumiem,
- turklāt:
 - tos var atstādināt tikai tad, ja viņi vairs neatbilst attiecīgo pienākumu pildīšanas nosacījumiem vai ir izdarījuši smagu valsts tiesību pārkāpumu,
 - valsts tiesībās būtu iepriekš jānosaka noteikumi par atstādināšanas iemesliem,
 - tos nedrīkst atstādināt tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar pienākumu izpildi un pilnvaru īstenošanu.

4.2.3. EESK pauž bažas par nopietniem trūkumiem šajā jomā, kas, kā norāda Komisija, pašreiz konstatēti daudzās dalībvalstīs. Lai VKI varētu pildīt savas funkcijas, ir vajadzīgi atbilstoši cilvēkresursi, finanšu resursi un tehniskie resursi (5. pants). Lai nodrošinātu neatkarību, valsts struktūrā ir vajadzīga būtiska autonomija⁽⁷⁾, kas neizslēdz

- tiesas uzraudzību,
- informācijas sniegšanu parlamentam,
- periodiskus darbības pārskatus,
- budžeta piešķirumu pārraudzību.

4.2.4. EESK uzskata, ka ir svarīgi nodrošināt faktisku VKI neatkarību no varas iestādēm. Šajā nolūkā VKI augstām amatpersonām ir jābūt neatkarīgiem ekspertiem ar atzītu pieredzi. Savukārt darbiniekiem jānodrošina stabilitāte un atbilstoša profesionālā apmācība.

4.3. *Pilnvaras*

4.3.1. VKI jāpiešķir šādas pilnvaras (6.–11. pants):

- **uzņēmuma telpu inspekcija bez iepriekšēja paziņojuma, ar vai bez tiesas iestādes atļaujas atkarībā no dalībvalsts likumdošanas:** tas ietver vismaz tiesības iekļūt uzņēmumu "telpās, zemes īpašumos un transportlīdzekļos", izskatīt grāmatvedības un citus dokumentus, "jebkādā formā" izgatavot vai iegūt kopijas, "aizzīmogat jebkuras uzņēmuma telpas un grāmatvedības vai citus dokumentus" un prasīt paskaidrojumus. Ja uzņēmums neļauj veikt administratīvu vai tiesisku inspekciju, "valstu konkurences iestādes var piesaistīt nepieciešamo policijas vai līdzvērtīgas tiesībsargsardzības iestādes palīdzību", un minēto palīdzību "var piesaistīt arī piesardzības nolūkā",
- **citu telpu inspekcija bez iepriekšēja paziņojuma un ar tiesas atļauju:** to veic, ja ir "pamatotas aizdomas" par tādiem elementiem, kas varētu būt noderīgi LESD 101. vai 102. panta smaga pārkāpuma pierādīšanai,
- **informācijas pieprasījumi,**
- **konstatēta pārkāpuma izbeigšanas pieprasījums,**

⁽⁷⁾ "Independence and accountability of competition authorities", UNCTAD, 2008. gads.

— **pagaidu noregulējuma pasākumu piemērošana:** tos piemēro tajos gadījumos, kas ir steidzami, jo pastāv risks nodarīt būtisku un neatgriezenisku kaitējumu konkurencei. Pasākumu īsteno konkrētā termiņā, kuru iespējams pagarināt,

— **Noteikt, ka uzņēmumu saistības ir obligātas**

4.3.2. Tā kā daudzos gadījumos ir grūti vai pat neiespējami atlīdzināt zaudējumus, ko rada pret konkurenci vērstas darbības, EESK iesaka izmantot VKI piešķirtās pilnvaras arī preventīvu pasākumu īstenošanā.

4.4. *Par pārkāpumiem uzliktie naudas sodi un periodiski soda maksājumi*

4.4.1. “Efektīvi, samērīgi un atturoši” **naudas sodi** tiek uzlikti tīšas vai nolaidīgas rīcības gadījumos: atteikšanās pakļauties pārbaudei, bojātas plombras, nepatiesas vai maldinošas atbildes, nepatiesa informācija vai pagaidu noregulējuma pasākumu neievērošana. **Periodiskos soda maksājumus** piemēro bezdarbības gadījumos, piemēram, ja uzņēmums atsakās pakļauties pārbaudei (12. un 15. pants).

4.4.2. Saskaņā ar represīvo tiesību ierasto kritēriju dalībvalstis, nosakot naudas soda apmēru, “ņem vērā gan pārkāpuma smagumu, gan tā ilgumu”, un naudas sodu maksimālais apmērs “netiek noteikts mazāks kā 10 % no uzņēmuma vai apvienības kopējā vispasaules apgrozījuma saimnieciskajā gadā pirms lēmuma pieņemšanas” (13. panta 1. punkts un 14. pants). Uzņēmumu apvienību gadījumā ir paredzēti dažādi risinājumi, lai noteiktu, kurš ir atbildīgs par soda naudas maksājumiem (13. panta 2. punkts).

4.4.3. Jāuzsver, ka solidāras atbildības piemērošana saistībā ar naudas sodu maksāšanu visiem uzņēmumu apvienības vai grupas dalībniekiem (13. panta 2. punkts) novērš nepilnības pašreizējos tiesību aktos ⁽⁸⁾.

4.4.4. Priekšlikuma darbības joma aptver tikai uzņēmumus, kuriem var piemērot administratīvu sodu. Rīcība, kas uzskatāma par noziedzīgu nodarījumu, ir dalībvalstu kompetencē. Eiropas Savienības Tiesa jau ir paudusi viedokli par administratīvo un kriminālsodu saderību ⁽⁹⁾.

4.4.5. Komiteja jau ir norādījusi, ka sankciju apmēram “jābūt ar atturošu ietekmi un ka atkārtota pārkāpuma gadījumā sankcijām jābūt stingrākām” ⁽¹⁰⁾, un piekrīt, ka izpildes iestādes pilnvaras piemērot sankcijas ir konkurences politikas galvenais elements. Turklāt Komiteja pauž bažas, ka tiesību aktu un VKI struktūru lielo atšķirību dēļ konkurences tiesības pašreiz netiek pilnībā piemērotas.

4.5. *Atbrīvojums no naudas soda vai naudas soda samazināšana (iecieta)*

4.5.1. Dalībvalstīm piešķir pilnvaras noteikt iemeslus un procedūras atbrīvošanai no naudas soda vai tā samazināšanai, taču tas jāveic tādas sistēmas ietvaros, kura ir detalizēti noteikta un ietver

— prasības atbrīvojumam (16. pants) un samazināšanai (17. pants),

— šādu pasākumu piemērošanas nosacījumus (18. pants),

— pieteikumu veidlapas (19. pants),

— atzīmi attiecībā uz oficiālo pieteikumu par atbrīvojumu no naudas soda (20. pants),

— kopsavilkuma pieteikumus, ja tos iesniedz vienlaikus Komisijai un VKI (21. pants),

— garantijas tiem, kas iesniedz pieteikumu par atbrīvojumu no naudas soda (22. pants).

⁽⁸⁾ Spriedums lietā C-97/08 P *Akzo Nobel NV/Komisija*, 45. un 77. punkts.

⁽⁹⁾ 2013. gada 26. februāra spriedums lietā C-617/10 *Åkerberg Fransson*.

⁽¹⁰⁾ Atzinums par tematu “2014. gada ziņojums par konkurences politiku” (OV C 71, 24.2.2016., 33. lpp.).

4.5.2. Priekšlikumu pamato tas, ka slepeno karteļu atklāšanas nolūkā ir svarīgi novērst valstu tiesību aktu un to faktiskās piemērošanas lielās atšķirības, jo tās rada juridisku nenoteiktību, vājina motivāciju ievērot noteikumus un padara ES konkurences politiku neefektīvu. Komiteja uzskata, ka dalībvalstis neīsteno EKT paraugprogrammu ⁽¹¹⁾, kuras pamataspekti ir iekļauti jaunajā regulējumā.

4.5.3. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai VKI vienoti piemērotu iecietības pasākumus, tādējādi nodrošinot reālas Eiropas konkurences tiesības, un ka par pozitīvu uzskatāma Komisijas pieredze, t. i., parasti piemērot šāda veida pasākumus ⁽¹²⁾. Tomēr iecietība nedrīkst būt šķērslis, lai cietušās personas (tostarp patērētāji) ar kolektīvas rīcības starpniecību saņemtu kompensāciju par nodarīto kaitējumu.

4.6. Savstarpēja palīdzība

4.6.1. VKI sadarbība saistībā ar šajā priekšlikumā piešķirtajām jaunajām pilnvarām ietver savstarpēju atbalstu un palīdzību pārbaudes procedūrās (23. pants), un tāpēc dalībvalstīm jāgarantē sākotnējo iebildumu paziņošana (24. pants) un jāievēro lēmumu izpildes pieprasījumi (25. pants). Ir definētas pilnvaras strīdu gadījumā (26. pants).

4.6.2. EESK uzskata, ka šīs saistības ir jāizpilda, ņemot vērā konkurences politikas starptautisko raksturu.

4.7. Noilguma termiņu apturēšana attiecībā uz sodu uzlikšanu

4.7.1. Komisijas priekšlikumā paredzēti divi konkrēti gadījumi šo termiņu apturēšanai: "kamēr attiecībā uz pārkāpumu saistībā ar to pašu nolīgumu, apvienības lēmumu vai saskaņoto darbību ilgst procedūra citu dalībvalstu konkurences iestādēs vai Komisijā" (27. panta 1. punkts) un ja norisinās tiesvedība (27. panta 2. punkts).

4.7.2. EESK norāda, ka saistībā ar direktīvas transponēšanu jāskata jautājums par iespējamām pretrunām ar tiesību sistēmām, kurās paredzēta arī noilguma termiņa apturēšana gadījumos, kad ir uzsākta tiesvedība.

4.8. VKI pilnvaras iesaistīties tiesvedībā

4.8.1. Saskaņā ar priekšlikumu VKI ir tiesīgas iesaistīties tiesvedībā, lai tiešā veidā celtu prasību tiesā, un pilnībā tiesīga attiecīgajā tiesvedībā piedalīties prokurora vai atbildētāja statusā un baudīt tādas tiesības, kādas ir šīs tiesvedības pusēm (28. pants).

4.8.2. EESK uzskata, ka pašreiz šādu pilnvaru trūkums apgrūtina VKI darbību atsevišķās dalībvalstīs ⁽¹³⁾, tāpēc tās ir jānosaka, lai VKI izpildītu ES konkurences politikā noteiktās prasības.

4.9. Pierādījumu pieņemamība valstu konkurences iestādēs ⁽¹⁴⁾

4.9.1. EESK uzsver, ka ir svarīgi, lai VKI varētu pieņemt kā pierādījumus "dokumentus, mutiskus paziņojumus, ierakstus un visus citus informāciju saturošus priekšmetus neatkarīgi no attiecīgā datu nesēja veida" (30. pants).

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ Komisijas paziņojums par atbrīvojumu no sodanaudas un sodanaudas samazināšanu karteļu gadījumos (OV C 298, 8.12.2006., 17. lpp.).

⁽¹²⁾ Skatīt "Cartel leniency in EU: overview", Thompson Reuters. Komisijas piemērotu samazinājumu un atbrīvojumu gadījumi: Riberebro 50 % (OV C 298, 8.12.2006., 17. lpp.); Hitachi 30 % u. c.; Philipps, atbrīvojums; Hitachi 50 %; Schenker u. c. 55 %-40 %; DHL, imunitāte (C-428/14, DHL/AGCM); Eberspächer 45 % un Webasto, imunitāte.

⁽¹³⁾ Vācijas VKI ("Bundeskartellamt") savā atbildē uz Komisijas aptauju šo trūkumu norādīja kā vienu no iemesliem, kas nopietni traucē sistēmas darbību.

⁽¹⁴⁾ Informācijas izmantošanas ierobežojumi (29. pants) Komisija paziņo par šā panta redakcijas iespējamo pārskatīšanu.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par to, kā tādu personu interesēs, kas ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai ar citu iespiedtekstu lasīšanas invaliditāti, notiek Savienības un trešu valstu pārrobežu apmaiņa ar noteiktu, autortiesību un blakustiesību aizsargātu darbu un citu tiesību objektu eksemplāriem piekļūstamā formā”

(COM(2016) 595 final – 2016/0279 (COD))

(2017/C 345/12)

Ziņotājs: **Pedro ALMEIDA FREIRE**

Apspriešanās	Padome, 5.4.2017. Eiropas Parlaments, 28.6.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	215/3/8
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta prezidentvalsts ierosināto kompromisu, kas paver iespēju ātri ratificēt Marrākešas līgumu ⁽¹⁾.

1.2. Komiteja pauž cerību, ka ES ātri īstenos Marrākešas līgumu, kas ir svarīgs un vajadzīgs, jo saskaņā ar šo līgumu daudzi tie Eiropas iedzīvotāji, kuri ir neredzīgi, ar redzes traucējumiem vai ar citu iespiedtekstu lasīšanas invaliditāti, varēs piekļūt lielākam pieejamo darbu klāstam, un tas pavērs viņiem iespējas kultūras, izglītības un nodarbinātības jomā un tādējādi nodrošinās reālu sociālo iekļaušanu.

1.3. Komiteja atbalsta ierosināto regulu ⁽²⁾ un ierosināto direktīvu ⁽³⁾, kuru mērķis ir Marrākešas līguma īstenošana, jo ar tām tiks ieviests obligāts izņēmums un nodrošināta piekļūstamas formas eksemplāru sagatavošana un to apmaiņa vienotajā tirgū, kā arī ārpus ES.

1.4. Komiteja atzinīgi vērtē mērķi atļaut šādu eksemplāru pārrobežu apmaiņu starp ES un trešām valstīm, kas ir Marrākešas līguma puses.

1.5. Marrākešas līguma īstenošanas novērtēšana Eiropas Savienībā būtu jāveic pieņemamā termiņā.

2. Komisijas un prezidentvalsts priekšlikumi

2.1. Komisija 2016. gada 14. septembrī pieņēma ierosināto regulu, kura ir viens no Autortiesību paketē ⁽⁴⁾ iekļautajiem tiesību aktiem un kurā ierosināta virkne likumdošanas pasākumu ar četriem mērķiem:

— nodrošināt plašāku piekļuvi saturam tiešsaistē Eiropas Savienībā un piesaistīt jaunu auditoriju,

⁽¹⁾ Marrākešas līgums, kas atvieglo piekļuvi iespieddarbiem personām, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ.

⁽²⁾ COM(2016) 595 final.

⁽³⁾ COM(2016) 596 final.

⁽⁴⁾ COM(2016) 593 final, COM(2016) 594 final, COM(2016) 596 final (OV C 125, 21.4.2017., 27. lpp.).

- pielāgot noteiktus izņēmumus digitālajai un pārrobežu videi,
- sekmēt taisnīgu un labi funkcionējošu autortiesību tirgu,
- personām, kas ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai ar citu iespiedtekstu lasīšanas invaliditāti, pavērt iespēju piekļūt darbiem vai citiem tiesību objektiem.

2.2. Ar minēto regulu Komisija ierosina tiesību aktu Marrākešas līguma īstenošanai, lai atvieglotu publicētu darbu pieejamību cilvēkiem, kas ir neredzīgi, ar redzes traucējumiem vai citu iespiedtekstu lasīšanas invaliditāti.

2.3. Marrākešas līgumu pieņēma 2013. gadā Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijā (WIPO), lai visā pasaulē veicinātu piekļūstamas formas grāmatu un citu iespiedmateriālu pieejamību un pārrobežu apmaiņu. ES līgumu parakstīja ⁽⁵⁾ 2014. gada aprīlī.

2.4. Ierosinātie pasākumi ir ļoti svarīgi, lai nodrošinātu, ka saskaņā ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCPRD) ⁽⁶⁾ autortiesības nav nepamatots vai diskriminējošs šķērslis visu iedzīvotāju pilnai līdzdalībai sabiedrībā, un tie pavērs iespēju apmainīties ar piekļūstamas formas eksemplāriem ES teritorijā un ar trešām valstīm, kas ir Līguma puses, tādējādi izvairoties no darba dubultošanās un resursu izšķērdēšanas.

2.5. Ratifikācijas procesā tomēr radās juridisks jautājums, vai ES ir ekskluzīva kompetence ratificēt Marrākešas līgumu.

2.6. Tādēļ Komisija 2015. gada jūlijā nolēma lūgt Eiropas Savienības Tiesas atzinumu.

2.7. Pa to laiku Komisija, pamatojoties uz LESD 207. pantu, pieņēma priekšlikumu COM(2016) 595 final. Tādēļ apspriešanās ar EESK nebija obligāta.

2.8. Eiropas Savienības Tiesa ⁽⁷⁾ 2017. gada 14. februārī apstiprināja Eiropas Savienības ekskluzīvo kompetenci un arī norādīja, ka Marrākešas līgums nav kopējās tirdzniecības politikas darbības jomā.

2.9. Pastāvīgo pārstāvju komiteja 22. marta sanāksmē vienojās par prezidentvalsts kompromisa priekšlikumu, kurā bija nolemts juridisko pamatu mainīt no LESD 207. panta (kopējā tirdzniecības politika) uz LESD 114. pantu. Līdz ar to apspriešanās ar EESK Padomei kļūst obligāta.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Par juridisko pamatu

3.1.1. Ņemot vērā nesenos Eiropas Savienības Tiesas atzinumus, EESK viennozīmīgi atbalsta prezidentvalsts ierosināto kompromisu, kas paver iespēju ātri ratificēt Marrākešas līgumu.

3.1.2. Turklāt, tā kā ir mainīts juridiskais pamats, EESK atzinums kļūst obligāts un palielinās to piezīmju nozīme, kuras Komiteja šajā saistībā jau izteica nesen pieņemtā atzinumā par Autortiesību paketi ⁽⁸⁾.

3.2. Par saturu

3.2.1. Atzinumā par Autortiesību paketi EESK jau norādīja uz pašreizējo priekšlikumu. Komiteja atgādina, ka ir svarīgi, lai ES nekavējoties ratificētu Marrākešas līgumu, kas stājas spēkā 2016. gada 30. septembrī un kura mērķis ir sekmēt piekļuvi iespieddarbiem personām, kuras ir neredzīgas, ar redzes traucējumiem vai drukas lasītnespēju citu iemeslu dēļ. Saskaņā ar minēto līgumu daudzi tie Eiropas iedzīvotāji, kas ir neredzīgi, ar redzes traucējumiem vai ar citu iespiedtekstu lasīšanas invaliditāti, varēs piekļūt lielākam pieejamo darbu klāstam, un tas pavērs viņiem plašākas iespējas kultūras, izglītības un nodarbinātības jomā un tādējādi nodrošinās reālu sociālo iekļaušanu.

3.2.2. Priekšlikums regulai un priekšlikums direktīvai, kas iekļautas Autortiesību paketē, ļaus Savienībai izpildīt starptautiskās saistības, kuras paredzētas Marrākešas līgumā. Tas arī atbilst ES saistībām saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām.

⁽⁵⁾ OV L 115, 17.4.2014., 1. lpp.

⁽⁶⁾ UNCPRD.

⁽⁷⁾ OV C 112, 10.4.2017., 3. lpp., Tiesas Atzinums 3/15 (virspalāta), 2017. gada 14. februāris.

⁽⁸⁾ OV C 125, 21.4.2017., 27. lpp.

3.2.2.1. Ar priekšlikumu direktīvai tiks noteikts obligāts izņēmums un nodrošināta tā izpilde, lai tiktu sagatavoti šādi pieklūstamas formas eksemplāri un lai notiktu to apmaiņa vienotajā tirgū.

3.2.2.2. Izņēmums piemērojams tikai saņēmējiem, kas stingri definēti ierosinātās regulas 2. panta 2. punktā.

3.2.2.3. Priekšlikums regulai darīs iespējamu šādu eksemplāru pārrobežu apmaiņu starp ES un trešām valstīm, kas ir Marrākešas līguma puses.

4. Citas piezīmes

4.1. EESK piekrīt, ka regula ir vienīgais piemērotais instruments, kas ļauj likvidēt pašreizējās juridiskās atšķirības dalībvalstīs.

4.2. Komiteja uzsver, ka dalībvalstīm vajadzētu uzņemties svarīgu lomu, kā minēts direktīvā, un popularizēt pieklūstamas formas darbus, un tos darīt pieejamus saņēmējiem gan savā valstī, gan trešās valstīs, kas ir Marrākešas līguma puses.

4.3. EESK pauž gatavību aktīvi piedalīties novērtēšanā, kas paredzēta gan regulā, gan direktīvā.

4.4. Novērtēšanā it īpaši būtu jāņem vērā direktīvā paredzētā iespēja, ka dalībvalstis var tiesību subjektiem piemērot kompensācijas shēmas. Kā tas arī noteikts direktīvā, būtu īpaši jāraugās, ka šādas kompensācijas shēmas nerada negatīvu ietekmi uz pieejamību un pieejamu darbu nodrošināšanu saņēmēju grupai.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 904/2010 par administratīvu sadarbību un krāpšanas apkarošanu pievienotās vērtības nodokļa jomā”

(COM(2016) 755 final – 2016/0371 (CNS)),

par tematu

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/112/EK un Direktīvu 2009/132/EK attiecībā uz konkrētām pievienotās vērtības nodokļa saistībām pakalpojumu sniegšanā un preču tālpārdošanā”

(COM(2016) 757 final – 2016/0370 (CNS))

un par tematu

“Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/112/EK attiecībā uz pievienotās vērtības nodokļa likmēm, ko piemēro grāmatām, laikrakstiem un periodiskiem izdevumiem”

(COM(2016) 758 final – 2016/0374 (CNS))

(2017/C 345/13)

Ziņotājs: **Amarjite SINGH**

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 20.12.2016. un 21.12.2016.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 113. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	5.5.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	123/1/2
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē tiesību aktu kopumu par pārrobežu e-komercijai noteiktā PVN modernizēšanu un atbalsta gan tā mērķus, gan pievēršanos MVU bažu kļedēšanai. Šiem ierosinātajiem noteikumiem būs liela ietekme uz uzņēmumiem, kuri tirgo preces un pakalpojumus tiešsaistē, ļaujot tiem gūt labumu no taisnīgākiem noteikumiem, zemākām atbilstības nodrošināšanas izmaksām un vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem ar trešo valstu uzņēmumiem. Ilgtermiņā priekšlikumi arī palīdzēs padarīt ES PVN sistēmu atbilstošu nākotnes vajadzībām.

1.2. Pievienotās vērtības nodokļa vienas pieturas aģentūras minishēmas (PVN MOSS) īstenošanai ir bijusi ievērojama ietekme uz atbilstības nodrošināšanas izmaksu samazināšanu. Tomēr šie ietaupījumi ne vienmēr ir bijuši vienādi dažāda lieluma uzņēmumiem. Jo īpaši MVU ir bijušas grūtības ar vairākiem MOSS atbilstības elementiem, un tie ir pauduši nopietnas bažas. Tādēļ EESK ir atzinīgi novērtējusi to, ka ierosinātie grozījumi MOSS ir vērsti uz šīm bažām.

1.3. Ņemot vērā līdzšinējos PVN MOSS panākumus, samazinot atbilstības nodrošināšanas izmaksas uzņēmumiem, kas nodarbojas ar pārrobežu tirdzniecību, MOSS paplašināšana, attiecinot to arī uz citiem pakalpojumiem, kas pašlaik tajā nav iekļauti, kā arī uz ES iekšienē veiktām preču iegādēm un importu, ir dabisks solis uz priekšu. Papildus iespējama atbilstības nodrošināšanas izmaksu samazināšanai šāda paplašināšana radīs arī vienlīdzīgus konkurences apstākļus e-komercijas uzņēmējdarbības jomā, kam varētu būt pozitīva ietekme jo īpaši uz MVU. MOSS attiecināšana uz precēm rada apstākļus iespējai atcelt zemas vērtības sūtījumu atvieglojumu (LVCR) shēmu, kura ir radījusi konkurences izkropļojumu un saskaņā ar kuru uzņēmumiem, kas veic uzņēmējdarbību ārpus ES, ir konkurences priekšrocības salīdzinājumā ar tiem uzņēmumiem, kas veic uzņēmējdarbību ES. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē ierosināto MOSS paplašināšanu.

1.4. Grozījumi noteikumos par e-publikācijām piemērojamām PVN likmēm likvidētu atšķirības starp fiziskām un nefiziskām publikācijām un nodrošinātu neitralitāti šajā tirgū. Tomēr EESK, atzinīgi vērtējot šā konkurences izkropļojuma likvidēšanu, vienlaikus apzinās risku, ko šāda likvidēšana var radīt PVN bāzei. EESK arī atzīmē, ka Eiropas Komisija ierosinātos pasākumus uztver kā ievadu plašākai ES PVN likmju struktūras reformai, un tā ir nobažījusies par šādas nesaskaņotības iespējamo ietekmi uz uzņēmumiem, kuri nodarbojas ar pārrobežu tirdzniecību, jo īpaši MVU.

2. Konteksts

2.1. Komisija ir ierosinājusi praktiskus jaunus pasākumus kā daļu no tiesību aktu kopuma par PVN sistēmas modernizāciju uzņēmumu pārrobežu e-komercijas darījumiem ar patērētājiem (B2C). Pasākumi ir vērsti uz to, lai atbalstītu pārrobežu e-komerciju saistībā ar atbilstības PVN noteikumiem nodrošināšanu, likvidējot PVN šķēršļus tiešsaistes uzņēmumiem, jo īpaši jaunuzņēmumiem un MVU, kā arī apkarojot to, ka trešo valstu uzņēmumi tiešsaistē izvairās no PVN maksāšanas.

2.2. Šie pasākumi jo īpaši ietver:

2.2.1. grozījumus esošajā MOSS ("vienas pieturas aģentūras minishēma"), kas ļauj noteiktiem uzņēmumiem pildīt savas PVN saistības jebkurā dalībvalstī, izmantojot digitālu tiešsaistes portālu, kuru to valodā uztur to nodokļu iestāde. Šie grozījumi cita starpā paredz ieviest ES iekšēju pārrobežu PVN robežvērtību un jaunas vienkāršotas atbilstības prasības;

2.2.2. esošās MOSS paplašināšanu, attiecinot to arī uz citu tādu pakalpojumu sniegšanu ES iekšienē, kuriem MOSS pašlaik nepiemēro, un uz preču tālpārdošanu gan ES iekšienē, gan no trešām valstīm;

2.2.3. pašreizējo ES iekšējās tālpārdošanas robežvērtību atcelšanu, kā arī atbrīvojumu no PVN mazu sūtījumu importam no trešām valstīm;

2.2.4. grozījumus esošajos noteikumos, lai ļautu dalībvalstīm piemērot samazinātu PVN likmi e-publikācijām, piemēram, e-grāmatām un tiešsaistes laikrakstiem, kā tas jau notiek ar to drukātajiem ekvivalentiem.

Grozījumi PVN MOSS

2.3. MOSS sistēma pilnībā darbojas kopš 2015. gada 1. janvāra, un tā tika izveidota ar mērķi vienkāršot PVN atbilstības saistības uzņēmumiem, kuri nodarbojas ar ES pārrobežu tirdzniecību. Tā vietā, lai prasītu reģistrēt, ziņot un maksāt PVN katrā dalībvalstī, kurā uzņēmumi pārdod savas preces vai pakalpojumus, MOSS ļauj uzņēmumiem vienkārši iesniegt ES PVN deklarācijas reizi ceturksnī tiešsaistē to attiecīgajā valsts iestādē.

2.4. Pirms ierosinātajiem grozījumiem Komisija laikā no 2015. gada februāra līdz septembrim veica intensīvu apspriešanos. Procesā, kas ietvēra izvērtēšanu, apspriešanos, seminārus un ietekmes novērtējumus, īpaša uzmanība tika pievērsta pašreizējo PVN MOSS noteikumu ietekmei uz MVU. Tajā kā galvenās MVU bažas atklājās konkrēti jautājumi, piemēram, vajadzība pēc robežvērtības, mītnes valsts noteikumu izmantošana attiecībā uz dažām īpašām PVN saistībām, tādām kā reķinu piesūtīšana un uzskaites veikšana, un revīzijas koordinācija, un tādēļ tie ir atspoguļoti ierosinātajos grozījumos.

2.5. Saskaņā ar ierosinātajiem noteikumiem tiks ieviesta jauna ES iekšēja pārrobežu PVN robežvērtība – 10 000 EUR. Attiecībā uz uzņēmumiem, kuri darbojas tiešsaistē un kuru pārrobežu tirdzniecība nesasniedz minēto robežvērtību, šie pārdošanas darījumi tiks uzskatīti par iekšzemes pārdošanas darījumiem, paredzot, ka šie uzņēmumi PVN maksā savai nodokļu iestādei. Atbilstības nodrošināšanas ziņā ir mazināta prasība par to, ka elektronisko pakalpojumu sniedzējiem ar apgrozījumu, kas ir mazāks par 100 000 EUR, ir jāiesniedz divi pierādījumi. Turklāt tiešsaistes tirgotājiem būs atļauts piemērot mītnes valsts noteikumus tādās jomās kā reķinu piesūtīšana un uzskaites veikšana, tādējādi atvieglojot atbilstības PVN noteikumiem nodrošināšanu, un tiks ieviestas jaunas koordinētas revīzijas, novēršot šo tirgotāju pakļaušanu atsevišķiem valsts revīzijas pieprasījumiem.

PVN MOSS paplašināšana

2.6. MOSS pašlaik piemēro tikai telekomunikāciju, apraides un elektroniski sniegtiem pakalpojumiem. Saskaņā ar ierosinātajiem grozījumiem MOSS piemērošanu ir paredzēts attiecināt arī uz citu pakalpojumu sniegšanu ES iekšienē, kā arī uz preču tālpārdošanu gan ES iekšienē, gan no trešām valstīm. Saskaņā ar ierosinātajiem noteikumiem šī paplašināšana tiks pakāpeniski ieviesta pēc tam, kad būs stājušies spēkā esošo MOSS noteikumu grozījumi; ierosinātais spēkā stāšanās datums – 2021. gada 1. janvāris.

2.7. Ierosinātā MOSS paplašināšana, attiecinot to arī uz importētām precēm, kas ir pasūtītas tiešsaistē, ievērojami vienkāršos PVN iekasēšanu. Tādēļ Komisija uzskata, ka šī paplašināšana rada apstākļus, lai atceltu mazu sūtījumu atvieglojumu shēmu, kura ir pazīstama arī kā zemas vērtības sūtījumu atvieglojumi (LVCR) un saskaņā ar kuru to preču imports, kam ir niecīga vērtība, kas nepārsniedz kopējo vērtību līdz 22 EUR, tiks atbrīvots no PVN. Tāpēc priekšlikumā ir paredzēts atcelt šo atbrīvojumu no 2021. gada 1. janvāra.

E-publikācijām piemērojamo PVN likmju grozījumi

2.8. Saskaņā ar pašreizējiem noteikumiem dalībvalstīm ir iespēja publikācijām jebkurā fiziskā formātā noteikt samazinātu PVN likmi. Tomēr PVN direktīva liedz dalībvalstīm piemērot e-publikācijām tādas pašas PVN likmes, kādas tās pašlaik piemēro fiziskām publikācijām. Šo viedokli ir apstiprinājusi Tiesa virknē nesenu spriedumu saistībā ar vairāku dalībvalstu īstenotu samazinātu likmju piemērošanu e-publikācijām ⁽¹⁾.

2.9. Saskaņā ar ierosinātajiem noteikumiem dalībvalstīm būs atļauts saskaņot PVN likmes e-publikācijām ar esošajām PVN likmēm drukātām publikācijām – neatkarīgi no tā, kuru likmi tās piemēro. Šis priekšlikums ir iesniegts pēc dažādu variantu apsvēršanas par to, kā e-publikācijām piemērojamo režīmu saskaņot ar fiziskām publikācijām piemērojamo režīmu, un tas dalībvalstīm ļautu piemērot samazinātas likmes, kas ir zemākas par minimālo 5 % likmi, ja tās fiziskām grāmatām piemēro likmi, kas ir zemāka par minēto minimālo likmi.

2.10. Ar minētajiem priekšlikumiem tiktu grozīti trīs leģislatīvi instrumenti, proti:

— Direktīva 2006/112/EK (2006. gada 28. novembris) par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu (PVN direktīva) ⁽²⁾,

— Regula (ES) Nr. 904/2010 (2010. gada 7. oktobris) par administratīvu sadarbību un krāpšanas apkarošanu pievienotās vērtības nodokļa jomā ⁽³⁾,

— Direktīva 2009/132/EK (2009. gada 19. oktobris), kas nosaka Direktīvas 2006/112/EK 143. panta b) un c) punkta darbības jomu attiecībā uz atbrīvošanu no pievienotās vērtības nodokļa sakarā ar noteiktu preču galīgo importu ⁽⁴⁾.

2.11. Tiek lēsts, ka viss tiesību aktu kopums līdz 2021. gadam paaugstinās dalībvalstu PVN ieņēmumus par 7 miljardiem EUR gadā un samazinās uzņēmumiem administratīvo slogu par 2,3 miljardiem EUR gadā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. PVN ir viens no galvenajiem ieņēmumu avotiem ES dalībvalstīm; pašlaik tas veido vairāk nekā 20 % no minētajiem ieņēmumiem, kas ir vairāk nekā 10 % pieaugums kopš 1995. gada ⁽⁵⁾. Nodokļa salīdzinošā nozīme attiecībā uz dalībvalstu ieņēmumiem pieauga pēc ekonomikas un finanšu krīzes sākuma, jo tās pievērsās PVN politikai, lai risinātu budžeta problēmjautājumus. Laikā no 2008. līdz 2014. gadam divdesmit trīs dalībvalstis palielināja PVN likmes un/vai paplašināja PVN bāzi ⁽⁶⁾. Pievienotās vērtības nodoklim ir svarīga un pieaugoša loma dalībvalstu publisko finanšu stabilitātes nodrošināšanā un sociālo izdevumu saglabāšanā.

⁽¹⁾ Lietas C-219/13, K Oy; C-479/13, Komisija/Francija; C-502/13, Komisija/Luksemburga un C-390/15, RPO.

⁽²⁾ OV L 347, 11.12.2006, 1. lpp.

⁽³⁾ OV L 268, 12.10.2010, 1. lpp.

⁽⁴⁾ OV L 292, 10.11.2009, 5. lpp.

⁽⁵⁾ R. de la Feria, "Blueprint for Reform of VAT Rates in Europe" (2015), Intertax 43(2), 154.–171. lpp.

⁽⁶⁾ Turpat.

3.2. Ir ļoti svarīgi PVN bāzi aizsargāt gan no iespējamām krāpšanas gadījumiem, gan no pašas bāzes samazināšanas, plaši izmantojot samazinātas likmes. 2014. gadā PVN iztrūkums 27 ES dalībvalstīs tika lēsts 159,5 miljardu EUR apmērā jeb 14 % no kopējiem PVN ieņēmumiem⁽⁷⁾. Kaut arī PVN iztrūkums ietver PVN zaudējumus, piemēram, kļūdu, bankrotu un nodokļa apiešanas dēļ, tā galvenais komponents ir izvairīšanās no nodokļa maksāšanas. PVN bāzes samazināšana 27 ES dalībvalstīs arī ir augsta – gandrīz 50 % no visa patēriņa, kam netiek uzlikts nodoklis vai kam tiek uzlikts zemākas likmes PVN.

3.3. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē tiesību aktu kopumu par pārrobežu e-komercijai noteiktā PVN modernizēšanu un atbalsta gan tā mērķus, gan pievēršanos MVU bažu kļiedēšanai. Šiem ierosinātajiem noteikumiem būs liela ietekme uz uzņēmumiem, kuri tirgo preces un pakalpojumus tiešsaistē, ļaujot tiem gūt labumu no taisnīgākiem noteikumiem, zemākām atbilstības nodrošināšanas izmaksām un vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem ar trešo valstu uzņēmumiem. Ilgtermiņā priekšlikumi arī palīdzēs padarīt ES PVN sistēmu atbilstošu nākotnes vajadzībām.

Grozījumi PVN MOSS

3.4. PVN MOSS pakāpeniska īstenošana, kuras pēdējais posms stājās spēkā 2015. gada 1. janvārī, bija viens no svarīgākajiem grozījumiem ES PVN sistēmā kopš fiskālo robežu atcelšanas 1993. gadā. Sistēma ļauj uzņēmumiem, kas darbojas vairākās dalībvalstīs, izvēlēties vienu dalībvalsti, to mītnes valsti, kā to vienoto kontaktpunktu PVN identifikācijai, PVN deklarāciju iesniegšanai un PVN maksājumiem, kas jāveic visās dalībvalstīs.

3.5. PVN MOSS īstenošanas novērtējumā, ko veic Eiropas Komisija, ir apstiprināts, ka pasākumam ir bijusi ievērojama ietekme uz atbilstības nodrošināšanas izmaksu samazināšanu. MOSS ir uzņēmumiem ietaupījusi 500 miljonus EUR – vidēji 41 000 EUR uz vienu uzņēmumu – salīdzinājumā ar alternatīvu veikt tiešu reģistrāciju un maksājumus; tas ir minēto izmaksu 95 % samazinājums.

3.6. Tomēr šie ietaupījumi ne vienmēr ir bijuši vienādi dažāda lieluma uzņēmumiem. Komisijas veiktās apspriedes liecina – lai gan MVU, iespējams, gūtu labumu no reģistrācijas prasību samazināšanas, praksē tiem ir bijušas grūtības ar vairākiem MOSS atbilstības elementiem. Šīs grūtības asāk ir izjutuši MVU, kas veic uzņēmējdarbību dalībvalstīs, kurās PVN reģistrācijas robežvērtība ir visaugstākā, piemēram, Apvienotajā Karalistē.

3.7. EESK ir atzinīgi novērtējusi to, ka ierosinātie grozījumi MOSS ir vērsti uz šo problēmu risināšanu.

PVN MOSS paplašināšana

3.8. Eiropas Komisija MOSS paplašināšanu ir uzskatījusi par augstu prioritāti kopš 2011. gada⁽⁸⁾. Ņemot vērā līdzšinējos MOSS panākumus, samazinot atbilstības nodrošināšanas izmaksas uzņēmumiem, kas nodarbojas ar pārrobežu tirdzniecību, MOSS paplašināšana, attiecinot to arī uz citiem pakalpojumiem, kas pašlaik tajā nav iekļauti, kā arī uz ES iekšienē veiktām preču iegādēm un importu, ir dabisks solis uz priekšu.

3.9. Papildus iespējama atbilstības nodrošināšanas izmaksu samazināšanai šāda paplašināšana radīs arī vienlīdzīgus konkurences apstākļus e-komercijas uzņēmējdarbības jomā, kam varētu būt pozitīva ietekme jo īpaši uz MVU. Paplašināšana novērsīs atšķirības starp e-komercijas uzņēmumiem, kas var izmantot MOSS saskaņā ar esošajiem noteikumiem, un uzņēmumiem, kuri arī nodarbojas ar pārrobežu e-komerciju, bet kuri sakarā ar to sniegto pakalpojumu vai piegādāto preču raksturu līdz šim nevarēja izmantot tos pašus atbilstības ieguvumus. Paplašināšana dos labumu arī e-komercijas uzņēmumiem, kuri nodarbojas ar dažāda veida pārrobežu tirdzniecību un kuriem līdz šim ir tikuši piemēroti divi atbilstības saistību kopumi, proti, saistības saskaņā ar MOSS un saistības saskaņā ar parasto režīmu, un tagad uz tiem attieksies tikai viens noteikumu kopums saskaņā ar MOSS.

⁽⁷⁾ Pētījums un ziņojumi par PVN iztrūkumu 28 ES dalībvalstīs: 2016. gada galīgais ziņojums, TAXUD/2015/CC/131, 2016. gads.

⁽⁸⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Ekonomikas un sociālo lietu komitejai par PVN nākotni – Ceļā uz vienkāršāku, stabilāku un efektīvāku PVN sistēmu, kas piemērota vienotajam tirgum (COM(2011) 851 final), 2011. gada 6. decembris.

3.10. MOSS attiecināšana uz precēm rada apstākļus iespējai atcelt LVCR shēmu. Šī shēma bija apsveicams vienkāršojums pagātnē, tomēr to preču apjoms, kas gūst labumu no shēmas, kā ziņots, pieauga par 286 % laikposmā no 1999. līdz 2013. gadam, kas, iespējams, izskaidrojams ar to, ka palielinājās indivīdu iepirkšanās tiešsaistē⁽⁹⁾. Savukārt šis pieaugums ir izraisījis negūto PVN ieņēmumu palielināšanos visās dalībvalstīs.

3.11. LVCR shēma ir radījusi arī konkurences izkropļojumu, kura dēļ uzņēmumiem, kas veic uzņēmējdarbību ārpus ES, ir konkurences priekšrocības salīdzinājumā ar tiem uzņēmumiem, kas veic uzņēmējdarbību ES. Šīs konkurences priekšrocības ir arī izraisījušas vēl divējādas nevēlamas sekas, proti, LVCR shēmas ļaunprātīgu izmantošanu un izkropļojumus tirdzniecībā un importa modeļos.

3.12. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē ierosināto MOSS paplašināšanu.

E-publikācijām piemērojamo PVN likmju grozījumi

3.13. To produktu saraksts, kuriem var piemērot samazinātas PVN likmes, kā izklāstīts PVN direktīvā, ir pieņemts 1992. gadā. Tehnoloģiju un patērētāju paradumu izmaiņas pēdējo divdesmit piecu gadu laikā ir izraisījušas daudzas juridiskas problēmas saistībā ar minētajā sarakstā iekļauto vienību interpretāciju. Šo juridisko problēmu rezultātā notika plaša tiesāšanās Eiropas Savienības Tiesas (EST) līmenī.

3.14. Vairākos nesenos spriedumos EST ir secinājusi, ka vienības, kas iekļautas fizisko publikāciju sarakstā, nevarētu, izmantojot juridisko interpretāciju, attiecināt uz e-publikācijām. Tādējādi šādu mērķi varētu sasniegt tikai ar esošo PVN direktīvas noteikumu juridiskiem grozījumiem.

3.15. Ierosinātie noteikumi likvidētu atšķirības starp fiziskām un nefiziskām publikācijām un nodrošinātu neitralitāti šajā tirgū. Tomēr EESK, atzinīgi vērtējot šā konkurences izkropļojuma likvidēšanu, vienlaikus apzinās risku, ko šāda likvidēšana var radīt PVN bāzei. E-publikāciju iekļaušana to vienību sarakstā, kurām var piemērot samazinātu likmi, izraisīs ne tikai tūlītējus ieņēmumu zaudējumus, bet var radīt iespēju izvirzīt argumentu par to, ka sarakstā būtu jāiekļauj arī citas vienības, tādējādi vēl vairāk samazinot nodokļa bāzi. Turklāt samazinātu likmju, kas ir zemākas par minimālo 5 % likmi, attiecināšana uz e-publikācijām, ja minētās likmes piemēro fiziskām grāmatām, var izraisīt papildu pieprasījumus piemērot likmes, kas ir zemākas par minēto minimālo likmi. Šāda notikumu attīstība apdraudētu minimālās likmes pastāvēšanu, tā rezultātā arī vēl vairāk samazinot nodokļa bāzi.

3.16. EESK arī atzīmē, ka Eiropas Komisija ierosinātos pasākumus uztver kā ievadu plašākai ES PVN likmju struktūras reformai⁽¹⁰⁾. Kaut arī patlaban tiek apsvērti divi varianti, šāda plašāka reforma principā dotu dalībvalstīm turpmāku brīvību un elastību samazinātu likmju piemērošanā, faktiski atceļot PVN likmju saskaņošanu.

3.17. EESK ir nobažījies par šādas saskaņotības mazināšanas ietekmi uz uzņēmumiem, kuri nodarbojas ar pārrobežu tirdzniecību, jo īpaši MVU, kam būtu grūti noteikt PVN likmes, kas jāpiemēro to ražojumiem visā ES.

3.18. EESK apzinās arī to, ka LESD 113. pants, kas ir ES PVN tiesību aktu apstiprināšanas juridiskais pamats, tikai piešķir pilnvaras ES iestādēm apstiprināt PVN saskaņojošus tiesību aktus – ar mērķi izveidot un uzlabot iekšējo tirgu.

⁽⁹⁾ E&Y, Piemērošanas un ietekmes novērtējums atbrīvojumam no PVN par mazu sūtījumu importu (*Assessment of the Application and Impact of the VAT Exemption for Importation of Small Consignment*), Īpašais līgums Nr. 7, TAXUD/2013/DE/334, galīgais ziņojums, 2015. gada maijs.

⁽¹⁰⁾ Eiropas Komisija, atklāta sabiedriskā apspriešana par PVN likmju reformu (priekšlikums Padomes Direktīvai, ar ko Direktīvu 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu groza attiecībā uz noteikumiem, kas reglamentē PVN likmju piemērošanu).

4. Īpašas piezīmes

Grozījumi PVN MOSS

4.1. Runājot par MVU, kas veic uzņēmējdarbību valstīs, kurās ir noteikta augsta robežvērtība, MOSS īstenošanas rezultātā tiem pirmo reizi ir jāreģistrējas kā PVN maksātājiem un jāpilda PVN saistības. Tā kā izrietošo jauno atbilstības nodrošināšanas izmaksu dēļ daudzi uzņēmumi ir pakļauti darbības pārtraukšanas riskam, mikrouzņēmumu (kuru liels skaits veica uzņēmējdarbību Apvienotajā Karalistē) grupa ir izveidojusi “spiediena grupu”⁽¹¹⁾, kuras mērķis ir brīdināt ES iestādes un Apvienotās Karalistes nodokļu iestādes par savām bažām.

4.2. Atzinīgi tiek novērtēta 10 000 EUR robežvērtība, kas dod MVU iespēju izvēlēties izmantot savas valsts PVN noteikumus līdz robežvērtības sasniegšanai, tādējādi ievērojami atvieglojot mazo un daļlaika uzņēmumu darbību. Lai arī mikrouzņēmumiem šis pielāgojums ir vēlams, EESK pārdomas raisa fakts, ka jauni un augoši uzņēmumi varētu ātri šo līmeni pārsniegt.

PVN MOSS paplašināšana

4.3. Ir ziņots par būtisku LVCR ļaunprātīgu izmantošanu Apvienotajā Karalistē (Normandijas salās) un Somijā (Ālandu salās), uzņēmumiem pārceļot savu darbību ārpus ES, lai tie varētu izmantot shēmu⁽¹²⁾. Šāda ļaunprātīga izmantošana rada papildu neizdevīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem ES, jo īpaši MVU, kas parasti tiek skarti lielākā mērā. Apvienotajā Karalistē bāzēti MVU 2010. gadā izveidoja grupu, lai rīkotu kampaņu pret iespējamu LVCR ļaunprātīgu izmantošanu Normandijas salās⁽¹³⁾.

4.4. Nesen vēl viena cita grupa, ko izveidojuši Apvienotajā Karalistē bāzēti MVU, ar nosaukumu “VAT Fraud” (“Ar PVN saistīta krāpšana”)⁽¹⁴⁾ ir pievērsusi uzmanību problēmām saistībā ar iespējamu krāpšanu, ko tiešsaistē īsteno trešo valstu tirgotāji un kas ir saistīta ar LVCR shēmu. Lai arī krāpšana attiecas uz precēm ar tādu vērtību, uz kuru shēma neattiecas, tiek apgalvots, ka shēmas esamība rada šķēršļus PVN piedziņai, jo muitas amatpersonām ir grūti noteikt, uz kurām precēm shēma attiecas.

4.5. LVCR shēma, kā ziņots, ir ietekmējusi arī tirdzniecības modeļus un importa tendences patērētāju vidū vairākās dalībvalstīs, proti, Slovēnijā, Vācijā, Zviedrijā, Dānijā un Apvienotajā Karalistē⁽¹⁵⁾.

E-publikācijām piemērojamo PVN likmju grozījumi

4.6. To juridisko problēmu pamatā, kas ir saistītas ar to, kā interpretēt vienības, kuras iekļautas to vienību sarakstā, kurām var piemērot samazinātu likmi, ir fundamentāla ES PVN sistēmas dilemma: vai novērst iespējamus konkurences izkropļojumus, paplašinot to vienību saraksta tvērumu, kurām var piemērot samazinātu likmi, tādējādi vēl vairāk samazinot nodokļa bāzi; vai arī turpināt ierobežot minēto vienību tvērumu, aizsargājot nodokļa bāzi, bet pieļaujot konkurences izkropļojumus.

4.7. EST šādām interpretācijas problēmām piemēro kazuistisku pieeju. Tomēr spriedumos par e-publikāciju iekļaušanu minētajā sarakstā Tiesa ir secinājusi, ka tā tvērums nevar tikt paplašināts, attiecinot to uz minētajām vienībām; tādējādi Tiesa noteikumiem ir piemērojusi šauru juridisko interpretāciju.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ Ar nosaukumu “EU VAT Action” (“Rīcība ES PVN jomā”) (www.euvataction.org).

⁽¹²⁾ E&Y, Piemērošanas un ietekmes novērtējums atbrīvojumam no PVN par mazu sūtījumu importu (*Assessment of the Application and Impact of the VAT Exemption for Importation of Small Consignment*), Īpašais līgums Nr. 7, TAXUD/2013/DE/334, galīgais ziņojums, 2015. gada maijs.

⁽¹³⁾ Ar nosaukumu “RAVAS – Retailers Against VAT Avoidance Schemes” (Mazumtirgotāji pret PVN apiešanas shēmām) (www.ravas.org.uk).

⁽¹⁴⁾ www.vatfraud.org

⁽¹⁵⁾ E&Y, Piemērošanas un ietekmes novērtējums atbrīvojumam no PVN par mazu sūtījumu importu (*Assessment of the Application and Impact of the VAT Exemption for Importation of Small Consignment*), Īpašais līgums Nr. 7, TAXUD/2013/DE/334, galīgais ziņojums, 2015. gada maijs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu un Regulu (EK) Nr. 987/2009, ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai (EK) Nr. 883/2004”

(dokuments attiecas uz EEZ un Šveici)

(COM(2016) 815 final – 2016/0397 (COD))

(2017/C 345/14)

Ziņotājs: **Philip VON BROCKDORFF**

Līdzziņotāja: **Christa SCHWENG**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 17.2.2017. Padome, 15.2.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 48. pants
Pilnsapulces lēmums	5.7.2017.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sākumā	13.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	135/2/1
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka priekšlikums jaunai regulai par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu jāorientē uz to, lai atvieglotu darba meklētāju un darba ņēmēju pārvietošanos, nevis to ierobežotu. Šādas nostādnes pamatā ir fakts, ka uzlabota sociālā nodrošinājuma koordinācija sekmē darba ņēmēju brīvu pārvietošanos, dodot labumu gan viņiem (prasmju apguve un labāka pielāgošanās spēja), gan darba devējiem (motivēts darbaspēks ar tehniskām prasmēm). Tā palīdz arī ekonomikai kopumā, jo mazina bezdarba līmeņa atšķirības ES dalībvalstīs un padara efektīvāku cilvēkresursu sadali, kā arī veicina ES izaugsmi un konkurētspēju.

1.2. Noteikumi, kas labi darbojas un ir taisnīgi ne tikai attiecībā uz tiem, kuri ir mobili, bet arī uz tiem, kuri tādi nav, ir svarīgi faktori mobilitātes atbalstam politiskā līmenī. EESK uzskata, ka par šā darba mērķi būtu jānosaka taisnīgs līdzsvars starp izaugsmes valstīm un uzņēmējām valstīm.

1.3. Attiecībā uz nosacījumiem, kas piemērojami pilsoņiem, kuriem, pārceļoties uz ārzemēm, ir tiesības eksportēt ilgtermiņa aprūpes pabalstus, EESK uzskata, ka jaunie noteikumi nodrošina viņiem labāku aizsardzību pārrobežu situācijās. Tomēr EESK norāda, ka jaunie noteikumi neparedz jaunas tiesības uz ilgtermiņa aprūpi ikvienā dalībvalstī, jo tas ir atkarīgs no šādu pakalpojumu pieejamības uzņēmējvalstī.

1.4. EESK atzīmē, ka uz darbaspēka mobilitāti attiecas gan priekšlikums pārskatīt regulu par sociālā nodrošinājuma koordinēšanu, gan arī Darba ņēmēju norīkošanas direktīva. Tomēr katrs no abiem instrumentiem paredzēts atšķirīgu jautājumu risināšanai, tāpēc EESK bažijas, ka, regulā par sociālā nodrošinājuma koordinēšanu atsaucoties uz definīcijām, kas ietvertas ierosinātajā pārskatītajā Darba ņēmēju norīkošanas direktīvā, faktiski praksē tiks palielināta juridiskā neskaidrība.

1.5. EESK norāda, ka ierosinātā prasība – nostrādāt uzņēmējā dalībvalstī vismaz 3 mēnešus, pirms darba ņēmējs var pretendēt uz bezdarbnieka pabalstu, – aizkavēs to periodu summēšanu, kuri dod tiesības uz pabalstiem. Tādā veidā noteikumus par galamērķa valstīm var padarīt taisnīgākus, taču var arī negatīvi ietekmēt patērētāju mobilitātes motivāciju.

1.6. Komitejai nav skaidrs, kā priekšlikums pašreizējo 3 mēnešu vietā līdz 6 mēnešiem pagarināt bezdarbnieka pabalstu eksporta periodu var reāli nodrošināt nodarbinātības iespējas darba meklētājiem, jo tās ir atkarīgas no situācijas darba tirgū, kas dažādās valstīs atšķiras.

1.7. EESK ir pārliecināta, ka sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu palīdzētu uzlabot un atvieglotu lielāka konverģence attiecībā uz pabalstiem, summēšanu un aktivizāciju. Lai mobilajiem darba meklētājiem palīdzētu atrast piemērotu darbu, efektīvāk jādarbojas arī valsts nodarbinātības dienestiem (VND).

1.8. EESK aicina dalībvalstis izrādīt stingrāku apņēmību, lai tiem mobilajiem pilsoņiem, kuri nav ekonomiski aktīvi, nodrošinātu iespēju saskaņā ar vienlīdzīgas attieksmes principu veikt samērīgas iemaksas uzņemoties dalībvalsts veselības apdrošināšanas sistēmā. Dalībvalstīm būtu jāņem vērā arī priekšrocības, ko sniedz mobilu pilsoņu uzņemšana kā tāda – pat to, kuri ir neaktīvi, taču tā vai citādi tomēr sniedz ieguldījumu uzņēmējvalsts ekonomikā (un kultūras daudzveidībā).

1.9. Visbeidzot, EESK uzskata, ka ierosinātie jaunie noteikumi nekādi nedrīkst ierobežot pamattiesības, kas atzītas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā.

2. Ierosinātās izmaiņas sociālā nodrošinājuma koordinēšanas noteikumos

2.1. Pārrobežu darba tirgum turpinot attīstīties un valstu sociālā nodrošinājuma sistēmām mainoties, ir acīmredzams, ka pašreizējie noteikumi ir jāatjaunina vai jākorrigē. Gan šis fakts, gan arī vajadzība pēc vieglākām un vienkāršākām izpildes metodēm ir loģisks pamats izmaiņām, ko Eiropas Komisija ierosināja 2016. gada 13. decembra paziņojumā.

2.2. Minētā priekšlikuma mērķis ir nodrošināt skaidrību un taisnīgus un izpildāmus noteikumus, lai veicinātu darbaspēka mobilitāti. Darba ņēmēju pārvietošanās brīvība joprojām ir viens no galvenajiem iekšējā tirgus pilāriem. Tomēr valstu iestādes tiek arī mudinātas cīnīties pret ļaunprātīgu izmantošanu un pabalstu izkrāpšanu.

2.3. Galvenās ierosinātās izmaiņas ir šādas:

- i) bezdarbnieka pabalstu eksports: bezdarbnieka pabalstu eksporta periods (kad pabalsti tiek "eksportēti" uz citu dalībvalsti, kur bezdarbnieks meklē darbu) ir jāpagarina no minimālā trīs mēnešu perioda līdz sešiem mēnešiem, paredzot iespēju to pagarināt līdz tiesību izmantošanas perioda beigām;
- ii) novērtējot, vai darba meklētājs var pretendēt uz bezdarbnieka pabalstu, dalībvalstij būs jāpārbauda un jāņem vērā visi iepriekšējie apdrošināšanas periodi citās dalībvalstīs (kā to paredz spēkā esošie noteikumi). Tomēr tas ir iespējams tikai gadījumā, ja attiecīgā persona šajā dalībvalstī ir nostrādājusi vismaz trīs mēnešus (jaunais priekšlikums). Ja persona uz šo pabalstu nevar pretendēt, par tā maksāšanu būs atbildīga tā dalībvalsts, kurā šī persona bija nodarbināta iepriekš;
- iii) bezdarbnieka pabalsti pierobežas darba ņēmējiem: saskaņā ar ierosinātajiem noteikumiem par bezdarbnieka pabalstu maksāšanu būs atbildīga iepriekšējās nodarbinātības dalībvalsts, kurā šie darba ņēmēji ir strādājuši vismaz 12 mēnešus. Tomēr saskaņā ar spēkā esošajiem noteikumiem pierobežas darba ņēmēji pašlaik veic iemaksas un maksā nodokļus dalībvalstij, kurā viņi strādā. Ja nodarbinātības periods ir mazāks par 12 mēnešiem, bezdarbnieka pabalstus maksās dzīvesvietas dalībvalsts;
- iv) sociālie pabalsti ekonomiski neaktīvām personām: šajā gadījumā priekšlikuma mērķis ir kodificēt ES Tiesas neseno judikatūru, saskaņā ar kuru ekonomiski neaktīvie pilsoņi, kas no vienas dalībvalsts pārceļas uz citu, sociālajiem pabalstiem var piekļūt tikai tadā gadījumā, ja viņi atbilst nosacījumam par likumīgu uzturēšanos, kā tas noteikts Brīvas pārvietošanās direktīvā. Tomēr ekonomiski neaktīvo personu likumīga uzturēšanās nozīmē to, ka šīm personām jāpierāda, ka tām ir pietiekami iztikas līdzekļi un visaptveroša veselības apdrošināšana. Šo nosacījumu nepiemēro aktīviem darba meklētājiem: viņu uzturēšanās tiesības citā dalībvalstī ir tieši piešķirtas ar LESD 45. pantu;

- v) sociālais nodrošinājums norīkoti darba ņēmējiem: ierosināto noteikumu norādītais mērķis ir stiprināt administratīvos instrumentus, kas saistīti ar norīkoto darba ņēmēju sociālā nodrošinājuma koordinēšanu, lai garantētu, ka valstu iestādēm ir pienācīgi līdzekļi, ar kuriem pārbaudīt šādu darba ņēmēju sociālā nodrošinājuma statusu un novērst potenciāli negodīgu praksi vai ļaunprātīgu izmantošanu;
- vi) ģimenes pabalsti: priekšlikumā ir atjaunināti noteikumi par bērna kopšanas pabalstiem, kas paredzēti, lai vecākam kompensētu zaudētus ienākumus vai algu bērna audzināšanas laikā. Priekšlikumā netiek grozīti spēkā esošie noteikumi par bērnu pabalstu eksportu. Tāpat nav paredzēta bērnu pabalstu indeksācija.

3. Pārskats par sociālā nodrošinājuma sistēmām Eiropas Savienībā

3.1. Sociālā nodrošinājuma sistēmas parasti aptver tādas jomas kā slimības, maternitātes/paternitātes, ģimenes, vecuma, bezdarbnieka un citi līdzīgi pabalsti, un par tām pilnībā atbild valstu iestādes. Tas nozīmē, ka katra valsts ir atbildīga par savas sociālā nodrošinājuma sistēmas izveidi. Šā iemesla dēļ sociālā nodrošinājuma pabalsti, ko saņem iedzīvotāji visā Eiropas Savienībā, ir ļoti atšķirīgi gan faktiski saņemto pabalstu, gan arī sistēmu organizēšanas veida ziņā.

3.2. Jautājums, kas EESK rada nopietnas bažas, ir lielā atšķirība starp labklājības sistēmu rādītājiem dažādās ES valstīs: labākās sistēmas palīdz samazināt nabadzības risku par 60 %, bet neefektīvākās – par mazāk nekā 15 %, un vidējais rādītājs ES ir 35 %⁽¹⁾. Šī atšķirība ir viens no iemesliem atšķirīgajiem sociālajiem apstākļiem, ar kuriem saskaras iedzīvotāji visā ES. Tāpēc vēl jo svarīgāk ir tas, lai ES dalībvalstis varētu vienoties par efektīvu un drošu sociālā nodrošinājuma sistēmu principiem, kā to aicinājusi EESK savos atzinumos par tematu “Efektīvu un uzticamu sociālā nodrošinājuma sistēmu izveides principi”⁽²⁾ un par tematu “Eiropas sociālo tiesību pīlārs”⁽³⁾. Eiropas kopīgās vērtības un ekonomikas attīstība paredz, ka katra dalībvalsts garantē minimālo ienākumu, veselības pamataprūpi, atbilstošus sociālos pakalpojumus un sociālo līdzdalību. Tas var palīdzēt veicināt solidaritāti dalībvalstīs un arī samazināt makroekonomikas nelīdzsvarotību.

3.3. Darba ņēmēju pārvietošanās brīvība Eiropas Savienībā ir viena no četrām pārvietošanās pamatbrīvībām. EESK uzskata, ka tā ir jāveicina efektīvāk, ievērojot visas tās dimensijas, jo darba ņēmēju pārvietošanās brīvību reāli īstenot var tikai tad, ja, pamatojoties uz vienlīdzīgas attieksmes principu, tiek ievērotas mobilo pilsoņu un darba ņēmēju sociālās tiesības, kā norādīts turpmāk. Viena no šādām dimensijām ir sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšana. Tās piemērošanas vēsture kopumā ir sekmīga; pēdējo desmitgažu laikā tā ir palīdzējusi gādāt, ka miljoniem darba ņēmēju, kuri ir izmantojuši tās dotās priekšrocības, ir kļuvuši par labākajiem tās “vēstniekiem”.

3.4. Lai veicinātu darba ņēmēju un pilsoņu brīvu pārvietošanos, ir jāuzlabo sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšana, kas dotu lielāku skaidrību un pārliecību par to, kādi pabalsti šiem cilvēkiem pienākas. Šim nolūkam Eiropas Savienībai ir noteikumi, kas attiecas uz valstu sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu. Tie nosaka, kuras dalībvalsts sociālā nodrošinājuma pabalsti uz pilsoni vai darba ņēmēju attiecas. Noteikumu mērķis ir arī nepieļaut pabalstu divkārtu piešķiršanu pārrobežas situācijās, un tajā pašā laikā tie sniedz garantijas personām, kuras strādā citā valstī vai meklē darbu Eiropas Savienībā.

3.5. Jāuzsver, ka pašreizējie noteikumi attiecas uz sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu, nevis saskaņošanu. Noteikumi ir ietverti Regulās (EK) Nr. 883/2004 un (EK) Nr. 987/2009. ES noteikumi balstās uz četriem principiem:

- i) viena valsts: uz vienu personu vienlaikus attiecas tikai vienas dalībvalsts sociālā nodrošinājuma sistēma, tāpēc šī persona veic iemaksas un saņem pabalstus tikai vienā valstī;
- ii) vienlīdzīga attieksme: personai ir tādas pašas tiesības un pienākumi kā tās valsts valstspiederīgajiem, kurā šī persona ir apdrošināta;

⁽¹⁾ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=751>.

⁽²⁾ OV C 13, 15.1.2016., 40. lpp.

⁽³⁾ OV C 125, 21.4.2017., 10. lpp.

- iii) periodu summēšana: kad persona pieprasa pabalstu, tai atkarībā no konkrētā gadījuma jāsniedz pierādījums par apdrošināšanas, darba vai uzturēšanās periodiem citās dalībvalstīs (piemēram, lai pierādītu, ka persona atbilst prasībai par minimālo apdrošināšanas periodu, kas vajadzīgs, lai saskaņā ar valsts tiesību aktiem personai būtu tiesības uz pabalstiem);
- iv) eksportējamība: ja personai ir tiesības saņemt pabalstu no vienas dalībvalsts, tā var to saņemt arī tādā gadījumā, ja dzīvo citā dalībvalstī.

3.6. Regulu (EK) Nr. 883/2004 un (EK) Nr. 987/2009 noteikumi attiecas uz ikvienu, kurš pārceļas uz citu dalībvalsti, lai tajā pastāvīgi dzīvotu vai noteiktu laiku strādātu vai studētu. Tie attiecas arī uz personām, kuras dodas uz darbu, šķērsojot robežu. Turklāt personas, kas meklē darbu citā dalībvalstī, var noteiktu laiku saņemt bezdarbnieka pabalstus no savas dalībvalsts, kamēr meklē darbu.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Aptuveni 11,3 miljoni ES-28 iedzīvotāju darbspējīgā vecumā (20–64 g.v.) 2015. gadā dzīvoja kādā citā ES dalībvalstī, un 8,5 miljoni no tiem bija nodarbināti vai meklēja darbu (abās kategorijās dažādu dalībvalstu skaitļi ir dažādi). Tas ir 3,7 % no visiem ES iedzīvotājiem darbspējīgā vecumā. Eiropas Savienībā bija 1,3 miljoni pārrobežu darba ņēmēju (kas strādā vienā ES dalībvalstī, bet dzīvo citā). Norīkoto darba ņēmēju skaits bija aptuveni 1,92 miljoni. Tas ir 0,7 % no kopējā nodarbināto skaita ES, un vidējais norīkojuma ilgums bija četri mēneši.

4.2. Sociālā nodrošinājuma koordinēšana veicina darba ņēmēju brīvu pārvietošanos un dod labumu gan darba ņēmējiem, gan – netiešā veidā – darba devējiem, kā arī ekonomikai kopumā, veicinot izaugsmi un konkurētspēju. Lielākā daļa mobilo ES pilsoņu vēlas uzlabot savu dzīves līmeni un profesionālās iespējas.

4.3. No darba ņēmēju viedokļa tiesības strādāt citā dalībvalstī paver ne tikai darba iespējas, bet arī veicina jaunu prasmju attīstību, uzlabo spēju pielāgoties un bagātina pašu darba ņēmēju, kas gūst jaunu darba pieredzi. Darba ņēmēju pārvietošanās arī palīdz novērst darbaspēka un prasmju trūkumu. Tā nereti dod ieguldījumu arī uzņēmējas dalībvalsts publisko pakalpojumu budžetā un var palīdzēt daļēji atvieglot nodokļu slogu un kompensēt iemaksu samazinājumu sabiedrības novecošanas dēļ.

4.4. No makroekonomikas viedokļa darbaspēka mobilitāte palīdz izlīdzināt bezdarba līmeņa atšķirības starp ES dalībvalstīm un veicina cilvēkresursu efektīvāku sadali. Pētījumi arī liecina par to, ka ES iekšējai mobilitātei ir bijusi liela nozīme turpmākās nestabilitātes novēršanā pēc finanšu krīzes un ekonomikas lejupslīdes.

4.5. Ja darbaspēka mobilitāte balstās uz taisnīgiem nosacījumiem, tā var dot labumu darba ņēmējiem, uzņēmumiem un sabiedrībai kopumā. Tā var būt liela iespēja iedzīvotāju un darba ņēmēju personiskajai, ekonomiskajai un sociālajai attīstībai, tādēļ tā ir jāveicina. Noteikumi, kas labi darbojas un ir taisnīgi ne tikai attiecībā uz tiem, kuri ir mobili, bet arī uz tiem, kuri tādi nav, ir svarīgi faktori mobilitātes pieņemšanai politiskā līmenī. Tā visa rezultātā būtu jāpanāk taisnīgs līdzsvars starp galamērķa un mītnes valstīm.

4.6. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK uzskata, ka par jebkuru ierosināto izmaiņu mērķi būtu jāizvirza darba meklētāju un darba ņēmēju pārvietošanās atvieglošana, nevis ierobežošana. Pēc EESK domām, sociālā nodrošinājuma koordinēšanas noteikumiem būtu arī jāveicina darbvietu pieejamība cilvēkiem ar dažādām prasmju kombinācijām. Lai novērstu sociālo sašķeltību, būtiski ir ievērot vienlīdzīgu attieksmi pret ES darba ņēmējiem un valsts darba ņēmējiem, īstenojot aktīvus darba tirgus pasākumus.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Attiecībā uz koordinēšanas sistēmu pierobežas darba ņēmējiem EESK pieņem zināšanai priekšlikumu par to, lai atbildību par bezdarbnieka pabalstu maksāšanu novirzītu tai dalībvalstij, kurā veikta pēdējā profesionālā darbība, taču uzskata, ka prasība šajā dalībvalstī nostrādāt vismaz 12 mēnešus varētu mazināt šo izmaiņu pozitīvo ietekmi. Tomēr EESK atzīst, ka priekšlikums ir arī izaicinājums tām dalībvalstīm, kurām jāuzņemas atbildība par pabalstu maksāšanu.

5.2. Attiecībā uz nosacījumiem, kas piemērojami pilsoņiem, kuriem, pārceļoties uz ārzemēm, ir tiesības eksportēt ilgtermiņa aprūpes pabalstus, EESK uzskata, ka jaunie noteikumi nodrošina šiem cilvēkiem labāku aizsardzību pārrobežu situācijās. Jaunie noteikumi ir īpaši svarīgi saistībā ar sabiedrības novecošanu un personu ar invaliditāti neatkarības un mobilitātes veicināšanu, turklāt aizvien vairāk iedzīvotāju, kuriem vajadzīgi ilgtermiņa aprūpes pabalsti, no vienas dalībvalsts pārceļas uz citu. Tomēr EESK norāda, ka jaunie noteikumi neparedz jaunas tiesības uz ilgtermiņa aprūpi jebkurā dalībvalstī, jo tas ir atkarīgs no šādu pakalpojumu pieejamības uzņēmējvalstī.

5.3. EESK uzskata, ka jaunie noteikumi atvieglos nepamatoti izmaksāto sociālā nodrošinājuma pabalstu atgūšanas procedūru. Dalībvalstis varēs izmantot vienotu instrumentu, lai izpildītu prasījumus saistībā ar nepamatoti izmaksātajiem sociālā nodrošinājuma pabalstiem, un būs skaidrākas procedūras attiecībā uz savstarpēju palīdzību pārrobežu situācijās.

5.4. EESK ņem vērā, ka uz darbaspēka mobilitāti attiecas gan priekšlikums pārskatīt ES regulu par sociālā nodrošinājuma koordinēšanu, gan arī Darba ņēmēju norīkošanas direktīva. Taču katrs no abiem šiem instrumentiem risina atšķirīgus jautājumus. Darba ņēmēju norīkošanas direktīva ietver norīkoto darba ņēmēju nodarbinātības noteikumus un nosacījumus (tostarp atalgojumu), savukārt regulas par sociālā nodrošinājuma koordinēšanu mērķis ir noteikt piemērojamo sociālā nodrošinājuma sistēmu. Jaunais priekšlikums nemaina ne ES sociālā nodrošinājuma koordinēšanas noteikumu, ne arī Darba ņēmēju norīkošanas direktīvas darbības jomu. Tāpēc EESK bažijas, ka, regulā par sociālā nodrošinājuma koordinēšanu atsaucoties uz definīcijām, kas ietvertas ierosinātajā pārskatītajā Darba ņēmēju norīkošanas direktīvā, faktiski tiks palielināta juridiskā neskaidrība, nevis panākts paredzētais mērķis – atvieglot šo instrumentu piemērošanu. Regulā (kas ir saistoša un tieši piemērojama visās dalībvalstīs) atsaucoties uz direktīvu (kas ir saistoša dalībvalstīm tikai attiecībā uz sasniedzamo rezultātu), tiek radītas juridiska rakstura šaubas.

5.5. EESK norāda, ka ir jānodrošina vienādi nosacījumi īpašo noteikumu piemērošanai norīkoto darba ņēmēju sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanas jomā. Tas ietver tādu situāciju noteikšanu, kad tiek izsniegts dokuments A1, elementus, kas jāpārbauda pirms izsniegšanas, un atsaukšanu apstrīdēšanas gadījumā. Ņemot vērā, ka šiem aspektiem var būt izšķiroša nozīme Regulas (EK) Nr. 883/2004 12. un 13. panta praktiskajā piemērošanā, EESK pauž bažas par šādu neskaidri definētu pilnvaru piešķiršanu Eiropas Komisijai. EESK vēlētos saņemt atsauksmes par šīs deleģēšanas īstenošanu un – vēlāk – par jauno procedūru ietekmes novērtēšanu, jo darba ņēmēju norīkošana darbā ir tiešām jutīgs jautājums. EESK pauž bažas arī par jauno norīkošanas noteikumu kumulatīvo ietekmi, iepriekš minētajiem tehniskajiem grozījumiem sociālā nodrošinājuma regulā un to, ka rodas aizvien vairāk valsts iniciatīvu, kuru mērķis ir kontrolēt darba ņēmējus no citām ES valstīm. Pieaugošā sarežģītība, kas rodas, apvienojot šos atšķirīgos noteikumus, var ierobežot starpvalstu mobilitāti, un tā būtu cieši jāuzrauga Eiropas līmenī. Turklāt ir jāievēro arī sociālā nodrošinājuma noteikumi, kas saistīti ar norīkotajiem darba ņēmējiem.

5.6. Jaunie noteikumi paredz, ka Eiropas Savienībā dzīvojošam mobilam darba ņēmējam uzņēmējā dalībvalstī ir jānostrādā vismaz trīs mēneši, līdz viņš var pretendēt uz bezdarbnieka pabalstu. EESK uzskata, ka salīdzinājumā ar spēkā esošajiem nosacījumiem šis priekšlikums ierobežo mobilo darba ņēmēju piekļuvi bezdarbnieka pabalstiem uzņēmējvalstī (saskaņā ar pašreizējo kārtību pietiek nostrādāt tikai vienu dienu, lai iegūtu šādas tiesības). Tādējādi priekšlikums faktiski aizkavē to periodu summēšanu, kas dod tiesības uz pabalstiem (neatkarīgi no tā, kur ir personas pēdējā dzīvesvieta). No vienas puses, tas varētu negatīvi ietekmēt mobilitātes motivāciju, tomēr, no otras puses, tādā veidā noteikumi kļūtu taisnīgāki attiecībā uz galamērķa valstīm.

5.7. Saskaņā ar ierosinātajiem jaunajiem noteikumiem minimālais periods, kura laikā darba meklētāji var eksportēt vienā dalībvalstī nopelnītos bezdarbnieka pabalstus uz citu dalībvalsti, tiks pagarināts no pašreizējiem trim mēnešiem līdz vismaz sešiem mēnešiem, savukārt saskaņā ar spēkā esošo regulu lēmumu par trim vai sešiem mēnešiem pieņem tā dalībvalsts, kura eksportē pabalstus. EESK uzskata: šīs izmaiņas ir apliecinājums tam, ka Komisija atzīst grūtības ātri atrast darbu citā dalībvalstī. Tomēr EESK nav skaidrs, kā priekšlikums pagarināt bezdarbnieka pabalstu eksporta periodu var faktiski nodrošināt nodarbinātības iespējas darba meklētājiem, jo tās ir atkarīgas no situācijas darba tirgū, kas dažādās valstīs atšķiras. EESK arī apšaubā šā priekšlikuma lietderību laikā, kad bezdarbs un jo īpaši jauniešu bezdarbs vairākās ES dalībvalstīs joprojām ir augsts.

5.8. EESK uzskata, ka ierosinātie jaunie noteikumi nenovērš pašreizējās nepilnības koordinētā sociālā nodrošinājuma sistēmā, kas tika sākotnēji izveidota dalībvalstīm ar relatīvi līdzīgiem pirkspējas paritātes līmeņiem un sociālā nodrošinājuma sistēmām. Tāpēc ir vajadzīgi efektīvāki pasākumi, lai nodrošinātu konvergenci attiecībā uz bezdarbnieka pabalstu izmaksām ilgumu, saņemto pabalstu lielumu un summēšanas periodu bezdarbnieka pabalstu aktivizēšanai. Šī

konverģence palīdzētu uzlabot un veicināt sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšanu. Jautājums, kā panākt šo konverģenci, ir jāizskata ārpus šā atzinuma. Ierosinātie jaunie noteikumi par bezdarbnieka pabalstu eksportu principā nodrošina vismaz ciešāku sadarbību starp valstu nodarbinātības dienestiem (VND) visos līmeņos. Pārskatītajā regulā tiks skaidroti uzņēmējas dalībvalsts nodarbinātības dienesta pienākumi palīdzēt darba meklētājiem atrast darbu, uzraudzīt viņu darbības un ziņot par tām dalībvalstij, kas atbild par bezdarbnieka pabalstu maksāšanu. Tomēr EESK uzskata, ka VND būtu jādarbojas vairāk, lai palīdzētu mobiliem darba meklētājiem atrast drošu darbu, it īpaši, ņemot vērā ierobežoto laiku, kas atvēlēts darba meklēšanai; tas palīdzētu panākt lielāku konverģenci, kā minēts iepriekšējā punktā.

5.9. EESK ņem vērā to, ka gadījumā, ja mobili ES pilsoņi pārceļas no vienas dalībvalsts uz citu (uzņēmēja dalībvalsts) un nestrādā vai aktīvi nemeklē darbu, jauno ierosināto noteikumu dēļ piekļuve noteiktiem sociālā nodrošinājuma pabalstiem var kļūt atkarīga no personas iesniegta pierādījuma, ka tai ir likumīgas uzturēšanās tiesības saskaņā ar ES tiesību aktiem, kas savukārt atkarīgs no tā, vai personai ir pietiekami iztikas līdzekļi un visaptveroša veselības apdrošināšana. Citiem vārdiem, dalībvalstīm ir jāievēro nosacījumi, kas izklāstīti Brīvas pārvietošanās direktīvā (Direktīvā 2004/38/EK). Dalībvalstīm būtu jāpatur prātā arī priekšrocības, ko sniedz mobilu pilsoņu uzņemšana kopumā – pat to, kuri ir neaktīvi un neveic iemaksas sociālā nodrošinājuma sistēmās, taču tā vai citādi tomēr dod ieguldījumu uzņēmējvalsts ekonomikā (un kultūras daudzveidībā).

5.10. Tas faktiski ir atspoguļots EK priekšlikuma 5b) apsvērumā: “Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka ekonomiski neaktīviem mobiliem ES pilsoņiem netiktu liegts iegūt visaptverošu veselības apdrošināšanas segumu uzņēmējā dalībvalstī.” Tas nozīmē arī to, ka šādiem pilsoņiem jādod iespēja veikt samērīgas iemaksas uzņēmējas dalībvalsts veselības apdrošināšanas sistēmā. EESK aicina dalībvalstis apņēmīgāk gādāt, lai šāda iespēja būtu.

5.11. EESK uzskata, ka ierosinātie jaunie noteikumi nekādā veidā nedrīkst ierobežot pamattiesības, kas atzītas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā: tiesības uz cilvēka cieņas neaizskaramību (1. pants), tiesības uz sociālo nodrošinājumu un sociālo palīdzību (34. pants) un tiesības uz veselības aprūpi (35. pants).

5.12. Nobeigumā – atzīstot, ka nedrīkst ignorēt vajadzību panākt līdzsvaru starp uzņēmējām un nosūtītājām dalībvalstīm saistībā ar darba meklēšanu, EESK tomēr secina, ka ierosinātie jaunie noteikumi ne visos gadījumos veicinās darba meklētāju pārvietošanos. Vājākās un ievainojamākās Eiropas sabiedrības grupas paliks tikpat neaizsargātas kā pašlaik, turklāt saglabāsies arī sociāli ekonomiskā sašķeltība starp ES dalībvalstīm un to iekšienē.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Turpmākie pasākumi ilgtspējīgai Eiropas nākotnei: Eiropas rīcība ilgtspējības jomā””

(COM(2016) 739 final)

(2017/C 345/15)

Ziņotājs: **Etele BARÁTH**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 8.12.2016.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Pilnsapulces lēmums	13.12.2016.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	15.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	124/0/7
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK ir vīlusies, ka paziņojums “Turpmākie pasākumi ilgtspējīgai Eiropas nākotnei” rada priekšstatu, ka visi galvenie mērķi un prasības, kas ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā izvirzītas 2030. gadam, jau aplūkotas un ņemtas vērā pašreizējos ES politikas pasākumos. Paziņojumā nav paredzēts, ka ES politikā ievieš paradigmas maiņu, kas pamatojas uz Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam un kas nozīmē virzību uz jaunu attīstības modeli, kurš ir ekonomiski ilgtspējīgāks, sociāli iekļaujošāks un ekoloģiski dzīvotspējīgāks ilgtermiņā. Kā uzsvēris Eiropas Politiskās stratēģijas centrs ⁽¹⁾ un kā teikts iepriekšējos EESK atzinumos, šāda paradigmas maiņa ir steidzami nepieciešama, lai, ņemot vērā pieaugošo sociālo nevienlīdzību un augsto bezdarba līmeni Eiropā, kā arī tās ekonomikas neilgtspējīgo vides pēdas nospiedumu, Eiropas Savienībā pienācīgi īstenotu 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM).

1.2. EESK vienmēr ir atzinīgi vērtējusi Komisijas izvirzīšanos vadībā, kad tika izstrādāta ANO Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam. Tagad, kad 17 ilgtspējīgas attīstības mērķi ir jāievieš praksē, EESK uzskata, ka ES neuzņemas šādu konkrētu vadošo lomu, jo ES nav nedz nākusi klajā ar vērienīgu rīcības plānu par ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanu līdz 2030. gadam, nedz arī apliecinājusi gatavību kritiski izvērtēt un mainīt savu pašreizējo politiku.

1.3. Līdz šim 2030. gada programma nav izmantota kā iespēja sniegt jaunu, proaktīvu, pārmaiņu pilnu un pozitīvu vēstījumu Eiropai, kā to aicinājusi EESK, EP un daudzi pilsoniskās sabiedrības pārstāvji: jauns redzējums uz ilgtspējīgāku un sociāli iekļaujošāku Eiropu, kas darbojas savu iedzīvotāju interesēs un nevienu neatstāj novārtā; uz nākotni vērst redzējums, kura pamatā ir vērtības, kas Eiropu padarījušas par veiksmes paraugu, piemēram, solidaritāte un cilvēktiesības, sociālais taisnīgums un līdztiesība, demokrātija un līdzdalība, uzņēmējdarbība un atbildība pret vidi. Nedz Komisijas Baltajā grāmatā par Eiropas nākotni, nedz Romas deklarācijā par godu ES 60. gadadienai nav pietiekami atzīta vērtība, kādu Eiropas iedzīvotājiem sniedz ilgtspējīga Eiropas attīstība.

⁽¹⁾ EPSC Strategic Notes, Sustainability Now! A European Vision for Sustainability, 2016. gada 20. jūlijs; EESK atzinums “Eiropas pilsoniskās sabiedrības forums par ilgtspējīgu attīstību” (OV C 303, 19.8.2016., 73. lpp.); EESK atzinums “Ilgtspējīga attīstība – pārskats par ES iekšpolitiku un ārpolitiku” (OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp.).

1.4. EESK ir norūpējies par to, ka Komisija nav uzsākusi līdzdalības procesu, kas ļautu izstrādāt visaptverošu un integrētu stratēģiju ilgtspējīgai Eiropas attīstībai līdz 2030. gadam un pēc tam. Šāda stratēģija ir vajadzīga, lai nodrošinātu nepieciešamo ilgtermiņa perspektīvu, politikas koordināciju un saskaņotību ANO 2030. gada programmas īstenošanā. Tai vajadzētu būt daļai no jaunā, vienotā stratēģiskās ilgtermiņa politikas satvara laikposmam pēc 2020. gada.

1.5. EESK pauž bažas par to, ka starp ES un dalībvalstīm netiek pietiekami koordinēta 2030. gada programmas īstenošana. Iepriekš minētajai visaptverošajai stratēģijai būtu jākalpo kā saskaņotas rīcības vienotam satvaram.

1.6. EESK atzinīgi vērtē darbu, ko Komisija ir veikusi, lai noteiktu iespējamo ieguldījumu, kādu Komisijas desmit prioritātes var dot ilgtspējīgas attīstības programmas (2030) īstenošanā. EESK tomēr uzsver, ka ES politikas apzināšana saistībā ar IAM ir jāpapildina ar padziļinātu analīzi par faktiskajām nepilnībām, kuras saistībā ar IAM īstenošanu pašlaik ir vērojamas Eiropas Savienībā. Tikai reālo apstākļu izvērtēšana ļaus ES noteikt jomas, kurās vajadzīga iepriekšēja rīcība, un kritiski izvērtēt ES pašreizējās politikas efektivitāti IAM īstenošanā.

1.7. EESK atzinīgi vērtē Komisijas lēmumu, ar ko tiek izveidota daudzpusēja ieinteresēto personu platforma ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanai Eiropas Savienībā⁽²⁾. EESK norāda, ka ir nepieciešams nodrošināt nevalstiskā sektora dalībnieku iespējas sadarboties ar iestāžu pārstāvjiem šajā platformā, pamatojoties uz vienlīdzīgiem noteikumiem, lai ANO 2030. gada programmas daudzpusējo pieeju pārņemtu ES politikā attiecībā uz ilgtspējīgu attīstību. Ar platformas palīdzību vajadzētu iesaistīt virkni nevalstiskā sektora dalībnieku visā ciklā IAM īstenošanā Eiropas Savienībā, sākot no jaunu politikas iniciatīvu, ilgtermiņa stratēģiju un informēšanas pasākumu radīšanas līdz politikas īstenošanas pārskatīšanai un uzraudzībai un paraugprakses apmaiņai. Platformai būtu arī jāveicina sadarbība un partnerattiecības starp daudzām ieinteresētajām personām. EESK atbalstīs platformas darbību, gan izvirzot EESK locekli, kas to pārstāvēs platformā un sniegs speciālās zināšanas, gan arī veicinot kontaktus ar pilsonisko sabiedrību un citādi sniedzot ieguldījumu.

1.8. Attiecībā uz ilgtspējīgas attīstības veicināšanu EESK uzskata, ka daudzgadu finanšu shēma laikposmam pēc 2020. gada ir jāaskaņo ar ilgtspējīgas attīstības prioritātēm Eiropas Savienībā. Tādējādi vajadzētu būtiski palielināt pašu resursu un ieņēmumu īpatsvaru un panākt, ka īstenošana ir efektīvāka un iedarbīgāka.

1.9. EESK uzskata, ka papildus vispārārtzītajam IKP rādītājam, kas līdz šim ir izrādījies atbilstošs, ir svarīgi ieviest citus rādītājus, ar kuriem var novērtēt ne tikai ekonomikas izaugsmi, bet arī tās ietekmi un sniegumu saistībā ar vidi un iedzīvotāju labklājību⁽³⁾. Tas ir tādēļ, ka vēlamo attīstības virzību līdz 2030. gadam būs iespējams garantēt, tikai nodrošinot un uzraugot kompleksas sociālās un vides pārmaiņas.

2. Ievads

2.1. Ar "ANO Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam" pasaules valstu un valdību vadītāji 2015. gadā vienojās par līdz šim nepieredzēti plašu rīcības plānu, kas paredz izskaust nabadzību, aizsargāt planētu, nodrošināt cilvēktiesību ievērošanu un garantēt labklājību visiem iedzīvotājiem. Lai sasniegtu 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM) 2030. gadam, ir vajadzīgas radikālas pārmaiņas visās valstīs – gan jaunattīstības, gan attīstītajās valstīs.

2.2. Pamatojoties uz vairāku konferenču secinājumiem, 2016. gadā EESK izstrādāja trīs atzinumus⁽⁴⁾, kuros izklāstīja savus ieteikumus attiecībā uz ilgtspējīgas attīstības programmas (2030) īstenošanu Eiropas Savienībā.

⁽²⁾ C(2017) 2941 final.

⁽³⁾ EESK atzinums "Jauni uz attīstību orientētas pārvaldības un īstenošanas pasākumi: Eiropas strukturālo un investīciju fondu novērtējums un ar to saistītie ieteikumi" (OV C 487, 28.12.2016., 1. lpp.); sk. arī ESAO *Measuring wellbeing and progress: well-being research* (<http://www.oecd.org/statistics/measuring-well-being-and-progress.htm>).

⁽⁴⁾ EESK atzinums "Eiropas pilsoniskās sabiedrības forums par ilgtspējīgu attīstību" (OV C 303, 19.8.2016., 73. lpp.); EESK atzinums "Ilgtspējīga attīstība – pārskats par ES iekšpolitiku un ārpolitiku" (OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp.); EESK atzinums "Programma 2030. gadam: Eiropas Savienība, kas atbalsta ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē" (OV C 34, 2.2.2017., 58. lpp.).

2.3. Savā paziņojumā “Turpmākie pasākumi ilgtspējīgai Eiropas nākotnei”⁽⁵⁾ Komisija ir izklāstījusi savu pieeju, pamatojoties uz kuru ES iekšējās politikas un ārpolitikas ietvaros varētu īstenot ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam. Reizē ar šo paziņojumu tika iesniegti arī vairāki citi dokumenti, piemēram, paziņojums par jauno Eiropas Konsensu attīstības jomā un paziņojums par atjaunināto partnerību ar ĀKK valstīm. Savu viedokli par šiem paziņojumiem EESK ir sīkāk izklāstījusi attiecīgajos atzinumos⁽⁶⁾.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Paziņojuma ievadā ir teikts, ka ES ir pilnībā apņēmusies rīkoties, rādot piemēru, kā īstenot 2030. gada programmu⁽⁷⁾.

3.2. Tomēr Komisija nav gatava uzņemties vadību, proti, iesniegt vērienīgu ceļvedi IAM īstenošanai.

3.3. Ar šo paziņojumu nav sasniegts Komisijas 2016. gada darba programmā izklāstītais mērķis sniegt jaunu pieeju, “lai nodrošinātu Eiropas ekonomikas attīstību un sabiedrības un vides ilgtspēju pēc 2020. gada un integrētā veidā īstenotu ilgtspējīgas attīstības mērķus ES iekšpolitikā un ārpolitikā”.

3.4. Saskaņā ar paziņojumu ES atbilde uz 2030. gada programmu ietver divas pieejas: IAM pilnīga integrācija ES pašreizējā politikā un pārdomas par IAM ilgtermiņa īstenošanu pēc 2020. gada.

3.5. EESK atzinīgi vērtē šajā paziņojumā atspoguļotos Komisijas centienus, kas vērsti uz to, lai IAM sasaistītu ar pašreizējo ES politiku un Komisijas desmit darba prioritātēm. Tomēr pārāk liela uzmanība paziņojumā ir pievērsta pašreizējam norisēm ES politikā. Komisija neuztver 2030. gada programmu kā aicinājumu kritiski pārskatīt un mainīt savu politiku. Paziņojumā nav atspoguļota paradigmu maiņa, kas atspoguļojas ilgtspējīgas attīstības mērķos⁽⁸⁾: “Jauns attīstības modelis, kas ilgtermiņā ir ekonomiski ilgtspējīgāks, sociāli iekļaujošāks un ekoloģiski dzīvotspējīgāks un kas nodrošina, ka mūsu planētas resursi, pieaugot iedzīvotāju skaitam pasaulē, tiks sadalīti taisnīgi”⁽⁹⁾.

3.6. Līdz šim ne Komisija, ne arī Padome 2030. gada programmu nav izmantojušas kā iespēju sniegt jaunu, proaktīvu, pārmaiņu pilnu un pozitīvu vēstījumu Eiropai, kā to aicinājuši EESK, EP⁽¹⁰⁾ un daudzi pilsoniskās sabiedrības pārstāvji; jaunu redzējumu uz ilgtspējīgāku un sociāli iekļaujošāku Eiropu, kas darbojas savu iedzīvotāju interesēs un nevienu neatstāj novārtā⁽¹¹⁾. Ne Komisijas Baltajā grāmatā par Eiropas nākotni, ne arī Romas deklarācijā, ko, atzīmējot ES 60. gadadienu, pieņēma 27 dalībvalstu vadītāji, Komisija, Eiropadome un Eiropas Parlaments minētā mērķa sasniegšanai nav pietiekami atspoguļota ilgtermiņa ilgtspējīgas attīstības nozīme Eiropas iedzīvotājiem un vajadzība pēc vienotas Eiropas.

3.7. Turklāt paziņojumā nav nodrošinātas steidzami vajadzīgās pamatnostādnes turpmākajai rīcībai 2030. gada programmas īstenošanā. Pagaidām Komisija neplāno uzsākt līdzdalības procesu, kas ļautu izstrādāt visaptverošu un integrētu stratēģiju ilgtspējīgai Eiropai 2030. gadā un pēc tam, kā to aicinājusi EESK⁽¹²⁾. Eiropas pašreizējās stratēģiskās pamatprogrammas izstrādātas līdz 2020. gadam. Tas nav pieņemami ne tikai tāpēc, ka ANO programma izstrādāta laikposmam līdz 2030. gadam un Parīzes klimata nolīgums paredzēts pat vēl ilgākam laika periodam, bet arī ņemot vērā

⁽⁵⁾ COM(2016) 739 final.

⁽⁶⁾ EESK atzinums “Programma 2030. gadam: Eiropas Savienība, kas atbalsta ilgtspējīgu attīstību visā pasaulē” (OV C 34, 2.2.2017., 58. lpp.).

⁽⁷⁾ COM(2016) 739 final, 3. lpp.

⁽⁸⁾ Komisijas priekšsēdētāja vietnieka Frans Timmermans runa *We need to turn around our economies* ANO samītā 2015. gada 27. septembrī.

⁽⁹⁾ OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp., 3.4. punkts.

⁽¹⁰⁾ 2016. gada 12. maija rezolūcija <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0224+0+DOC+XML+V0//LV>.

⁽¹¹⁾ Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizāciju un arodbiedrību kopīgais aicinājums Eiropas vadītājiem, 2017. gada 21. marts, *The Europe we want*, https://concordeurope.org/wp-content/uploads/2017/03/EuropeWeWant_Statement_English_201703.pdf?1855fc; *Solidar Statement: Our Common Future*, <http://www.solidar.org/en/news/statement-our-common-european-future>.

⁽¹²⁾ OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp., 1.5. punkts.

ekonomiskās un sociālās modernizācijas procesu ilgumu. Būtu jāizveido vienota un visaptveroša stratēģija laikposmam pēc 2020. gada, pamatojoties uz Eiropas Komisijas desmit darba prioritātēm, stratēģiju "Eiropa 2020" un tās septiņām pamatiniciatīvām, un ES kohēzijas politikas vienpadsmit tematiskajiem mērķiem un integrējot daudzgadu finanšu shēmu laikposmam pēc 2020. gada.

3.8. Komisija pilnībā neizmanto 2030. gada programmā izklāstīto daudzpusējo pieeju. Atšķirībā no procesa, kura rezultātā tika pieņemta 2030. gada programma, Komisijas pieeja līdz šim nav bijusi īpaši pārredzama un iekļaujoša.

4. Īpašas piezīmes

4.1. *To Eiropas politikas virzienu apzināšana, kuri sekmē IAM sasniegšanu (paziņojuma 2.1. nodaļa)*

4.1.1. Šis apzināšanas process, šķiet, ietver tikai darbu ar dokumentiem: tiek apzināti ES politikas pasākumi, kas vienā vai otrā veidā risina ar 17 IAM saistītus jautājumus. Minētajā procesā nav pietiekami atspoguļota reālā situācija Eiropā. Tas nepamato Komisijas secinājumu, ka Eiropas rīcība ir vērsta uz visu 17 IAM sasniegšanu, jo nav veikts novērtējums, vai šie politikas pasākumi patiešām ir efektīvi vai arī tos negatīvi ietekmē citi savstarpēji pretrunīgi pasākumi. Piemēram, ir norādīts, ka stratēģija "Eiropa 2020" ir vērsta uz IAM sasniegšanu nabadzības un nevienlīdzības jomā, tomēr nav minēts fakts, ka netiks sasniegti attiecīgie stratēģijas "Eiropa 2020" pamatmērķi.

4.1.2. Tādējādi līdztekus ES politikas pasākumu apzināšanai ir jāveic detalizēta nepilnību analīze, lai novērtētu ES reālo situāciju saistībā ar IAM īstenošanu⁽¹³⁾. Tikai reālās situācijas izvērtēšana ļautu Eiropas politikas veidotājiem noteikt pareizās prioritātes IAM īstenošanai. Secinājumiem, kurus Komisija izdarījusi, veicot apzināšanu, trūkst ticamības, un tie nav balstīti uz faktiem.

4.1.3. Līdztekus paziņojumam Eurostat publicēja sākotnējo statistikas pārskatu par pašreizējo situāciju ES dalībvalstīs attiecībā uz IAM⁽¹⁴⁾. Tomēr Komisija nav centusies izveidot vajadzīgo saikni starp apzināšanas procesu, statistikas faktiem un IAM īstenošanas politisko prioritāšu noteikšanu.

4.1.4. EESK cer, ka pilnīgas pārraudzības sistēmas ieviešana attiecībā uz IAM īstenošanu Eiropas Savienībā ļaus izmantot uz faktiem vairāk balstītu pieeju, kas ļautu apzināt galvenās nepilnības un problēmas, ar kurām saskaras Eiropas Savienība saistībā ar 2030. gada programmu.

4.1.5. Kā EESK jau ir norādījusi, jomas, kurās ES ir jādara visvairāk, lai sasniegtu IAM, ir saistītas ar vides pēdas nospieduma samazināšanu un sociāli iekļaujošākas Eiropas izveidi: 12. IAM (ilgtspējīgs patēriņš un ražošana), 13. IAM (pasākumi klimata jomā), 14. un 15. IAM (ekosistēmu saglabāšana), 2. IAM (ilgtspējīga lauksaimniecība), 9. IAM (ieguldījumi infrastruktūrā un inovācijā), 10. IAM (nevienlīdzības samazināšana), 8. IAM (pienācīgas kvalitātes nodarbinātība un darbs), 1. IAM (nabadzības samazināšana), 5. IAM (dzimumu līdztiesība) un 4. IAM (izglītība)⁽¹⁵⁾.

4.2. *Komisijas desmit prioritāšu ieguldījums 2030. gada programmā (paziņojuma 2.2. nodaļa)*

4.2.1. Paziņojumā ir parādīts, kādā veidā Komisijas desmit prioritātes var veicināt IAM īstenošanu. Komisijai arī jābūt tomēr drosmei vajadzības gadījumā savas darba prioritātes pārskatīt/pielāgot, lai pilnībā izmantotu jebkādu iespējamo sinerģiju ar IAM īstenošanas darbu.

4.2.2. EESK uzskata, ka vairāk uzmanības būtu jāpievērš kultūras dimensijai ilgtspējīgas attīstības jomā un komunikācijas nozīmei 2030. gada programmas veicināšanā.

⁽¹³⁾ OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp., 1.7. punkts.

⁽¹⁴⁾ Eurostat, Ilgtspējīga attīstība Eiropas Savienībā, 2016. gads.

⁽¹⁵⁾ OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp., 4.1. punkts.

4.3. **Pārvaldība (paziņojuma 3.1. nodaļa)**

4.3.1. EESK iesaka kopā ar ilgtermiņa stratēģiju, kas paredzēta 2030. gada programmas īstenošanai, ieviest pārvaldības un koordinācijas sistēmu, lai nodrošinātu saskaņotību starp centralizētiem un decentralizētiem pasākumiem, kā arī iesaistītu organizētu pilsonisko sabiedrību valsts un reģionālajā līmenī.

4.3.2. Eiropas pusgads būtu jāizveido par vertikālas daudzlīmeņu koordinācijas instrumentu attiecībā uz IAM īstenošanu dalībvalstīs ⁽¹⁶⁾. Paziņojumā Komisija diemžēl nav izmantojusi iespēju pilnveidot ES pusgadu šajā virzienā.

4.3.3. EESK uzskata: lai gan kopš 2010. gada ilgtspējīga attīstība ir iekļauta stratēģijā “Eiropa 2020”, saskaņotība starp ekonomikas, sociālajiem un vides mērķiem nav panākta. Ir jāuzlabo mehānismi, kas nodrošina politikas saskaņotību ilgtspējīgai attīstībai.

4.3.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisijas jaunajā struktūrā ir izmantota integrētāka pieeja un pirmajam priekšsēdētāja vietniekam ir piešķirta koordinators loma, jo tas ļauj turpināt darbu saistībā ar IAM īstenošanu. Tomēr koordinējošajām struktūrvienībām Komisijā būs vajadzīgas pietiekamas spējas, lai šos procesus ar pienācīgu spēku virzītu uz priekšu.

4.3.5. ES vadītāju uzdevums ir izmantot labākas pārvaldības potenciālu, stiprināt vadību, saprast, cik svarīga ir starpnozaru koordinācijas metode, kuras mērķis ir uzlabot mijiedarbību, un, iespējams, sagatavošanas posmā nodot uzraudzību sociālekonomisko interešu pārstāvjiem, lai līdzdalību padarītu efektīvāku. Tādējādi viņi varēs izmantot milzīgo slēpto potenciālu, kas parādīsies īstenošanas procesā.

4.3.6. Komisijas paziņojumā diemžēl nav aplūkots jautājums par to, kā šo procesu atpazīt un uzlabot.

4.4. **Finansējums (paziņojuma 3.2. nodaļa)**

4.4.1. Daudzgaļu finanšu shēmas izstrādāšana laikposmam pēc 2020. gada būtu jāizmanto, lai ES līdzekļu izlietojumu saskaņotu ar ilgtspējīgas attīstības prioritāšu īstenošanu ES.

4.4.2. EESK piekrīt, ka Eiropas Savienībai būtu jāpilnveido finansiālā atbalsta sistēma, jo tas uzlabotu ekonomiskos rādītājus teritoriālajā, reģionālajā un vietējā līmenī un veicinātu kopējo labumu, vienlaikus ņemot vērā arī ilgtspējas prasības. Ekonomiskajai labklājībai būtu jāveido IAM ekonomiskais pamats, taču būtu jāievieš regulējums, kas ļautu nodrošināt sociālo un vidisko mērķu sasniegšanu. EESK uzskata, ka Eiropas nodokļu sistēmas reforma varētu nostiprināt budžeta resursu pieaugumu un veicināt labāku 2030. gada programmas īstenošanu.

4.4.3. Komisija īpaši uzsver ar ilgtspējīgu finansēšanu saistītos jautājumus. Pēc EESK domām, īpaši svarīga ir vajadzība izveidot pareizos pamatnosacījumus privātajiem un publiskajiem ieguldītājiem, lai viņi varētu veikt vērienīgus ilgtermiņa ieguldījumus infrastruktūras modernizācijā un inovācijā, jo tas ir nepieciešams, lai veicinātu pāreju uz ilgtspējīgāku ekonomiku ⁽¹⁷⁾.

4.5. **Progresu mērīšana (paziņojuma 3.3. nodaļa)**

4.5.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas nodomu, proti, regulāri veikt sīkāku pārraudzību par IAM īstenošanas gaitu Eiropas Savienībā un izmantot datus no daudziem pārraudzības procesiem, ko patlaban īsteno Komisija, aģentūras, EADD un dalībvalstis. Tomēr trūkst konkrētas informācijas par to, kā šī pārraudzības sistēma darbosies.

4.5.2. EESK atzinīgi vērtē Eurostat darbu, ko tā veic, izstrādājot rādītājus IAM īstenošanas pārraudzībai Eiropas Savienībā. EESK uzsver, ka lēmumiem par pārraudzību un jo īpaši par rādītāju izstrādi ir būtiska politiskā ietekme. Tāpēc ir jāapspriež rādītāju turpmākā izstrāde un pārredzamā veidā jākonsultējas ar pilsonisko sabiedrību.

⁽¹⁶⁾ OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp., 1.11. punkts; (EESK atzinums “Gada izaugsmes pētījums par 2017. gadu” (OV C 173, 31.5.2017., 73. lpp.)).

⁽¹⁷⁾ EESK atzinums “Ilgtermiņa attīstība – pārskats par ES iekšpolitiku un ārpolitiku” (OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp.); EESK atzinums par ilgtermiņa finansēšanu (OV C 327, 12.11.2013., 11. lpp.); sk. arī Apvienotās Karalistes valdības zaļo grāmatu (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/220541/green_book_complete.pdf).

4.5.3. EESK sagaida, ka pēc tam, kad Eurostat būs publicējis kārtējo IAM pārraudzības ziņojumu un pilsoniskās sabiedrības organizācijas būs pietiekami apspriedušās ar attiecīgajiem sabiedrības pārstāvjiem, daudzpusējā ieinteresēto personu platformā notiks dialogs par secinājumiem, kas gūti pārraudzības procesā, un par vajadzīgajiem politikas pārskatīšanas pasākumiem.

4.5.4. Vairāki EESK pētījumi apstiprina uzskatu, ka papildus vispāratzītajam IKP rādītājam, kas līdz šim ir izrādījis atbilstošs, ir jāievieš cits rādītājs, kurš atspoguļotu ne tikai ekonomikas izaugsmi, bet arī tās ietekmi un rezultātus (iekšzemes koprezultāts). Vēlamā attīstības procesa pārraudzība līdz 2030. gadam ir jābalsta uz kompleksu ekonomisko, sociālo un vides rādītāju kopumu ⁽¹⁸⁾.

4.5.5. Pārraudzības sistēmai vajadzētu būt saistītai arī ar Eiropas pusgadu.

4.5.6. Saskaņā ar ANO 2030. gada programmu valdībām ir jāizveido pārraudzības un pārskatīšanas sistēma, tādējādi nosakot instrumentus pilnam politikas ciklam, kas ietver stratēģiju izstrādi, īstenošanu, pārraudzību un pārskatīšanu. Pārskatīšanas posms paziņojumā nav ņemts vērā. Iemesls varētu būt tāds, ka nav visaptverošas IAM īstenošanas stratēģijas un rīcības plāna, ko varētu regulāri pārskatīt.

4.6. **Kopīga atbildība un daudzpusēja pieeja**

4.6.1. IAM ir daudzpusēja interesentu programma. Šos mērķus var sasniegt tikai tadā gadījumā, ja šajā procesā aktīvi darbojas un piedalās pilsoniskā sabiedrība, uzņēmumi, arodbiedrības, vietējās kopienas un citas ieinteresētās personas. Līdzdalības pārvaldības mehānismiem ir jānodrošina pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās visos līmeņos: no vietējā un valsts līdz Eiropas un ANO līmenim. Lai ilgtspējīgas attīstības mērķus sasniegtu, iestādēm un ieinteresētajām personām ir integrēti jāsadarbības dažādās jomās.

4.6.2. Ar nesen pieņemtu Komisijas lēmumu tiek izveidota daudzpusēja ieinteresēto personu platforma ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanai Eiropas Savienībā ⁽¹⁹⁾. EESK atzinīgi vērtē šo jauno projektu un piedāvā savu palīdzību platformas veiksmīgas darbības nodrošināšanai.

4.6.3. EESK tomēr ir vilusies, ka Komisija savā paziņojumā nav ņēmusi vērā nedz EESK priekšlikumu sadarbībā ar Eiropas Komisiju izveidot Eiropas forumu par ilgtspējīgu attīstību, nedz EESK ieteikumus par to, kā šādu forumu veidot ⁽²⁰⁾ – atziņas, kuru pamatā bija secinājumi, kas izrietēja no prezentācijām par ierosināto forumu; šīs prezentācijas bija sagatavotas konferencēm, Padomes darba grupām, Komisijai un apspriedēm ar ieinteresētajām personām, kurās dalībnieki pauda atbalstu forumam.

4.7. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija savā lēmumā, ar ko tiek izveidota daudzpusēja ieinteresēto personu platforma, ir paplašinājusi platformas uzdevumus attiecībā uz IAM īstenošanas pārraudzību un paraugprakses apmaiņu, kā arī paredzējusi gan konsultēšanos ar pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem pārdomu procesā saistībā ar IAM īstenošanu ilgtermiņā, gan to piedalīšanos īstenošanas pasākumu uzraudzībā un pārskatīšanā. Platformai būtu arī jāveicina sadarbība un partnerattiecības starp daudzām ieinteresētajām personām. EESK uzskata, ka šāda veida līdzdalības platformai ir jāuzņemas būtiska loma jauna veida Eiropas pārvaldībā, kurai ir raksturīga kopīga atbildība.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹⁸⁾ Sk. vairāk par patieso progresu rādītāju, laimīgās planētas indeksu, pēdas nospieduma indeksu u. c.

⁽¹⁹⁾ C(2017) 2941 final.

⁽²⁰⁾ EESK atzinums par tematu "Eiropas pilsoniskās sabiedrības forums par ilgtspējīgu attīstību" (OV C 303, 19.8.2016., 73. lpp.).

**Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums
“Ekodizaina darba plāns 2016.–2019. gadam””**

(COM(2016) 773 final)

(2017/C 345/16)

Ziņotājs: **Cillian LOHAN**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 27.1.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Biroja lēmums	13.12.2016.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	15.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	130/0/1
(par/pret/atturas):	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Ekodizaina darba plāna 2016.–2019. gadam darbības joma ir pārāk ierobežota, lai, izmantojot preču un pakalpojumu piegādes ķēdes, vairumtirdzniecības jomu spēcīgi virzītu uz ieradumu maiņu tādā tempā, kas atbilstu aprites ekonomikas rīcības plāna vērienam.

1.2. Preču un pakalpojumu ekodizaina jomā jāpiemēro plašāka pieeja nekā tikai enerģijas apsvērumi. Lai gan šie apsvērumi ir svarīgi, ir nepieciešams koncentrēties uz produktu pilnu aprites ciklu, tostarp to izturīgumu, apkopes un remonta vienkāršumu, kopīgas izmantošanas un digitalizācijas iespējām, atkārtotu izmantošanu, uzlabošanas iespējām, pārstrādāšanas iespējām un faktisko realizāciju pēc dzīves cikla beigām, lai iegūtu otrreizējās izejvielas izmantošanai produktos, ko laiž tirgū.

1.3. Ņemot vērā digitalizāciju, sadarbīgo un funkcionālo ekonomiku, ekodizainā jāiekļauj aprites ekonomikas principi, lai nodrošinātu saskaņotību starp dažādajām stratēģijām, kuru mērķis ir veidot jaunu ekonomikas modeli.

1.4. Produkta sastāvdaļām vajadzētu būt viegli atgūstamām atkārtotai izmantošanai un/vai atkārtotai izlietošanai ražošanā, lai virzītos uz spēcīga otrreizējo izejvielu tirgus izveidi.

1.5. Marķēšanas prasības var veicināt ekodizaina stratēģiju uzlabošanu un palīdzēt patērētājiem lēmumu pieņemšanā, tādējādi kļūstot par ieradumu maiņas virzītājspēku. Marķējumā būtu jāiekļauj informācija par produkta un/vai tā būtiskāko sastāvdaļu paredzamo dzīves ilgumu.

1.6. EESK vēlreiz apliecina, ka tā atbalsta ražotāja paplašinātas atbildības piemērošanu kā līdzekli, kas veicina pāreju uz aprites ekonomikas uzņēmējdarbības modeļiem, un uzsver, ka arī tas var popularizēt ekodizainu.

2. Pamatojums

2.1. Ekodizaina darba plāns 2016.–2019. gadam palīdz īstenot Komisijas jauno iniciatīvu par aprites ekonomiku. Vispārējais mērķis ir veicināt pāreju uz aprites ekonomikas modeli, kurā ņemts vērā viss produktu un to materiālu aprites cikls.

2.2. Tas turpina iepriekšējos ekodizaina darba plānus, kas bija izstrādāti 2009.–2011. gada un 2012.–2014. gada periodam. Juridisko satvaru veido gan Pamatdirektīva 2009/125/EK par ekodizainu, gan Pamatdirektīva 2010/30/EK par energomarķējumu. Ekodizaina direktīvas 16. panta 1. punktā ir paredzēts regulāri izstrādāt darba plānus.

2.3. Izskatāmais darba plāns paredzēts kā līdzeklis Eiropas konkurētspējas stiprināšanai un ekonomikas izaugsmes veicināšanai, vienlaikus veicinot darbvietu radīšanu.

2.4. Bija cerēts, ka Ekodizaina direktīvas pārskatīšanas vai darba plāna atjaunināšanas rezultātā varētu paplašināties iepriekšējo ekodizaina iniciatīvu darbības joma.

3. Pārskats par Ekodizaina darba plānu 2016.–2019. gadam

3.1. Ekodizaina un energomarķējuma tiesiskajam regulējumam ir divkāršs mērķis ⁽¹⁾. Pirmais mērķis ir nodrošināt, lai, izmantojot ekodizainu, tirgū pakāpeniski varētu nonākt aizvien energoefektīvāki ražojumi. Otrais ir vērsts uz to, lai, izmantojot energomarķējumu, patērētājiem dotu plašākas iespējas un viņus mudinātu iegādāties visefektīvākos ražojumus.

3.2. Pašreizējā darba plānā izklāstīti pieņemtie īstenošanas pasākumi, tostarp 28 ekodizaina regulas, 16 deleģētās regulas par energomarķējumu un trīs atzīti brīvprātīgi nolīgumi.

3.3. Citas darba jomas ir, piemēram, ekodizaina pasākumi saistībā ar gaisa sildīšanas un dzesēšanas iekārtām – šajā jomā paredzēts izstrādāt regulu –, un vairāki regulu grozījumi, lai uzlabotu produktu testēšanu un samazinātu krāpniecību, kas saistīta ar ekodizainu un energomarķējumu. Minētās iniciatīvas papildina izskatāmo darba plānu un tajā ir minētas, bet nav konkrēti iekļautas.

3.4. Jau paveiktā un pašreizējā darba novērtēšana un informēšana par to ir koncentrēta uz energomarķējumu un ekodizaina elementa ieviešanu tikai saistībā ar snieguma efektivitāti.

3.5. Produktu grupu saraksts ir papildināts ar jaunām produktu grupām, uz kurām koncentrējas spēkā esošie tiesību akti vai pārskatīšana. Tās ir šādas:

- ēku automātikas un vadības sistēmas,
- elektriskās tējkannas,
- roku žāvētāji,
- lifti,
- saules paneļi un invertori,
- saldēšanas tvertnes,
- augstspiediena tīrītāji.

4. Ekodizaina principi

4.1. Ekodizains var palīdzēt ekonomikas izaugsmi atsaistīt no resursu patēriņa, samazinot materiālu un enerģijas izmantošanu, palielinot pārstrādes apjomus un samazinot atkritumu daudzumu ⁽²⁾. Aprites ekonomikas modeļa priekšrocības ir tādas, ka ekonomiskās labklājības, sociālo un vides ieguvumu radīšana ir savstarpēji cieši saistīta. Ekodizains var būt svarīgs sociālās ilgtspējas virzītājspēks.

4.2. Lai arī Ekodizaina direktīva ir tikusi izmantota, lai uzlabotu produktu energoefektivitāti, to varētu intensīvāk izmantot aprites ekonomikā atbilstošu produktu dizaina stimulēšanai, piemēram, atceļot tādas dizaina stratēģijas, kas kavē detaļu ar defektiem salabošanu vai apmaiņu ⁽³⁾.

4.3. Ekodizains nodrošina produktu–pakalpojumu sistēmas un produktus, kuriem vajadzīgs mazāk resursu, izmantojot pārstrādājamus un atjaunojamus resursus un izvairoties no bīstamiem materiāliem, kā arī izmantojot sastāvdaļas, kuras ir ilgstošākas un kuras vieglāk uzturēt, salabot, uzlabot un pārstrādāt. Pastāv divas dažādas pieejas: produktu pārveidošana, pamatojoties uz esošo produktu pakāpeniskiem uzlabojumiem, un jaunu produktu izstrāde, kuras mērķis ir izstrādāt

⁽¹⁾ OV C 82, 3.3.2016., 6. lpp.

⁽²⁾ Ellen MacArthur Foundation, *Towards the circular economy: Opportunities for the consumer goods sector* ("Virzība uz aprites ekonomiku: iespējas patēriņa preču jomā"), 2013. Dokumentu skatīt: https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/TCE_Report-2013.pdf.

⁽³⁾ Eiropas Vides aģentūra, *Environmental indicator report 2014: Environmental impacts of production-consumption systems in Europe* ("Ziņojums par vides rādītājiem 2014. gadā: ražošanas un patēriņa sistēmu ietekme uz vidi Eiropā"), 2014. Dokumentu skatīt: <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-indicator-report-2014>

resursu ziņā efektīvākus produktus, kurus var remontēt, modernizēt un pārstrādāt⁽⁴⁾. Ar Ekodizaina direktīvas īstenošanu līdz šim ir sekmēta galvenokārt pirmā pakāpeniskā pieeja, bet tagad vajadzētu pastiprināt otrās pieejas piemērošanu un līdztekus izstrādāt pārskatītu un piemērotu marķējumu, izmantojot atbalstu, ko sniedz Eiropas standartizācijas organizāciju darbs šajās jomās.

4.4. Aprites dizaina nozīmīgs elements ir tas, ka produkts var kļūt par pakalpojumu, uzsvaram mainoties no īpašumtiesībām uz izmantošanas tiesībām, no produkta pārdošanas uz darbības līgumiem, piemēram, produktu–pakalpojumu sistēmas (*Product-Service System*) un nolīgumi par pakalpojumu līmeni (*Service-Level Agreements*).

4.5. Attiecībā uz lauksaimniecības un pārtikas ražošanas nozari būtu jāatzīmē, ka ilgtspējīgas pārtikas ražošanas sistēmas, piemēram, it īpaši bioloģiskās pārtikas ražošanas sistēmas, ir gan aprites ekonomikas, gan ekodizaina piemērs.

4.6. Nesen uzsāktā EESK un Eiropas Komisijas kopīgā iniciatīva, kuras mērķis ir izveidot daudzpusēju Eiropas Aprites ekonomikas nozares ieinteresēto personu platformu, var palīdzēt apzināt labāko praksi šajā jomā un noteikt politikas šķēršļus pārejai uz ekodizaina stratēģiju.

5. Nepilnības un trūkumi

5.1. Integrēta pieeja

5.1.1. Preču un pakalpojumu ekodizaina jomā jāpiemēro plašāka pieeja nekā tikai enerģijas apsvērumi. Lai gan šie apsvērumi ir svarīgi, ir nepieciešams koncentrēties uz produktu pilnu aprites ciklu, tostarp to izturīgumu, apkopes un remonta vienkāršumu, kopīgas izmantošanas un digitalizācijas iespējām, atkārtotu izmantošanu, uzlabošanas iespējām, pārstrādāšanas iespējām un faktisko realizāciju pēc dzīves cikla beigām, lai iegūtu otrreizējās izejvielas izmantošanai produktos, ko laiž tirgū. Ekodizainam ir jābūt daļai no integrētas pieejas, kurā ir ņemti vērā gan produktu energoefektivitātes, gan snieguma aspekti, turklāt līdzvērtīgi un saistībā ar resursu un materiālu izmantošanas efektivitāti un sniegumu.

5.1.2. Pašreizējā darba plānā atzīti ierobežojumi, kas rodas, ja galvenokārt koncentrējas uz energoefektivitāti. Skaidri redzams, ka konsekvences un skaidrības labad ekodizaina jomā ir nepieciešama plašāka stratēģija. Ekodizaina direktīva pati par sevi neaprobežojas tikai ar enerģiju saistītu produktu energoefektivitātes rādītājiem, bet attiecas arī uz šādos produktos izmantoto materiālu plašāku izmantošanas jomu un uz resursu neefektīvas izmantošanas plašāku ietekmi un izmaksām.

5.1.3. Saskaņā ar aprites ekonomikas principiem ir vajadzīgas preces un pakalpojumi, kas ir izturīgi, atkārtoti izmantojami, labojami un atkārtoti pārstrādājami. Ņemot vērā digitalizāciju, sadarbīgo⁽⁵⁾ un funkcionālo⁽⁶⁾ ekonomiku, ekodizainā jāiekļauj aprites ekonomikas principi, lai nodrošinātu saskaņotību starp dažādajām stratēģijām, kuru mērķis ir veidot jaunu ekonomikas modeli⁽⁷⁾. Ar pašreizējo nesaskaņotību saistītie riski var radīt nenoteiktību uzņēmējdarbības nozarē, un tas savukārt kavē inovāciju vai ieguldījumus uzņēmējdarbības modeļos, kas balstīti uz visaptverošāku aprites ekonomikas modeli. Tā arī novedīs pie tendences panākt resursu efektivitāti uz enerģijas pārmērīgas izmantošanas rēķina un otrādi. Pašreizējā un turpmākā produktu izvēle, kuras pamatā līdz šim ir bijusi enerģijas neefektivitāte, būtu jāpapildina ar produktiem un pakalpojumiem, kuriem ir augsta resursu izmantošanas neefektivitāte.

5.1.4. Spēcīgam otrreizējo izejvielu tirgum ir būtiska nozīme aprites ekonomikas attīstībā. Ekodizainam būtu jāpalīdz izstrādāt tādus produktus un pakalpojumus, kas ļauj atdalīt produkta sastāvdaļas. Tas nozīmē, ka produkta sastāvdaļām vajadzētu būt viegli atgūstamām atkārtotai izmantošanai un/vai atkārtotai izlietošanai ražošanā. Dizainā jāparedz šī iespēja atgūt otrreizējās izejvielas, lai tirgum piegādātu tīrus un augstas kvalitātes materiālus.

⁽⁴⁾ ANO Vides programma un Delftas Tehnoloģiju universitāte, *Design for sustainability – A step-by-step approach* ("Dizains ilgtspējai: pakāpeniska pieeja"), 2009. Dokumentu skatīt: <http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8742/DesignforSustainability.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

⁽⁵⁾ OV C 303, 19.8.2016., 36. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 75, 10.3.2017., 1. lpp.

⁽⁷⁾ Eiropas Vides aģentūra, *Circular by design – Products in the circular economy* ("Aprites veicināšana, izmantojot izstrādi – produkti aprites ekonomikā"), ziņojums Nr. 6-2017, 2017. gada jūnijs. Dokumentu skatīt: <https://www.eea.europa.eu/publications/circular-by-design>. EESK patlaban analizē jaunu ilgtspējīgu ekonomikas modeļu kopējo potenciālu, izstrādājot atsevišķu atzinumu (SC/048), kuru paredzēts pieņemt 2017. gada otrajā pusē.

5.1.5. Turklāt dizains kā virzītājs uz spēcīgu otrreizējo izejvielu tirgu jāizmanto, ņemot vērā arī izturības un modularitātes nozīmi dizainā.

5.2. Ieradumu maiņa

5.2.1. Būtu jāizmanto vairākas stratēģijas, lai mainītu patērētāju ieradumus. Ar marķējumu vien nepietiks, lai sasniegtu plašas pārmaiņas ieradumos. Iepriekšējos EESK atzinumos jau ir norādīts, ka ir jāizmanto ekonomikas instrumenti⁽⁸⁾, informācija par produkta dzīves ilgumu⁽⁹⁾ un uzvedības ekonomika⁽¹⁰⁾ (jo īpaši uzvedinošā pieceja)⁽¹¹⁾ kā daļa no instrumentu kopuma, ar ko realizēt šo pāreju.

5.2.2. Prasība mainīt ieradumus attiecas ne tikai uz patērētājiem un galalietotājiem. Uzņēmējdarbības nozare ir jāatbalsta, izmantojot stimulus un noteiktību attiecībā uz politikas virzienu, lai rosinātu pārmaiņas. Tas būs jo īpaši svarīgi MVU sektorā, kur apmācība un atbalsta instrumenti var veicināt ekodizaina principu izpratni un piemērošanu un nodrošināt, ka jebkura pāreja ir saistīta ar darba ņēmēju pārdali pēc vajadzības, lai pēc iespējas samazinātu pārvietošanu.

5.2.3. EESK vēlreiz apliecina, ka tā atbalsta ražotāja paplašinātas atbildības piemērošanu kā līdzekli, kas veicina pāreju uz aprites ekonomikas uzņēmējdarbības modeļiem, un uzsver, ka arī tas var veicināt ekodizainu.

5.2.4. EESK atzinumā par aprites ekonomikas dokumentu kopumu⁽¹²⁾ ir norādīts, ka svarīga nozīme ir jauniem īpašumtiesību modeļiem, kas ietvertu produktu un pakalpojumu nomu. Tas var arī veicināt ekodizainu kā obligātu priekšnoteikumu komercdarbībā, sniedzot labumu gan videi, gan sabiedrībai kopumā.

5.3. Pārskatīšanas klauzulas

5.3.1. Vairumam ekodizaina un energomarķējuma īstenošanas pasākumu ir paredzētas pārskatīšanas klauzulas, ko plānots īstenot praksē nākamajos gados. Pārskatīšanā īpaši tiks analizēta resursu izmantošanas efektivitāte, remontējamība, produktu pārstrādājamība un izturība.

5.3.2. EESK uzsver, ka ir svarīgi šos principus piemērot ne tikai jaunām ražojumu grupām, kas ir jāiekļauj šajā darba plānā, bet arī pašreiz notiekošajiem pētījumiem par esošo ražojumu sarakstu.

5.3.3. Šo principu piemērošanu vajadzētu ne tikai ārēji attiecināt uz pārskatīšanu, bet arī tagad iekļaut Ekodizaina darba plānā.

5.4. Izstrādāt atbilstošu pašreizējo Ekodizaina darba plānu

5.4.1. EESK atzīmē, ka pašreizējais Ekodizaina darba plāns tika pārskatīts, ņemot vērā ES rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku. Tomēr ar Apspriežu forumu paredzētā konsultēšanās par priekšlikumiem attiecībā uz Ekodizaina darba plāna projektu, kā noteikts Ekodizaina direktīvas 18. pantā, notika 2015. gada oktobra beigās. Tas bija pirms aprites ekonomikas rīcības plāna uzsākšanas.

5.4.2. Apspriežu forumam vajadzētu ņemt vērā organizētas pilsoniskās sabiedrības oficiālo nostāju, ko sagatavojusi EESK.

5.4.3. Attiecībā uz IKT ražojumu grupu plānā tiek piedāvāta vienīgi "atsevišķa pieceja", ņemot vērā sarežģījumus un grūtības, kas saistītas ar ātrās aprites produktiem, un tirgus turpmāko norišu nenoteiktību. Tiek atzīmēts, ka šo produktu marķējuma izstrādei parasti ir vajadzīgs pārāk ilgs laiks (vidēji 4 gadi) un ka brīvprātīgie nolīgumi pietiekami stingri un ātri nesniedz vides, ekonomiskos un sociālos ieguvumus.

⁽⁸⁾ OV C 226, 16.7.2014., 1. lpp.

⁽⁹⁾ OV C 67, 6.3.2014., 23. lpp.

⁽¹⁰⁾ Eiropas Vides aģentūra, *Circular by design – Products in the circular economy* ("Aprites veicināšana, izmantojot izstrādi – produkti aprites ekonomikā"), sk. iepriekš, 31. lpp.

⁽¹¹⁾ OV C 75, 10.3.2017., 28. lpp.

⁽¹²⁾ OV C 264, 20.7.2016., 98. lpp.

5.4.4. Tas, ka darba plānā IKT ražojumiem ir piemērota atsevišķa pieeja, ir svarīgi. Šajā nozarē jānosaka īpašs un skaidrs virziens un mērķi, lai veicinātu inovāciju šo produktu ekodizainā. Piemēram, ekodizaina piemērošana mobilajiem telefoniem varētu tos padarīt par ekodizaina "sūtņiem", proti, izmantojot komunikācijas ierīces, plašu sabiedrību varētu informēt par ekodizaina praktiskajiem aspektiem un par to, kādu ietekmi un ieguvumus tas rada sabiedrībai.

5.4.5. ES un ASV nolīguma *Energy Star* darbības termiņš beigsies 2018. gadā. Ar to abās jurisdikcijās nosaka vienādas brīvprātīgi izpildāmas prasības attiecībā uz biroja iekārtu efektivitāti. Ņemot vērā jauno politisko dinamiku ASV, pastāv risks saistība ar šā nolīguma pagarināšanu. Pārskatīšanā būtu jāņem vērā konkurences priekšrocības, kas Eiropas uzņēmumiem radīsies, ja būs spēcīgs atbalsts ekodizaina jomai. Eiropas Savienībai ir iespēja būt par pasaules līderi šajā jomā. Lai panāktu ekodizaina visaptverošu integrēšanu, ir svarīgi pienācīgi novērtēt savstarpīguma un starptautisko nolīgumu nozīmi.

5.4.6. Izteikti tiek norādīts, ka plānā tiks iekļauta visaptverošā sadaļa par ekodizaina ieguldījumu aprites ekonomikā. Šī atziņa par nepieciešamību paplašināt darbības jomu ir vērtējama atzinīgi, taču vienlaikus jānosaka konkrēti īsi īstenošanas termiņi.

5.4.7. Ekodizainam paredzēta aprites ekonomikas instrumentu (kā piemēru var minēt *Ellen MacArthur* fonda nesen publicēto "*Circular Design Guide*") kopuma izstrāde var veicināt pārmaiņas, bet tā ir jāatbalsta ar spēcīgiem atbilstošiem tiesību aktiem, kuru pamatā ir situācijas izpēte, plašas konsultācijas ar ieinteresētajām personām un atbalsts standartizācijai. Raugoties gan no patērētāju, gan uzņēmumu perspektīvas, šāda instrumentu kopuma izmantošana būs atkarīga no produktu cenas un ekonomiskiem stimuliem. Princips "piesārņotājs maksā" var nostiprināt paraugpraksi šajā jomā.

5.4.8. Nevajadzētu pārāk zemu novērtēt problēmas, ar ko nākas saskarties tirgus uzraudzības un starptautiskās sadarbības jomā. EESK norāda, ka dalībvalstu līmenī aizvien vairāk ir vajadzīga īstenošana un pārskatu sniegšana, izmantojot tirgus uzraudzību; pretējā gadījumā var rasties vajadzība pēc stingrākiem uzraudzības mehānismiem, kas jāievieš valstu līmenī un kurus vai nu netieši vai tieši koordinē ar ES līmeņa pārraudzību. Iespējams, būtu jāapsver tādu uzraudzības vai inspekcijas mehānismu izmantošana, kuri atšķiras no ekodizaina un energomarkējuma jomā pašlaik izmantotajiem ierastajiem mehānismiem, lai pēc iespējas samazinātu "parazītisku" ražotāju un importētāju klātbūtni ES tirgū un aizsargātu un atalgotu to uzņēmumu veiktos ieguldījumus, kuri izmanto labu un pārredzamu praksi ekodizainā, marķēšanā, informācijas par izstrādājumu sniegšanā un ziņošanā.

5.4.9. Runājot par patērētājiem un pārredzamību, būtiska nozīme ir marķējumam. Tomēr marķējums neatrisina visas problēmas, un jo īpaši tas nav piemērotākais instruments uzņēmumu savstarpējos darījumos ar produktiem un pakalpojumiem. Marķējumā atbilstošos gadījumos būtu ne tikai jākoncentrējas uz energoefektivitāti, bet arī jāatspoguļo paredzamais dzīves ilgums. Piemēram, ēkai var būt augsts reitings, pateicoties tās energoefektivitātei, bet būtu jānodrošina vēl augstāks novērtējums tās būvniecībā izmantoto materiālu dēļ. Un attiecībā uz lieliem sarežģītiem produktiem (piemēram, dažas siltumapgādes, dzesēšanas vai ventilācijas produktu sistēmas) jāgarantē tajās izmantoto materiālu tālāka atzīšana un arī to labošanas, aizstāšanas, kalpošanas ilguma un pārstrādes iespējas.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Atkritumu pārvēršanas enerģijā loma aprites ekonomikā””

(COM(2017) 34 final)

(2017/C 345/17)

Ziņotājs: **Cillian LOHAN**

Līdzziņotājs: **Antonello PEZZINI**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 17.2.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	15.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	140/0/2
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas ievērošanu lēmumu pieņemšanā par atkritumu apsaimniekošanu ⁽¹⁾, tostarp atkritumu pārvēršanas enerģijā variantus.

1.2. Būtu nepieciešama koordinēta stratēģija atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas pirmās pakāpes vēstījuma izplatīšanai, kas pirmām kārtām ir atkritumu ražošanas novēršana.

1.3. EESK aizstāv ES publisko līdzekļu ilgtspējas apliecinājuma principu, ņemot vērā ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM) ⁽²⁾, un to, ka jebkādam publiskajam finansējumam būtu jāuzlabo ES iedzīvotāju labklājība. Publiskajā finansējumā būtu arī jāievēro princips, saskaņā ar kuru nevar atbalstīt nekādas tādas darbības, kas iedzīvotājiem rada kaitējumu.

1.4. Visos turpmākajos tiesību aktos ir jānovērš esošo atkritumu apstrādes direktīvu nepilnības, lai nodrošinātu taisnīgu, konsekventu un sistēmisku pāreju uz aprites ekonomiku.

1.5. Ir svarīgi, veicot ieguldījumus novecojušos procesos atkritumu pārvēršanai enerģijā, neradīt infrastruktūras šķēršļus augstāka pārstrādes līmeņa sasniegšanai.

1.6. Lai arī atkritumu dalīta savākšana ir prioritāra, jo īpaši dalībvalstīs, kuras ir izteikti atkarīgas no atkritumu poligoniem, tai jānotiek līdztekus ar pārstrādes rādītāju palielināšanos, lai pārejai uz labāku apriti būtu vērtība.

⁽¹⁾ EESK atzinums “Dokumentu kopums attiecībā uz aprites ekonomiku”, 4.3. punkts (OV C 264, 20.7.2016., 98. lpp.).

⁽²⁾ EESK atzinums “Ilgtspējīga attīstība – pārskats par ES iekšpolitiku un ārpolitiku”, 4.3.5.5. punkts (OV C 487, 28.12.2016, 41. lpp.).

1.7. Dalībvalstīs, kurās ir daudz sadedzināšanas iekārtu, pašlaik pastāv konflikts ar apņemšanos sasniegt augstākus pārstrādes mērķus, kas ierosināti aprites ekonomikas rīcības plānā ⁽³⁾. Uzdevums ir pārtraukt šo dalībvalstu atkarību no sadedzināšanas un panākt pāreju uz dažādiem atkritumu apsaimniekošanas risinājumiem, izmantojot politikas motivētājfaktorus, tostarp:

- ieviešot nodokļus,
- pakāpeniski atceļot atbalsta shēmas,
- nosakot moratoriju jaunām iekārtām un pārtraucot vecāku iekārtu ekspluatāciju.

1.8. Pāreju uz aprites ekonomiku Eiropas Savienībā ir apgrūtinājis pareizo cenu signālu trūkums. To pastiprina pastāvīgas nepamatojamas subsīdijas neilgtspējīgām ražošanas sistēmām, jo īpaši fosilo kurināmo nozarē ⁽⁴⁾. EESK atzinīgi vērtē skaidri norādīto saikni starp piekļuvi kohēzijas politikas fondiem un piekļuvi gan valstu atkritumu apsaimniekošanas plāniem, gan Eiropas rīcības plānam pārejai uz aprites ekonomiku. Saikne ar Eiropas Stratēģisko investīciju fondu varētu būt spēcīgāka.

1.9. Biogāze ES līmenī sniedz iespējas daudzos aspektos, tostarp darbvietu radīšanā, emisiju samazināšanā, kurināmā nodrošinājuma uzlabošanā un citās jomās. Leģislatīvais un politikas satvars, kas vislabāk stimulē saistīto iespēju optimizāciju, būtu jāveido, izmantojot labākās prakses paraugus no dalībvalstīm un citām valstīm.

1.9.1. Bionoārdīšana automašīnu darbināšanai piemērota biometāna ražošanas nolūkā atbilst Parīzes nolīgumam. Nesen īstenotais Komisijas vērtējums ⁽⁵⁾ atklāj, ka biogāzes ražošanas tagadējo līmeni Eiropas Savienībā būtu iespējams līdz 2030. gadam vismaz divkārtot un iespējams pat trīskārtot.

1.10. Ir nepieciešamas rīcības un kultūras izmaiņas, kuras visos sabiedrības līmeņos var nodrošināt ar izglītību.

2. Konteksts

2.1. Komisija 2015. gada 2. decembrī pieņēma ES rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku, kurā piedāvāta pārveidojoša programma ar ievērojamu jaunu darbvietu un izaugsmes potenciālu un kura mērķis ir izkopt ilgtspējīgus patērēšanas un ražošanas modeļus atbilstoši saistībām, kuras ES ir uzņēmusies Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam. Šajā paziņojumā uzmanība ir koncentrēta uz atkritumu utilizāciju enerģijas iegūšanas nolūkā un tās vietu aprites ekonomikā. "Atkritumu pārvēršana enerģijā" ir plašs jēdziens, kas aptver daudz vairāk par atkritumu sadedzināšanu.

2.2. Šā paziņojuma galvenais mērķis ir nodrošināt, lai atkritumu utilizācija enerģijas ieguves nolūkā būtu vērsta uz ES aprites ekonomikas rīcības plāna mērķu sasniegšanu un stingri atbilstu ES atkritumu apsaimniekošanas hierarhijai. Paziņojumā ir arī izskatīts, kā varētu optimizēt atkritumu pārvēršanas enerģijā procesu nozīmi, lai šie procesi palīdzētu sasniegt Enerģētikas savienības stratēģijā un Parīzes nolīgumā noteiktos mērķus. Tāpat, uzsverot pārbaudītas atkritumu pārvēršanas enerģijā tehnoloģijas, ar šeit izklāstīto pieeju atkritumu pārvēršanai enerģijā ir paredzēts sekmēt inovāciju un veicināt kvalitatīvu pastāvīgu darbvietu radīšanu.

2.3. Šajā atzinumā izklāstīta EESK nostāja katrā no paziņojuma trīs iedaļām, proti:

- atkritumu pārvēršanas enerģijā procesu vietas noteikšana atkritumu apsaimniekošanas hierarhijā un valsts finansiālā atbalsta nozīme,

⁽³⁾ Eiropas Komisijas paziņojums "ES rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku" (COM(2015) 614 final), 2015. gada 2. decembris.

⁽⁴⁾ David Coady, Ian Parry, Louis Sears, Baoping Shang, *How Large Are Global Energy Subsidies?*, SVF darba dokumenti, WP/15/105, 2015. gada maijs.

⁽⁵⁾ Eiropas Komisija, *Optimal use of biogas from waste streams An assessment of the potential of biogas from digestion in the EU beyond 2020* (2017. gada marts).

- atkritumu pārvēršanas enerģijā procesi atkritumu atliku apstrādei – līdzsvara rašana,
- atkritumu pārvēršanas enerģijā procesu optimizēšana saistībā ar to ieguldījumu ES klimata un enerģētikas mērķos aprites ekonomikā.

Atzinumā formulēti arī citi apsvērumi, kas būtu jāiekļauj no pilsoniskās sabiedrības viedokļa un kuru pamatā ir EESK pašreiz pieņemtā nostāja.

2.4. EESK uzsver nepieciešamību pievērsties tūlītējām ES vajadzībām atkritumu apsaimniekošanas jomā pašreizējo tiesību aktu un pastāvošās atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras kontekstā. Kamēr turpina pastāvēt daži nepilnīgi pasākumi, notiek ilgtermiņa virzība uz mazas atkritumu ražošanas modeli, kurā atkritumu rašanās novēršana, atkārtota izmantošana, atkārtota izlietošana ražošanā un pārstrāde dominē materiālu plūsmās tajā posmā, kas seko izmantošanai. Uzdevums ir veicināt ātru, konstantu un raitu ceļu uz ilgtermiņa mērķu izpildi.

2.5. Eiropas Savienībā 2015. gadā pilsētās katrs iedzīvotājs vidēji saražoja 480 kg atkritumu, bet apglabāto atkritumu daudzums dažādās valstīs ir atšķirīgs un var svārstīties no 3 kg apzinīgākajās līdz 150 kg nolaidīgākajās valstīs.

3. Atkritumu pārvēršanas enerģijā vietas noteikšana atkritumu apsaimniekošanas hierarhijā un valsts finansiālā atbalsta nozīme

3.1. EESK atbalsta atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas ievērošanu lēmumu pieņemšanā par atkritumu apsaimniekošanu ⁽⁶⁾, tostarp iespējas pārvērst atkritumus enerģijā.

3.2. Ir svarīgi norādīt, ka atkritumu pārvēršana enerģijā ne vienmēr ir iespēja, kas atbilst aprites ekonomikas mērķiem vai principiem. Piemēram, to atkritumu sadedzināšana, kurus būtu bijis iespējams sagatavot atkārtotai izmantošanai vai pārstrādāt, nav optimālā izvēle attiecībā uz resursu efektīvu izmantošanu vai izejmateriālu labāko izmantošanu. Tāpat arī atkritumu pārvadāšana lielā attālumā, radot augstas izmaksas par enerģiju, lai gūtu salīdzinoši mazāku enerģijas atdevi atkritumu pārvēršanas enerģijā procesā, radītu tīras enerģijas izmaksas un attiecīgi ietekmētu klimatu. Ir arī citi piemēri.

3.3. Shēmā norādītas attiecības starp atkritumu pārvēršanas enerģijā procesiem paziņojumā un atkritumu apsaimniekošanas hierarhiju.

Atkritumu pārvēršanas enerģijā procesu piemēri

Organisko atkritumu anaerobā noārdīšanās, ja digēstātu pārstrādā par mēslošanas līdzekli

Atkritumu sadedzināšanas un līdzsadedzināšanas darbības ar augstu enerģijas utilizāciju
Atkritumu pārstrāde materiālos, ko var izmantot par cieto, šķidro vai gāzveida kurināmo

Atkritumu sadedzināšanas un līdzsadedzināšanas darbības ar ierobežotu enerģijas utilizāciju. Piesaistītas poligonā izveidojušās gāzes utilizācija

⁽⁶⁾ EESK atzinums "Dokumentu kopums attiecībā uz aprites ekonomiku", 4.3. punkts (OV C 264, 20.7.2016., 98. lpp.).

3.4. Atkritumu apsaimniekošanas hierarhija pati par sevi nav pietiekama, lai noteiktu, vai atkritumu pārvēršanas enerģijā procesi ir vai nav piemēroti. EESK aizstāv ES publisko līdzekļu ilgtspējas apliecinājuma principu IAM kontekstā un to, ka jebkādam publiskajam finansējumam būtu jāuzlabo ES iedzīvotāju labklājība. Publiskajā finansējumā būtu arī jāievēro princips, saskaņā ar kuru nevar atbalstīt nekādas tādas darbības, kas iedzīvotājiem rada kaitējumu.

3.5. Ir svarīgi, lai Atkritumu pamatdirektīvas trūkumi nenonāktu aprites ekonomikas iniciatīvās –, piemēram, iespēja, ka dalībvalsts varētu tikt izslēgta no dalītas savākšanas pienākuma tāpēc, ka tehniski vai finansiāli nav spējīga to izpildīt. Uzsvaram būtu jābūt uz publiskā finansējuma izmantošanu ar mērķi pārvarēt tehniskus sarežģījumus, vai uz ekonomikas politikas instrumentu izmantošanu ar mērķi novērst finansiālos ierobežojumus labākās prakses varianta īstenošanas nolūkā. Attiecībā uz materiāliem, kas satur toksiskas vielas, ir pamatoti dot priekšroku likvidēšanai vai utilizācijai enerģijas ieguves nolūkā, nevis atkārtotai izmantošanai vai pārstrādei.

3.6. Paziņojums ir spēcīgs turpinājums ES rīcības plānam pārejai uz aprites ekonomiku, un tajā noteikti vērienīgi mērķi to procesu efektivitātes uzlabošanai, kas paredzēti atkritumu pārvēršanai enerģijā un spēcīgāks uzsvars likts uz atkritumu apsaimniekošanas hierarhiju kā tādu, kas nosaka dažādu procesu cirkularitāti. Taču tiesību aktos, uz kuru pamata paziņojums ir veidots, jo īpaši Atkritumu pamatdirektīvā, jau izsenis pastāv nepilnības, kas arī turpmāk radīs sarežģījumus un vājinās paziņojumu, ja netiks novērstas. Ir nepieciešams pārskatīt atkritumu klasifikāciju, un to varētu īstenot, pamatojoties uz iespējām, ko paver jaunās tehnoloģijas atkritumu pārstrādes elektrostacijās (piemēram, bojāti tomāti netiek tirgoti, savukārt nepārdoti tomāti ir atkritumi), un potenciāli ietverot arī pilsētu notekūdeņu dūņu bionoārdīšanas procesus. Apņemšanās šos jautājumus risināt aprites ekonomikas rīcības plānā ir jāatspoguļo nepieciešamajos legīslatīvajos grozījumos visos piemērotajos līmeņos.

3.7. Atkritumu pārvēršanas enerģijā procesu atrašanās vieta atkritumu apsaimniekošanas hierarhijā var būt maldinoša to ierobežojumu dēļ, ko rada tiesību aktos noteiktais skatījums uz šādiem procesiem. Atrašanās vietu nosaka pēc definīcijām, kas ir sniegtas tiesību aktos, nevis pēc zinātniskās analīzes par šo atkritumu pārvēršanas enerģijā pašreizējo ietekmi.

3.8. Tehniski aspekti jāņem vērā arī aprēķinu metodoloģijā, kas saistīta ar Atkritumu pamatdirektīvas definīcijām un robežvērtībām. Tās ir aprēķinu metodes, ar kurām nosaka dažādu atkritumu pārvēršanas enerģijā procesu vietu atkritumu apsaimniekošanas hierarhijā. Komisijai šādi detalizēti aprēķini būtu atkārtoti jāpārbauda, lai nodrošinātu noturību gan tieši aprites ekonomikas kontekstā, gan arī saistībā ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem, Enerģētikas savienību un Parīzes nolīgumu.

3.9. Atkritumu atsevišķas vākšanas pienākums, kas ir ietverts Eiropas tiesību aktos par atkritumiem⁽⁷⁾, ir izšķiroši svarīgs atkritumu apsaimniekošanas uzlabošanas aspekts.

3.10. Tehniskā attīstība nodrošinās arvien labākas iespējas produktu un enerģijas plūsmu efektivitātes maksimālai uzlabošanai, radot inovatīvus risinājumus, kas dos iespēju pilnveidot procesu efektivitāti.

3.11. Preču un pakalpojumu ekodizains, kura darbības joma paplašināta līdz visaptverošam mērogam kā Eiropas līmeņa sistēma, dos iespēju līdz minimumam samazināt atkritumus, tiklīdz izveidosies aprites ekonomika. Ekodizaina elements ir būtisks, jo nodrošina tīrus, labojamus, atkārtoti izmantojamus, pārstrādājamus modulārus produktus un ar tā palīdzību ir iespējams panākt, lai atkritumi, kādi tie pastāv pašreizējā izpratnē, izzustu.

3.12. Iepriekšminētie punkti nozīmēs pakāpenisku tādu jauktu atkritumu pieejamības samazināšanos, kas pieejami kā izejmateriāli sadedzināšanas iekārtām, tāpēc valstu līmenī subsīdijas tām būtu pakāpeniski jāatceļ, neapsverot nekādus jaunus ieguldījumus šajā jomā, izņemot gadījumus, kad tie nepieciešami pastāvošās infrastruktūras modernizācijai un tās resursu efektivitātes un energoefektivitātes uzlabošanai.

⁽⁷⁾ Direktīva 2008/98/EK, jo īpaši 11. pants (papīrs, metāls, plastmasa, stikls un būvdarbos un ēku nojaukšanā radušies atkritumi) un 22. pants (bioloģiskie atkritumi) (OV L 312, 22.11.2008., 3. lpp.).

4. Atkritumu pārvēršanas enerģijā procesi atkritumu atliku apstrādei – līdzsvara rašana

4.1. Ir svarīgi, veicot ieguldījumus novecojušos un enerģētiski neefektīvos procesos atkritumu pārvēršanai enerģijā, neradīt ar infrastruktūru saistītus šķēršļus augstāku pārstrādes rādītāju sasniegšanai.

4.2. 2013. gadā enerģijas ieguves nolūkā starp dalībvalstīm tika pārvadāts lielākoties no atkritumiem iegūts kurināmais 2,5 miljonu tonnu apmērā⁽⁸⁾.

4.3. Atkritumu pārvēršanas enerģijā izvērtējumos ir jāņem vērā šis pārvadāšanas elements, jo pēc tā iekļaušanas emisiju mērījumos saistībā ar dažādām atkritumu apsaimniekošanas pieejām, pārvadāšanas aspekts var noteikt procesa faktiskos ietekmi no emisiju viedokļa.

4.4. Eiropā pastāv ģeogrāfisks nošķirums attiecībā uz sadedzināšanas iekārtu izplatību. Lielākā daļa funkcionējošo un aktīvi izmantoto sadedzināšanas iekārtu Eiropā atrodas Vācijā, Nīderlandē, Dānijā, Zviedrijā un Itālijā. Raugoties vispārīgi, daudzas dalībvalstis joprojām pārmērīgi paļaujas uz poligoniem. Tam ir jāmainās, lai būtu iespējams pārvarēt jaunās problēmas un sasniegt mērķus, kas noteikti tiesību aktos par atkritumiem un kuri saistīti ar rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku.

4.5. Dalībvalstīm, kuras lielā mērā paļaujas uz poligoniem un maz izmanto sadedzināšanu vai to neizmanto, vispirms būtu jāvērs uzmanība uz dalītu savākšanu. Dalīta savākšana jau sākotnēji ir būtiski svarīga, lai piegādātu kvalitatīvus un augstvērtīgus atkritumus pārstrādei, un tā ir jāveicina.

4.6. Tomēr dalībvalstu līmenī ir daudz piemēru, kad dalītas savākšanas rādītāji ir augsti, taču attiecīgie pārstrādes rādītāji nav proporcionāli. Lai risinātu šādu šķietamu pretrunu, ir vajadzīgi īpaši politikas instrumenti.

4.7. Paziņojumā valstu valdības tiek mudinātas vērst finansējuma atbalstu un stratēģijas virzienos, kas nav saistīti ar sadedzināšanas iekārtām, pārbaudot atmaksāšanās laiku, pārstrādes izejvielu pieejamību un spējas kaimiņvalstīs.

4.8. Sadedzināšanas iekārtu izmantošana kaimiņvalstīs dažos gadījumos var būt labākā iespēja, taču pirms šādas rīcības būtu jāveic pilna dzīves cikla analīze, jo īpaši ietverot saistītās pārvadāšanas izmaksas gan ekonomiskā, gan vides ziņā.

4.9. Izņemot dažus ļoti īpašus gadījumus un, ņemot vērā tehnoloģiju attīstību, ir maz ticams, ka izvēle veikt sadedzināšanu varētu būt resursu ziņā efektīvākais vai labākās prakses risinājums atkritumu apsaimniekošanas problēmām.

4.10. Dalībvalstīs, kurās ir daudz sadedzināšanas iekārtu, pašlaik veidojas konflikts ar centieniem sasniegt augstākus pārstrādes mērķus. Ir jāsaprot, kā, izmantojot politikas motivētājfaktorus, panākt, lai šīs dalībvalstis atteiktos no sadedzināšanas. To varētu paveikt, piemēram:

— ieviešot nodokļus,

— pakāpeniski atceļot atbalsta shēmas,

— nosakot moratoriju jaunām iekārtām un pārtraucot vecāku iekārtu ekspluatāciju.

4.11. EESK uzsver, ka, izvēloties noteikt vispārēju nodokli sadedzināšanai un nenodrošinot galalietotājiem cenas ziņā pieejamas alternatīvas, iedzīvotājiem vienkārši palielināsies cenas. Nodokļi kā ekonomikas instruments ir jāizmanto mērķtiecīgi un pārdomāti.

4.12. Katrā no dalībvalstīm ir vajadzīga efektīva procedūra, lai pieteiktos uz atkritumu apsaimniekošanas darbības veikšanu un saņemtu šādu atļauju.

⁽⁸⁾ Eiropas Tematiskais centrs – atkritumi un materiāli zaļajā ekonomikā, *Assessment of waste incineration capacity and waste shipments in Europe*, 2017. gada janvāris.

5. Atkritumu pārvēršanas enerģijā procesu optimizēšana saistībā ar ES klimata un enerģētikas mērķu sasniegšanu aprites ekonomikā

5.1. EESK piekrīt, ka tikai, ievērojot atkritumu apsaimniekošanas hierarhiju, atkritumu pārvēršana enerģijā var maksimāli palielināt aprites ekonomikas ieguldījumu dekarbonizācijā atbilstoši Enerģētikas savienības stratēģijai un Parīzes nolīgumam. Bionoārdīšana automašīnu darbināšanai piemērota biometāna ražošanas nolūkā atbilst Parīzes nolīgumam. Ar biometānu darbinātas automašīnas var kļūt par efektīvu transporta dekarbonizācijas līdzekli Eiropā.

5.2. Lai optimizētu atkritumu pārvēršanas enerģijā procesu ieguldījumu ES klimata un enerģētikas mērķu sasniegšanā aprites ekonomikā, ir jānodrošina, ka gadījumos, kad ir vajadzīgi atkritumu pārvēršanas enerģijā procesi, tiek izmantoti visefektīvākie paņēmieni un tehnoloģijas. Tas atbilst Komisijas ierosinātajām izmaiņām Atjaunojamo energoresursu direktīvā, taču šādi kritēriji būtu jāatbalsta attiecībā uz visām jaunām stacijām neatkarīgi no to lieluma, tostarp mazākajām stacijām ar jaudu līdz 20 MW.

5.3. Atkritumu savākšanas nodokļi arvien spēcīgāk ietekmē ģimeņu un uzņēmumu resursus; tāpēc tie būtu jāizmanto tālredzīgi un domājot par vides aizsardzību.

5.4. Publiskajam un privātajam sektoram vajadzētu būt iespējai sadarboties ilgtermiņa projektu jomā ar mērķi nostiprināt aprites ekonomiku. Pārejot uz ilgtspējīgāku atkritumu apsaimniekošanu, arī korporatīvai sociālajai atbildībai var būt nozīmīga loma.

5.5. Pāreja uz aprites ekonomiku Eiropas Savienībā ir bijusi apgrūtināta pareizo cenu signālu trūkuma dēļ. To pastiprina pastāvīgas nepamatojamās subsīdijas neilgtspējīgām ražošanas sistēmām, jo īpaši fosilo kurināmo nozarē⁽⁹⁾. EESK atzinīgi vērtē skaidri norādīto saikni starp piekļuvi kohēzijas politikas fondiem un piekļuvi gan valstu un reģionu atkritumu apsaimniekošanas plāniem, gan Eiropas rīcības plānam pārejai uz aprites ekonomiku.

5.6. Saikne ar finansējumu no Eiropas Stratēģisko investīciju fonda varētu būt spēcīgāka, lai nodrošinātu, ka ar šādiem ieguldījumiem prioritāte tiek dota iespējām, kas veicina ES rīcības plāna pārejai uz aprites ekonomiku mērķu sasniegšanu. Varētu izskatīt dažus stimulu veidus ar mērķi radīt piemērotu ķēdi, kas pakārtota iekārtām, piemēram, degvielas un/vai sekundāro izejmateriālu izplatīšanu, vai citu produktu ražošanu potenciālai izmantošanai.

6. Citas iespējas

6.1. Biometāns

6.1.1. Paziņojumā ir minētas iespējas ražot biogāzi, izmantojot anaerobo noārdīšanos. Šī ir iespēja dažādām dalībvalstīm, un tā būtu jāizvērs. Nesen īstenotais Komisijas vērtējums⁽¹⁰⁾ atklāj, ka biogāzes ražošanas tagadējo līmeni Eiropas Savienībā būtu iespējams līdz 2030. gadam vismaz divkārtot un iespējams pat trīskārtot.

6.1.2. Biogāze ir funkcionējošs un sekmīgs modelis daudzās dalībvalstīs, jo īpaši Itālijā un Vācijā. Šīs valstis, kurās šī prakse darbojas, var arī sniegt vērtīgu mācību, kas gūta no praktiskās īstenošanas.

6.1.3. Pašlaik biometāna izmaksas ir lielākas par fosilā metāna izmaksām. Tomēr biometāna izmantošanu pamato netiešās izmaksas, kuru cēlonis ir mutagēnās un kancerogēnās vielas, piemēram, NOx un eļļas dūmi, ko rada fosilais kurināmais⁽¹¹⁾.

6.1.4. Pirmām kārtām, iespējamās augstākās biometāna izmaksas atbilst Parīzes nolīguma mērķiem samazināt to siltumnīcefekta gāzu emisijas, ko rada tradicionālie degvielas veidi⁽¹²⁾.

⁽⁹⁾ David Coady, Ian Parry, Louis Sears, Baoping Shang, *How Large Are Global Energy Subsidies?*, SVF darba dokumenti, WP/15/105, 2015. gada maijs

⁽¹⁰⁾ Eiropas Komisija, *Optimal use of biogas from waste streams An assessment of the potential of biogas from digestion in the EU beyond 2020* (2017. gada marts).

⁽¹¹⁾ COM/2017/011 final – 2017/04 (COD).

⁽¹²⁾ "L'opera loda l'artefice", teicis Makjavelli.

6.1.5. Ir ārkārtīgi svarīgi, lai izejvielas, kas tiek izmantotas anaerobās noārdīšanās nolūkā, netiešu zemes izmantojuma maiņu ietekmētu minimāli vai neietekmētu nemaz, un neatstātu negatīvas sekas uz pārtikas ražošanu. Biogāzes iekārtu labākā atrašanās vieta ir tiešā izejvielu (galvenokārt lauksaimniecības atkritumu) ieguves tuvumā, un šīs iekārtas ir vislabākais atkritumu apsaimniekošanas un enerģētikas vajadzību risinājums. Ir jāizvairās no anaerobo noārdītāju veidošanas, kas rada pieprasījumu pēc jauna izejvielu – atkritumu vai kultūraugu – piedāvājuma.

6.1.6. Biogāzes iekārtu atrašanās vieta ir būtiski svarīga. Ir jābūt noteiktam saražotās enerģijas efektīvas izmantošanas veidam, lai efektīvi saražotā enerģija netiktu izšķērdēta. Ir arī svarīgi piezīmēt, ka anaerobie noārdītāji nav universāls risinājums visiem ES lauksaimniecības reģioniem, un tie būtu jāatbalsta tikai tajos reģionos, kuros jau ir gatavas izejvielas, kas pašlaik ir problemātiskie atkritumi.

6.1.7. Taču labi plānotas biogāzes ražošanas izmantošanas infrastruktūras attīstība var būt ļoti efektīvs lauksaimniecības atkritumu apstrādes veids, kas ļautu atrisināt videi potenciāli kaitīgu vielu jautājumu un veicinātu šo vielu drošu likvidēšanu. Tā var apmierināt arī kopienas vajadzības pēc apkures un transporta degvielas.

6.1.8. Anaerobā noārdīšanās var palīdzēt risināt sabiedrības veselības jautājumus, nodrošināt mēslojumu zemei, samazināt emisijas un kļūt par praktisku aprites piemēru.

6.1.9. Anaerobās noārdīšanās efektivitāti var uzlabot, ja tiek piemēroti aprites ekonomikas principi, jo īpaši mazu loku koncepcija, saskaņā ar kuru izejvielas noārdītājam iegūst vietēji un arī saražoto enerģiju izmanto vietēji (izņemot gadījumus, kad degvielu izmanto kravas automašīnās kā gāzi). Ar ieguldījumiem ir jāatbalsta mērķis pēc iespējas vairāk samazināt atkritumu pārvadāšanu.

6.1.10. Ir jāanalizē un jāuzsver nodarbinātības un ekonomikas “uzrāviens”, kas saistīts ar integrēta biogāzes elementa izstrādi valsts vai reģionālajā energoresursu struktūrā. Būtu jāapsver arī iespējas vienkāršot un paātrināt administratīvās procedūras atļauju izsniegšanai, lai īstenotu bioatkritumu noārdītāju projektus.

6.1.11. Politiskais un ekonomiskais atbalsts projektiem, kas atbilst visiem kritērijiem, virzīs inovāciju un var būt viens no daudziem rīkiem, kas var veicināt pāreju uz mazoglekļa ekonomiku.

6.1.12. CEN mandāta M/475 pārskatīšana būtu jāpaplašina, lai dabasgāzes tīklos varētu ieludināt biometānu no pašlaik neapstiprinātiem avotiem, piemēram, atkritumu poligona gāzi, notekūdeņu attīrīšanas staciju gāzi, dūņu un citu nešķīrotu pilsētvides vai citu atkritumu gāzi. Šāda veida biometāns jau ir pieejams.

6.1.13. Eiropas Stratēģisko investīciju fonds ir būtiski svarīgs anaerobās noārdīšanas procesu ieviešanai projektos, kas finansiāli vēl nav dzīvotspējīgi.

6.1.14. Stimuli, kas tradicionāli izmantoti fosilās degvielas rūpniecībā, būtu jāizmanto ar biogāzi darbināmu automašīnu lietošanas veicināšanai. Šādiem stimuliem vajadzētu būtu izdevīgiem galalietotājiem, un tiem vajadzētu patērētājiem nodrošināt ērtas alternatīvu transporta veidu iespējas par pieņemamām cenām.

6.2. Kultūras maiņa un izglītība

6.2.1. Ir jāatzīst problēma, ko rada kultūras atšķirības. Ir vajadzīgas gan rīcības izmaiņas atkritumu sākotnējā šķirošanā, gan arī kultūras maiņa. To var panākt daudzos veidos, tostarp ar tā dēvēto uzvedinošo pieeju (“*nudge thinking*”)⁽¹³⁾.

6.2.2. Ir jābūt koordinētai stratēģijai atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas pirmās pakāpes vēstījuma izplatīšanai, kas galvenokārt attiecas uz atkritumu ražošanas novēršanu.

(13) EESK atzinums “Ceļā uz “*nudge*” piemērošanu ES politikas jomās” (OV C 75, 10.3.2017., 28. lpp.).

6.2.3. Rīcības maiņu var arī panākt, par šiem jautājumiem veidojot tematiskās programmas skolās. Šāda ilgtermiņa pieeja būtu jāpiemēro visos izglītības līmeņos no bērnudārza un sākumskolas līdz universitātei un apmācībai darbvietā ar mērķi izglītēt un informēt bērnus un pilsoņus.

6.2.4. Universitātes un publiskās struktūras var palīdzēt radīt jauno tehnoloģiju un prakšu leģitimitāti, tādējādi darbojoties kā labāko prakšu paraugs un reģionālie vēstnieki attiecībā uz atkritumu pārvēršanas enerģijā procesiem ⁽¹⁴⁾.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽¹⁴⁾ Piemēri ir vērojami vairākās dalībvalstīs, un viens no tiem ir atrodams Īrijas valsts universitātē Korkā, kurā pētniecības nolūkā darbojas mazi anaerobie noārdītāji.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2011/65/ES par dažu bīstamu vielu izmantošanas ierobežošanu elektriskās un elektroniskās iekārtās”

(COM(2017) 38 final – 2017/0013 (COD))

(2017/C 345/18)

Ziņotājs: **Brian CURTIS**

Apspriešanās	Padome, 20.2.2017. Eiropas Parlaments, 1.2.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	15.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	526
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	139/0/4

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka šīs direktīvas grozījums ir gan savlaicīgs, gan nepieciešams, lai Eiropas Savienībā novērstu šķēršļus tirdzniecībai un konkurences izkropļojumus.

1.2. EESK norāda, ka ir veikta plaša apspriešanās ar ieinteresētajām personām un ietekmes novērtējums, kura rezultāti ir atspoguļoti Komisijas priekšlikumā.

1.3. EESK atbalsta to, ka ērģeļu ar stabulēm izslēgšana no direktīvas darbības jomas ekonomisku, kā arī ar kultūru saistītu apsvērumu dēļ palīdzēs izvairīties zaudēt līdz 90 % no šīs nozares darbvieta un gada zaudējumiem 65 miljonu EUR apmērā līdz 2025. gadam.

1.4. EESK atbalsta autoceļiem neparedzētas mobilās tehnikas, ko darbina ar vilces piedziņu, izslēgšanu no direktīvas darbības jomas. Tas atbalstīs rūpniecības nozares attīstību, novēršot izkropļojumus tehnikas apkopē.

1.5. EESK uzskata: lai sasniegtu atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas augstāko prioritāti – atkritumu rašanās novēršanu Eiropā, ar šo direktīvu vien nepietiek. EESK iesaka, ka šo mērķu sasniegšanai būtu jāizmanto Direktīvas par bīstamo vielu ierobežošanu kombinēšana ar Ekodizaina direktīvu un EELA direktīvu.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Priekšlikuma pamatojums un mērķi

2.1.1. Direktīvā 2011/65/ES (RoHS 2) paredzēti noteikumi par dažu bīstamu vielu izmantošanas ierobežošanu elektriskās un elektroniskās iekārtās (EEI). RoHS 2 noteikumus piemēro visām EEI, ko laiž ES tirgū, neatkarīgi no tā, vai tās ir ražotas ES vai trešās valstīs. RoHS 2 ietekmē galvenokārt EEI rūpnieciskos ražotājus, importētājus un izplatītājus, kā arī EEI pircējus.

2.1.2. RoHS 2 attiecas uz atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas augstāko prioritāti – atkritumu rašanās novēršanu. Atkritumu rašanās novēršana ietver pasākumus, ar kuriem samazina kaitīgu vielu saturu materiālos un ražojumos. Bīstamo vielu daudzuma samazināšana elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumos uzlabo šādu atkritumu apsaimniekošanu. Tā veicina ražojumu atkārtotu izmantošanu un izmantoto materiālu pārstrādi, tādējādi atbalstot aprites ekonomiku.

2.1.3. RoHS 2 ir nepieciešama, lai Eiropas Savienībā novērstu šķēršļus tirdzniecībai un konkurences izkropļojumus, kas varētu notikt, ja dažādās dalībvalstīs attiecībā uz bīstamu vielu izmantošanas ierobežošanu EEI būtu atšķirīgas tiesību aktu prasības vai atšķirīgi administratīvie pasākumi. Tā arī veicina cilvēku veselības aizsardzību un elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu reģenerāciju un noglabāšanu vidi saudzējošā veidā.

2.1.4. RoHS 2 ir pārstrādāta iepriekšējā RoHS Direktīva 2002/95/EK (RoHS 1). Abas RoHS direktīvas veicināja bīstamo materiālu samazināšanu visā pasaulē: vairākas valstis, tostarp Ķīna, Koreja un ASV, ir izstrādājušas RoHS direktīvai līdzīgus tiesību aktus. Ar RoHS 2 ieviesa jaunas definīcijas un paplašināja tās darbības jomu, lai ietvertu medicīniskas ierīces un monitoringa un kontroles instrumentus. Šo noteikumu ietekme tika novērtēta ar Komisijas 2008. gada priekšlikumu. Tomēr ar RoHS 2 ieviesa arī šādas izmaiņas: "atvērtā darbības joma". Ar jauno 11. kategoriju: "Citas EEI, kas neietilpst nevienā citā kategorijā". Minētās izmaiņas padara direktīvu piemērojamu visām EEI (izņemot iekārtas, kas ir nepārprotami izslēgtas no darbības jomas) un sniedz plašāku EEI interpretāciju, kas balstās uz jaunu atkarības no elektroenerģijas definīciju. Šos "atvērtās darbības jomas" noteikumus, tos iekļaujot RoHS 2, īpaši neizvērtēja.

2.1.5. Komisija ir pilnvarota pārbaudīt nepieciešamību grozīt direktīvas darbības jomu, ievērojot atvērtā darbības jomu, ko ieviesa ar 2011. gada pārstrādāto redakciju. Komisija veica šo novērtējumu un konstatēja vairākas ar RoHS 2 darbības jomu saistītas problēmas, kas jārisina, lai izvairītos no neparedzētas tiesību aktu ietekmes. Ja Komisija neizstrādātu priekšlikumu, pēc 2019. gada 22. jūlija rastos šādas problēmas:

- sekundārā tirgus operāciju (piemēram, tālākpārdošanas, lietotu preču tirgus) aizliegums attiecībā uz darbības jomā nesen ietvertajām EEI. Tas tiek dēvēts par strauju apturēšanu (*hard-stop*),
- tiktu likvidēta iespēja ar rezerves daļām labot darbības jomā nesen ietvertās EEI, kas likumīgi laistas tirgū pirms minētās dienas,
- atšķirīga (kropļojoša) attieksme pret autoceļiem neparedzētu mobilo tehniku, kam elektrību pievada ar kabeli, salīdzinājumā ar citādi identisku tehniku, kas darbojas ar bateriju vai dzinēju (patlaban ir izslēgta no RoHS direktīvas darbības jomas),
- faktiskais aizliegums laist ES tirgū ērģeles ar stabulēm (jo sakarā ar svinu, ko izmanto vēlamās skaņas radīšanai, tās neatbilst RoHS direktīvas prasībām).

Šīs četras problēmas varētu ietekmēt ES tirgu, ražotājus un iedzīvotājus un radīt negatīvu ekonomisko, vides, sociālo un kultūras ietekmi.

Tāpēc Komisijas priekšlikums risina darbības jomas problēmas, ko nevar atrisināt ar vielu aizstāšanu vai izņēmumiem un norādījumiem, piemēram, attiecībā uz konkrētām ražojumu grupām ar pastāvīgām atbilstības problēmām vai attiecībā uz darbības jomas noteikumiem, kas kropļo tirgu, proti:

- sekundārā tirgus operācijas saistībā ar RoHS 2 EEI, kas neietilpa RoHS 1 darbības jomā,
- rezerves daļas RoHS 2 EEI, kas neietilpa RoHS 1 darbības jomā,
- vilces piedziņas mobilā tehnika, kas nav paredzēta autoceļiem un kam elektrību pievada ar kabeli,
- ērģeles ar stabulēm.

Priekšlikumā ietvertas arī atziņas, kas gūtas, īstenojot RoHS 2, saskaņā ar vispārējiem mērķiem un juridiskās skaidrības prasībām.

2.2. Ietekmes novērtējums

2.2.1. Komisijas ietekmes novērtējuma ziņojumā ir norādīts, ka sekundārā tirgus atjaunošanai un dažu elektrisko un elektronisko iekārtu (EEI) rezerves daļu pieejamības palielināšanai būs šāda pozitīvā ietekme:

- izmaksu un administratīvā sloga samazināšana uzņēmumiem, tostarp MVU, un publiskajām iestādēm,
- papildu iespējas remonta nozares un sekundārās pārdošanas darba tirgum,
- labvēlīga sociālā ietekme, tostarp ES slimnīcās, kas pēc 2019. gada ļautu ietaupīt aptuveni 170 miljonus EUR, tāpēc, ka saglabātu iespēju pārdot un pirt lietotas medicīnas ierīces,
- vides ieguvumi, proti, samazināta kopējā atkritumu rašanās: iespēja pagarināt EEI izmantošanu attālinās to aprites cikla beigas un iznīcināšanu, tādējādi aizkavējot bīstamo atkritumu (EEIA) radīšanu. Vairumā gadījumu ietekme uz vidi, ko rada papildu rezerves daļu ražošana, ir nenozīmīga salīdzinājumā ar priekšrocībām, ko sniedz visas iekārtas izmantošana. Šis pasākums ļaus izvairīties no vairāk nekā 3 000 tonnu bīstamo atkritumu gadā Eiropas Savienībā, kas atbalstītu aprites ekonomikas iniciatīvu. Ilgāks EEI aprites laiks dotu arī enerģijas un izejmateriālu papildu ietaupījumus.

3. Saskaņība ar spēkā esošajiem noteikumiem konkrētajā politikas jomā

3.1. Pievēršoties sekundārā tirgus operācijām, priekšlikuma mērķis ir atjaunot pilnīgu RoHS 2 direktīvas saskaņotību ar ražojumu jomas tiesību aktu vispārējiem ES principiem.

3.2. RoHS 2 ļauj EEI, kuras neietilpa RoHS 1 direktīvas darbības jomā un neatbilstu RoHS 2, turpināt darīt pieejamas tirgū līdz 2019. gada 22. jūlijam. Tomēr pēc minētās dienas, gan pirmā neatbilstīgu EEI laišana tirgū, gan sekundārā tirgus operācijas (piemēram, tālākpārdošana) būs aizliegtas. EEI, kuras skars šī sekundārā tirgus operāciju straujā apturēšana, ir medicīnas ierīces, monitoringa un kontroles instrumenti un citas darbības jomā nesen ietvertās EEI. Šīs sekundārā tirgus operāciju šķērslis neatbilst ES tiesību aktu ražojumu jomā vispārīgai saskaņošanai. Šā iemesla dēļ Komisija ierosina novērst sekundārā tirgus operāciju strauju apturēšanu.

3.3. Ar RoHS 2 rada izņēmumu (vispārējs vielu izmantošanas ierobežojums) attiecībā uz kabeļiem un rezerves daļām, kas paredzētas tādu EEI grupu remontam, atkārtotai izmantošanai, funkciju atjaunināšanai vai jaudas palielināšanai, kas pakāpeniski nonāk tās darbības jomā. Tomēr darbības jomā nesen ietvertās EEI, kas nav medicīnas ierīces un monitoringa un kontroles instrumenti, nav uzskaitītas. Tas nozīmē, ka pēc 2019. gada 22. jūlija rezerves daļas izmantot nebūs iespējams, un tiks radīta nepamatota nevienlīdzīga attieksme. Tāpēc Komisija ierosina ieviest konkrētus noteikumus, no vielu izmantošanas ierobežojumiem izslēdzot rezerves daļas, lai jebkurā laikā varētu remontēt visas RoHS 2 darbības jomā esošās EEI, kas laistas ES tirgū.

3.4. RoHS 2 uzskaitītas 10 konkrētu veidu iekārtas, kas ir izslēgtas no "atvērtās darbības jomas" noteikumiem. Viens izslēgto iekārtu veids ("autocelļiem neparedzēta mobilā tehnika, kas ir paredzēta tikai profesionālām vajadzībām") ietver tikai tehniku ar iebūvētu piedziņu. Šo noteikumu rezultātā uz identiskiem tehnikas veidiem attiecas divi atšķirīgi regulatīvie režīmi tikai tāpēc, ka tiem ir atšķirīgs barošanas avots (iebūvēts vai ārējs). Komisija ierosina grozīt definīciju "autocelļiem neparedzēta mobilā tehnika, kas ir paredzēta tikai profesionālām vajadzībām", lai tajā ietvertu arī tehniku ar vilces piedziņu.

3.5. Sakarā ar alternatīvu trūkumu aizstāšanai Komisija ierosina izslēgto iekārtu sarakstam pievienot arī ērģeles ar stabulēm.

3.6. Saskaņā ar RoHS 2 atbrīvojumiem no izmantoto vielu ierobežojumiem vajadzētu būt uz noteiktu ierobežotu laiku.

3.7. Lai gan 5. panta 5. punktā nav paredzēts konkrēts termiņš Komisijas lēmuma pieņemšanai par pieteikumiem uz jauniem atbrīvojumiem, termiņš, līdz kuram Komisijai jāpieņem lēmums par pieteikumiem atjaunot atbrīvojumu, ir noteikts ne vēlāk kā sešus mēnešus pirms atbrīvojuma termiņa beigām; praksē tas ir izrādījies neiespējami. Kopā ar prasību, ka atjaunošanas pieteikums jāiesniedz ne vēlāk kā 18 mēnešus pirms atbrīvojuma termiņa beigām, minētais termiņš nozīmē

to, ka Komisijai divpadsmit mēnešu laikā pēc pieteikuma iesniegšanas ir jāpieņem lēmums attiecībā uz pieteikumiem par spēkā esošo atbrīvojumu atjaunošanu, ja vien īpašu apstākļu dēļ nav noteikts cits termiņš. Šo termiņu faktiski nav iespējams ievērot sakarā ar vairākiem obligātiem procedūras etapiem, kas vajadzīgi, lai izvērtētu atjaunošanas pieteikumu. Tāpēc noteikums, ar ko nosaka termiņu, līdz kuram Komisijai ir jāpieņem lēmums par pieteikumu atjaunot atbrīvojumu, ir jāatceļ.

4. **Saskanība ar citām ES politikas jomām**

4.1. Šajā priekšlikumā paredzētās izmaiņas nemaina *RoHS 2* pamatpieeju un tās saskaņotību ar citiem tiesību aktiem. *RoHS 2* un *REACH* regula ir saskanīgas politikas mijiedarbības ziņā.

4.2. *RoHS 2* ir saskaņā arī ar citiem uz izstrādājumiem attiecināmiem tiesību aktiem, piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem. Citos ES tiesību aktos var būt neatkarīgas prasības saistībā ar EEI lietošanas posmu, bet tās nepārklājas ar *RoHS 2* direktīvas prasībām.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES vides politikas īstenošanas pārskats – kopīgas problēmas un kā apvienot centienus, lai gūtu labākus rezultātus””

(COM(2017) 63 final)

(2017/C 345/19)

Ziņotājs **Mihai MANOLIU**

Apspriešanās	23.3.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 33. un 114. pants
Pilnsapulces lēmums	24.1.2017.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	15.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	139/1/4
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka ES vides politikas īstenošanas pārskatā (*EIR*) atklājas, ka vāja, fragmentāra un nevienmērīga ES vides tiesību aktu īstenošana ir nopietna problēma daudzās ES dalībvalstīs. Papildus *EIR* apzinātajiem vājas īstenošanas pamatcēloņiem var secināt, ka daudzu dalībvalstu valdībām trūkst politiskās gribas noteikt īstenošanas būtisku uzlabošanu par politisku prioritāti un nodrošināt pietiekamus resursus. *EIR* valstu pārskati liecina, cik daudz ES ir jāpaveic, lai sasniegtu 7. vides rīcības programmā (7. VRP) noteiktos mērķus un atskaītes punktus:

- aizsargāt, saglabāt un paplašināt Savienības dabas kapitālu,
- padarīt Savienību par resursu izmantošanas ziņā efektīvu, ekoloģisku un konkurētspējīgu ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni,
- aizsargāt Savienības iedzīvotājus no vides problēmu radītās ietekmes un veselības un labklājības apdraudējumiem.

1.2. EESK uzsver, ka ES vides *acquis* pienācīga īstenošana ir Eiropas iedzīvotāju interesēs un sniedz reālus ekonomiskus un sociālus ieguvumus. Iedzīvotāju veselībai ir vajadzīga veselīga vide. Ekosistēmu darbība ir lauksaimniecības un daudzu citu saimnieciskās darbības veidu priekšnosacījums. Vides standartu vienmērīga īstenošana visās dalībvalstīs nodrošina vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem. Ekonomikas virzība uz videi nekaitīgu praksi nodrošina vērtīgu nemamu potenciālu ekonomikas modernizācijai un inovācijai, uzņēmējdarbības un nodarbinātības iespējas un labus darba apstākļus.

1.3. Par īstenošanu atbildīgas ir pirmām kārtām dalībvalstis, savukārt Komisijai ir svarīga loma, lai nodrošinātu, ka īstenošana ir veikta pienācīgi un vienmērīgi.

Galvenie priekšnoteikumi veiksmīgai vides tiesību aktu īstenošanai dalībvalstu līmenī ir politiskā griba, iekļaujot vides aizsardzību un citus politikas virzienus, un pilsoniskās sabiedrības aktīva iesaistīšana lēmumu pieņemšanas un pārskatīšanas procesos.

1.4. Eiropas iedzīvotāji augsti vērtē ES par tās augstajiem standartiem vides jomā. Šo standartu neapmierinoša īstenošana mazina ES uzticamību attiecībā uz pārlicību, ka šie standarti tiek vienādi piemēroti visās ES dalībvalstīs.

1.5. EESK atzinīgi vērtē *EIR*, kas ir jauna pieeja un nozīmīgs posms pašreizējā procesā, kurš paredzēts, lai panāktu Komisijas un dalībvalstu kopīgu apņemšanos uzlabot vides politikas un tiesību aktu īstenošanu. Šis process ir jāturpina, pienācīgi ņemot vērā sinerģijas, visaptverošu pieeju, pārredzamību un iekļautību.

1.6. EESK atbalsta *EIR* integrēto stratēģisko pieeju un uzsver, ka tā jāattiecinā arī uz vides un sociālās politikas integrēšanu. Vides aizsardzības mērķu īstenošanu var uzlabot tikai tad, ja sociālā ietekme, proti, ietekme uz darba tirgu un patērētājiem, it īpaši neaizsargātām iedzīvotāju grupām, tiek rūpīgi izskatīta un proaktīvi ņemta vērā. Tirgus instrumenti, piemēram, dabas resursu nodokļu reformas, ir svarīgi instrumenti to mērķu sasniegšanai, kas noteikti vides tiesību aktos. Tādēļ EESK norāda, ka jāīsteno apņemšanās pakāpeniski atteikties no videi kaitīgām subsīdijām.

1.7. *EIR* būtu jāturpina attīstīt arī turpmākajos gados, attiecinot tā darbības jomu arī uz citām videi svarīgām tiesību jomām, piemēram, klimata un ķīmisko vielu tiesību aktiem.

1.8. Vides politikas īstenošana būtu integrēti jāskata kopā ar citām politikas jomām. Būtu jāorganizē Vides padomes ministru un citu Padomes sastāvu kopīgas diskusijas, lai veicinātu starpnozaru risinājumus. Lai nodrošinātu dažādo instrumentu potenciāla optimālu izmantošanu, būtu jāprecizē Eiropas pusgada un *EIR* savstarpējā saikne.

1.9. EESK atzinīgi vērtē Komisijas centienus izveidot strukturētu dialogu ar dalībvalstu valdībām, pamatojoties uz konstatējumiem pārskatos par atsevišķām valstīm. Lai šie dialogi būtu efektīvi, tiem jābūt pārredzamiem un jānodrošina skaidri rezultāti un turpmākie pasākumi. Būtu jāapsver un attiecībā uz visām iesaistītajām pusēm jānosaka virkne priekšnosacījumu efektīviem dialoga procesiem.

1.10. EESK uzsver, ka vides aizsardzības pasākumu efektīva īstenošana daļēji ir atkarīga no aktīvas pilsoniskās sabiedrības (darba devējiem, darba ņēmējiem un citiem sociālajā un ekonomikas jomā iesaistītajiem sabiedrības pārstāvjiem), kad sabiedrība veic vides tiesību aktu pienācīgas īstenošanas uzraudzību, izmantojot brīvu piekļuvi informācijai par vides jautājumiem, līdzdalību vides politikas veidošanas procesā un tiesu iestāžu pieejamību. Jānodrošina, ka iedzīvotājiem ir piekļuve precīziem ziņojumiem par vides tiesību aktu īstenošanu vietās, kur šīs personas dzīvo un strādā. Visas pozitīvās tendences vides aizsardzības jomā ir saistītas ar plašu pilsoniskās sabiedrības – demokrātijas uzrauga – iesaisti.

1.11. EESK pauž nožēlu par to, ka Vides politikas īstenošanas pārskatā nav pietiekami atspoguļota pilsoniskās sabiedrības būtiskā nozīme. Spēcīgāka pilsoniskās sabiedrības iesaiste varētu stiprināt *EIR* projektu. Pilsoniskās sabiedrības organizācijām attiecīgās valsts līmenī jābūt iespējai ieguldīt savas īpašās zināšanas un atziņas valstu pārskatos, kā arī strukturētos valsts līmeņa dialogos un pēcpasākumos. EESK ir gatava sekmēt pilsoniskās sabiedrības dialogu ES līmenī.

2. Ievads

2.1. Komisija 2016. gada maijā ieviesa vides politikas īstenošanas pārskatu (*EIR*) ⁽¹⁾ ar mērķi uzlabot ES vides tiesību aktu īstenošanu ES dalībvalstīs. *EIR* ir uz informāciju balstīts un uz sadarbību vērstas politikas instruments, kas neievieš nekādas tiesiskās prasības un ziņošanas pienākumus. Tas ir paredzēts kā pastāvīgs process, kurā iekļauti Komisijas reizi divos gados izstrādāti konkrētām valstīm adresēti pārskati un dialogi ar dalībvalstīm.

⁽¹⁾ COM(2016) 316 final.

2.2. Komisija 2017. gada februārī publicēja 28 dalībvalstu pārskatu pirmo sēriju un paziņojumu par *EIR*, kā arī kopsavilkumu par konstatējumiem un secinājumiem un pasākumiem, ko veiks Komisija.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Eiropas Savienībai ir visaptverošs vides *acquis*. Tomēr pienācīga īstenošana ir nopietna problēma. *EIR* valstu pārskati liecina par sadrumstalotu un nevienmērīgu vides tiesību aktu īstenošanu ES dalībvalstīs. *EIR* pareizi raksturota minētās īstenošanas pozitīvā ietekme uz Eiropas iedzīvotāju dzīves kvalitāti, vienlīdzīgiem konkurences apstākļiem uzņēmumiem un darbvietu radīšanu ⁽²⁾. Neīstenošanas radītās izmaksas tiek lēstas ap 50 miljardiem EUR gadā ⁽³⁾.

3.2. 7. vides rīcības programmā (7. VRP), ko Eiropas Parlaments un Padome pieņēma 2013. gadā ⁽⁴⁾, labāka tiesību aktu īstenošana ir noteikta par vienu no galvenajām prioritātēm. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija minēto piemēro praksē ar *EIR*.

3.3. Valstu pārskatos ir apkopota informācija, kas nav pilnībā jauna. Minēto pārskatu nepārprotama pievienotā vērtība tomēr ir tā, ka pirmo reizi īstenošanas nepilnības ir aplūkotas visaptveroši un transversāli, aptverot vides tiesību aktu galvenās jomas un visas dalībvalstis. Šis jaunais novērtēšanas līmenis dod iespēju analizēt kopējos pamatcēloņus un strukturālos šķēršļus, lai nodrošinātu labāku īstenošanu, izstrādātu tiesiskās aizsardzības līdzekļus un stimulējošus instrumentus.

3.4. Pieeja, kas izmantota *EIR*, ļauj arī pāriet no reaģēšanas uz tiesību aktu vāju īstenošanu, izmantojot pārkāpuma procedūras, uz proaktīviem pasākumiem, novēršot vājas īstenošanas pamatcēloņus. Tomēr galvenokārt par ES vides tiesību aktu īstenošanu atbildīgas ir dalībvalstis. Jāatzīst, ka daudzos gadījumos *EIR* apzinātās vājas īstenošanas pamatcēlonis ir tas, ka daudzu dalībvalstu valdībām trūkst politiskās gribas piešķirt politisku prioritāti īstenošanas būtiskai uzlabošanai un nodrošināt pietiekamus resursus ⁽⁵⁾. Tādēļ EESK atzinīgi novērtētu, ja *EIR* varētu palīdzēt iekļaut labākas īstenošanas jautājumu ES dalībvalstu un Padomes sanāksmju politiskajā darba kārtībā.

3.5. ES tiesību aktu vājā īstenošana dalībvalstīs Komisijai ir jārisina, izmantojot atbilstīgus un stingrus pasākumus, tostarp pienākumu neizpildes procedūras. EESK pauž bažas par to, ka šādi pasākumi līdz šim nav bijuši efektīvi. Eiropas iedzīvotāji augsti vērtē ES par tās augstajiem standartiem vides jomā. Tāpēc šo standartu neapmierinoša īstenošana mazina ES uzticamību iedzīvotāju skatījumā.

3.6. Valstu pārskati ir labs pamats Komisijas un katras dalībvalsts strukturētam dialogam; tie dod arī iespēju dalībvalstīm mācīties viena no otras, apzināt kopīgas problēmas un iepazīties ar paraugpraksi, darbojoties saskaņā ar principu, ka spēks ir kopīgošanā.

3.7. Tā kā iedzīvotāji, vietējās kopienas un uzņēmumi ir reālie vides aizsardzības pasākumu īstenotāji, pilsoniskajai sabiedrībai ir jāuzņemas aktīva loma *EIR*. Pilsoniskajai sabiedrībai obligāti jāklūst par partneri šajos centienos.

3.8. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija uzskata, ka pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanai ir būtiska nozīme *EIR* izpildes pārbaudē. Tomēr *EIR* joprojām ir samērā liela neskaidrība par to, kā iesaistīt pilsonisko sabiedrību. Pilsoniskās sabiedrības līdzdalība ir jānodrošina ne tikai *EIR* darbības laikā, bet arī pēcpasākumos. Šis *EIR* aspekts vēl būtu jāizvērs.

⁽²⁾ COM(2017) 63 final, 2. lpp.

⁽³⁾ Eiropas Parlaments, *At a glance, Environmental Implementation Review*.

⁽⁴⁾ OV L 354, 28.12.2013., 171. lpp.

⁽⁵⁾ EESK atzinums "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par vispārējo Savienības vides rīcības programmu līdz 2020. gadam "Labklājīga dzīve ar pieejamajiem planētas resursiem"" (OV C 161, 6.6.2013., 77. lpp., 1.2. punkts).

4. Īpašas piezīmes

4.1. *EIR darbības joma*

4.1.1. Līdz šim *EIR* attiecas uz aprites ekonomiku un atkritumu apsaimniekošanu, dabu un bioloģisko daudzveidību, gaisa kvalitāti un troksni, kā arī ūdens kvalitāti un apsaimniekošanu, proti, ir aptverta liela daļa vides tiesību aktu darbības jomu. Nākamajā posmā būtu jāiekļauj pārējās nozares, kas ir cieši saistītas ar minētajām politikas jomām. Tas jo īpaši attiecas uz klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, kam ir būtiska nozīme daudzās vides politikas jomās, piemēram, dabas un bioloģiskās daudzveidības aizsardzībā un ūdens resursu apsaimniekošanā. Ķīmisko vielu tiesību aktu īstenošanai ir izšķiroša nozīme, lai garantētu veselīgu vidi, labklājību un tīru aprites ekonomiku.

4.2. *Valstu pārskati*

4.2.1. Valstu pārskatos ir sniegts ļoti labs vispārējs ieskats vides problēmās, ar kurām saskaras katra dalībvalsts, un tās darbības rezultāti vides jomas tiesību aktu īstenošanā. EESK atzinīgi vērtē arī to, ka valstu pārskatos ietvertas norādes uz ilgtspējīgas attīstības mērķiem, kas attiecas uz minētajām problēmām. Tas liecina, ka vidisko rādītāju uzlabošana ir daļa no plašākas pieejas ilgtspējīgai attīstībai, integrēti, holistiski un līdzsvaroti sekmējot saimniecisko, sociālo un ekoloģisko progresu.

4.2.2. Valstu pārskati sniedz arī pievienoto vērtību attiecīgo valstu iedzīvotājiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām; tie ne tikai sniedz nevalstisko organizāciju ieinteresētajām personām labu pārskatu par stāvokli attiecīgajā valstī, bet dod arī iespēju salīdzināt darbības rezultātus ar citām dalībvalstīm un apzināt trūkumus un neizmanto to potenciālu. Valstu pārskati jāuzskata par vērtīgu instrumentu, kas dod iespēju ES dalībvalstu pilsoniskajai sabiedrībai prasīt atbildību no savas valdības par veselīgas vides nodrošināšanu. Tie ļauj pilsoniskajai sabiedrībai izdarīt spiedienu uz valdību, lai panāktu vides tiesību aktu īstenošanas uzlabošanu.

4.2.3. Šo potenciālu tomēr varētu stiprināt, vēl vairāk iesaistot pilsonisko sabiedrību valstu pārskatu sagatavošanā, strukturētos dialogos un pēcpasākumos, kā arī pārskatu izvērtēšanā nākamajā divgadu ciklā. Pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir nozīmīgas speciālās zināšanas, kas var palīdzēt apzināt galvenās vides problēmas, ar ko saskaras to attiecīgās valstis. Tāpēc ar minētajām organizācijām būtu jāapspriežas jau no paša sākuma.

4.2.4. Lai izveidotu *EIR* par nepārtrauktu procesu, būs svarīgi sekot līdzi tam, kādi panākumi gūti, īstenojot iepriekšējo ciklu valstu pārskatos iekļautos ieteikumus, un apkopot rezultātus nākamajā *EIR* ciklā.

4.3. *Vājas īstenošanas pamatcēloņi un stimulējoši līdzekļi uzlabojumiem*

4.3.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija uzskata *EIR* par iespēju, lai analizētu vājas īstenošanas kopējos pamatcēloņus. Paziņojuma sākotnējā novērtēšana būtu jāturpina kopā ar dalībvalstīm, ņemot vērā nevalstisko ieinteresēto personu tiešo pieredzi un zināšanas, kā arī akadēmisko aprindu, ideju laboratoriju un ES tīkla vides tiesību aktu ieviešanai un īstenošanai (IMPEL) veikto pētījumus.

4.3.2. Komisija jau ir noteikusi svarīgus kopīgos pamatcēloņus, proti, neefektīva koordinācija starp vietējām, reģionālajām un valsts iestādēm, nepietiekamas administratīvās spējas un finansējums, zināšanu un datu trūkums, nepietiekami atbilstības nodrošināšanas mehānismi un nepietiekama integrācija un politikas saskaņotība.

4.3.3. Komisija norāda dažus piemērus labākai politikas koordinācijai un integrācijai, piemēram, koordinēta pieeja tīra gaisa politikai un mobilitātes politikai. EESK atbalsta šo integrēto stratēģisko pieeju un uzsver, ka tā jāattiecinā arī uz vides un sociālās politikas integrēšanu. Vides aizsardzības mērķu īstenošanu var uzlabot tikai tad, ja tiek rūpīgi izskatīta un proaktīvi ņemta vērā sociālā ietekme, proti, ietekme uz darba tirgu un patērētājiem, it īpaši neaizsargātām iedzīvotāju grupām.

4.3.4. Visbeidzot, jāatzīst, ka daudzu problēmu pamatā ir politiskās gribas trūkums ⁽⁶⁾. Tādēļ būs svarīgi panākt, ka *EIR* sasniedz savu mērķi – atzīt vides tiesību aktu īstenošanu par politisku problēmu un iekļaut to ES darba kārtībā.

4.3.5. EESK arī uzsver, ka pienācīgas īstenošanas priekšnoteikums ir iestāžu kompetence un zināšanas. Turklāt, lai palīdzētu pilsoniskajai sabiedrībai piedalīties *EIR* procesā, ārkārtīgi svarīga ir izpratnes veicināšana un komunikācija.

4.3.6. Komisija norāda, ka stimulējoši līdzekļi vides tiesiskajā regulējumā noteikto mērķu īstenošanas uzlabošanai ir tirgus instrumenti un ieguldījumi. EESK jau iepriekšējā atzinumā ir uzsvērusi vides nodokļu reformu potenciālu, kad dotu iespēju novirzīt nodokļu slogu no darbaspēka uz resursu izmantošanu, lai uzlabotu gan darbvietu radīšanu, gan ekonomikas inovāciju, kā arī mazinātu negatīvo ietekmi uz vidi ⁽⁷⁾.

4.3.7. Tajā pašā atzinumā EESK izteica neapmierinātību par pašreizējām videi kaitīgajām subsīdijām. Šā jautājuma risināšana tikpat kā nav pavirzījusies uz priekšu. Komisija paziņojumā ir norādījusi, ka svarīgs stimulējošs līdzeklis labākas īstenošanas sekmēšanai ir gan nodokļu reforma, gan videi kaitīgu subsīdiju pakāpeniska pārtraukšana. Tomēr nav ierosināta nekāda pieeja, lai izklūtu no šā strupceļa.

4.4. Turpmākā rīcība

4.4.1. Komisija ir norādījusi, ka par ES vides *acquis* pienācīgu īstenošanu pirmām kārtām ir atbildīgas dalībvalstis. Tomēr neapšaubāmi ir arī svarīgi jautājumi ES līmenī, kas var kavēt vai atbalstīt pienācīgu īstenošanu. Vides mērķu un citu politikas jomu lietpratīga integrēšana ir jāuzsāk ES līmenī ar pārdomātu un saskaņotu regulējumu un līdzekļu mērķiezīmēšanu. Labs piemērs tam ir KLP zaļināšana, un no tās ir, ko mācīties. Vidisko rādītāju uzlabošanu ES dalībvalstīs var sekmēt lielāka politikas saskaņotība ilgtspējīgai attīstībai ES līmenī. *EIR* būtu jāizmanto arī par mehānismu, lai saņemtu atsauksmes par to, vai ES politika vai tiesību akti, kas tiek īstenoti, būtu jākorrigē vai jāatjaunina.

4.4.2. Pamatojoties uz *EIR* pirmā cikla konstatējumiem, Komisija piedāvā veicināt dalībvalstu centienus, izveidojot strukturētu īstenošanas dialogu ar katru dalībvalsti, nodrošinot dalībvalstu ekspertiem pielāgotu atbalstu, ko sniedz viņu kolēģi no citām dalībvalstīm, un apspriežot Padomē kopīgus strukturālus jautājumus. EESK atzinīgi vērtē minētos pasākumus – lai gan Komitejai ir šaubas par to, vai tie būs pietiekami, lai kopumā uzlabotu dalībvalstu vidisko rādītāju kvalitāti.

4.5. Strukturētie dialogi

4.5.1. Jau 7. VRP bija paredzēts ieviest strukturētus dialogus, kas ir līdzīgi Eiropas pusgada procesā piemērotajai pieejai ⁽⁸⁾. Paziņojumā trūkst informācijas par praktiskiem pasākumiem saistībā ar šo dialogu, ko nevajadzētu atstāt dalībvalstu valdību ziņā. Būtu jāapsver un attiecībā uz visām iesaistītajām pusēm jānosaka virkne priekšnosacījumu efektīviem dialoga procesiem.

4.5.2. Jānodrošina daudzo nevalstisko ieinteresēto personu, kā arī reģionālo un vietējo pašvaldību līdzsvarota dalība. Tās ir laikus jāauzicina un tām jāsniedz atbilstīga informācija, lai minētās struktūras varētu sagatavot savu ieguldījumu.

4.5.3. Lai šie dialogi būtu efektīvi, tie jāorganizē uz rezultātiem orientētā veidā. Būtu skaidri jānosaka un jākontrolē rezultāti un turpmākie pasākumi, dalībnieku saistības un termiņi. 7. VRP ir minēti Komisijas un dalībvalstu “partnerību īstenošanas līgumi”. Minētais instruments būtu jāapsver arī *EIR*. Saistības var uzņemties arī nevalstiskās ieinteresētās personas, piemēram, par rūpniecības, mazumtirdzniecības vai lauksaimniecības jautājumiem.

⁽⁶⁾ EESK atzinums “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par vispārējo Savienības vides rīcības programmu līdz 2020. gadam “Labklājīga dzīve ar pieejamajiem planētas resursiem””, “ES septītā vides rīcības programma” (OV C 161, 6.6.2013., 77. lpp.).

⁽⁷⁾ EESK atzinums “Tirgus instrumenti kā līdzeklis virzībā uz resursu ziņā efektīvu ES ekonomiku, kas rada zemu oglekļa emisiju līmeni” (pašiniciatīvas atzinums) (OV C 226, 16.7.2014., 1. lpp.).

⁽⁸⁾ 7. VRP, 59. punkts.

4.6. *Savstarpējs atbalsts*

4.6.1. EESK atzinīgi vērtē dalībvalstu ekspertu savstarpējā atbalsta organizēšanu. Būtu jāņem vērā arī ES tīkla vides tiesību aktu ieviešanai un īstenošanai (IMPEL) bagātā un ilgstošā pieredze.

4.6.2. Atsevišķu ekspertu apmaiņa būtu jāpapildina ar plašākām dalībvalstu savstarpējā atbalsta programmām līdzīgi *Phare* mērķsadarbības projektiem, kas veiksmīgi atbalstīja pielāgošanos ES *acquis* 2004.–2007. gada ES paplašināšanās procesā. Būtu jāapsver arī salīdzinošās izvērtēšanas programmu ieviešana – līdzīgi ESAO Vides stāvokļa izvērtējuma pārskatu programmai⁽⁹⁾.

4.7. *Kopīgu strukturālu problēmu apspriešana Padomē*

4.7.1. Komisija ir iecerējusi Padomē apspriest kopīgus strukturālus šķēršļus, kas kavē pienācīgu īstenošanu. Tas īstenošanas jautājumu iekļautu politiskajā darba kārtībā. Par to, kā tas tiks risināts, informācijas nav.

4.7.2. Līdz ar Eiropas pusgada zaļināšanu pēdējos gados ir bijuši mēģinājumi izmantot šo centrālā līmeņa pārvaldības koordinācijas mehānismu arī starp Komisiju un dalībvalstīm ar mērķi uzlabot arī vidiskos rādītājus. Tas pievērstu valdību vadītāju tiešu uzmanību vidiskajiem rādītājiem un sekmētu integrētus risinājumus.

4.7.3. Eiropas pusgada zaļināšana līdz šim tomēr nav bijusi īpaši sekmīga. Komisija nevēlas Eiropas pusgada procesa zaļināšanu aizstāt ar *EIR*. Lai nodrošinātu katra minētā instrumenta potenciāla optimālu izmantošanu, šajā gadījumā būtu jāprecizē Eiropas pusgada un *EIR* savstarpējā saikne.

4.7.4. Pārrunas tikai Vides ministru padomes sanāksmēs, iespējams, nebūs pietiekamas. Lai veicinātu integrētus un starpnozaru risinājumus, būtu jārīko kopīgas diskusijas ar pārējiem Padomes sastāviem, piemēram, ar transporta vai nodarbinātības un sociālo lietu ministriem.

4.8. *Juridiskie instrumenti tiesību aktu īstenošanai*

4.8.1. Komisija ir pareizi precizējusi, ka nolūkā uzlabot vides *acquis* īstenošanu *EIR* nevajadzētu aizstāt tiesību aktus; tas neietilpst *EIR* darbības jomā. Tomēr *EIR* sadarbīgākā pieeja būs veiksmīga tikai tad, ja juridisko seku un sankciju iespēju piemēros ticami un efektīvi. Tas attiecas uz pienākumu neizpildes procedūru, ko Komisija piemēros gadījumos, kad tiek pārkāpti vides tiesību akti, kā arī uz tiesiskajiem līdzekļiem, kuri dod iedzīvotājiem un pilsoniskajai sabiedrībai iespēju prasīt atbildību no valdības dalībvalstu un ES līmenī.

4.8.2. EESK vēlas atgādināt Komisijai un dalībvalstīm, ka daži pasākumi vides tiesību aktu īstenošanas uzlabošanai ir iekļauti 7. VRP un līdz šim nav tikuši risināti:

- saistošus kritērijus attiecībā uz efektīvi veiktām inspekcijām un pārraudzību dalībvalstu līmenī piemērot arī plašākajam Savienības vides tiesību aktu kopumam,
- nodrošināt saskaņotus un efektīvus mehānismus valsts līmenī sūdzību izskatīšanai par Savienības vides tiesību aktu īstenošanu;

4.8.3. EESK novērtēs gaidāmo Komisijas paziņojumu par iedzīvotāju iespējām vērsties tiesā saistībā ar vides jautājumiem atsevišķā atzinumā.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽⁹⁾ <https://www.oecd.org/site/peerreview/environmentalperformancereviews.htm>.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Energijas cenas un izmaksas Eiropā””

(COM(2016) 769 final)

(2017/C 345/20)

Ziņotāja: **Laure BATUT**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 17.2.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	14.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	127/15/4
(par/pret/atturas)	

1. Ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) vēlas atgādināt, ka ES enerģētikas tiesību aktu kopumā ierosināts par centrālo elementu izvirzīt patērētāju, un vēlētos, lai šī koncepcija tiktu definēta un piemērota. Patērētājs varēs pildīt savu jauno funkciju tikai tad, ja viņš var balstīties uz skaidriem tekstiem, kas dod viņam iespējas rīkoties. EESK uzskata, ka Enerģētikas savienības veiksmīgai īstenošanai ir vajadzīgs nākotnes redzējums par to, kādu labumu ES pilsoņi un uzņēmumi gūs no šā projekta, piemēram, lielāku vienlīdzību.

1.2. EESK uzskata, ka uz enerģijas pieprasījumu vērsti pasākumi, plašāk informējot iedzīvotājus un speciālistus (izglītība, apmācība), var palielināt viņu atbildību par energoresursu izvēli un patēriņu. Energoefektivitāti var uzskaitīt bilancēs, kas attiecas uz enerģijas vajadzībām, tā var palīdzēt samazināt patēriņu un līdz ar to arī ietekmēt izmaksas pat tad, ja cenas pieaug. Tomēr ar energoefektivitāti vien nevar atrisināt problēmas, kas saistītas ar klimata pārmaiņām, piegādes drošību vai nabadzību⁽¹⁾. Energoefektivitāte un enerģijas taupīšana nav enerģijas avots.

1.3. EESK iesaka nākamajos gados paplašināt datu izvērtēšanu, iekļaujot tajā pētījumus par lielāku skaitu enerģijas avotu, un pievērst uzmanību trim patēriņa veidiem: mājāsaimniecību, rūpniecības uzņēmumu un pakalpojumu uzņēmumu patēriņam.

1.4. Ziņojumā būtu jāiekļauj arī novērtējums par atbildēm uz enerģijas pieprasījumu, lai noskaidrotu, cik lielā mērā vajadzības ir apmierinātas par pieņemamu cenu (LESD 14. pants).

1.5. EESK iesaka ziņojumā uzmanību pievērst tam, cik lielas summas uzņēmumi un/vai patērētāji ir novirzījuši pētniecībai un izstrādei un pētījumu par enerģijas uzglabāšanu ņemšanai vērā, un šīs summas būtu jāatspoguļo enerģijas cenā un tīklu finansēšanas izmaksās.

1.6. Būtu jāapbrēķina videi nodarīta kaitējuma izmaksas, turklāt tām jābūt viegli pieejamām visiem.

1.7. EESK iesaka Komisijas divgadu ziņojumu par enerģijas cenām un izmaksām sākumā iekļaut terminu skaidrojumu, lai tādējādi ziņojumi būtu saprotami ikvienam patērētājam.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu “Pasākumu kopums “Tīra enerģija visiem Eiropas iedzīvotājiem”” (OV C 246, 28.7.2017., 64. lpp.).

1.8. Paturot prātā pārredzamības mērķi, Komiteja aicina Komisiju pievienot īsu pārskatu par katru izvērtēto dalībvalsti, ietverot tajā piecus atsaucē punktus katram enerģijas avotam:

- vairumtirdzniecības tirgus un mazumtirdzniecības tirgus cenu starpība gadā,
- “izejvielu”, “tīklu”, “nodokļu” komponenta īpatsvars patērētāju maksātajā cenā,
- vērtību ķēdes uzņēmumu un jo īpaši valstu piegādātāju peļņas līmenis gadā,
- valstij un uzņēmumiem piešķirtā ES atbalsta procentuālā daļa un sadalījums,
- regulēto un sociālo tarifu daļa kopējā mazumtirdzniecības cenā.

2. Ievads

2.1. Eiropas Komisija 2014. gadā sagatavoja pirmo ziņojumu par enerģijas cenām un izmaksām Eiropas Savienībā (ES). Apkopoto datu nepilnības dēļ Komisija iesniedza priekšlikumu regulai ⁽²⁾ par Eiropas statistiku attiecībā uz dabasgāzes un elektroenerģijas cenām.

2.2. Ziņojums izstrādāts ar mērķi pārbaudīt stāvokli iekšējā enerģijas tirgus veidošanā, kas vēl nav pabeigta, un palīdzēt noteikt turpmākos pasākumus, lai palielinātu energoefektivitāti un piegādes drošību šajā kopīgas kompetences jomā.

3. Komisijas ziņojuma kopsavilkums

3.1. Izskatāmais ziņojums ir otrais Komisijas ziņojums. Tajā novērtētas enerģijas cenas gāzes, elektroenerģijas un naftas produktu sektorā un to ietekme uz mājāsaimniecībām un rūpniecības uzņēmumiem, un norādīts, kurām ES politikām ir stratēģiska nozīme, lai izveidotu enerģētikas savienību.

4. Elektroenerģijas cenas

4.1. Lai ietekmētu elektroenerģijas cenas, Komisija minējusi prasības: izvērst energoefektivitāti un izmantot alternatīvos energoresursus, turklāt šajā jomā Savienība vēlas būt līderpozīcijā pasaulē.

4.2. No fosilā kurināmā iegūtās elektroenerģijas neto imports Savienības dalībvalstīs patiešām ir palielinājies, līdz ar to ir palielinājusies arī to atkarība, un tāpēc ir atsākušās sarežģītās debates par slānekļa gāzi un naftu.

4.3. Vairumtirdzniecības cenas kopš 2008. gada ir regulāri samazinājušās un vienotajā tirgū izlīdzinājušās, samazinot ogļu un gāzes cenas. Tomēr daudzi valsts līmeņa faktori neļauj šo cenu kritumu atspoguļot mazumtirdzniecības cenās, kuras joprojām pieaug, jo tajā pašā laikposmā **vidējā cena mājāsaimniecībām** pieauga par 3,2 %:

- no 2008. gada līdz 2015. gadam enerģijas komponents samazinājās par 15 %,
- tīkla komponents palielinājās par 3,3 % gadā,
- nodokļu un nodevu komponents sadalīts 10 apakškomponentos ⁽³⁾, kuri ietver PVN, sociālos tarifus, nodarbinātību, kompensācijas, piegādes drošību, koncesijas maksas utt., ir palielinājies par 10 procentpunktiem, t. i., no 28 % līdz 38 % no cenas.

4.4. **Elektroenerģijas cena uzņēmumiem** ir pieaugusi mazāk: no 2008. līdz 2015. gadam par 0,8 % – 3,1 % gadā, turklāt lielajiem patērētājiem bija noteikti pielāgoti tarifi.

4.5. Komisija norāda, ka vērojamas **ļoti lielas atšķirības starp dalībvalstīm**, un nodokļu un nodevu faktora ietekmē mājāsaimniecībām noteikto cenu starpība var būt pat trīskārša (59 % Dānijā, 5 % Maltā).

4.6. Vidēji elektroenerģijas cena Eiropā ir augstāka nekā ASV, bet daudz zemāka nekā Japānā.

⁽²⁾ OV L 311, 17.11.2016., 1. lpp.

⁽³⁾ COM(2016) 769 final, 7. lpp., 8. zemsvītras piezīme.

5. Gāzes cena

5.1. Gāze veido 23 % no ES primārās enerģijas patēriņa. 15 % gāzes izmanto elektroenerģijas ražošanai, un tā nodrošina trešdaļu no mājsaimniecību un uzņēmumu enerģijas vajadzībām.

5.2. ES ir atkarīga no gāzes importa (69 %) un nedomājam piegādātājiem, tādēļ tai jāseko līdzi cenu svārstību tendencēm pasaulē.

5.3. Kopš 2013. gada vairumtirdzniecības cenas ir kritušas par 50 % tādēļ, ka ir samazinājies globālais pieprasījums, gāzes cenas ir indeksētas atbilstīgi naftas cenām, kā arī ASV ražotās slānekļa gāzes dēļ.

5.4. Kopš 2008. gada mazumtirdzniecības cenas **mājsaimniecībām** ir pieaugušas par 2 % gadā. Arī šajā gadījumā būtisks ir nodokļu un nodevu komponents, kas palielinājies par 4,2 % gadā un, ņemot vērā tīkla izmaksas, izskaidro lielās atšķirības starp dalībvalstīm, kur augstākā cena (Zviedrijā) ir četras reizes lielāka nekā viszemākā cena (Rumānijā).

5.5. **Rūpniecības uzņēmumiem** un lielajiem rūpnieciskajiem patērētājiem **cenas ir samazinājušās**, un cenu veidošanā noteicošais ir enerģijas komponents. Tas ļāva vairumtirdzniecības cenas pārnest uz mazumtirdzniecības cenām, nodrošinot lielāku konvergenci vienotajā tirgū.

5.6. Pasaulē Eiropai ir vidēji konverģences rādītāji ar samazināšanās tendenci kopš 2013. gada, kaut gan cenas joprojām ir augstākas nekā ASV un Krievijā.

6. Naftas cena

6.1. No 2014. gada maija līdz 2016. gada janvārim, 19 mēnešos, jēlnaftas cenas ASV dolāros samazinājās par 77 %, bet vēlāk palielinājās, tomēr tikai līdz 50 % no 2014. gada cenām.

6.2. Tas mazāk ietekmēja **mazumtirdzniecības cenas**, jo euro vērtība attiecībā pret dolāru ir kritusies un nodokļi un nodevas joprojām ir svarīgs cenu elements.

Savienība ir noteikusi minimālās akcīzes nodokļa likmes⁽⁴⁾, bet dalībvalstis parasti tās pārsniedz: 2015. gadā **nodokļi** veidoja 63 % no benzīna un 57 % no dīzeļdegvielas vidējās mazumtirdzniecības cenas, bet šo nodokļu īpatsvars dalībvalstīs ir atšķirīgs.

6.3. Jāsecina, ka kopš iepriekšējā ziņojuma cenas par enerģiju no trim avotiem ir samazinājušās un samazinājums ir pārņemts uz vairumtirdzniecības cenām. Tas ir ietekmējis arī naftas produktu mazumtirdzniecības cenas, savukārt gāzes un elektroenerģijas cenas ir paaugstinājušās, jo ir palielinājušās tīkla izmaksas un jo īpaši nodokļi un nodevas.

7. Mājsaimniecību izdevumi par enerģiju

7.1. Attiecībā uz šiem trim avotiem, kopš 2008. gada enerģijas **patēriņš** mājsaimniecībās ir bijis **diezgan stabils**.

Mājsaimniecību **izdevumi** par enerģiju **pieauga** sakarā ar gāzes un elektroenerģijas mazumtirdzniecības cenu kāpumu (izņemot transportu). Līdzekļu daļa, ar ko mājsaimniecības sedz izdevumus par enerģiju, dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga, turklāt tas, protams, visvairāk skar trūcīgās mājsaimniecības: 8,6 % 2016. gadā, 6,2 % 2004. gadā. Attiecīgajā periodā mājsaimniecību patēriņš samazinājās par 4 %.

7.2. Komisija uzsver, ka enerģētiskās nabadzības novēršanai ir vajadzīgi uz neaizsargātiem patērētājiem orientēti sociālie pasākumi.

8. Uzņēmumu enerģijas izmaksas

8.1. 14 energoietilpīgu rūpniecības nozaru analīze liecina, ka no 2008. gada līdz 2013. gadam enerģijas izmaksas uzņēmumiem **ir samazinājušās** un pēdējos gados enerģijas izmaksu īpatsvars ražošanas izmaksās vidēji ir no 5 % līdz 10 %. Tas saistīts ar cenu kritumu lielajiem enerģijas patērētājiem, nodokļu atbrīvojumiem un samazinājumiem, nevis tieši ar energoefektivitātes pasākumiem.

8.2. Komisija uzskata, ka starptautiskā mērogā Savienība nav ļoti energoietilpīga tautsaimniecība un paredzams, ka konkurētspējīgs un efektīvi funkcionējošs enerģijas tirgus visrentablākajā veidā nodrošinās uzņēmumiem un mājsaimniecībām vajadzīgo enerģiju, nepieļaujot inflācijas ietekmi un bez publisko pārvaldes iestāžu subsīdijām, kas rada nepamatotus tirgus traucējumus: 2012. gadā subsīdijas sasniedza 113 miljardus euro, no tiem 17,2 miljardi bija tiešās subsīdijas, bet 2014. gadā iekasēti enerģijas nodokļi 263 miljardu apmērā, t. i., 1,88 % no Eiropas Savienības IKP.

⁽⁴⁾ OV L 283, 31.10.2003., 51. lpp.

9. Vispārīgas piezīmes

9.1. Enerģija ir viens no galvenajiem elementiem tautsaimniecībā un mājsaimniecībās. Enerģijas patēriņš rada CO₂ emisijas, kurām ir kaitīga ietekme uz klimatu un dzīvām būtnēm. Savienība ir uzsākusi pāreju uz mazoglekļa ekonomiku. Izpratnei par enerģijas izmaksu un cenu noteikšanas mehānismiem vajadzētu būt faktoram, kas sekmē pāreju un enerģētiskās nabadzības novēršanu⁽⁵⁾.

9.2. Izskatāmais Komisijas ziņojums liecina, ka Savienībā ir nevis *viena* enerģijas cena, bet gan *vairākas* cenas dažādiem energoresursiem, kas atkarībā no ģeogrāfiskās atrašanās vietas, valsts prakses un lietotāju patēriņa ieradumiem ir atšķirīgi.

9.3. Vairākās ES valstīs tiek publicēts "Enerģijas cenu barometrs" (Eiropas Klimata fonds) mājsaimniecībām, un arī Komisija jau divus gadus publicē savus ziņojumus.

10. Energonesēji

10.1. Pasaulē patērētās enerģijas šobrīd joprojām galveno avotu – naftas, ogļu un gāzes –, kā arī biomasas, kodolenerģijas, elektroenerģijas uzglabāšana un pārvadāšana nav iespējama vienādā veidā:

- nafta ir viegli pārvadājama. Tās cena lielās ģeogrāfiskās zonās var būt vienmērīga,
- gāze ir jāsašķidrina, un tam ir vajadzīga dārga infrastruktūra, ko apkalpo dažādas struktūras,
- Elektroenerģiju – atvasinātu produktu, ko iegūst no citiem enerģijas avotiem, – nav iespējams uzglabāt. Elektroenerģijai ir vajadzīga ražošanas un pārvades infrastruktūra, un tās galīgās izmaksas lietotājiem un uzņēmumiem ir atšķirīgas.

10.2. Enerģijas cenas ietekmē kādas nozares konkurētspēju atkarībā no tiešā enerģijas patēriņa un preču ražošanas starppatēriņā izmantotā enerģijas daudzuma. Zemas enerģijas izmaksas var ietekmēt konkurētspēju (sk. ASV slānekļa gāzi), lai gan tās nav ražīguma strukturāls faktors.

10.3. Daudzas dalībvalstis importē enerģiju no kaimiņos esošajām ES dalībvalstīm vai kaimiņvalstīm: piegādes drošību un cenas ietekmē ģeopolitiskā situācija.

10.4. Naftas barela cena vienmēr ir izteikta dolāros: valūtas kurss, un tātad Eiropas ekonomikas konkurētspēja kopumā, ir faktors, kas ietekmē konkurenci un cenu veidošanu galapatērētājam.

10.5. Uzņēmumu un mājsaimniecību maksātā enerģijas cena ietekmē globālo pieprasījumu. ES tirdzniecībā preču apmaiņa galvenokārt norit starp dalībvalstīm, un tirgotas tiek pārstrādātas preces, kuras ir īpaši jutīgas pret enerģijas cenu svārstībām.

11. Cenas un izmaksas

11.1. *Cenas

11.1.1. Cenas vai izmaksas? Sarunvalodā šos jēdzienus bieži vien jauc vienu ar otru. Komisijas ziņojums [COM(2017) 769] būtu skaidrāks, ja jēdzieni būtu lietoti konsekventi.

11.1.2. No tiem uzskatāmāk redzama *cena*. Cena izsaka energoprodukta vai energopakalpojuma vienības maiņas vērtību. Pilnīgi "brīvā" tirgū cena būtu piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvara faktors.

11.1.3. Attīstītā pasaules tirgū cenu ir tikpat daudz, cik daudz ir tirgu. Turklāt katrā darījumu posmā cenu ietekmē ārēji faktori. Cenu ietekmē arī dalībvalstu iekšpolitikas aspekti, piemēram, nozares struktūra, nodokļi, klimats, mājsaimniecību pirkspēja, uzņēmumu konkurētspēja utt.

11.1.4. Enerģētikas savienība, ievērojot subsidiaritātes principu, varētu izlīdzināt šos faktorus, kas rada atšķirības un nevienlīdzību eiropiešu vidū.

⁽⁵⁾ OV C 341, 21.11.2013., 21. lpp.

11.2. ***Izmaksas**

11.2.1. Izmaksas atbilst cenai, ko maksā par enerģijas izejvielām, kas nepieciešamas preces ražošanai vai pakalpojuma sniegšanai un to nodošanai patērētāju rīcībā (*“Les prix et les coûts des sources d’énergie”* [Energoavotu cenas un izmaksas], Jean-Marie Martin-Amouroux, 20.02.2017.). Atkarībā no izraudzītā patērētās enerģijas ražošanas veida izmaksas var būt ļoti atšķirīgas (SWD(2016) 420 final).

11.2.2. Runājot par MVU, kas veido 90 % no ES ekonomikas struktūras, pat tad, ja tie nav reģistrēti kā energoietilpīgi uzņēmumi, to iepirktais enerģijas izmaksas un to pārstrādātajos pirmapstrādes produktos ietvertās enerģijas izmaksas var būtiski ietekmēt saražoto preču pašizmaksu un to tirdzniecību.

11.2.3. Turklāt enerģijas izmaksas nav viegli maināms faktors, tas ir obligāts izdevums; kad enerģijas izmaksas ir būtisks ražošanas izmaksu faktors, tās ietekmē preču pārdošanas cenu, patērētāju pirkstspēju un var palēnināt pieprasījuma palielināšanos (attiecībā uz automobiļiem). Uzņēmumi var aizstāt vienu enerģijas avotu ar citu. Ja nafta kļūst pārāk dārga, izmanto gāzi utt.

11.2.4. Jautājums par enerģijas izmaksām ir saistīts ar Eiropas diplomātiju un Eiropas rūpniecības politikas noteikšanu ne tikai attiecībā uz energoietilpīgu nozaru uzņēmumiem.

12. **Īpašas piezīmes**

12.1. Izskatāmais dokuments ir daļa no tiesību aktu kopuma “Tīra enerģija visiem Eiropas iedzīvotājiem”⁽⁶⁾, kurā Komisija sniedz pārskatu par enerģijas cenām un izmaksām Eiropā. EESK pauž nožēlu, ka tajā nav vairāk uzsvērtā enerģētikas pārkārtošanas perspektīva. Diferencētas izmaksas sadalījumā pa dažādiem elektroenerģijas ražošanas avotiem būtu labāk saprotamas. Enerģijas īpatsvars kādā precē ir atkarīgs no visas ražošanas ķēdes un enerģijas izmaksām. Šeit ir runa par uzņēmumu konkurētspēju un līdz ar to – par uzņēmumu spēju radīt ilgtspējīgas darbvietas un aizsargāt vidi.

12.2. Dažādo ES dokumentu dēļ Eiropas Savienība ir kļuvusi par kopīgu atsauci valstu cīņā pret siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijām, energoefektivitātes veicināšanā un atjaunojamo energoresursu plašākā izmantošanā. Tomēr energoresursu “kombinācijas” izvēle ir dalībvalstu ziņā. Starp dalībvalstīm vērojamas atšķirības, piemēram, nodokļu jomā un klimata pārmaiņu apkarošanas politikas jomā. Šāda situācija ir iemesls dempingam, kas apgrūtina Enerģētikas savienības pārvaldību⁽⁷⁾.

12.3. Pieejā, kas balstīta vienīgi uz konkurenci un atbilst 80. gadu sauklim, nav ņemta vērā ne enerģētikas nozares reālā situācija pasaulē, ne arī Savienības jaunās pamatnostādnes: sistēmas centrālais elements ir patērētājs, un mēs vairs nevaram nožēlot “tirgus nepilnības” un daudzos publiskās intervences pasākumus enerģētikas nozares atbalstam, kurus var uzskatīt par subsīdijām, un nozīmīgo nodokļu bāzi valsts ieņēmumos. To var nosaukt par pārdali, kas kompensē enerģijas sociālās izmaksas, kuras daudzi iedzīvotāji vairs nespēj segt.

12.4. Enerģijas, īpaši elektroenerģijas, cenu kāpums var būt par iemeslu darbvieta pārvietošanai; darba ņēmējiem, uzņēmumiem un ieguldītājiem ir vajadzīga stabila valsts politika.

12.5. Joprojām vērojama nevienlīdzība starp iedzīvotājiem un starp dalībvalstīm. Nevienlīdzība pastāv arī starp energoietilpīgiem uzņēmumiem un pārējiem uzņēmumiem, kā arī starp privātpersonām un uzņēmumiem. Līdz ar Eiropas tirgus liberalizāciju, kas sagrāva valstu monopolus, lai ieviestu konkurenci, kas nāktu par labu patērētājiem, palielinājās galapatēriņa rēķini par gāzi un elektroenerģiju un tā netraucēja radīt nekonkurējoši oligopolinekonkurējošus oligopolus. Komiteja uzskata, ka “patērētāju” līdztiesība, ko dēvē arī par izlīdzināšanu, varētu kļūt par ES jēdzienu.

12.6. Viens no Komisija ziņojumiem attiecas uz inovācijas paātrināšanu tīras enerģijas jomā⁽⁸⁾, kurā norādīts, ka Eiropas “[e]nergosistēmā ir sasniegts lūzuma punkts” un atjaunojamie energoresursi tajā kļūst arvien konkurētspējīgāki. Eiropadome ir pieņēmusi pasākumus attiecībā uz ekonomikas dekarbonizāciju un enerģijas tirgus integrāciju. Atjaunojamo energoresursu īpatsvars elektroenerģijas ražošanā pieaug, un energointensitātes līmenis – ar ko mēra enerģijas patēriņu attiecībā pret ekonomikas efektivitāti – pazeminās, īpaši attīstītajās tautsaimniecībās.

⁽⁶⁾ COM(2015) 80 final.

⁽⁷⁾ EESK atzinums par tematu “Enerģētikas savienības pārvaldība” (OV C 246, 28.7.2017., 34.lpp.).

⁽⁸⁾ EESK atzinums “Paātrināt inovāciju tīras enerģijas jomā” (TEN/619), vēl nav publicēts *Oficiālajā Vēstnesī*.

12.7. Izskatāmajā paziņojumā izklāstīts tiesību aktu kopums, kura pamatā ir trīs galvenie mērķi:

- energoefektivitātes izvirzīšana par prioritāti;
- vadošā loma atjaunojamās enerģijas jomā;
- taisnīga attieksme pret patērētājiem.

12.8. Savienībai būtu radikāli jāmaina pieeja jautājumiem, kas saistīti ar cenām un izmaksām, un jāņem vērā neaizsargātu patērētāju grupas un jānorāda, cik lielā mērā valsts politikā ir jāfinansē atjaunojamā enerģija, lai neradītu mājāsaimniecībām pārāk smagu nodokļu slogu. Komisija norāda uz intuitīvāku, patērētājam tuvāku reģionālo pieeju, lai virzītos uz vienoto tirgu.

12.9. Komisija uzsver, ka enerģētiskās nabadzības novēršanai ir vajadzīgi uz neaizsargātiem patērētājiem orientēti sociālie pasākumi. Tas ir labi, taču šos pasākumus finansē ne jau ar enerģētikas nozaru lielo uzņēmumu peļņu, bet gan ar iedzīvotāju maksātajiem nodokļiem un dalībvalstu budžeta līdzekļiem.

12.10. Komiteja norāda, ka ziņojumā ietverta plaša informācija, kas iegūta no daudziem dalībniekiem, taču pauž nožēlu, ka šāda cenu un izmaksu **pārredzamība** nenonāk līdz mājāsaimniecībām: atjaunojamo energoresursu gadījumā tīkla izmaksas var palielināt cenu par 50 % (Stratēģiskās analīzes centra (*Centre d'analyse stratégique*) ziņojums, 2012. gads, Francija). Lai patērētāji varētu izdarīt izvēli un pieņemt lēmumu, ir vajadzīgi pilnvērtīgi statistikas dati, kuru vākšana ierosināta Komisijas priekšlikumā regulai (sk. 1. zemsvītras piezīmi). Informācijā būtu jāietver arī videi radītā kaitējuma izmaksas, un tai jābūt viegli pieejamai visiem tiem, kuriem šie pasākumi paredzēti un kuri vēlas saprast, kā un kāpēc viņi saņem enerģiju un maksā par to.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izdara grozījumu Regulā (EK) Nr. 1008/2008 par kopīgiem noteikumiem gaisa pārvadājumu pakalpojumu sniegšanai Kopienā”

(COM(2016) 818 final – 2016/0411(COD))

(2017/C 345/21)

Ziņotājs: **Jacek KRAWCZYK**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 16.2.2017. Eiropas Savienības Padome, 13.2.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 100. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	14.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	135/1/1
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un priekšlikumi

1.1. Ierosinātais grozījums Regulā (EK) Nr. 1008/2008 (turpmāk – priekšlikums) attiecas tikai uz 13. panta 3. punkta b) apakšpunktu. Grozījums, ja to pieņems, ievadīs minēto punktu ar vārdiem “ja vien Savienības noslēgtā starptautiskā nolīgumā nav paredzēts citādi (..)”.

1.2. Komiteja atbalsta Komisijas nodomu likvidēt pretrunu starp noteikumiem, kas minēti Regulas (EK) Nr. 1008/2008 13. panta 3. punkta b) apakšpunktā un ES un ASV Gaisa transporta nolīgumā attiecībā uz nolīgumiem par gaisa kuģu nomāšanu ar apkalpi. Novēršot nekonsekvenci un ierobežojumus attiecībā uz nolīgumiem par gaisa kuģu nomāšanu ar apkalpi, kuri nebalstās uz savstarpības principu vai kuri nav paredzēti ES un ASV Gaisa transporta nolīgumā un joprojām ir neskaidri, tiktu ierobežotas ES aviosabiedrību iespējas un, iespējams, izraisīta pārmērīga un atšķirīga interpretēšana. Komisijai būtu uzmanīgi jāieklausās paustajās bažās par to, ka neatbilstošs formulējums varētu faktiski izraisīt novirzīšanos no ES aviācijas stratēģijas mērķiem un pāvērt iespēju radīt jaunus neparedzētus jauktus uzņēmējdarbības modeļus.

1.3. Ņemot vērā priekšlikuma visnotaļ tehnisko raksturu un tā ierobežoto darbības jomu, kā arī plašākos Regulas (EK) Nr. 1008/2008 skaidrojumus, ko paredzēts ierosināt un kas attieksies uz sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistībām un īpašumtiesību un kontroles noteikumiem, rodas jautājums, kāpēc veikts tieši šis konkrētais grozījums. Tomēr Komisija savā Novērtējuma ceļvedī⁽¹⁾ jau bija paredzējusi, ka atsevišķi tiks veikta nomāšanas ar apkalpi laika ierobežojumu pārbaude. Īpaši ES un ASV Gaisa transporta nolīguma aspekti un ieilgušās debates par šo jautājumu ar šo nolīgumu saistītajā Apvienotajā komitejā (turpmāk – Apvienotā komiteja) turklāt ir pietiekams pamats, lai šis konkrētais jautājums tiktu risināts īpaši. Visbeidzot, šis jautājums ir tik tehnisks, ka tas nebūtu jārisina tādā pašā kontekstā kā politiski sarežģīti jautājumi, piemēram, īpašumtiesības un kontrole. Tāpēc ierosinātā grozījuma pieņemšana atsevišķi ir pamatota. Komiteja atzīmē, ka, pēc Komisijas domām, šajā gadījumā ietekmes novērtējums nav vajadzīgs. EESK tomēr norāda uz bažām, ko par priekšlikumu pādušas arodbiedrības un citas pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

⁽¹⁾ “Evaluation of Regulation (EC) No 1008/2008 on common rules for the operation of air services in the Community” (Novērtējums par Regulu (EK) Nr. 1008/2008 par kopīgiem noteikumiem gaisa pārvadājumu pakalpojumu sniegšanai Kopienā), 2016. gada 21. novembrī (Mobilitātes un transporta ģenerāldirektorāts/E4. nodaļa, sk. C1. nodaļu).

1.4. EESK pauž bažas par to, ka, nesāņemot sīkākus skaidrojumus par ierosināto 13. panta 3. punkta b) apakšpunkta ievadeikumu, sarunu vedēji un, iespējams, ieinteresētās personas varētu grozījumu interpretēt tā, ka tas paver iespēju principā atcelt ierobežojumus attiecībā uz ārkārtas apstākļiem; tas ietekmētu ne tikai paredzētās sarunas ar ASV par jaunu nolīgumu par gaisa kuģu nomāšanu ar apkalpi, bet arī sarunas ar jebkuru citu trešo valsti. EESK ir pārliecināta: ja pēc visaptverošām konsultācijām ar iespējami plašu ieinteresēto personu loku, kas pārstāv gan nozari, gan pilsonisko sabiedrību, atbilstoši tiks precizēta ierosinātā grozījuma ļoti ierobežojošā būtība, kura ietekmē gan darbības jomu, gan saturu, tiks nodrošināts, ka var novērst nevēlamo Regulas (EK) Nr. 1008/2008 13. panta 3. punkta b) apakšpunkta grozījuma ietekmi un ka debates aprobežojas tikai ar ES un ASV nolīgumu par gaisa kuģu nomāšanu ar apkalpi. Komisijai noteikti jānodrošina, ka konsultācijās ar ieinteresētajām personām tiek iesaistīti visi attiecīgo interešu pārstāvji, tostarp atzītie sociālie partneri un citas pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

1.5. EESK pauž cerību, ka tiks veikta paredzētā plašākā Regulas (EK) Nr. 1008/2008 pārskatīšana, un uzsver, ka ir vajadzīga iekļaujoša apspriešanās ar iespējami plašāku ieinteresēto personu loku, kas pārstāv gan nozari, gan pilsonisko sabiedrību. EESK ir gatava aktīvi veicināt šādas debates.

1.6. Tā kā trūkst ticamu un abu pušu sniegtu datu par nomāšanas ar apkalpi pašreizējo izmantošanu, abām pusēm, risinot sarunas attiecībā uz nolīgumu par gaisa kuģu nomāšanu ar apkalpi, būtu jāpieprasa, ka statistikas vajadzībām visi nomāšanas ar apkalpi gadījumi ir jāreģistrē Apvienotajā komitejā. Šajā reģistrā, ja iespējams, būtu jāiekļauj informācija par sociālajiem nosacījumiem, lai nodrošinātu ne tikai taisnīgus darba nosacījumus darba ņēmējiem, bet arī pasažieru tiesības, kas, iespējams, arī ir ietekmētas.

2. Normatīvais satvars

2.1. Paredzēts, ka ierosinātais grozījums Regulā (EK) Nr. 1008/2008 attiecas tikai uz 13. panta 3. punkta b) apakšpunktu, kā arī uz ES un ASV Gaisa transporta nolīgumu. Pašreizējā punkta redakcijā paredzēts, ka papildus tam, ka ir ievēroti visi drošības standarti, kas ir līdzvērtīgi Kopienas tiesību aktos paredzētajiem standartiem⁽²⁾, Kopienas pārvadātāja tiesības nomāt trešā valstī reģistrētus gaisakuģus ar apkalpi aprobežojas ar gadījumiem, kad šāda nomāšana ir vajadzīga, lai apmierinātu sezonas vajadzības⁽³⁾ vai lai pārvarētu darbības grūtības⁽⁴⁾, vai ar ārkārtas vajadzībām, kad apstiprinājumu var piešķirt laikposmam līdz septiņiem mēnešiem, turklāt šo apstiprinājumu var vienreiz atjaunināt uz laikposmu, kas nepārsniedz septiņus mēnešus⁽⁵⁾. Grozījums, ja to pieņems, ievadīs minēto punktu ar vārdiem “ja vien Savienības noslēgtā starptautiskā nolīgumā nav paredzēts citādi (..)”. Ierosinātais formulējums tādējādi neietekmē nedz licencēšanas iestādes tiesības, nedz būtisko prasību ievērot Kopienas drošības standartus.

2.2. Vienīgais ar trešo valsti noslēgtais starptautiskais nolīgums, kam ir nozīme šajā saistībā, ir ES un ASV Gaisa transporta nolīgums. Skaidrojošās pamatnostādnēs būtu jāprecizē, ka ierosinātais grozījums ir vajadzīgs, lai likvidētu pretrunas starp noteikumiem, kas minēti 13. panta 3. punkta b) apakšpunktā, no vienas puses, un ES un ASV Gaisa transporta nolīgumā, no otras puses. Ja tas tiks atbilstoši precizēts, ierosinātais grozījums attieksies tikai uz vienu konkrētu nolīgumu starptautisko gaisa pārvadājumu pakalpojumu jomā un neparedzēs būtiskas pārmaiņas vispārējā politikā un noteikumos attiecībā uz nomāšanu ar apkalpi.

2.3. Kā Komisija norāda priekšlikuma paskaidrojuma rakstā, iniciatīvai ir ļoti konkrēts mērķis un ierobežota darbības joma; tādēļ Komisija neierosina veikt ietekmes novērtēšanu. Tā kā izskanējušas bažas par iespēju pārāk plaši interpretēt ierosināto grozījumu un to, ka tādēļ vidējā termiņā varētu sākties debates ar ASV un, iespējams, ar citām trešām valstīm, Komisijai būtu sīkāk jāpamato savs priekšlikums neiekļaut ietekmes novērtējumu. Jāvalda pilnīgai skaidrībai par to, ka ierosinātā Regulas (EK) Nr. 1008/2008 grozījuma ietekme izrietēs no pušu komerciālo nolīgumu par nomāšanu ar apkalpi satura, nevis no ierosinātās grozītās regulas.

⁽²⁾ Regulas (EK) Nr. 1008/2008 13. panta 3. punkta a) apakšpunkts.

⁽³⁾ Regulas (EK) Nr. 1008/2008 13. panta 3. punkta b) apakšpunkta ii) punkts.

⁽⁴⁾ Regulas (EK) Nr. 1008/2008 13. panta 3. punkta b) apakšpunkta iii) punkts.

⁽⁵⁾ Regulas (EK) Nr. 1008/2008 13. panta 3. punkta b) apakšpunkta i) punkts.

2.4. Komisijas ceļvedi "*Establishment of unrestricted wet-lease agreements between the EU and the USA through a wet-lease agreement between the parties*"⁽⁶⁾ ir minēti šā tiesību akta priekšlikuma iesniegšanas mērķi, proti, saskaņot gaisa kuģu pārrobežu pārvedamības principus, par kuriem ir vienojušās ES un ASV, un tādējādi Apvienotajā komitejā pārvarēt strupceļu sarunās starp ES un ASV.

2.5. Priekšlikums atbilst Kopienas aviopārvadājumu nozares prasībām. ES un ASV Gaisa transporta nolīgums, kas parakstīts 2007. gadā, paredz atvērtu nomāšanas ar apkalpi režīmu starp abām pusēm. Laiku, kas vajadzīgs darbības grūtību pārvarēšanai un sezonālu jaudas ierobežojumu novēršanai, ierobežo formulējums; ierobežojumu, proti, to, ka ārkārtas vajadzībām paredzēti divi periodi, no kuriem katrs ilgst 7 mēnešus, var skatīt vēsturiskā kontekstā⁽⁷⁾, taču šis ierobežojums šķiet patvaļīgs un mazina komerciālās iespējas efektīvi nodot gaisa kuģus jauniem pārvadātājiem. Tā kā parastais termiņš tipiskai nomāšanai ar apkalpi ir 36 mēneši, 7 + 7 mēnešu ierobežojums rada juridisku un komerciālu nenoteiktību ES pārvadātājiem.

2.6. Komisija apgalvo, ka ierosinātajam grozījumam nav būtiskas ietekmes uz darba tiesību jomā noteiktajām prasībām. Darba ņēmēju organizācijām nolīgumi par gaisa kuģu nomāšanu ar apkalpi ir kopumā ļoti jutīgs jautājums. Tā kā aviopārvadātāji no trešām valstīm, kur sociālie standarti ir zemi un tādēļ arī mazāka izmaksu bāze, spiež ierobežot izmaksas un tā kā pat Eiropas Savienībā spēkā ir atšķirīgas sociālo tiesību normas, nomāšana ar apkalpi ir nozīmīga joma, ko pastāvīgi uzrauga sociālie partneri. Ja šā grozījuma neparedzēta un nepamatota interpretēšana atvērs Pandoras lādi, jautājums par nomāšanu ar apkalpi varētu ātri kļūt par lielu problēmu, kaut arī sākotnējais mērķis bija tikai tehniski labot pretrunīgas tiesību normas. Darba tiesību jomā noteiktās prasības tādēļ būs jāvērtē, ņemot vērā turpmākās attīstības tendences gan saskaņā ar Gaisa transporta nolīgumu notiekošajās ES un ASV sarunās attiecībā uz nolīgumu par gaisa kuģu nomāšanu ar apkalpi, gan vēlākajā tirgus praksē.

2.7. Atsaucoties uz starptautiskiem nolīgumiem, ierosinātā grozījuma formulējums paver ceļu īpašam ES un ASV nolīgumam par nomāšanu ar apkalpi, bez nepieciešamības atsākt sarunas par visu Gaisa transporta nolīgumu kopumā. Tādējādi Komisijas izraudzītais risinājums mērķtiecīgi, efektīvi un ātri novērsīs pretrunas noteikumus, kā arī atjaunos plānošanas stabilitāti komerciālajiem dalībniekiem un novērsīs iespējamus pretpasākumus no ASV puses. Taču to varēs panākt tikai tad, ja Komisija atbilstoši precizēs, ka grozījums ir paredzēts, lai, novēršot pretrunas noteikumus, kas attiecas uz vienu konkrētu valsti, pavērtu iespēju risināt sarunas ar ASV.

2.8. EESK jau agrāk ir paudusi pozitīvu vērtējumu par ES un ASV Gaisa transporta nolīgumu un tā īstenošanu. Iepriekšējā EESK atzinumā norādīts: "Izveidojot atvērtu gaisa telpu, (..) rodas iespēja nomāt gaisa kuģus ar apkalpi uz nediskriminējošiem un pārredzamiem noteikumiem"⁽⁸⁾.

3. Priekšlikuma novērtējums

3.1. Komisija ir izvērtējusi dažādas iespējas šīs problēmas risināšanai⁽⁹⁾.

3.1.1. Spēkā esošā Gaisa transporta nolīguma grozīšana būtu ļoti laikietilpīga. Līdzšinējā pieredze liecina, ka Gaisa transporta nolīguma puses vienojušās Gaisa transporta nolīgumu piemērot pagaidu kārtā, sākot no 2008. gada marta; Padomes lēmums pēc ratifikācijas dalībvalstu parlamentos tika pieņemts 2016. gadā. Ņemot vērā iespējas, ko nozare varētu zaudēt, būtu nesamērīgi un nepamatoti piemērot šādu apgrūtinošu procedūru, lai grozītu noteikumus par nomāšanu ar apkalpi.

3.1.2. ES nevar juridiski pieņemt tikai uz ASV attiecināmas atkāpes no Regulas (EK) Nr. 1008/2008 noteikumiem, lai izpildītu ES un ASV prasības par nomāšanu ar apkalpi. Dalībvalstīm visi ES regulu noteikumi ir saistoši.

3.1.3. Kopīgs nolīgums par savstarpējiem ierobežojumiem, neraugoties uz skaidrību, būtu pretrunā nolīguma garam un kaitētu aviācijas nozares komerciālajām interesēm.

⁽⁶⁾ Mobilitātes un transporta ģenerāldirektorāts, E.1. nodaļa, ceļvedis, 2016. gada 7. martā.

⁽⁷⁾ Ierobežojums Regulā (EK) Nr. 1008/2008 tika ieviests, lai novērstu neskaidrības ES iepriekšējās Regulās (EEK) Nr. 2407/92, (EEK) Nr. 2408/92 un (EEK) Nr. 2409/92 (kas aizstātas ar Regulu (EK) Nr. 1008/2008) attiecībā uz jēdziena "ārkārtas vajadzības" precīzo nozīmi.

⁽⁸⁾ OV C 306, 16.12.2009., 1. lpp.

⁽⁹⁾ EK ceļvedis "*Establishment of unrestricted wet-lease arrangements between the EU and the US through a wet-lease agreement between the parties*", 7. lpp.

3.1.4. Vēlamākais risinājums, kā vairākkārt ir uzsvērušas ieinteresētās personas, ir ES un ASV nolīgums par nomāšanu ar apkalpi, kurš pilnībā atbilstu Gaisa transporta nolīgumam un nebūtu pretrunā valstu vai ES noteikumiem. Visi jautājumi, kas attiecas uz šāda nolīguma detaļām, tiek apspriesti kopš 2014. gada janvāra. Varam prognozēt, ka konsensu varētu panākt ātri. Valda vienprātība par to, ka šāds tehnisks nolīgums būs balstīts uz pašreizējām Gaisa transporta nolīgumā nostiprinātajām satiksmes tiesībām un ka tas neradīs jaunas tiesības un nemainīs spēkā esošās. Komisijai būtu atbilstoši jāprecizē, ka grozījuma mērķis nav grozīt, mainīt vai pievienot citas satiksmes tiesības, kas attiecas uz ES un ASV. Tomēr šāda nolīguma dēļ būtu jāgroza Regulas (EK) Nr. 1008/2008 13. pants, kas nosaka 7 + 7 mēnešu ierobežojumu ES pārvadātājiem, kuri nomā gaisa kuģus ar apkalpi no trešo valstu aviosabiedrībām. Paredzētais formulējums pilnībā atbilst prasībai atspoguļot to, ka 13. pants būtu piemērojams tikai tad, ja 13. panta b) apakšpunktā minētie nosacījumi starptautiskā nolīgumā nav regulēti citādi.

3.2. Komisijas novērtējumā secināts, ka ierosinātais pasākums ir piemērots, samērīgs un juridiski iespējams, kā arī atbilst dalībvalstu un ES nozares interesēm un nerada negatīvu ietekmi nevienai ieinteresētajai personai.

4. Vispārīga informācija

4.1. Komisijas priekšlikums attiecas tikai uz nomāšanu ar apkalpi. Nomāšana ar apkalpi parasti ir līdzeklis, kas nodrošina jaudu noslogotāko satiksmes sezonu laikā, ikgadējas apjomīgas tehniskās apkopes un flotes *ad hoc* darbības grūtību pārvarēšanu. Nomāšana ar apkalpi ir nomas līgums, kas paredz, ka viena aviosabiedrība (iznomātājs) veic lidojumus, nodrošinot ar gaisa kuģi un apkalpi citu aviosabiedrību (nomnieku). Gaisa kuģis tiek ekspluatēts uz gaisa kuģa ekspluatanta apliecības pamata, un tādēļ operatīvo atbildību uzņemas iznomātājs.

4.2. Nomāšana ar apkalpi visā nozarē tiek uzskatīta par visnotaļ lietderīgu, jo ļauj darboties elastīgi, un to nevajadzētu patvaļīgi ierobežot. Gan ES aviopārvadājumu nozare un vairums, ja ne visas dalībvalstis, gan ASV aviopārvadājumu nozare un ASV valdība cer, ka divpusējo attiecību ietvaros tiks atrisināts jautājums par pašreizējām un turpmākajām darbībām saistībā ar gaisa kuģa nomāšanu ar apkalpi.

4.3. Komisijas priekšlikumam nebūtu jāmaina politika vai principi, kas attiecas uz nomāšanu ar apkalpi. Tā vienīgajam mērķim jābūt likvidēt ES Regulas (EK) Nr. 1008/2008 un Gaisa transporta nolīguma noteikumu pretrunas.

4.4. EESK visnotaļ iesaka, ka Apvienotajai komitejai jāapkopo informācija par saskaņā ar Gaisa transporta nolīgumu veikto nomāšanu ar apkalpi. Šajā reģistrā, ja iespējams, būtu jāiekļauj informācija par sociālajiem nosacījumiem, lai nodrošinātu ne tikai taisnīgus darba nosacījumus darba ņēmējiem, bet arī pasažieru tiesības, kas, iespējams, arī ir ietekmētas.

5. Īpašas piezīmes

5.1. EESK piekrīt Komisijai, kas nepieciešamību grozīt Regulu (EK) Nr. 1008/2008 pamato ar to, ka jāpaver iespēja slēgt neierobežotus un uz savstarpības principu balstītus nolīgumus starp ES un ASV aviosabiedrībām par gaisa kuģu nomāšanu ar apkalpi starptautiskos lidojumos saskaņā ar Gaisa transporta nolīgumu. Ierosinātais jaunais formulējums tomēr nedrīkst pieļaut, ka saskaņā ar Gaisa transporta nolīgumu vai saskaņā ar kādu citu vēlāk noslēgtu gaisa satiksmes nolīgumu ar trešo valsti ir iespējama gaisa kuģu ilgtermiņa nomāšana ar apkalpi tādu iemeslu dēļ, kas nav minēti regulas 13. pantā. EESK piekrīt, ka ar Gaisa transporta nolīgumu saistītais priekšlikums nosaka elastīgāku – uz savstarpības principu balstītu – kārtību gaisa kuģu nomāšanai ar apkalpi uz laiku, kas parasti nepārsniedz 36 mēnešus. Šāda kārtība neietekmēs sociālos nosacījumus. EESK tomēr ar lielām bažām raudzītos uz to, ka ierosinātais grozījums, kas attiecas uz gaisa kuģu ar apkalpi nomāšanas ierobežošanu, tiek izmantots, lai slēgtu ilgtermiņa nolīgumus ar apakšuzņēmējiem un tādā veidā pasliktinātu darba ņēmēju vai patērētāju nosacījumus un ierobežotu viņu tiesības. Tāpēc Komiteja mudina Komisiju sarunās attiecībā uz paredzēto ES un ASV nolīgumu par gaisa kuģu nomāšanu ar apkalpi panākt, ka nolīgumā tiek iekļauts formulējums, kas aizliedz šādu praksi. Priekšlikumu nedrīkst interpretēt kā līdzekli, kas ļauj aviosabiedrībām nomāt gaisa kuģus, lai apzināti vai nejausi izvairītos no valstīs ilgtermiņā spēkā esošu sociālo tiesību normu ievērošanas.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tēmu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Veidojot Eiropas datu ekonomiku””

(COM(2017) 9 final)

(2017/C 345/22)

Ziņotājs: **Joost VAN IERSEL**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 17.2.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē:	14.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	148/0/7
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

Secinājumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu “Veidojot Eiropas datu ekonomiku”, kurā ir runa par to, ka lielie dati jāsaglabā kā jaunās ekonomikas elements ar centrālu un kritisku nozīmi⁽¹⁾.

1.2. Paziņojumā aplūkoti nepersonizēti dati un/vai pilnīgi anonimizēti dati. Ja tie ir uzskatāmi par personas datiem, tiek piemērots datu aizsardzības regulējums, it īpaši Vispārīgo datu aizsardzības regula (GDPR).

1.3. Galvenais jautājums ir izveidot Eiropā bāzētu datu ekosistēmu, kas ir pilnīgi nepieciešams ekonomikas un sociālās izaugsmes, kā arī stabilas konkurētspējas faktors pasaulē, kurā notiek radikālas pārmaiņas un kurā ASV un Āzijā ir spēcīgi konkurenti. Lai veicinātu savienojamību un uzglabāšanas iespējas, visā kontinentā ir ļoti vajadzīgi publiskā un privātā sektora ieguldījumi infrastruktūrā.

1.4. Datu ekosistēmas izveides galvenais priekšnoteikums ir izpratnes veidošana uzņēmējdarbībā, publiskajos dienestos, sabiedrībā un dalībvalstīs. Ir nepieciešama lielāka uzticēšanās un atklātība un visu dalībnieku vēlme apmainīties ar informāciju.

1.5. EESK uzsver, ka runa ir par daudz ko vairāk nekā tikai juridiskiem un praktiskiem noteikumiem. Eiropas galvenās kompetences jomas ir steidzami jāpielāgo atbilstīgi notiekošajam pārmaiņu procesam. Eiropa šajā stratēģiski nozīmīgajā jomā atpaliek. Uzņēmējdarbībā nepieciešama proaktīva domāšana, lai sagatavotos arvien lielākām datu plūsmām un attīstītu spēju apstrādāt lielos datus. Jāievieš elastīgi un vieglāk pielāgojami uzņēmējdarbības modeļi.

1.6. Instrumenti, kas dara iespējamu inovāciju un vienlaikus aizsargā uzņēmumu un iedzīvotāju likumīgās intereses, ietver ES mēroga platformas un seminārus, nozares laboratorijas, izcilības centru izveidi, kopienu veidošanu, “nākotnes

⁽¹⁾ Paziņojums “Veidojot Eiropas datu ekonomiku”, COM (2017) 9 final, 2017. gada 10. janvāris. Sk. arī 14 valstu un valdību vadītāju 2016. gada 2. decembra motivācijas vēstuli par datu brīvu apriti *Non-paper on the Free Flow of Data initiative* (Neoficiāls dokuments par brīvas datu plūsmas iniciatīvu).

rūpnīcas”, izmēģinājumu laboratorijas, apmaiņu, lietotņu programmēšanas saskarnes, uzņēmumu savstarpējās mācības, parauglīgumus, uzņēmējdarbības un zinātnes mijiedarbību un kopīgas tehnoloģiju iniciatīvas, kā arī līgumiskas publiskā un privātā sektora partnerības, kurās publiskās un privātais sektors piedalās, piemēram, liela mēroga demonstrējumos.

1.7. Ir noteikti nepieciešams privātais pašu kapitāls un vairāk nobriedis Eiropas riska kapitāla tirgus.

Ieteikumi

1.8. Komisijai būtu jāveic precīza analīze par pašreizējo stāvokli un dalībvalstīs vērojamo noraidošo attieksmi pret datu brīvu plūsmu, lai, ieviešot pareizus tiesiskos un tehniskos nosacījumus, likvidētu nepamatotus šķēršļus. Nepamatotu šķēršļu, kas kavē datu brīvu plūsmu, likvidēšanai vajadzētu būt neatņemamai Eiropas mēroga rūpniecības politikas daļai. Valstu tirgu atvēršanai būtu jāpievēršas arī Eiropas pusgadā.

1.9. Datu lokalizācija traucē it īpaši MVU darbību un inovāciju. EESK stingri atbalsta Komisijas priekšlikumu, ka datu uzglabāšanā dalībvalstīs būtu jāievēro brīvas aprites princips. EESK aicina izveidot ceļvedi un noteikt termiņus attiecībā uz valstu tirgu atvēršanu. Šim jautājumam jāpievēršas arī Eiropas pusgada ietvaros.

1.10. Pētniecība, ko finansē no publiskiem līdzekļiem, ir ļoti svarīgs datu avots. Komisijai būtu jāveicina to plašāka izplatīšana visā Eiropā.

1.11. Privātajā sektorā principā būtu jāievēro līgumslēgšanas brīvība. Vispārīgs ES regulējums attiecībā uz standartiem ir vēlams, taču standarti nekādā gadījumā nedrīkstētu kavēt inovāciju. Būtu jāveicina pārnesamība.

1.12. Ļoti sarežģīts jautājums ir atbildība: varētu būt nepieciešams pārskatīt direktīvu par produktatbildību un jāapsver īpašas tiesību normas, kas piemērojamas attiecībā uz mašīnu-mašīnu (M2M) saziņu.

1.13. Brīvas datu aprites un pieejamības jomā Komisija būtu jāaicina pievērst pienācīgu uzmanību aspektiem saistībā ar datiem dažādās valodās.

1.14. Izšķiroša nozīme ir cilvēkfaktoram. Lai darba ņēmējus un jauniešus sagatavotu turpmākajām norisēm, jāievieš ES programmas. Izglītība un apmācība darba vietā ir ārkārtīgi svarīgas, lai, piemēram, apmierinātu milzīgo vajadzību pēc lielāka skaita datu analitiķu.

1.15. Minētie procesi ir pienācīgi jāuzrauga uzņēmumos, Komisijā un dalībvalstu līmenī, lai Eiropas mērogā veidotos patiešām līdzvērtīgi konkurences apstākļi.

2. Vispārīga informācija

2.1. Pastāv dalījums personas datus un nepersonizētos datus, proti, ar personu saistītos un nespecifiskos masveida datus. Abi ir digitālā tirgus daļa, bet attiecas uz dažādām jomām un tiem piemēro atsevišķas ES tiesību normas⁽²⁾.

2.2. Paziņojumā par lielajiem datiem⁽³⁾, kas pieņemts pēc paziņojuma “Ceļā uz plaukstošu ekonomiku, kura balstīta uz datiem”⁽⁴⁾, aplūkoti nepersonizēti jeb anonīmi dati.

2.3. Abu jomu iespējamās mijiedarbības dēļ un privātā un publiskā sektora mijiedarbības dēļ personas dati un nepersonizēti dati dažos īpašos gadījumos pārklājas. Kā piemēru var minēt veselības aprūpes nozari, kur daļēji pārklājas pacientu personīgās intereses, uzņēmējdarbības intereses un publiskās intereses.

2.4. Pārmaiņas ir daudzveidīgas un neparedzamas. Pašreizējie procesi, kas saistīti ar datu vertikālo un horizontālo sazerināšanos, rada arvien vairāk iespēju vākt, analizēt un apstrādāt datus. Lielie dati ir būtisks turpmākās uz patērētājiem orientētās ekonomikas elements.

⁽²⁾ OV C 71, 24.2.2016., 65. lpp.

⁽³⁾ Paziņojums “Veidojot Eiropas datu ekonomiku”, COM (2017) 9 final, 2017. gada 10. janvāris.

⁽⁴⁾ Paziņojums COM(2014) 442 final, 2014. gada 2. jūlijs (OV C 242, 23.7.2015., 61. lpp.).

2.5. Dati ievērojami ietekmē ražošanas ķēdes, pakalpojumu un ražošanas mijiedarbību un vērtību ķēdes. Tie pastiprina vērtību ķēžu sadrumstalotību.

2.6. Par datu būtisko nozīmi uzskatāmi liecina arvien lielākais skaits jaunuzņēmumu un strauji augošu uzņēmumu. MVU ir lielā mērā atkarīgi no labvēlīgiem starptautiskiem (Eiropas) apstākļiem un no finansējuma.

2.7. Uz patērētājiem orientētas ekonomikas pamatā ir lieli dati, mašīnu-mašīnu (M2M) sakari un brīva datu brīvas plūsma. Tā rada augsti attīstītus un kvalitatīvus produktus un pakalpojumus. Pielāgošanās šīm pārmaiņām notiek visās nozarēs un visos uzņēmumu līmeņos. Taču pastāv ievērojamas atšķirības starp nozarēm, kā arī starp lieliem un maziem uzņēmumiem un uzņēmumu pozīcijām vērtību ķēdēs, dažāda ir uzņēmumu savstarpējā atkarība, atšķiras ražošanas un pakalpojumu nozares perspektīvas un līdz ar to uzņēmējdarbības vidē pastāv liela uzskatu dažādība.

2.8. Ja ES nespēs pilnībā izmantot digitalizācijas potenciālu, tā riskē laikposmā līdz 2025. gadam zaudēt lielāko daļu no 605 miljardu EUR lielās pievienotās vērtības. Savukārt pozitīvā ietekme ir vēl iespaidīgāka: Vācijas Rūpniecības federācijas uzdevumā veiktā pētījumā prognozēts, ka Eiropā līdz 2025. gadam varētu radīt papildu vērtību 1 250 miljardu EUR apmērā.

2.9. Līdzīgi procesi noris visā pasaulē. Salīdzinošie pētījumi liecina, ka, neraugoties uz pašreizējo izcilo ekonomisko sniegumu pasaules līmenī vairākās nozarēs, šajā jomā Eiropas Savienība atpaliek.

2.10. Uzņēmējdarbības kultūra Amerikā un Eiropā ievērojami atšķiras. Eiropā galvenais datu ekonomikas virzītājspēks lielākoties ir ražošanas nozares ⁽⁵⁾. Turpretī ASV lielo datu nozari galvenokārt virza pakalpojumu uzņēmumi un uz datiem balstīti uzņēmumi, tā dēvētais GAFA un, kopš neilga laika – NATU ⁽⁶⁾. Amerikas Savienotajās Valstīs ir liels un dinamisks iekšējais tirgus un lieliski finanšu nosacījumi. Uzņēmējdarbībai ir raksturīga gatavība uzņemties risku. Turklāt ASV uzņēmumu rīcībā ir ātrgaitas tikli un liela uzglabāšanas jauda. Tāpat nepārtraukti pieaug lielu Ķīnas platformu skaits.

2.11. Eiropa šajā jomā atpaliek, taču Eiropas Komisijas paziņojumā pārsteidzošā kārtā nav atsaucies uz Eiropas galvenajiem starptautiskajiem konkurentiem, lai arī tie ir galvenais iemesls, kāpēc Eiropā ir steidzami jāattīsta sava jauda un jāuzlabo politikas koordinācija. ASV un Ķīnā samērā nesen tika noteikti valsts mērķi ar nolūku sasniegt un nodrošināt dominējošu ekonomisko stāvokli pasaulē. ASV un Ķīna, kuru piemēram seko citas valstis, apzināti atbalsta un veicina lielos datus kā līdzekli, kas ļauj nostiprināt Amerikā reģistrētu vai attiecīgi Ķīnas uzņēmumu konkurences priekšrocības. Lai stiprinātu Amerikas uzņēmumu konkurētspēju un ekonomisko dominanci, ASV prezidenta Obamas vadītā valdība pieņēma ļoti skaidru pieeju attiecībā uz Amerikas trešo industriālo revolūciju, kas pielīdzināma ES iniciatīvai "Rūpniecība 4.0". Stratēģijā *America first*, iespējams, šāda politika būs vēl aktīvāka. Tāpēc lielo datu turpmāka attīstība jāuzskata arī par ģeopolitisku faktoru.

3. Brīva datu plūsma starp dalībvalstīm

3.1. Kā vienu no iemesliem, kādēļ "salīdzinājumā ar ASV Eiropas digitālā ekonomika ir gausi pieņēmusi datu revolūciju un (...) tai arī trūkst salīdzināma rūpnieciskā potenciāla" ⁽⁷⁾, Komisija pamatoti nosauc uz saikni starp šķēršļiem, kas kavē datu brīvu apriti, un atpaliekošu Eiropas tirgus attīstību.

⁽⁵⁾ *The Digital Transformation of Industry* (Rūpniecības digitālā pārveide), Bundesverband der Deutschen Industrie, 01.02.2015.

⁽⁶⁾ GAFA nozīmē Google, Apple, Facebook un Amazon, kuru kopējais apgrozījums ir 468 miljardi ASV dolāru. NATU nozīmē Netflix, Airbnb, Tesla un Uber. GAFA kopējā tirgus vērtība patlaban ir 2,3 miljardi ASV dolāru. Tas gandrīz atbilst galveno 50 EURO STOXX uzņēmumu tirgus vērtībai, kas ir 2,9 miljardi EUR. Minētais liecina par lielo datu uzņēmumu un platformu finansiālo ietekmi un par to radīto milzīgo vērtību.

⁽⁷⁾ COM (2017) 9 final, 2. lpp.

3.2. ASV datu aizsardzības pamatā galvenokārt ir apzinātas datu sniegšanas princips un – privātu datu gadījumā – tā ietilpst patērētāju aizsardzības jomā, savukārt lielākajā daļā Eiropas valstu spēkā ir datu aizsardzības normatīvie akti un datu aizsardzība bieži vien ir nostiprināta kā konstitucionālas tiesības. No vienas puses, ES pieeju datu drošībai var uzskatīt par priekšrocību konkurētspējas ziņā, bet, no otras puses, lielo datu izmantošana un apstrāde šķiet tik ierobežota, ka tā kavē inovāciju.

3.3. Ir jāpārvar tirgus sadrumstalotība. Komisijai jānodrošina uzdevums izvērtēt, kā un cik lielā mērā jānovērš dalībvalstu pieeju dažādība, lai samazinātu attīstības līmeņa un pieeju atšķirības.

3.4. Ņemot vērā aizvien pieaugošo datu daudzumu saistībā ar lietu internetu, nākotnes rūpnīcām un autonomām savienotām sistēmām pasākumi Eiropas mērogā ir īpaši nepieciešami un stratēģiski svarīgi. Veidojot plašu un stabilu digitālo ekonomiku, stūrakmens ir visu Eiropu aptverošas brīvas datu plūsmas juridiskais un tehniskais pamats⁽⁸⁾.

3.5. Ir vajadzīga ES rūpniecības politika. Nepamatoti šķēršļi, kas traucē datu brīvu plūsmu, ir jālikvidē. Iekšējais tirgus nav saderīgs ar 28 dažādām rūpniecības politikām, kur katrai ir savi instrumentiem un mērķi. Tas attiecas arī uz digitālo laikmetu⁽⁹⁾. Tāpēc Komisijai un valdībām vajadzētu darboties kā moderatoriem ar ilgtermiņa redzējumu, kurā konkurences noteikumu un pamatnosacījumu pamatā ir publiskā un privātā sektora partnerība⁽¹⁰⁾.

3.6. Komisija pamatoti norāda uz argumentiem, ko izmanto valstu iestādes, lai ierobežotu datu plūsmu. Datu lokalizācijas pasākumi, kas faktiski atjauno digitālu “robežkontroli”⁽¹¹⁾, ir jāaizstāj ar pienācīgu Eiropas regulējumu.

3.7. EESK iesaka veikt sīkāku analīzi par pašreizējo stāvokli dalībvalstīs un Eiropā pastāvošajām milzīgajām atšķirībām. Datu ģenerēšanā visprogresīvākā ir augsti attīstītā ražošanas nozare Vācijā, kam seko progresīvi ražošanas klasteri citās ES valstīs – lielās un mazās. Savukārt uz pakalpojumiem balstītu lielo datu jomā spēcīga izaugsme vērojama, piemēram, Francijā un Apvienotajā Karalistē, kā arī dažās mazākās tautsaimniecībās.

3.8. Datu brīvu apriti ievērojami kavē dalībvalstu noraidošā attieksme. Līdz šim ir apzināti vismaz 50 juridiskie un administratīvie šķēršļi. Pastāv arī ievērojamas atšķirības dalībvalstu publiskā iepirkuma prasībās. Stāvokli nosaka dažādas kultūras un tradīcijas. Valstu rūpniecības politikas rada atšķirīgas tiesiskā regulējuma vides; nav kopēja regulējuma rūpniecības jomā. Atšķirīgās juridiskās pieejas attiecībā uz personas datu apstrādi var izraisīt neuzticēšanos arī saistībā ar nepersonalizētiem datiem. Valdību un uzņēmējdarbības vides noraidošā attieksme dažādās valstīs cita citu pastiprina.

3.9. Tomēr tikai lielāka uzticēšanās starp dalībvalstīm radīs vienotu tirgu, kas attīstās kā droša vide datiem un labvēlīga augsne inovācijām.

3.10. Tādus valstu mērķus, kā, piemēram, veicināt inovāciju un pakāpeniski radīt pievienoto vērtību, vislabāk var sekmēt, izveidojot lielo datu kopējo tirgu, garantējot datu drošu uzglabāšanu ar modernu plaša mēroga IKT pārvaldību un apvienojot potenciālu.

3.11. Līdztekus negatīvai ietekmei uz pārredzamību un jauninājumu ieviešanu datu lokalizācija galvenokārt negatīvi ietekmē tādus MVU, kuri veic pārrobežu darījumus. Tāpēc EESK stingri atbalsta Komisijas priekšlikumu, ka “jebkurā dalībvalstu darbībā, kas ietekmē datu uzglabāšanu vai apstrādi, būtu jāvadās pēc principa “datu brīva aprīte ES teritorijā””⁽¹²⁾.

⁽⁸⁾ Sk. arī 14 valstu un valdību vadītāju 2016. gada vēstuli par šo jautājumu *Non-paper on the Free Flow of Data initiative* (Neoficiāls dokuments par brīvas datu plūsmas iniciatīvu). Vai tā ir slikta zīme, ka neviena no lielajām valstīm, izņemot Apvienoto Karalisti, nav parakstījusi šo vēstuli?

⁽⁹⁾ OV C 71, 24.2.2016., 65. lpp. un OV C 389, 21.10.2016., 50. lpp.

⁽¹⁰⁾ FME-CWM, Nīderlandes tehnoloģijas nozares apvienība, iesaka izveidot ministru augstākā līmeņa grupu, lai koordinētu digitalizāciju Nīderlandē, 2017. gada 16. marts.

⁽¹¹⁾ COM (2017) 9 final, 5. lpp.

⁽¹²⁾ COM (2017) 9 final, 7. lpp.

3.12. EESK uzstāj, ka valstu tirgu atvēršana datu izplatīšanai Eiropas mērogā jāiekļauj arī Eiropas pusgada norisēs, šo tematu ietverot arī konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos. Publisko datu atklātība Eiropas mērogā ļaus pabeigt vienotā tirgus izveidi un radīt vienlīdzīgus konkurences apstākļus. Vienotu pamatu palīdz veidot Vispārīgā datu aizsardzības regula (GDPR) ⁽¹³⁾.

3.13. Arī reģionu un pilsētu teritoriju rīcībā ir dinamiski dati. Reģionālās platformas, kurās darbojas publiskā un privātā sektora dalībnieki, veicinās reģionālo ekonomiku un var stiprināt reģionālās kopas starptautiskā kontekstā. Reģioni un pilsētas būtu jāpārlicina rīkoties atklātības gaisotnē. Arī šajā jomā Eiropas Savienībai var būt svarīga loma labas prakses apmaiņā un mūsdienu prasībām atbilstošas zinātnības piedāvāšanā reģionālajām struktūrām.

3.14. Pētniecība, ko finansē no publiskiem līdzekļiem, ir ļoti svarīgs datu avots. Tā kā to finansē ar nodokļu maksātāju naudu, ir svarīgi nodrošināt, ka šādi dati tiek izplatīti plašāk. Pētījumos iegūto datu bāzes var būt noderīgas ir īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

3.15. Šādi publiskie dati bieži vien ir saistīti ar privāto dalībnieku darbību. Līgumiskas vienošanās ar uzņēmējdarbības nozari, protams, var ietekmēt rīcību ar datiem. Kā piemēru var minēt nepersonizētus datus, kas ģenerēti transporta, enerģētikas nozarē, ar satelītiem, zemes reģistros un citās publisko pakalpojumu jomās.

3.16. Tā kā Eiropā, diemžēl, pastāv ļoti lielas atšķirības, EESK uzsver, ka neierobežota datu plūsma visā Eiropā varētu veicināt arī valstu ekonomiku konvergenci, kas būtu gan attīstītāko, gan atpalikušāko ekonomiku interesēs. Publiskās pārvaldes iestādes varētu tikt mudinātas viena otru atbalstīt un konsultēt, lai ieviestu piemērotus mehānismus.

3.17. Paziņojumā nav aplūkoti dažādās valodās izteiktu datu aspekti saistībā ar datu brīvu plūsmu vai piekļuvi datiem. Tā kā valodas dati varētu būt arī vienkārši mašīngenerēti, EESK uzskata, ka Komisijai būtu jāpieļiek lielākas pūles, lai atbalstītu dažādās valodās izteiktu datu pētniecību un inovāciju, kā arī izvērstu to automātisko tulkošanu visās oficiālajās ES valodās.

3.18. EESK uzsver, ka, lai radītu savstarpēju uzticēšanos, Konkurētspējas padomē un ārpus tās nepieciešama holistiska pieeja un jāveicina kopīga izpratne par mērķi. Uzticēšanās ir izšķirošs faktors. Eiropas tirgus atvēršana nepersonizētu datu brīvai plūsmai ir jautājums, kam ir arī dziļa politiska ietekme. Šajā sakarā rodas daudzi un dažādi jautājumi, piemēram, kā stiprināt vienotā tirgus un inovācijas pamatu lielos un mazos uzņēmumos, uzlabot ekonomikas izaugsmes un darbvietu izveides izredzes, veicināt dalībvalstu ekonomisko konvergenci un konkurētspēju.

4. Piekļuve datiem un datu nosūtīšana tirgū

4.1. Paziņojumā aplūkota visu lielumu uzņēmumu daudzējādā iespējamā mijiedarbība datu jomā (uzņēmums-uzņēmums jeb B2B). Būtu jāņem vērā arī sabiedriskie pakalpojumi. Datu daudzveidība ir nebeidzama, un tāpēc tās attīstība nav paredzama.

4.2. Komisija pamatoti par prioritāru izvirza mērķi visu veidu tirgus dalībniekiem nodrošināt piekļuvi plašām un dažādām datu kopām. Tā norāda uz daudziem šķēršļiem, kas kavē brīvu piekļuvi, un atzīmē, ka "datu apmaiņa pašlaik joprojām ir ierobežota" ⁽¹⁴⁾.

4.3. Iemesli, kāpēc uzņēmumi datus vēlas paturēt sev, ir pašsaprotami. Produktus un pakalpojumus izstrādā, pamatojoties uz uzņēmuma ražošanas shēmām vai, vispārīgāk, uzņēmuma stratēģijām, kas netiek kopīgotas ar citiem. Līgumslēgšanas brīvība ir jārespektē un jānodrošina, to pieņemot par principu ⁽¹⁵⁾.

⁽¹³⁾ Vispārīgā datu aizsardzības regula, 2016. gada maijs. (OV C 229, 31.7.2012., 90. lpp.).

⁽¹⁴⁾ COM (2017) 9 final, 10. lpp.

⁽¹⁵⁾ Sk. arī *Orgalime* komentārus par gaidāmo Eiropas Komisijas iniciatīvu "Veidojot ES datu ekonomiku", 2016. gada 21. septembris, un *Digital Europe* sākotnējo viedokli par paziņojumu "Veidojot Eiropas datu ekonomiku", 2017. gada 14. februāris.

4.4. Aina ir ļoti daudzveidīga. Lielu uzņēmumu rīcībā bieži ir pašiem sava pētniecība ar plašu iespējamo pielietojumu klāstu. Mazāku uzņēmumu darbības joma pēc būtības ir ierobežota. Taču visos gadījumos ir ļoti daudz argumentu par labu datu apmaiņai ar citiem uzņēmumiem, jo tā sniedz tiešas priekšrocības visiem iesaistītajiem uzņēmumiem.

4.5. Parasti intelektuālā īpašuma tiesības neattiecas uz mašīnas–mašīnas (M2M) datiem. Tāpēc attiecībā uz konkrētiem lietojumiem, kam nepieciešama juridiska aizsardzība, ir spēkā ES tiesību akti. Citos gadījumos uz šiem datiem un veidu, kā ar tiem rīkojas, joprojām attiecas līgumiski risinājumi, piemēram, datu īpašumtiesības un cenas.

4.6. Ar datu tiesisko regulējumu būtu jānodrošina uzņēmumu tiesību aizsardzība tādā pašā mērā kā fizisku preču aizsardzība.

4.7. Jauni likumdošanas pasākumi tikpat kā nav vajadzīgi. Esošais regulējums aptver vairumu jomu, un, ja vajadzīgs, to var pārstrādāt atbilstoši digitālā laikmeta īpašajām prasībām.

4.8. Ņemot vērā pašreizējo norišu un notikumu neprognozējamību, iespējama vispārēju standartu sistēma nekādā gadījumā nedrīkstētu kavēt inovāciju. Spēkā esošie standarti bieži vien ierobežo inovāciju, un jaunus standartus gandrīz nevar noteikt bez labākas norišu izpratnes. Tāpēc ir vajadzīgi jauni regulējuma veidi. Būtu jāveicina pārnesamība.

4.9. Ļoti sarežģīts jautājums ir atbildība ⁽¹⁶⁾. Ir pieņemtas dažas direktīvas, un, tā kā tehnoloģiju piemērošanas joma kļūst arvien plašāka, var būt vajadzība tās pārskatīt, piemēram, lai Produktatbildības direktīvu pielāgotu lietu interneta un mākslīgā intelekta prasībām. M2M gadījumā var būt vajadzīgas īpašas tiesību normas par atbildību. Ņemot vērā datu jomā daudzveidīgās un nemitīgi mainīgās attiecības starp uzņēmumiem, EESK uzskata, ka esošais regulējums lielākoties ir pietiekams. Ar jebkādu jaunu regulējumu inovācija būtu jāveicina, un to nekādā ziņā nevajadzētu kavēt.

4.10. Datu lielāku plūsmu vai nosūtīšanu var panākt, noslēdzot līgumus starp uzņēmumiem, izmantojot esošās vai jaunas platformas un seminārus, vēlams, starptautiskā līmenī, lietojumprogrammu saskarnes ⁽¹⁷⁾ un pastiprinot mērķtiecīgas attiecības starp zinātnes aprindām un uzņēmumiem. Zinātnei vajadzētu būt pārstāvētai arī platformās un semināros. Daudzi minētie elementi jau ir ieviesti iniciatīvās “Rūpniecība 4.0” ietvaros, piemēram reģionālās nozaru laboratorijas (*field labs*). Tādu datu izplatīšana, ko ieguvuši pētniecības centri un ko finansē no publiskajiem līdzekļiem, būtu jānosaka par obligātu ⁽¹⁸⁾.

4.11. EESK atbalsta “izmēģinājuma laboratorijas” un atklātas datu tirdzniecības vietas, lai iedrošinātu tos, kuri tiecas uz lielāku atvērtību. Var noteikt un konsolidēt kopīgu interešu jomas. Vienai organizācijai vajadzētu būt atbildīgai par vajadzību noskaidrošanu attiecībā uz izmēģinājuma jomām, kā arī auglīgas un kvalitatīvi augstvērtīgas iesaistīto iestāžu sadarbības veicināšanu.

4.12. EESK vērš uzmanību uz ļoti vērtīgu Komisijas un apvienības “Big Data Value Association” (BDVA) 2014. gadā uzsāktu iniciatīvu ⁽¹⁹⁾. Abi partneri nesenā paziņojumā norādīja uz četriem galvenajiem instrumentiem, kas izmantojami publiskā un privātā sektora partnerībās:

- liela mēroga demonstrējumu projekti (*lighthouse projects*) rūpniecības nozarēs,
- datu integrācija un eksperimentēšana (“inovācijas telpas”),
- tehniski projekti galvenajās jomās,
- tīklu veidošana, kopienu veidošana un politikas atbalsts.

⁽¹⁶⁾ COM (2017) 9 final, 14. un 15. lpp.

⁽¹⁷⁾ COM (2017) 9 final, 12. lpp.

⁽¹⁸⁾ Valonijas reģions plāno izdot dekrētu par šo jautājumu.

⁽¹⁹⁾ Šī iniciatīva Komisiju, rūpniecības nozari un pētniecības institūtus vieno “publiskā un privātā sektora partnerībā (PPP), lai sadarbotos ar datiem saistītās pētniecības un inovācijas iniciatīvās, uzlabotu kopienu veidošanu datu jomā un radītu pamatu plaukstošai, uz datiem balstītai ekonomikai Eiropā” (Eiropas Komisijas un “Big Data Value Association” kopīgais paziņojums).

Šādu pieeju var uzskatīt par paraugu turpmākām Eiropas iniciatīvām. Līdztekus publiskā un privātā sektora partnerībām pētniecības jomā pastāv arī uz inovāciju orientētas kopīgas tehnoloģiju ierosmes.

4.13. Varētu izstrādāt vienotus Eiropas līgumu paraugus attiecībā uz sadarbību.

5. Informētība un attieksme uzņēmējdarbībā

5.1. Līdztekus juridiskajiem un praktiskajiem nosacījumiem stabilai digitālajai ekonomikai ir vajadzīga lielāka Eiropas uzņēmumu atvērtība. Proaktīva reakcija uz paradigmas maiņu pirmām kārtām ir informētības un attieksmes jautājums.

5.2. Pasaules ekonomikā kopumā notiek dziļas pārmaiņas. Šajā procesā jābūt iesaistītām visām nozarēm nozares – gan lielām, gan mazām –, neveidojot pretnostatījumu starp tradicionālām un nesenām, “vecajām” un “jaunajām”. Eiropas galvenās kompetences jomas ir jāpārveido ātrāk un efektīvāk, un šajā procesā jābūt tiesīgām piedalīties visām nozarēm.

5.3. Process pats par sevi ir galvenokārt augšupējs, un tādējādi tas skar darījumdarbības nozari un uzņēmumus. Papildus vērtīgajiem instrumentiem⁽²⁰⁾, ar kuriem Komisija iepazīstina un kuru mērķis ir tirgu padarīt atsaucīgāku pret proaktīviem pielāgojumiem, EESK norāda uz nepieciešamību mainīt domāšanu lielā daļā Eiropas uzņēmumu.

5.4. Uzņēmumos dati ir jutīgs jautājums, un nākotnē tas būs aizvien jutīgāks. Tikai nedaudzi uzņēmumi atbalsta atklātus datus. Noderīgs būtu Komisijas uzskaitītu piemēru saraksts. Turklāt daudzi uzņēmumi joprojām kļūdaini uzskata, ka to pašreizējā augsti attīstītā ražošanas garantē tirgus pozīcijas nākotnē.

5.5. Atšķirības starp ASV un Eiropu ir uzkrītoši lielas. Inženierijas tradīcijas Eiropā ir tendētas uz noslēgtu mentalitāti. Progresīvai inženierijai un augstam tehniskās kvalitātes līmenim datu apstrādē ir izšķirīga nozīme konkurences priekšrocību nodrošināšanā. ASV ir panākts ļoti liels progress uzņēmumu un patērētāju (B2C) attiecībās, un ir lielāka atvērtība jautājumā par brīvu piekļuvi datiem. Eiropā ir ļoti attīstīta augstas kvalitātes produktu ražošana un B2B attiecības, savukārt uzņēmumi vēlas saglabāt kontroli pār saviem datiem.

5.6. Nopietni jāapsver, vai Eiropa jau tagad spēj pienācīgi rīkoties ar lielajiem datiem. Citiem vārdiem, ES uzņēmumi saskaras ar problēmu, ka ASV lielā mērā piemīt spēja datus padarīt par uzņēmējdarbības faktoru, un tas nozīmē, ka dati, ar kuriem tiem būs jārīkojas, tiek uzglabāti ASV uzņēmumu serveros, tostarp jaunu ideju radīšanai piemērotie algoritmi⁽²¹⁾.

5.7. Steidzami nepieciešamas pārmaiņas. Vislabākais veids, kā virzīties uz priekšu, ir pieņemt stratēģiju par to, kā saglabāt ražošanas pašreizējās priekšrocības, vienlaikus palielinot atvērtību datu plūsmām. Pārmaiņas nevar notikt vienā dienā, bet tikai, veicot pakāpeniskus pasākumus. Eiropas uzņēmumiem jāatrod visefektīvākais Eiropai piemērots veids: nepretoties straumei, bet gan pieņemamā veidā mainīties⁽²²⁾.

5.8. Daudziem Eiropas uzņēmumiem nokavētais ir jāpanāk, gan attīstot savu spēju strādāt ar datiem, gan uzlabojot ražošanu. Lai cik savādi tas būtu, daudzos uzņēmumos atklātība un pārredzamība attiecībā uz lielajiem datiem būtu jāsāk, mainot uzņēmuma iekšējās procedūras un iekšējo pieeju.

5.9. Svarīgs jautājums ir tradicionālo vertikāli integrēto ražošanas uzņēmumu modeļu pakāpeniska aizstāšana ar elastīgiem un vieglāk pielāgojamiem uzņēmējdarbības modeļiem⁽²³⁾. Ar šādiem uzņēmējdarbības modeļiem jāpaver uzņēmumiem iespēja efektīvāk darboties vidē, kurā aizvien palielinās produktu un pakalpojumu klāsts un kurai raksturīga ražošanas un pakalpojumu pilnīga integrācija. Dažkārt uzņēmumiem ir jāsamierinās ar zaudējumiem, lai iegūtu vairāk priekšrocību.

⁽²⁰⁾ COM (2017) 9 final, 11.–13. lpp.

⁽²¹⁾ Labs piemērs ir Eiropas lielvara, autobūves nozare, atšķirībā no tādām pilnīgi jaunām koncepcijām kā, piemēram, Google, kurš nepārdots automobiļus, bet, saskarnē ar klientu, mobilitāti un mobilitātes paketes.

⁽²²⁾ Sk. Vācijas valdības Federālās ekonomikas un enerģētikas ministrijas balto grāmatu *WHITE PAPER DIGITAL PLATFORMS Digital regulatory policy for growth, innovation, competition and participation*, 2017. gada marts.

⁽²³⁾ Uzskatāms piemērs ir autobūves nozares turpmākā attīstība: sk. EESK ziņojumu CCMI/148, 2017. gada 22. februāris.

5.10. Būtu jāorganizē pieredzes apmaiņa, lai apspriestu saspīlējumu starp vēlmi aizsargāt datus, kas uzņēmumam piešķir identitāti, un neizbēgamo nepieciešamību pēc inovācijas starptautiskā vidē, kā arī apzinātu visefektīvākās pieejas, kas sekmētu uzņēmumu atvērtību. Komisija var palīdzēt Eiropas līmenī sekmēt šādu pieredzes apmaiņu.

5.11. Jārada idejas, lai izveidotu izcilības centrus, kas būtu pretsvars Silīcija ielejai un lielajām Amerikas universitātēm.

5.12. Te jāmin nepieciešamība padziļināt nepietiekami attīstīto Eiropas kapitāla tirgu. Dinamiskai lielo datu apstrādei vajadzīgi ne tikai sekmīgi jaunuzņēmumi, bet it īpaši augoši uzņēmumi (*scaled-ups*), kuru ir pārāk maz. Tāpēc nevar iztikt bez dinamiskāka Eiropas riska kapitāla tirgus. Izmantojot pārbaudītu praksi (piemēram, Izraēlas paraugu), būtu jāapzina un jāpielāgo pasākumi tā pilnveides atbalstam un sekmēšanai.

5.13. Apvienotajā Karalistē ir dinamiska datu ģenerējoša ekonomika. EESK uzskata, ka ES un Apvienotās Karalistes rūpniecībai būtu jāturpina cieši sadarboties, lai virzītos uz pārredzamu un atklātu datu ģenerēšanu.

6. Sabiedrība un darba tirgus

6.1. EESK iepriekšējos atzinumos⁽²⁴⁾ par iniciatīvas “Rūpniecība 4.0” ietekmi uz sabiedrību un darba tirgu paustie uzskati ir attiecināmi arī uz brīvas datu plūsmas laikmetu. Daži aspekti ir jāuzsver atkārtoti.

6.2. Lai veicinātu datu attīstības un izplatīšanas dinamiku, vajadzīga pilnīga izpratne sabiedrībā, jo īpaši Eiropas uzņēmumu darbaspēka vidū. Lai sekmētu pietiekamas zināšanas un nodrošinātu sabiedrības akceptu dziļo pārmaiņu procesam, ir vajadzīga mūsdienīga komunikācija. Sava loma jāuzņemas sociālajiem partneriem.

6.3. Izšķiroša nozīme ir cilvēkfaktoram. Lai veiktu nepieciešamos pielāgojumus un ieviestu programmas, kas darba ņēmējus un jauniešus sagatavo jaunajai realitātei, visos līmeņos būtu jānoris sociālajam dialogam. Ir vajadzīgs daudz vairāk datu analītiķu un datu zinātnieku.

6.4. Šajā saistībā jānorāda uz sarežģīto uzdevumu attīstīt jaunus organizāciju veidus to darbinieku apmācībai un sadarbībai visos sabiedrības slāņos, kuriem būs mazāk darba. Pašreizējās sociālās sistēmas šīm problēmām nav pielāgotas, ar dažiem izņēmumiem, piemēram, Somijā izmantotie “buferuzņēmumi” ar kuru palīdzību bijušos biroja darbiniekus pārvirza uz kolektīvā darba sektoru, vienlaikus saglabājot viņu sociālo apdrošināšanu. Visiem ir jāapzinās, ka tagad mēs strādājam citādā darba vidē.

6.5. Darba tirgus norises un sociālā iekļaušana ir arī daļa no plašākas rūpniecības politikas koncepcijas. Pētījumi ļauj prognozēt, ka digitalizācijas un ražošanas modernizācijas ietekmē darbvietu skaits samazināsies līdz pat par 50 %, jo īpaši ietekmējot gados jaunus biroju darbiniekus, un par 20 % palielināsies jaunu darbvietu skaits. Visām iesaistītajām personām būtu jākoncentrējas uz pāreju, lai novērstu šķēršļus, kas kavē pielāgošanos, un sekmētu risinājumus, kas cilvēkiem paver jaunas iespējas, it īpaši pakalpojumu attīstības jomā.

6.6. Ļoti svarīgi ir nodrošināt izglītību un darbaspēka apmācību darba vietā visos nodarbinātības līmeņos. Tās jāattiecina ne tikai uz tehniskajām jomām.

6.7. EESK norāda, ka Komisijai var būt atbalstoša loma, tai norādot turpmāko virzību un apzinot problēmas un iespējas. Starp uzņēmējiem, sociālajiem partneriem un valdībām būtu jāorganizē ES līmeņa semināri un apmaiņa, tostarp par labāko praksi. Eiropā pastāvošās dažādu kultūru daudzveidības apstākļos jāatrod un jāattīsta kopējas intereses un kopēja pieeja.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽²⁴⁾ OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību elektronisko sakaru jomā un ar ko atceļ Direktīvu 2002/58/EK (Privātuma un elektronisko sakaru regula)”

(COM(2017) 10 final – 2017/0003 (COD))

(2017/C 345/23)

Ziņotāja: **Laure BATUT**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 16.2.2017. Eiropas Savienības Padome, 9.3.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 16. un 114. pants.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	14.6.2017.
Pieņemts plenārsesijā	5.7.2017.
Plenārsesija Nr.	527
Balsojuma rezultāts	155/0/5
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pauž dziļu nožēlu, ka tiesību aktu par datu aizsardzību pārklāšanās, to apjoms un sarežģītība, nepieciešamība pāriet no viena teksta uz otru un atpakaļ, lai tos būtu iespējams saprast, ir cēlonis tam, ka tos lasīt un īstenot var tikai to personu loks, kurām ir īpašas zināšanas, un ka to pievienotā vērtība – šis jēdziens netiek ietverts nevienā regulas priekšlikumā – pilsoņiem nav izprotama. Iesaka publicēt tiešsaistē apkopojošu brošūru, kurā šie tiesību akti būtu aprakstīti sabiedrībai un kas nodrošinātu to pieejamību visiem.

1.2. EESK uzsver, ka no ietekmes novērtējumā piedāvātajiem variantiem Komisija ir izvēlējusies to, kas privātumu stiprinās “samērīgi”. Vai tā nolūks ir nodrošināt līdzsvaru ar ražotāju interesēm? Komisija neprecizē, kuri no “vērienīgas” privātuma stiprināšanas elementiem varētu kaitēt ražotāju interesēm. Šāda pozīcija vājina tiesību aktu jau pašā saknē.

1.3. EESK iesaka Komisijai:

- 1) ņemt vērā, ka pašlaik jebkas var kļūt par datiem un par elektroniskas saziņas priekšmetu, atstājot sekas uz fizisku un juridisku personu privātumu;
- 2) precizēt Eiropas Savienības Pamattiesību hartas un cilvēktiesību piemērošanu priekšlikumā (5., 8. un 11. pants), kā arī iespējas ar valstu tiesību aktiem noteikt ierobežojumus (26. apsvērums);
- 3) pārskatīt priekšlikuma 5. un 6. pantu. Internets un moblie sakari ir vispārējas nozīmes pakalpojumi un to piekļuvei ir jābūt universālai, pieejamai un par pieņemamām cenām, un patērētājiem nav jābūt spiestiem pēc operatora prasības piekrist viņu datu apstrādei, lai šos pakalpojumus varētu izmantot. Tāpēc ir jāparedz pienākums sistematiski piedāvāt lietotājam iespēju no tās atteikties, balstoties uz saprotamu informāciju (sīkdatnes, “pārraudzības siena” u. c.);
- 4) skaidri noteikt, ka *lex specialis*, kas ierosināts, lai papildinātu Vispārīgo datu aizsardzības regulu (VDAR), atbilst minētā tiesību akta vispārīgajiem principiem un nemazina tajā noteiktos aizsardzības pasākumus un ka jebkāda apstrāde, tostarp tīmekļa mērķauditorijas mērīšana (*web audience measuring*), notiek saskaņā ar VDAR principiem (8. pants);

- 5) nodrošināt regulatīvo stabilitāti iedzīvotājiem un uzņēmumiem un šajā nolūkā precizēt regulas tekstu un īstenošanas pasākumu saturu, lai neradītu pārāk daudz deleģēto aktu;
- 6) izstrādāt stratēģiju, kas dotu iespēju informēt visus patērētājus par to, ka Savienība nav atteikusies no cilvēktiesību ievērošanas principiem un ka tā vēlas panākt, lai privātās dzīves neaizskaramību ievērotu ne tikai elektronisko sakaru operatori, bet arī OTT (*over-the-top*) pakalpojumu sniedzēji;
- 7) nepieļaut iespēju, ka, pateicoties elektroniskajiem sakariem, veselības jomu varētu izmantot kā plaši atvērtas durvis privātuma un personas datu izmantošanai peļņas nolūkos;
- 8) risināt problēmas, kas saistītas ar sadarbīgo ekonomiku, datu nosūtīšanu un lietošanu, izmantojot elektroniskos sakarus ar tādu platformu starpniecību, kuras nereti atrodas ārpus ES;
- 9) ņemt vērā lietu internetu (*IoT*), kas ir ļoti nedrīkstēts un, kad dati tiek nosūtīti, izmantojot elektroniskos sakarus, var izraisīt privātuma apdraudējumu;
- 10) ņemt vērā datu pārsūtīšanas sekas un aizsargāt personu glabātos datus, jo lielākā daļa no tiem ir privāti (neatkarīgi no saskarnes, tostarp mākoņdatošanā);
- 11) precizēt aizsardzību datu mašīnas-mašīnas (M2M) pārsūtīšanā un šim jautājumam veltīt atsevišķu pantu, nevis tikai vienu apsvērumu (12);
- 12) lai palīdzētu iedzīvotājiem orientēties daudzajos dokumentos un izmantot savas tiesības, izveidot Eiropas portālu (Tieslietu ģenerāldirektorāts), kas būtu visiem pieejams un dotu iespēju piekļūt Eiropas un valstu dokumentiem, tiesiskās aizsardzības līdzekļiem un tiesu praksei (piemērs: izskaidrot 25. apsvērumu un 12. un 13. pantu);
- 13) dot uzraudzības iestādēm līdzekļus uzdevumu izpildei (Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājam, valstu iestādēm);
- 14) dot iespēju patērētājiem Eiropas līmenī iesniegt kolektīvās prasības, lai panāktu savu tiesību ievērošanu, ejot tālāk ar jaunu direktīvu nekā ar ieteikumu C(2013)401&3539 ⁽¹⁾.

2. Tiesiskā regulējuma elementi

2.1. Elektronisko sakaru tīkli ir būtiski mainījušies kopš stājusies spēkā Direktīva 95/46/EK un Direktīva 2002/58/EK ⁽²⁾ par privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē.

2.2. **Vispārīgā datu aizsardzības regula (VDAR), kas pieņemta 2016. gadā**, (Regula (ES) 2016/679) ir kļuvusi par pamatu darbībām, tajā ir noteikti galvenie principi, tostarp attiecībā uz tiesu datiem un krimināltiesiskajiem datiem. Saskaņā ar šo regulu personas datus var vākt tikai stingri noteiktos apstākļos un likumīgos nolūkos, ievērojot konfidencialitāti (VDAR 5. pants).

2.2.1. Komisija **2016. gada oktobrī** iesniedza priekšlikumu direktīvai par Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa ⁽³⁾ izveidi (300 lappušu apjomā), kas vēl nav pieņemta, taču Komisija uz to atsaucas saistībā ar atsevišķām definīcijām, kas nav minētas ne VDAR, ne izskatāmajā dokumentā.

2.2.2. Divos 2017. gada janvāra priekšlikumos precizēti atsevišķi aspekti, pamatojoties uz VDAR; šie priekšlikumi ir šādi: Priekšlikums Regulai par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi Savienības iestādēs, struktūrās, birojos un aģentūrās un šādu datu brīvu apriti (**COM(2017) 8 final**, ziņotājs: J. PEGADO LIZ) un izskatāmais dokuments (**COM(2017) 10 final**) par privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību elektronisko sakaru jomā.

2.3. Visi trīs iepriekš minētie dokumenti būs **jāpieņemro, sākot no viena un tā paša datuma: 2018. gada 25. maija**, un to mērķis ir saskaņot tiesības un kontroles procedūras.

2.4. Jāpiezīmē, ka nolūkā sekmēt šādu pieeju tika pieņemts lēmums privātuma aizsardzības nolūkā izmantot ES regulu, nevis direktīvu.

⁽¹⁾ 11.06.2013. – IP/13/525; Memo13/531 – Tieslietu GD.

⁽²⁾ Ar Direktīvu 2002/58/EK, piemēram, tika aizliegta mēstules (13. pants), pēc 2009. gadā veiktā grozījuma ieviešot tā dēvēto *opt-in* principu, saskaņā ar kuru operatoram ir jāsaņem adresāta piekrišana, lai varētu viņam sūtīt komercziņojumus.

⁽³⁾ COM(2016) 590 final, 12.10.2016., Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa izveidi, 2. lpp. (OV C 125, 21.4.2017., 56. lpp.);

3. Ievads

3.1. Pilsoniskā sabiedrība vēlas zināt, vai pilnīgi digitālā pasaulē, kuras aprises veidojas, ES nodrošina pievienoto vērtību, kas garantē privātās dzīves telpu, kurā var justies brīvi un būt bez bažām.

3.2. Pastāvīgi ģenerētie dati visus lietotājus padara izsekojamus un identificējamus it visur. Fiziski eksistējošos centros, kuri lielākoties atrodas ārpus Eiropas, veikta datu apstrāde rada bažas.

3.3. Lielie dati (*Big Data*) ir kļuvuši par valūtu – to viedā apstrāde ļauj “profilēt” un padarīt par precīzām fiziskas un juridiskas personas un tā pelnīt naudu, pašiem lietotājiem par to bieži nemaz nezinot.

3.4. Taču papildus interneta piekļuves sniedzējiem datu apstrādes nozarē ir iesaistījušies arī jauni dalībnieki, un tāpēc būtu īpaši svarīgi tiesību aktus pārskatīt.

4. Priekšlikuma kopsavilkums

4.1. Ar šo tiesību aktu Komisija vēlētos izveidot līdzsvaru starp patērētājiem un ražotājiem:

- operatoriem atļauts izmantot datus, taču galalietotājs var saglabāt kontroli ar skaidri paustas piekrišanas palīdzību,
- operatoriem noteikta prasība norādīt, ko viņi ar šiem datiem darīs,
- izvēlēts ir trešais ietekmes novērtējumā ietvertais variants, kurā priekšroka dota samērīgai privātuma stiprināšana, bet ne ceturtais variants, kurā tika piedāvāta vērienīga stiprināšana.

4.2. Priekšlikuma nolūks ir izvērst VDAR, kas ir vispārēji piemērojama tieši tāpat kā privāto datu konfidencialitāte un tiesības uz datu dzēšanu, un tas attiecas konkrēti uz privātās dzīves neaizskaramības un personas datu aizsardzības aspektu telesakaru nozarē; tajā ierosināts ieviest stingrākus noteikumus privātuma aizsardzības jomā, kā arī koordinētas pārbaudes un sankcijas.

4.3. Tajā nav noteikti konkrēti pasākumi attiecībā uz pašu lietotāju radītām personas datu “plaisām”, taču jau pirmajos pantos (5. pantā) ir apstiprināts elektronisko sakaru konfidencialitātes princips.

4.4. Pakalpojumu sniedzēji drīkst apstrādāt elektronisko sakaru saturu:

- lai sniegtu pakalpojumu galalietotājam, kurš ir devis savu piekrišanu,
- attiecīgajiem galalietotājiem, kas ir devuši piekrišanu (6. panta 3. punkta a) un b) apakšpunkts).

4.5. Viņiem ir pienākums dzēst saturu pēc tam, kad adresāti to ir saņēmuši, vai padarīt šādu saturu anonīmu.

4.6. Saskaņā ar VDAR 4. panta 11. punktu “piekrišana” ir jebkura brīvi sniegta, konkrēta, apzināta un viennozīmīga norāde uz datu subjekta vēlmēm, ar kuru viņš paziņojuma vai skaidri apstiprinošas darbības veidā sniedz piekrišanu savu personas datu apstrādei.

4.7. Projektā saglabāta **skaidri paustas piekrišanas** prasība, kas definēta VDAR, pierādīšanas pienākumu nosakot operatoriem.

4.8. “Apstrāde” balstīta uz piekrišanu. Pārzinim ir jāspēj “uzskatāmi parādīt, ka datu subjekts ir piekritis savu personas datu apstrādei” (VDAR 7. panta 1. punkts).

4.9. Ar ES vai valstu tiesību aktiem varētu radīt atsevišķus konfidencialitātes ierobežojumus (pienākumus un tiesības), lai aizstāvētu sabiedrības intereses vai nodrošinātu pārbaudes.

4.10. Fiziskām personām ir jābūt devušām savu piekrišanu par iekļaušanu publiski pieejamā elektroniskā sarakstā un viņām jābūt iespējai savus datus pārbaudīt un labot (15. pants).

4.11. Tiesības iebilst visiem lietotājiem ļauj bloķēt tādu savu datu izmantošanu, kuri uzticēti trešajai pusei (piemēram, tirgotājam), kā arī katra ziņojuma nosūtīšanas laikā (16. pants). Jaunie noteikumi uzlabos lietotāju iespējas pārvaldīt savus uzstādījumus (sīkdatnes, identifikatori), un nepasūtīti paziņojumi (mēstules, ziņojumi, SMS, zvani) lietotāja piekrišanas neesamības gadījumā varēs tikt bloķēti.

4.12. Attiecībā uz zvanu identifikāciju un nevēlamu zvanu bloķēšanu (12. un 14. pants) regulā ir uzsvērts, ka šādas tiesības ir arī juridiskām personām.

4.13. Kontroles sistēmas uzbūve atbilst VDAR (VI nodaļa par uzraudzības iestādēm un VII nodaļa par sadarbību starp uzraudzības iestādēm).

4.13.1. Tieši dalībvalstīm un to valsts iestādēm, kuras ir atbildīgas par datu aizsardzību, būs jāievēro konfidencialitātes noteikumi. Citas uzraudzības iestādes varēs savstarpējās palīdzības ietvaros sagatavot iebildumus, ko iesniegt valstu uzraudzības iestādēm. Tās sadarbojas ar valstu uzraudzības iestādēm un ar Eiropas Komisiju konsekvences mehānisma ietvaros (VDAR 63. pants).

4.13.2. Savukārt Eiropas Datu aizsardzības kolēģijas uzdevums ir gādāt par šīs regulas konsekventu piemērošanu (VDAR 68. un 70. pants).

Tās uzdevums varētu būt publicēt pamatnostādnes, ieteikumus un paraugpraksi, lai sekmētu regulas piemērošanu.

4.14. Fiziskām un juridiskām personām, kuras ir galalietotāji, ir pieejami tiesiskās aizsardzības līdzekļi, lai aizstāvētu savas intereses, pret kurām ir izdarīti pārkāpumi; tās varēs saņemt kompensāciju par nodarīto kaitējumu.

4.15. Iecerētās administratīvo naudas sodu summas būs atturošas, jo to apmērs jebkuram pārkāpējam var sasniegt 10 miljonus euro, savukārt uzņēmumiem – līdz 2 % no kopējā visā pasaulē iepriekšējā finanšu gadā sasniegtā gada apgrozījuma atkarībā no tā, kuras summas apmērs ir lielāks (23. pants). Dalībvalstis nosaka sankcijas gadījumos, kad administratīvais naudas sods netiek piemērots, un attiecīgi informē Komisiju

4.16. Jaunais tiesību akts par privātās dzīves neaizskaramību un personas datu izmantošanu būs **piemērojams no 2018. gada 25. maija** – tā paša datuma, no kura būs piemērojama arī 2016. gada VDAR, Regula par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi Savienības iestādēs, struktūrās, birojos un aģentūrās un projekts direktīvai par Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa izveidi (COM(2016) 590 final), ja šie dokumenti tiks pieņemti.

4.17. *Lex specialis*, ar ko īsteno VDAR, piemērošanas joma:

— ***ratione jure*: juridiskais pamats**

Pamatā ir LESD 16. pants (datu aizsardzība) un 114. pants (vienotais tirgus), kā arī Pamattiesību hartas 7. un 8. pants. Regula papildinās VDAR attiecībā uz datiem, kurus var uzskatīt par personas datiem.

— ***ratione personae*: dalībnieki**

Tie ir galalietotāji, fiziskas un juridiskas personas, kas definētas Eiropas Elektronisko sakaru kodeksā iepretim visiem sakaru pakalpojumu sniedzējiem, ne tikai tradicionālajiem pakalpojumu sniedzējiem, bet jo īpaši jaunajiem dalībniekiem, kuru jaunie pakalpojumi lietotājiem nesniedz garantijas. Tā dēvētie OTT “apiešanas” paņēmieni (tūlītējā ziņapmaiņa, SMS, paņēmieni ar interneta protokolu, daudzfaktoru saskarnes u. c.) šobrīd nav pašreizējo tekstu piemērošanas jomā.

— ***ratione materiae*: dati**

Priekšlikums neietver noteikumu par datu saglabāšanu mākoņdatošanā un ļauj dalībvalstīm rīkoties saskaņā ar VDAR 23. pantu par iebilduma tiesību ierobežojumiem un Tiesas jurisdikciju (sk. pamatojuma 1.3. punktu).

Lietotājam būs jādod savs piekrišana sistēmās ģenerēto datu un metadatu (datuma, laika, vietas u. c.) saglabāšanai, pretējā gadījumā dati būs jāpadara anonīmi vai jādzēš.

— ***ratione loci*: kur?**

Iestādes veic apstrādes darbības dalībvalstīs, vai arī viena no iestādēm, kas atrodas kādā dalībvalstī, tiek uzskatīta par vadošo uzraudzības iestādi. Valstu uzraudzības iestādes pildīs savus uzdevumus, un Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs (EDAU) pārraudzīs visu procesu.

4.18. ES mērķi: digitālais vienotais tirgus

- Viens no digitālā vienotā tirgus mērķiem ir radīt digitālajiem pakalpojumiem drošus apstākļus un panākt lietotāju uzticēšanos, lai būtu iespējams attīstīt, piemēram, tiešsaistes tirdzniecību, inovāciju un pastarpināti radīt darbvietas un izaugsmi (pamatojums, 1.1. punkts).
- Izskatāmajā regulas projektā ir skatīts arī jauns veids tiesību aktu saskaņošanai un konsekvences nodrošināšanai starp dalībvalstīm.
- Reizi trijos gados Komisija veiks regulas īstenošanas izvērtēšanu un par to ziņos Eiropas Parlamentam, Padomei un EESK (28. pants).

5. Vispārīgas piezīmes

5.1. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka vienlaikus visā ES tiek ieviests konsekvents noteikumu kopums, kuru nolūks ir aizsargāt fizisku un juridisku personu tiesības, kas saistītas ar digitālo datu izmantošanu ar elektronisko sakaru palīdzību.

5.1.1. Atzinīgi vērtē faktu, ka Savienība pilda savu pilsoņu un patērētāju tiesību aizstāves lomu.

5.1.2. Lai arī nolūks ir saskaņošana, Komiteja uzsver, ka daudzu koncepciju interpretācija ir dalībvalstu ziņā, tādējādi šī regula kļūst par sava veida direktīvu, kas atstāj plašas iespējas personas datus padarīt par precī. Īpaši veselības nozare ir kā atvērta durvis personas datu ievākšanai milzīgos apjomos.

5.1.3. Priekšlikuma 11. panta 1. punkts, 13. panta 2. punkts, 16. panta 4. un 5. punkts un 24. pants vairāk ir vērtējami kā “transponēšanas” noteikumi, kas būtu piemēroti direktīvai, taču ne regulai. Ar mērķi uzlabot pakalpojumu kvalitāti, operatoriem ir sniegta pārāk plaša rīcības brīvība (5. un 6. pants). Šai regulai vajadzētu būt neatņemamai tā sauktā Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa direktīvas priekšlikuma (COM(2016) 590 final) daļai.

5.1.4. EESK pauzē dziļu nožēlu, ka šo tiesību aktu pārklāšanās, to apjoms un sarežģītība, ir cēlonis tam, ka tos lasīt var tikai to personu loks, kurām ir īpašas zināšanas. Realitātē pastāvīgi ir nepieciešams pāriet no viena teksta uz otru un atpakaļ. Turklāt pilsoņi nevar saskatīt pievienoto vērtību. Šī apgrūtinātā lasīšana un priekšlikuma sarežģītība ir pretrunā Normatīvās atbilstības un izpildes programmas (REFIT) garam un mērķim uzlabot likumdošanas procesu, to būs grūti interpretēt un radīsies plašas aizsardzībā.

5.1.5. Piemērs: regulas priekšlikumā nav ietverta “operatora” definīcija; tā ir jāmeklē Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa projektā⁽⁴⁾, kurš vēl nav stājies spēkā un ar kuru tiks grozīti nozares noteikumi saistībā ar digitālo vienoto tirgu, t. i., grozītā Pamatdirektīva 2002/21/EK, grozītā Atļauju izsniegšanas direktīva 2002/20/EK, grozītā Universālā pakalpojuma direktīva 2002/22/EK, grozītā Piekļuves direktīva 2002/19/EK, Regula (EK) Nr. 1211/2009, ar ko izveido BEREC, Radiofrekvenču spektra lēmums 676/2002/EK, Lēmums 2002/622/EK, ar ko izveido radiofrekvenču spektra politikas grupu un Lēmums 243/2012/ES, ar ko izveido radiofrekvenču spektra daudzgadu politikas programmu. Galvenais atsaucies dokuments, protams, paliek VDAR (sk. 2.2. punktu), ko ierosināts papildināt ar šo priekšlikumu un tas tāpat ir pakārtots.

5.2. EESK īpaši izceļ 8. panta saturu, kurā ir runa par galalietotāja galiekārtā glabātās informācijas aizsardzību un iespējamiem izņēmumiem – šis pants ir ārkārtīgi svarīgs, jo tas dod informācijas sabiedrībai iespēju piekļūt privātai informācijai. Izceļ arī 12. panta saturu, kas saistīts ar izsaucošā numura un savienotā numura uzrādīšanas ierobežošanu, jo šie punkti lasītājam bez īpašas sagatavotības ir grūti uztverami.

5.2.1. 1995. gada direktīvā (2. pantā) “personas dati” ir definēti kā “jebkura informācija attiecībā uz identificētu vai identificējamu fizisku personu (“datu subjektu”)”. Ar izskatāmo regulu datu aizsardzība tiek attiecināta arī uz metadatiem un turpmāk tā tiks piemērota gan fiziskām, gan juridiskām personām. No jauna jāuzsver, ka projekta mērķi ir divi: no vienas puses, aizsargāt personas datus un, no otras puses, nodrošināt elektronisko sakaru datu un elektronisko sakaru pakalpojumu brīvu apriti Savienībā (1. pants).

⁽⁴⁾ COM(2016) 590 un 1. līdz 11. pielikums (12.10.2016.) (OV C 125, 21.4.2017., 56. lpp.).

5.2.2. EESK uzsver, ka vēlme aizsargāt juridisku personu datus (1. panta 2. punkts) būs pretrunā citiem tekstiem, kuros tā nav minēta, jo tajos nav skaidri pateikts, ka tie ir piemērojami arī juridisko personu gadījumā (VDAR, datu apstrāde ES iestādēs).

5.3. EESK apsver, vai patiesais šā priekšlikuma mērķis nav vairāk uzsvērt tā 1. panta 2. punktu, t. i., nodrošināt “elektronisko sakaru datu un elektronisko sakaru pakalpojumu brīvu apriti Savienībā”, kas tajā nav nedz ierobežota, nedz aizliegta tādu iemeslu dēļ, kuri saistīti ar fizisku personu privātās dzīves un sakaru neaizskaramību, nevis patiešām nodrošināt to, kas ir paziņots 1. panta 1. punktā, t. i., tiesības “uz privātās dzīves un sakaru neaizskaramību un (...) fizisku personu aizsardzību saistībā ar personas datu apstrādi”.

5.4. Visa pamatā ir fiziskās vai juridiskās personas piekrišana. Attiecīgi EESK izpratnē lietotājiem jābūt informētiem, apmācītiem un piesardzīgiem, jo, tiklīdz piekrišana ir sniegta, piegādātājs varēs apstrādāt vairāk satura un metadatu, lai no tiem gūtu pēc iespējas lielāku labumu. Cik daudzi pirms apstiprināšanas zina, ka sīkdatne nodrošina izsekošanu? Ar šo regulu saistītām prioritātēm vajadzētu būt lietotāju izglītošanai par to, kā izmantot savas tiesības, un anonimitātes nodrošināšanai un šifrēšanai.

6. Īpašas piezīmes

6.1. Privātie dati būtu jāpārbauda tikai struktūrām, kas pašas ievēro ļoti stingrus nosacījumus un tiecas uz atzītiem un leģitīmiem mērķiem (VDAR).

6.2. Komiteja atkārtoti pauž nožēlu par pārāk daudziem izņēmumiem un ierobežojumiem, kas ietekmē apstiprinātos personas datu aizsardzības tiesību principus⁽⁵⁾. ES raksturiezīmei arī turpmāk ir jābūt līdzsvaram starp brīvību un drošību, nevis līdzsvaram starp cilvēku pamattiesībām un ražošanu. 29. panta darba grupa, analizējot regulas projektu (WP247, 4.4.2017., atzinums 1/2017), ir asi aizrādījusi, ka ar to tiek pazemināts VDAR noteiktais aizsardzības līmenis, to īpaši attiecinot uz galiekārtas atrašanās vietu, vācamo datu lauka ierobežojumu neesamību (17. punkts), un faktu, ka netiek ieviesta privātās dzīves aizsardzība pēc noklusējuma principa (19. punkts).

6.3. Dati ir kā personas turpinājums, tās “ēnu identitāte”, *Shadow-ID*. Dati pieder personai, kas tos pārvalda, taču pēc to apstrādes, tie izslīd no šīs personas ietekmes. Datu saglabāšana un pārsūtīšana: katra valsts paliek atbildīga, un saskaņošana netiek veikta ar tiesību akta projektu noteikto tiesību iespējamo ierobežojumu dēļ. Komiteja uzsver atšķirīgas attieksmes risku, jo tiesību ierobežojumi paliek dalībvalstu ziņā.

6.4. Tomēr ir jāuzdod jautājums īpaši par uzņēmumos strādājošajām personām – kam pieder dati, ko šīs personas generē darbā? Kā tie tiek aizsargāti?

6.5. Kontroles struktūra nav īpaši skaidra⁽⁶⁾. Neraugoties uz EDAU īstenoto pārraudzību, garantijas pret patvaļību šķiet nepietiekamas, un procedūrām nepieciešamais laiks līdz sankciju piemērošanai nav novērtēts.

6.6. EESK atbalsta Eiropas portāla izveidi, kurā tiktu apkopoti un atjaunināti visi ES un valstu dokumenti, visas tiesības, tiesiskās aizsardzības līdzekļi, tiesu spriedumi un praktiski elementi, lai iedzīvotāji un patērētāji savu tiesību izmantošanas nolūkā varētu orientēties daudzajos dokumentos un īstenošanā. Šā portāla izveidē vajadzētu iedvesmoties no norādēm, kas ietvertas 2016. gada 26. oktobra Direktīvā (ES) 2016/2102 par publiskā sektora struktūru tīmekļvietņu un mobilo lietotņu pieklūstamību un no tās 12., 15. un 21. apsvērumā minētajiem principiem, kā arī no priekšlikuma tā sauktajai direktīvai “Eiropas Pieejamības akts” (2015/0278(COD)) un piedāvāt visiem galalietotājiem pieejamu un saprotamu saturu. EESK varētu piedalīties šā portāla izstrādes posmos.

6.7. Kā EESK jau norādījusi savā atzinumā par Eiropas Elektronisko sakaru kodeksu, 22. pantā nav atsauces uz “kolektīvām prasībām”.

⁽⁵⁾ OV C 125, 21.4.2017., 56. lpp., kā arī OV C 110, 9.5.2006., 83. lpp.

⁽⁶⁾ Izskatāmās regulas IV nodaļā ir atsauce uz VIII nodaļas noteikumiem, īpaši uz VDAR 68. pantu.

6.8. Arī materiālās piemērošanas jomas ierobežošana (2. panta 2. punkts), datu apstrādes pilnvaru paplašināšana bez īpašnieka piekrišanas (6. panta 1. un 2. punkts) un maz ticamā iespēja saņemt visu attiecīgo lietotāju piekrišanu (6. panta 3. punkta b) apakšpunkts un 8. panta 1., 2. un 3. punkts), tiesību ierobežojumi, ko dalībvalstis var noteikt, ja tās uzskata, ka tie ir “nepieciešami, piemēroti un proporcionāli” pasākumi, ir noteikumi, kuru saturs ir tik plaši interpretējams, ka nonāk pretrunā patiesai privātās dzīves neaizskaramības aizsardzībai. Īpaša uzmanība ir jāpievērš arī ar nepilngadīgām personām saistītu datu aizsardzībai.

6.9. EESK atzinīgi vērtē 12. pantā minētās kontroles tiesības, taču vērš uzmanību uz grūti saprotamo formulējumu, kurā var secināt, ka priekšroka tiek dota “nezināmiem” vai “slēptiem” zvaniem – it kā tiktu ieteikta anonimitāte, lai gan zvaniem pēc principa vajadzētu būt identificētiem.

6.10. Nepasūtītu paziņojumu (16. pants) un tiešās tirgvedības jautājumi jau ir risināti direktīvā par negodīgu komercpraksi ⁽⁷⁾. Sistēmai pēc noklusējuma būtu jādarbojas pēc *opt-in* (pieņemšana), nevis pēc *opt-out* principa (atteikums).

6.11. Komisijas novērtējumu plānots veikt reizi trijos gados, taču digitālajā jomā šāds termiņš ir pārāk ilgs. Pēc diviem novērtējumiem digitālā pasaule jau būs pilnīgi mainījusies. Taču deleģēšanai (25. pants), kas var tikt paplašināta, būtu vajadzīgs noteikts termiņš, ko potenciāli varētu atjaunot.

6.12. Tiesību aktos ir jāsauglabā patērētāju tiesības (LES 3. panta), vienlaikus nodrošinot komercdarbībai nepieciešamo tiesisko stabilitāti. EESK pauž nožēlu par to, ka priekšlikumā nav minēta mašīnas-mašīnas (M2M) datu aprīte: tā jāmeklē Eiropas Elektronisko sakaru kodeksā (direktīvas priekšlikums, 2. un 4. pants).

6.12.1. Lietu internets (*IoT*) ⁽⁸⁾ padarīs lielos datus (*Big Data*) par “milzīgajiem datiem” (*Huge Data*) un pēc tam par “visaptverošajiem datiem” (*All Data*). Tā ir atslēga turpmākajiem inovāciju viļņiem. Un lielas un mazas mašīnas savā starpā sazinās un pārsūta personas datus savā starpā (jūsu pulkstenis ieraksta jūsu sirdspukstus un nosūta uz jūsu ārsta datoru utt.). Daudzi digitālās jomas dalībnieki ir radījuši paši savu platformu, kas īpaši paredzēta savienotajiem objektiem: *Amazon*, *Microsoft*, *Intel* vai Francijā – *Orange* un *La Poste*.

6.12.2. Ikdienu *IoT* var ātri kļūt par kaitnieciskas darbības cēloni, attālināti iegūstamu personas datu daudzums pieaug (atrasšanās vietas noteikšana, ar veselību saistītie dati, video un audio plūsmas). Plaisas personas datu aizsardzībā cita starpā interesē apdrošināšanas uzņēmumus, kuri jau sāk piedāvāt saviem klientiem savienotos objektus un veicināt atbildīgu rīcību.

6.13. Vairāki interneta milži tiecas pārveidot savu sākotnējo lietojumprogrammu par platformu – šajā saistībā ir jānošķir *Facebook* lietojumprogramma no *Facebook* platformas, kas ļauj attīstītājiem izstrādāt no lietotāju profiliem pieejamas lietojumprogrammas. Savukārt *Amazon* bija tīmekļa lietojumprogramma, kas specializējusies tiešsaistes pārdošanā. Pašlaik tā ir kļuvusi par platformu, kas dod iespēju trešām pusēm – lielo grupu dalībniekiem – tirgot savus produktus, izmantojot *Amazon* resursus (reputāciju, loģistiku u. c.). Tas viss notiek, veicot personas datu pārsūtīšanu.

6.14. Sadarbīgā ekonomikā izplatās platformas, kas galvenokārt ar elektroniskiem līdzekļiem nodrošina kontaktus starp vairākiem dalībniekiem, kuri piedāvā preces vai pakalpojumus, no vienas puses, un plašu lietotāju loku, no otras puses ⁽⁹⁾. Lai gan tās ir pieprasītas to aktivitātes un radīto darba iespēju dēļ, EESK vēlas zināt, kā varēs kontrolēt to ģenerēto datu pārsūtīšanu gan piemērojot VDAR, gan šo regulu.

Briselē, 2017. gada 5. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽⁷⁾ OV L 149, 11.6.2005., 22. lpp., 8. un 9. pants.

⁽⁸⁾ Atzinums WP247/17 (1.4.2017.) (OV C 12, 15.1.2015., 1. lpp.), 19. punkts.

⁽⁹⁾ OV C 125, 21.4.2017., 56. lpp.

